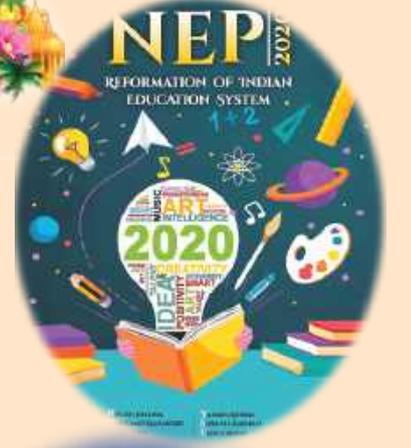

सहकार

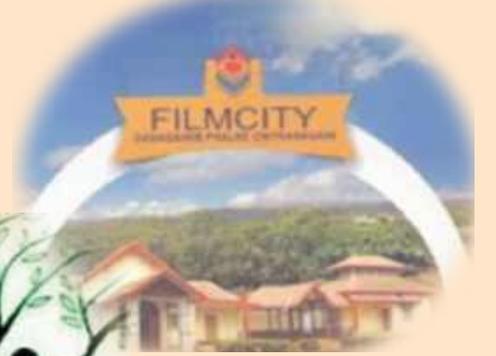
२०२३-२०२४

“खरा तो एकचि धर्म
जगाला प्रेम अर्पवि”
- साने गुरुजी

यांना

विनम्र अभिवादन!

Ratnagiri Education Society's
R. P. Gogate College of Arts and Science
And

R. V. Jogalekar College of Commerce (Autonomous), Ratnagiri

सहकार २०२४

राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद
विश्वविद्यालय अनुदान आयोग का स्वायत्त संस्थान
NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL
An Autonomous Institution of the University Grants Commission

Certificate of Accreditation

*The Executive Committee of the
National Assessment and Accreditation Council
on the recommendation of the duly appointed
Peer Team is pleased to declare the*

R. E. Society's

R. P. Sogate College of Arts and Science and

R. V. Jogalekar College of Commerce

Ratnagiri, affiliated to University of Mumbai, Maharashtra as

Accredited

with CGPA of 3.22 on four point scale

at A grade

valid up to December 31, 2028

Date: November 06, 2023

Munir
Director

EQ/82/AU/278

सहकार

२०२३-२४

र. प. गोगटे कला, विज्ञान आणि
र. वि. जोगळेकर वाणिज्य महाविद्यालय (स्वायत्त)
रत्नागिरी. ४१५ ६१२

प्राचार्य डॉ. मकरंद साखळकर

संयोजक, प्रकाशक व संपादक

प्रा. डॉ. तुळशीदास रोकडे

कार्यकारी संपादक

• संपादकीय समिती सदस्य •

डॉ. मोहम्मद गनि

डॉ. सीमा वीर

श्रीम. मधुरा दाते

श्री. जयंत अभ्यंकर

डॉ. विवेक भिडे

डॉ. प्रिती जाधव

डॉ. अजिंक्य पिलणकर (सी.ए.)

श्री. कृष्णात खांडेकर

• सहकार विद्यार्थी प्रतिनिधी •

कु. पूर्वा शशिकांत कदम

अंतरंग

अ.क्र.	शीर्षक	लेखन	पृ.क्र.
Report 2023			
Report 2023		Pages 15 to 94	
Special Achievements		Photo pages	
मराठी विभाग			
१	मातृहृदयी शिक्षकाची गोष्ट साने गुरुजी	प्रा. सचिन सनगरे	९५
२	भारत : एक सुपरपावर राष्ट्र	ध्रुव सुनिल पाध्ये	९८
३	एकच दुर्बीण (कविता) राजकारण (कविता)	बाबासाहेब सुतार कु.सिद्धी गिरीश सार्दळ	९९
४	आधुनिक मुंबईचे शिल्पकार नाना जगन्नाथ शंकरशेट	ओमकार आठवले	१००
५	स्वतंत्र (कविता)	सुयश कृष्णा जाधव	१०१
६	मोठी तिची सावली : एका गानकोकिळेचा प्रवास	श्रेयस पाटील	१०२
७	मोगरा (कविता)	जान्हवी जोशी	१०३
८	माझी चित्रनगरीची सहल	सेजल भार्गव मेस्त्री	१०४
९	ते क्षण मी तर जगलोच नाही (कविता)	सायली बारगोडे	१०६
१०	मन माझं बोलतंय	सुयश कृष्णा जाधव	१०७
११	एकटा...(कविता)	सेजल भार्गव मेस्त्री	१०८
१२	माझी स्वप्ननगरी मुंबई	सिद्धता जाधव	१०९
१३	माझी मायबोली	हिमानी फाटक	११२
१४	महिला सक्षमीकरण	प्रथम बंडबे	११३
१५	कोणी म्हणतं वेश्या	प्रिया स्नेहा हळदणकर	११४
१६	पुस्तक हा मित्र गेला तरी कुठे	सुहास आंबेकर	११५
१७	तुझाही होकार असेल का ?	तेजस मधुकर सावंत	११६
१८	हंपी : शिल्पकलेचे माहेरघर	जान्हवी जोशी / नुतन सावरकर	११७
१९	कौशल्याधिष्ठीत शिक्षण काळाची गरज	सेजल शाम तांबे	१२०
२०	गहिवर माणूसकीचा	जान्हवी जोशी	१२१

अ.क्र.	शीर्षक	लेखन	पृ.क्र.
२१	धारवाले चाचा	मेघा पेंडसे	१२२
२२	बाबा	मालवी सुनिल होरंबे	१२३
२३	कोकणातील रोजगाराच्या संधी	मनस्वी नाटेकर	१२४
२४	भेट	पूर्वी खाडिलकर	१२५
हिंदी विभाग			
२५	बगावत (कहानी)	दिप तुकाराम भायजे	१२६
२६	आजादी (कविता)	सिमिनी समीर सोलकर	१२८
२७	सूर के काव्य में भक्ती और प्रदर्शन	प्रियांका कुंभार	१२९
२८	मेरी माटी मेरा देश (कविता)	स्वराली राजेश पवार	१३२
२९	भाषिक कौशल और हिंदू अनुवाद	वैष्णवी महेश शिंदे	१३३
३०	वह (कविता)	डॉ. चित्रा गोस्वामी	१३४
३१	कवि भूषण और वीरकाव्य	सदफ असलम होडेकर	१३५
३२	हंपी : मंदिरों की स्थापत्य कला	ओंकार मंदार आठवले	१३८
३३	सूचना प्रौद्योगिकी और हिंदी भाषा	निकिता निवृत्ती खवरे	१४०
३४	ऐसी आझादी तुम पाओंगे ?	चैताली निलेश निमकर	१४४
३५	सोशल मिडिया और उसके प्रभाव	अनघा विजय जोशी	१४५
३६	यह मेरी जिंदगी (कविता)	मोहम्मद कैफ काझी	१४७
३७	सहकारिता क्षेत्र में महिलाओं की भूमिका...	सानिका दिपक जोशी	१४८
३८	पहले की नारी ही अच्छी थी (कविता)	सायली बारगोडे	१५२
३९	अब तो लौट आओ माँ ! (कविता)	प्रियांका कुंभार	१५३
४०	आधा सा टूटा हूँ	तेजस मधुकर सावंत	१५३
४१	नए साल में कुछ पुरानी मानसिकता से छुटकारा	वैष्णवी श्रीनाथ	१५४
४२	प्रिय सखा (कविता)	सोहन राठौड	१५५

अ.क्र.	शीर्षक	लेखन	पृ.क्र.
४३ १५६	राष्ट्रीय शिक्षा नीति और	ओंकार मंदार आठवले	
इंग्रजी विभाग			
44	Slam Poetry : An Emerging Modern Poetry Form	Vijay Sutar	158
45	Cultural Diversity of the Ancient India	Pooja Gogate Girija Chitale	161
46	Embracing Kathak: A Journey of Passion, Discipline, and Self-Discovery	Janhavi Sachin Joshi	163
47	Stop The War (Poem)	Swarali Rajesh Pawar	164
48	Yes! Real Superheroes Exist	Tejas Madhukar Sawant	165
49	Journey Through Time: Exploring the Cultural Treasures of Hampi	Manasvi Dinesh Borikar	168
50	"Expectations of Students from the New Education Policy"	Ruhina Rajwadkar	170
51	Teaching Makes You a Better Student!	Kalpaja Prabhakar Jogalekar	172
52	Reasons and Impacts of Currency Devaluation	Nitisha Sivkumar Nikam	173
संस्कृत विभाग			
५३	संभाषणवर्गे पाठनस्य अनुभवः।	कल्पजा प्र. जोगळेकर	१७५
५४	सुजलाम् भारतमातरं वन्दे।	आर्या मुळ्चे	१७६
५५	युगपुरुषः छत्रपतिः शिवाजीमहाराजः।	अमृता आपटे	१७७
५६	आदित्य L 1	ओंकार खांडेकर	१७९
५७	चान्द्यान् - ३	मनस्वी नाटेकर	१८०
५८	वैभवसम्पन्ना हम्पी नगरी	केतकी मुसळे	१८१
५९	महाराष्ट्र भूषणः अशोक सराफ महोदय	सिद्धी ओगले	१८३

अ.क्र.	शीर्षक	लेखन	पृ.क्र.
उर्दू विभाग			
६०	अल्लाह के कारनामे	अ. र. नशतर	१८५
६१	नाते नर्बा	अ. र. नशतर	१८५
६२	सुनेहरी बातें	उमैमा अकबर मुल्ला	१८५
६३	कोकन में अदबे अतफाल की सुरते हाल	डा. एम. डी. गानी	१८६
६४	जी २० झिराअत के वजिरो की मीटिंग में वजिर आजम मोदी का पैगाम	तुबा पटेल	१९०
६५	चंद्रयान - ३ हिन्दुस्तान की खलाई कुअत का मजहर	अफरा ठाकुर	१९१
६६	कहानी ही के परदे में	बतुल बारगीर	१९२
६७	इबने इन्शा की सफर नामा निगारी	मारीया होडेकर	१९४
६८	साने गुरूजी: एक हमा जहत शखसियत	सानिया मुकादम	१९६
६९	सेहत हर औरत का बुनियादी हक है	सोबिया मुकादम	१९८
७०	मेरा पसंददीदा शायर : निदा फाजली	सफिया मुकादम	१९९
७१	मेरी पसंददीदा गजलें	अदिबा नाकाडे	२००
Special Achievements of Teachers			
Special Achievements of students			
Memorable Moments			
			

श्रद्धांजली

२०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षात देशभरातील सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक, राजकीय, कला, क्रीडा, सांस्कृतिक, धार्मिक, वैज्ञानिक इ. विविध क्षेत्रातील निधन पावलेल्या तसेच

रत्नागिरी शिक्षण संस्थेचे मान्यवर सभासद, पदाधिकारी, हितचिंतक, देणगीदार, समाजसेवक आणि गोगटे- जोगळेकर महाविद्यालयाचे माजी प्राचार्य, प्राध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी, विद्यार्थी, ज्ञात, अज्ञात सर्व दिवंगतांना भावपूर्ण श्रद्धांजली अर्पण करीत आहोत. परमेश्वर सर्वांच्या आत्म्यास सदगती देवो हीच प्रार्थना!

संपादकीय

आपल्या गोगटे जोगळेकर स्वायत्त महाविद्यालयाचा वर्ष २०२३-२४ सालाचा सहकार वार्षिक अंक आपल्या पुढे सादर करताना मनस्वी आनंद होत आहे. महाविद्यालयाने वर्षभर पार पडलेल्या कार्याचा, महाविद्यालयाच्या जमेच्या बाजूंचा आणि सहशैक्षणिक उपक्रमातून साध्य केलेल्या साध्याचा लेखाजोखा म्हणजे आमच्या महाविद्यालयाचा 'सहकार' होय.

विद्यार्थी- विद्यार्थी, शिक्षक- विद्यार्थी, शिक्षक - पालक आणि महाविद्यालय-समाज या सर्वांमधील सामाहिक/सामाजिक आंतरक्रिया, आनंददायी घटना, वेगवेगळ्या स्वरूपाची माहिती मिळवून देणारा दुवा म्हणून सहकारकडे पाहिले जाते. महाविद्यालयाच्या विविध विभागांचे शब्दबद्ध चित्रण, प्रसंगी छायाचित्रांसह स्पष्ट करून देण्याचा प्रयत्न निसंकोचपणे सहकार कडून घडतो. विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक क्षमतेला चालना देऊन त्याची सामाजिक, आर्थिक, राजकीय व व्यावसायिक जडणघडण व्हावी या हेतूने कार्यरत असलेल्या आमच्या महाविद्यालयाने विविध क्षेत्रात उमटविलेल्या कार्यकर्तृत्वाच्या ठश्याची सहकारच्या माध्यमातून प्रचीती येते.

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी मराठी, इंग्रजी, संस्कृत, उर्दू या भाषेतून आपल्या कल्पना शक्तींना शब्दबद्ध करण्याचा केलेला प्रयत्न, कथा, कविता, सुविचार, सुभाषिते, व्यंगचित्रे यातून आपणास पहावयास मिळतो. विविध विषयावर विद्यार्थ्यांनी केलेले भाष्य वेगवेगळ्या घटनांचा त्यांनी घेतलेला आढावा, राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीचा तटस्थपणे केलेला अभ्यास यांनी नटलेला सहकार उद्याच्या काळातील प्रतिथयश लेखकांची, कवींची, राजकारणी आणि समाजकारणी यांची साक्ष देऊन जाणारा आहे. महाविद्यालयातील शेकडो विद्यार्थी सांस्कृतिक क्षेत्रात, राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यात सहभागी होऊन चमक दाखविताना आढळतात. त्यांच्या कार्याला सहकारच्या माध्यमातून सामाजिक व्यासपीठ उपलब्ध करून देण्याचा प्रयत्न सहकाराने प्रामाणिकपणे पार पडला आहे. महाविद्यालयातील राष्ट्रीय छात्रसेना शिस्तबद्ध आणि स्वयं शिस्तीचा धडा देणारा एक महत्वपूर्ण विभाग आहे. या विभागातून विद्यार्थ्यांनी राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय पातळीवर पार पडलेल्या चमकदार कामगिरीची दखल घेऊन सहकारमध्ये समाविष्ट करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

कर्तव्यदक्ष व संवेदनशील व्यक्तिमत्व विकसित होण्यासाठी लेखन आणि वाचन संस्कार विकसित होणे आवश्यक असते सहकार यासाठीचे एक माध्यम आहे. यामुळेच यावर्षीचा सहकार या सर्व बाबींच्या अनुषंगाने प्रगल्भ झालेला आढळतो. सहकार अंकाच्या मुखपृष्ठाचे वैशिष्ट्य म्हणजे सानेगुरुजी यांच्या विषयी प्रकट केलेली आदरांजली. "खरा तो एकची धर्म, जगाला प्रेम अपवि" या प्रार्थनात्मक तत्त्वज्ञानाने जगाला शिकवण देणारे साने गुरुजी यांच्या प्रतिमेसह नवयुवकांना प्रकाशाकडे घेऊन जाणारे नवे शैक्षणिक धोरण, चांद्रयान

मोहिमेत भारताने बजावलेली नेत्रदीपक भूमिका आणि पर्यावरणीय समतोल काळाची गरज मानून मुखपृष्ठावर त्यांना देण्यात आलेले स्थान सहकाराचे संपूर्ण रूप दर्शविते.

महाविद्यालयाच्या वार्षिक 'सहकार' अंकाची सामाजिक पातळीवर दखल घेऊन गतवर्षीच्या सहकार वार्षिक अंकास 'राजा राजवाडे पुरस्काराने' सन्मानित करण्यात आले ही बाब सहकार संपादक मंडळ आणि महाविद्यालय यांच्यासाठी गौरवशाली आहे. स्वायत्त महाविद्यालय म्हणून नवीन शैक्षणिक धोरण राबवीत असताना वेगवेगळ्या विभागाने कोंकण प्रदेशाला पूरक आणि मार्गदर्शक ठरणारे नवे अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांपर्यंत नेऊन पोहोचविण्याच्या प्रयत्नांचा परिणाम म्हणून महाविद्यालयाचे अनेक विद्यार्थी शोधवेध, अविष्कार, या संशोधन उपक्रमात नोंदवीत असलेल्या सहभागाचा आणि कार्य कर्तृत्वाचा सहकारमध्ये समावेश आहे.

पी.एम. उषा (PMUSHA) अंतर्गत महाविद्यालयास प्राप्त झालेल्या अनुदानातून राबविल्या जाणाऱ्या वेगवेगळ्या उपक्रमांमुळे विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानात, कौशल्यात, रोजगार संधीत होणाऱ्या वाढीचा परिणाम म्हणून सहकार मधील विद्यार्थी लेखांची वाढलेली संख्या लक्षणीय आहे. त्यातील काही ठराविक लेखक प्रसिद्ध करणे शक्य झाले ही वास्तविकता आहे. आयएसओ नामांकन प्राप्त महाविद्यालय शिस्तबद्ध पद्धतीने पार पाडीत असलेल्या शैक्षणिक आणि सह शैक्षणिक उपक्रमातून विद्यार्थ्यांना नवनवीन क्षितिजे उपलब्ध झाली आहेत. त्यातील विद्यार्थ्यांच्या कार्यामुळेच 'सहकार' अंक, पारितोषिक प्राप्त अंक या उंचीपर्यंत जाऊन पोहोचणे शक्य झाले आहे.

महाविद्यालयाच्या वैभवशाली परंपरेला साजेसा सहकार वाचकास निश्चितच आनंद देईल असा विश्वास वाटतो. या अंकाच्या निर्मितीमध्ये काळ आणि वेळेचे कोणतेही बंधन न पाळता सहकार्य करणारे संपादक मंडळ सदस्य, विद्यार्थी प्रतिनिधी, विद्यार्थी साहित्यिक आणि कवी, अध्यापक वर्ग, कार्यालयीन व ग्रंथालयीन कर्मचारी यांच्या सहकार्यामुळेच सहकार वार्षिक अंक ठराविक वेळेत वाचकांपर्यंत पोहोचविणे शक्य झाले आहे.

आकर्षक स्वरूपातील मुखपृष्ठ निर्माण करण्यासाठी भौतिकशास्त्र विभागातील डॉ. प्रिती जाधव यांनी केलेले प्रयत्न, योगिता प्रिंटर्स चे मालक मुद्रक सौ. ऋता पंडित, व्यवस्थापक श्री. राकेश शेट्टे, सहकारी श्री. आशिष खानोलकर यांनी केलेले प्रयत्न हीच सहकार निर्मितीची परिणीती आहे. त्याबद्दल सहकार संपादक मंडळाच्यावतीने मी त्यांचा आभारी आहे.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. मकरंद साखळकर यांचे वेळोवेळी संपादक मंडळाला लाभलेले मार्गदर्शन, त्यांनी केलेल्या सूचना आणि सातत्याने सहकार अंकाचा घेतलेला आढावा यामुळे सहकार दर्जेदार बनण्यास मदत झाली. त्यांच्या भक्कम पाठींब्याबद्दल त्यांचे विशेष आभार. अनेकांच्या प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष सहकार्यामुळे हा अंक मूर्त स्वरूपात येऊ शकला त्या सर्वांच्या प्रती आम्ही ऋणी आहोत.

डॉ. तुळशीदास रोकडे
कार्यकारी संपादक

प्राचार्यांचे मनोगत

र. ए. सोसायटीचे गोगटे - जोगळेकर महाविद्यालय हे मुंबई विद्यापीठ आणि कोकणातील एक प्रतिष्ठीत आणि नामवंत महाविद्यालय म्हणून नावारूपाला आलेली शिक्षणसंस्था आहे. संस्थेचे संस्थापक कै. बाबुराव तथा ज.वा. जोशी आणि कै. मालतीबाई जोशी या ध्येयवेड्या दांपत्याने १९४५ मध्ये स्थापिलेल्या या महाविद्यालयाने आज वयाची अड्ड्याहत्तरी ओलांडली आहे. विद्यार्थी, प्राध्यापक, कार्यालयीन कर्मचारी यांच्या कृतीशील सकारात्मकतेतून महाविद्यालयाचा शैक्षणिक गुणवत्तेचा आलेख आजपर्यंतच्या परंपरेला साजेसा राहिला आहे.

अध्ययन, अध्यापन, संशोधन, कला, क्रीडा आणि सांस्कृतिक अशा शैक्षणिक आणि सहशैक्षणिक उपक्रमांमध्ये सातत्याने नोंदवलेल्या यशाची परंपरा आतापर्यंत महाविद्यालयाने कायम ठेवली, याचा विशेष आनंद वाटतो. आतापर्यंत NAAC मूल्यांकनात महाविद्यालयाने सलग चार वेळा 'अ' श्रेणी प्राप्त केली आहे. याचीच परिणीती म्हणजे विद्यापीठ अनुदान आयोगाने दि. ३१ मे, २०२३ रोजी महाविद्यालयाला स्वायत्ततेचा दर्जा बहाल केला.

महाराष्ट्र शासनाच्या निर्देशानुसार विद्यापीठे आणि स्वायत्त महाविद्यालयात शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी सुरु झाली. नुकताच प्राप्त झालेला स्वायत्तता दर्जा आणि त्यापाठोपाठ येऊ घातलेल्या नवीन शैक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी ही दोन्ही आव्हाने लीलया पेलत महाविद्यालयात पदवी आणि पदव्युत्तर प्रथम वर्षाच्या अभ्यासक्रमांची रचना केली गेली. भविष्यात शासनाकडून वेळोवेळी येणाऱ्या सूचना आणि निर्देशानुसार त्यात अपेक्षित बदल केले जातील, हेही मी प्रामाणिकपणे नमूद करू इच्छितो.

थोडक्यात, शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ हे महाविद्यालयाच्या प्रगतीपथावरील एक महत्वाचा टप्पा आहे, असे वाटते.

विद्यमान वर्षी महाविद्यालयाच्या अंतर्गत गुणवत्ता हमी समितीच्या (IQAC) च्या मार्गदर्शनपर सूचनांना अनुसरून विद्यार्थी, प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्यासाठी विविधांगी उपक्रमांचे नियोजन करण्यात आले. यात प्रामुख्याने शिक्षक - शिक्षकेतर कर्मचारी प्रशिक्षण कार्यशाळा, विद्यार्थ्यांसाठी कौशल्य विकास आणि संशोधन, सांस्कृतिक उपक्रम, करिअर मार्गदर्शन, तज्ज्ञांचे मार्गदर्शन, विविध आस्थापना आणि औद्योगिक संस्थांना भेटी, क्षेत्रभेटी, समाजपयोगी बाह्य उपक्रम यांचा उल्लेख करता येईल. विविध विभागांच्या माध्यमातून प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम, कौशल्य वृद्धी अभ्यासक्रम व अँड ऑन कोर्सेस या स्वरूपाच्या अभ्यासक्रमातून विद्यार्थ्यांना मूल्यात्मक, गुणात्मक, सांस्कृतिक व सामाजिकदृष्ट्या परिपूर्ण बनविणारे अभ्यासक्रम यशस्वीपणे राबविले गेले. विद्यार्थ्यांसाठी विविधांगी उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले, त्यांना विविध आस्थापनांसोबत काम करण्याची व अनुभव प्राप्त करण्याची संधी निर्माण करून देण्यात महाविद्यालय यशस्वी ठरले.

महाविद्यालय राज्यभर आणि देशभरातील विविध नामवंत शैक्षणिक संस्था, संशोधन संस्था, शासकीय - अशासकीय संस्था, आस्थापना यांच्याशी जोडले गेलेले आहे. यातील काही संस्थांशी महाविद्यालयाने सामंजस्य करार केलेले असून, त्या अंतर्गत विविध उपक्रम, कार्यशाळा, चर्चासत्र इ. चे आयोजन करण्यात आले.

विद्यमान वर्षी व्याख्याने, लघुपट, वाळूशिल्प प्रदर्शन, खडकाळ समुद्रकिनारे, खारफुटी जंगलांची सफर या सर्व उपक्रमांचा समावेश असलेला आसमंत बेनेवोलन्स फाउंडेशन, किलोस्कर वसुंधरा, इकोलॉजिकल सोसायटी आणि विवांत अनटेन्ड फाउंडेशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयात प्रथमच सागर महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले.

लेन्स आर्ट, निसर्ग संस्था व सह्याद्री संकल्प सोसायटीच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित 'वन्यजीव सप्ताह' आणि सिंधुरत्न कलावंत मंचाच्या सहकार्याने आयोजित करण्यात आलेल्या कोकण चित्रपट महोत्सवाचे आयोजन लक्षवेधी ठरले. राज्य खगोल अभ्यास मंडळ आणि महाविद्यालयातील खगोल अभ्यास केंद्राच्या वतीने रत्नागिरीत १२ व्या राज्यस्तरीय खगोल अभ्यासकांच्या संमेलनाचे आयोजन करण्यात आले. त्यात अधिकाधिक खगोलप्रेमींनी सहभागी होऊन विविध खगोलीय अभ्यासाचा आनंद लुटला.

नवमतदारांमध्ये मतदार प्रक्रियेसंदर्भात जनजागृती करण्याच्या हेतूने महाविद्यालयातील राज्यशास्त्र विभाग आणि जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने मा. श्री. श्रीकांत देशपांडे (मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र) यांच्या जिल्हा दौऱ्यानिमित्त महाविद्यालयात 'सामर्थ्य मताचे : युवा मतदारांशी एक विधायक सुसंवाद....' या मतदार जनजागृती अभियानपर परिसंवाद कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. महाविद्यालयाच्या इतिहासात हा कार्यक्रम विशेष उल्लेखनीय आणि कौतुकास्पद ठरला. महाविद्यालयाने या क्षेत्रात केलेल्या कार्याचा गौरव म्हणून जिल्हाधिकारी आणि जिल्हा निवडणूक अधिकारी यांचा 'उत्कृष्ट महाविद्यालय पुरस्कार - २०२४' महाविद्यालयाला प्रदान करण्यात आला.

गतवर्षी विज्ञान शाखेतील विभागांना विज्ञान-तंत्रज्ञान मंत्रालय, भारत सरकार यांचेकडून डी.बी. टी. स्टार योजनेअंतर्गत स्टार कॉलेज निधी प्राप्त झाला. या अंतर्गत महाविद्यालयातील भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, प्राणीशास्त्र आणि वनस्पतीशास्त्र विभाग आणि होमी भाभा सेंटर फॉर सायन्स एज्युकेशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'एक्सप्लोरिंग द वर्ल्ड ऑफ सायन्सेस विथ एक्सपरिमेंट' या तीन दिवसीय प्रात्यक्षिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

NEP - 2020' कार्यशाळा (MSFD आणि आयसर, पुणे), गणित कार्यशाळा (राजीव गांधी विज्ञान तंत्रज्ञान आयोग, मराठी विज्ञान परिषद, मुंबई आणि गणित विभाग), 'संशोधनाकडे वळा' कार्यशाळा (मराठी विज्ञान परिषद, मुंबई रत्नागिरी केंद्र), वेबसिरीज निर्मिती व्यवसाय व संधी कार्यशाळा आणि चित्रपट रसास्वाद शिबीर (फिल्म क्लब), Patent drafting and filing कार्यशाळा (पेटंट कार्यालय, मुंबई), प्रधानमंत्री उच्चतर शिक्षा अभियान (PM-USHA) कार्यशाळा, राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यांसाठी स्वयंसेवक नेतृत्व प्रशिक्षण व ग्रामअध्ययन कार्यशाळा, Public Financial Management System कार्यशाळा, मीडिया क्षेत्रातील करियरच्या संधी, पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावा (जिल्हा कौशल्य विकास आणि रोजगार उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र) इ. कार्यशाळांचे आयोजन लक्षवेधी ठरले. महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी यात लक्षणीय सहभाग नोंदविला. सातत्यपूर्ण प्रयत्न, प्रशिक्षण आणि यश यात महाविद्यालय कायम अग्रेसर राहिले आहे. सुसूत्रबद्ध नियोजन आणि कौशल्यपूर्ण अंमलबजावणी ही महाविद्यालयाच्या सक्षमतेची बाजू राहिली आहे.

सी.ए. इन्स्टिट्यूट तर्फे महाविद्यालयात अकॉंटसी म्युझियम उभारण्यात आले असून, त्याअंतर्गत "Train, Earn and Learn' हा अभ्यासक्रम सुरु आहे.

प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांचे संशोधनात्मक कार्य हे महाविद्यालयाच्या कामकाज आणि यशातील एक महत्वाचा घटक आहे. महाविद्यालयातील अनेक प्राध्यापकांचे विविध विषयावरील संशोधनात्मक लेखन (पुस्तके, संशोधनात्मक लेख), राष्ट्रीय - आंतरराष्ट्रीय परिषदेमधील सहभाग व शोधनिबंधांचे सादरीकरण ही बाब कौतुकास्पद आहे. विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधन वृत्ती रुजावी या हेतूने दरवर्षी 'शोधवेध' हा संशोधन प्रकल्प सादरीकरण उपक्रम आयोजित केला जातो. महाविद्यालयांतर्गत 'शोधवेध' आणि मुंबई विद्यापीठ आयोजित 'अविष्कार' संशोधन स्पर्धेत विद्यार्थ्यांनी आपापल्या संशोधन प्रकल्पांचे सादरीकरण करून दैदिप्यमान यश प्राप्त केले.

उन्नत महाराष्ट्र अभियान कक्ष (आय.आय.टी., मुंबई) आणि जिल्हा परिषदेच्या संयुक्त विद्यमाने 'जलजीवन मिशन प्रकल्प' अंतर्गत जिल्ह्यातील २० गावांच्या पाणीपुरवठा व्यवस्थेचे अध्ययन समाजशास्त्र आणि अर्थशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी केले. या महत्वाकांक्षी संशोधन प्रकल्पामधून महाविद्यालयास ग्रामसमूहामध्ये जाऊन शाश्वत विकासाचे प्रारूप साकारण्याची संधी प्राप्त झाली. आय.आय. टी., मुंबई आणि सितारा आयोजित समाजशास्त्र, अर्थशास्त्र आणि विज्ञान विभागातील विद्यार्थ्यांनी 'आपले प्रश्न, आपले विज्ञान' या उपक्रमांतर्गत संशोधन प्रकल्प सादर केले. ही बाब विद्यार्थ्यांमध्ये वाढत असलेल्या संशोधन अभिवृत्तीची साक्ष देते. विद्यार्थी आणि त्यांचे मार्गदर्शक यांचे अभिनंदन!

मुंबई विद्यापीठ आणि महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक कलाविश्वात महाविद्यालयाचे आगळेवेगळे स्थान असून, एक अग्रगण्य महाविद्यालय म्हणून महाविद्यालयाचा लौकिक आहे. विद्यार्थ्यांचे या क्षेत्रातील सातत्यपूर्ण यश हे महाविद्यालयाच्या सन्मानाचा भाग आहे. कला, क्रीडा, सांस्कृतिक विभागात महाविद्यालयाने विद्यमान वर्षीही आपल्या परंपरेला अनुसरून दैदिप्यमान कामगिरी केली. विद्यमान वर्षी मुंबई विद्यापीठाच्या ५६ व्या 'आंतरमहाविद्यालयीन सांस्कृतिक युवा महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले. या महोत्सवात महाविद्यालयाच्या चमूने विद्यापीठ स्तरांवरदेखील विविध कला प्रकारात पारितोषिके प्राप्त करून चमकदार कामगिरी केली. राज्यस्तरीय पुरुषोत्तम करंडक महाअंतिम फेरीत 'कुपान' या महाविद्यालयाच्या एकांकिकेस तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले. कु. शुभम गोविलकर या विद्यार्थी कलावंतास सर्वोत्कृष्ट अभिनय पुरस्काराने गौरविण्यात आले.

युवा कौशल्य व नवउद्योजकता या मुख्य हेतूंनी पुनर्रचित झालेला महाविद्यालयाचा झेप सांस्कृतिक महोत्सव -२०२३ मोठ्या जल्लोषात संपन्न झाला. विद्यार्थ्यांमध्ये उद्योगासंदर्भात कौशल्य विकसन वाढविण्याच्या दृष्टीने जयंतराव देसाई नवउद्योजक पुरस्कार, र. ए. संस्थेचा RES पुरस्कार या वर्षीपासून सुरु करण्यात आले. यात 'वेल्ये चहावाला' याने पहिला जयंतराव देसाई

नवउद्योजक पुरस्कार, तर पहिला RES ओव्हर ऑल चॅम्पियनशिप करंडक फाईन आर्ट ग्रुपला देण्यात आला.

क्रीडा विभागाने आपल्या कार्याची छाप राष्ट्रीय-आंतरराष्ट्रीय पातळीवर उमटविण्याची समृद्ध परंपरा कायम राखली. गोवा येथे झालेल्या ३७ व्या राष्ट्रीय खो-खो स्पर्धेकरिता कु. पायल पवार हिची महाराष्ट्र राज्याच्या संघात निवड झाली. विद्यापीठाच्या कोकण विभागाच्या ४ थ्या टेबल टेनिस स्पर्धेत पुरुष गटात महाविद्यालयाच्या संघाने प्रथम क्रमांक प्राप्त केला, तर आंतरमहाविद्यालयीन विभागीय तायक्रांदो स्पर्धेत कु. सई सावंत हिला सुवर्णपदक मिळाले. कु. पायल पवार, कु.श्रेया सनगरे कु. साक्षी डाफळे या विद्यार्थिनींची अवधेश प्रतापसिंह विश्वविद्यालय, रिवा (मध्य प्रदेश) येथील पश्चिम विभाग आंतरविद्यापीठ महिला खो - खो स्पर्धेकरिता विद्यापीठ संघात, तर सागर (मध्यप्रदेश) येथील अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ पश्चिम विभाग राष्ट्रीय पुरुष हॅडबॉल स्पर्धेकरिता विद्यापीठ पुरुष संघात कु. पार्थ पाटील व कु. सौरभ झगडे यांची निवड झाली. मुंबई विद्यापीठ कोकण विभाग पुरुष आणि महिला पॉवरलिफ्टिंग- २०२३ स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या संघाने दोन सुवर्ण आणि दोन रौप्य पदके, तर हॅडबॉल स्पर्धेत मुलांच्या संघाने सुवर्ण आणि कांस्य पदक पटकावले. महाविद्यालयाची माजी विद्यार्थिनी अपेक्षा सुतार हिची आसाम येथे झालेल्या ४ थ्या आशियाई खो-खो स्पर्धेत निवड झाली. तिने भारतीय संघात महाराष्ट्र राज्याचे प्रतिनिधीत्व केले. माजी विद्यार्थिनी कु. आरती कांबळे आणि कु. अपेक्षा सुतार या दोघींना महाराष्ट्र राज्य शासनाचा अत्यंत मानाचा शिवछत्रपती राज्य क्रीडा पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. विविध खेळांतील विद्यार्थ्यांच्या नैपुण्याचा भाग ही महाविद्यालयासाठी एक गौरवात्मक बाब आहे.

राष्ट्रीय छात्र सेनेचा प्रजासत्ताक दिनी संचलनातील सहभाग हा महाविद्यालयाच्या गौरवशाली परंपरेचा भाग आहे. विद्यमान वर्षी व्हॅट कॅम्पन सौरभ लघाटे नवी दिल्ली येथील राजपथ संचलनात सहभागी झाला. त्याच्या नेतृत्वाखालील संघाने शिप मॉडेलिंग स्पर्धेसाठी साकारलेल्या 'आयएनएस त्रिखंड' या बॅटरी ऑपरेटेड शिपचे संरक्षण मंत्री श्री. राजनाथ सिंह यांच्या समोर केलेले सादरीकरण ही गोष्ट महाविद्यालयाच्या मुकुटात मानाचा तुरा खोवणारी आहे.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव आयोजित राज्यस्तरीय आपत्ती व्यवस्थापन शिबिरात सहभाग घेतला. शासनाच्या निर्देशानुसार महाविद्यालयात 'मेरा माटी, मेरा देश', अमृतकलश उपक्रम मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला.

महाविद्यालयाचा विद्यार्थी आदित्य भट याने मोबाईल कॅमेऱ्याच्या माध्यमातून आकाशगंगा टिपली. तसेच त्याने जागतिक मोबाईल फोटोग्राफी स्पर्धेत मायक्रो व्हॅगिरीत प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक मिळवले.

महाविद्यालयातील विभागांच्या वतीने विविध स्पर्धा, जॉबफेअर, मॉडेल प्रदर्शन, आकाश दर्शन कार्यक्रम, प्रदर्शने अशा विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. वेगवेगळ्या शासकीय अस्थापना, संस्था-महाविद्यालयांच्या वतीने आयोजित स्पर्धांमध्ये विद्यार्थ्यांनी आपले गुण-कौशल्य दाखवून विविध पारितोषिकांवर बाजी मारली. भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यांनी डी.बी.जे महाविद्यालय, चिपळूण आयोजित "Geo-DBJ-2023" मध्ये सर्वाधिक स्पर्धा जिंकून जनरल चॅम्पियनशिप, तर राजेंद्र माने महाविद्यालयाच्या व्यवस्थापन महोत्सवात बी.एम.एस. च्या विद्यार्थ्यांनी 'एक्सप्लोर २ के २३' चॅम्पियनशिप पटकावली. त्या सर्वांचे अभिनंदन !

अभ्यासक्रम मंडळातील सक्रिय योगदानातून विद्यापीठस्तरीय व्यवस्थेत प्राध्यापकांनी सहभाग घेतला. महाविद्यालयातील विविध विभागांच्या वतीने विविध व्याख्यानमालांचे आयोजन करण्यात येते. या व्याख्यानामधील विचारवंत आणि तज्ज्ञांचे विचार ऐकणे ही एक आनंद देणारी वैचारिक पर्वणीच असते. विद्यमान वर्षी आयोजित करण्यात आलेल्या व्याख्यानमालांचे पुष्प विविध मान्यवर वक्त्यांनी गुंफले. त्यात डॉ. मधुसूदन पेन्ना, कुलगुरु, कवी कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक (कालिदास व्याख्यानमाला), प्रा. डॉ. प्रशांत बनसोडे, गोखले अर्थशास्त्र आणि राज्यशास्त्र संस्था, पुणे (स्व. संजय जोशी स्मृती व्याख्यानमाला), डॉ. व्ही. व्ही. महाजनी, निवृत्त प्राध्यापक, ICT (डॉ. वि. के. बावडेकर व्याख्यानमाला), श्रीनिवास पेंडसे (लोकमान्य टिळक स्मृती व्याख्यानमाला), प्रा. डॉ. अभिनया कांबळे (भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती व्याख्यानमाला), डॉ. मिलिंद सरदेसाई, पुणे विद्यापीठ (कै. प्रा. पी. एन. देशमुख स्मृतीप्रीत्यर्थ व्याख्यानमाला), डॉ. हरिहर कुंभोजकर माजी विभागप्रमुख, गणित विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर (कै. व्ही. एस. कानिटकर स्मृतीप्रीत्यर्थ व्याख्यानमाला) इ. या सर्व व्याख्यानमालांचा लाभ विद्यार्थी व रत्नागिरीकरांनी घेतला.

इस्त्रोच्या बहुचर्चित तिसऱ्या 'चांद्रयान -३' मोहिम आणि 'आदित्य एल - १' चे थेट प्रक्षेपण महाविद्यालयात पाहता आले.

महाराष्ट्र शासन आणि मुंबई विद्यापीठाने देखील महाविद्यालयात सतत विद्यार्थी आणि समाजासाठी कार्यरत असणाऱ्या प्राध्यापक आणि शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या कार्याची घेतलेली दखल त्यांना मिळालेले विविध पुरस्कार होय. त्यात प्रा. बीना कळंबटे (पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर पुरस्कार, महाराष्ट्र शासन), प्रा. डॉ. चित्रा गोस्वामी (सावित्रीबाई फुले आदर्श शिक्षिका

पुरस्कार, मुंबई विद्यापीठ), डॉ. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी (लायन्स क्लब ऑफ रत्नागिरी, आदर्श शिक्षक पुरस्कार), प्रा. निलेश पाटील (उत्कृष्ट मतदार मित्र - २०२३' पुरस्कार, जिल्हाधिकारी आणि जिल्हा निवडणूक अधिकारी, रत्नागिरी) यांना पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले.

महाविद्यालयाचा महत्वपूर्ण दस्तऐवज आणि नवउन्मेषी विद्यार्थी लेखकांसाठी व्यासपीठ ठरणाऱ्या 'सहकार' वार्षिकांकास (सन २०२२-२३) देवरुख येथील 'राजा राजवाडे पुरस्कार' मिळाला. सहकारचे संपादक प्रा. डॉ. तुळशीदास रोकडे आणि त्यांच्या संपादकीय टीमचे अभिनंदन!

महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी विद्यावाचस्पती ही संशोधन क्षेत्रातील सर्वोच्च पदवी संपादन केली. तसेच विविध विषयांमधील नेट - सेट या पात्रता परीक्षेत यश प्राप्त केले. मानसशास्त्र विभागाची माजी विद्यार्थिनी नीलम जाधव हिची स्पर्धापरीक्षेद्वारे सहाय्यक पोलीस निरीक्षकपदी निवड झाली. त्या सर्वांचेही अभिनंदन !

या सर्व बाबी महाविद्यालयातील विद्यार्थी, प्राध्यापक व कर्मचारी, माजी विद्यार्थी यांच्या सातत्यशील क्रियाशीलतेची प्रचिती देणाऱ्या आहेत. डॉ. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांनी प्रभारी प्राचार्य म्हणून विद्यमान वर्षात काम पाहिले. त्यांच्या उत्कृष्ट कामगिरीचे प्रतिबिंब महाविद्यालयातील विविध विभागांच्या कामकाजामध्ये दिसते.

विविध मान्यवरांच्या महाविद्यालयाला भेटी हा आमच्यासाठी आनंद देणारा क्षण असतो. विद्यमान वर्षी अनेक मान्यवरांनी विविध कार्यक्रमांप्रसंगी महाविद्यालयास भेटी दिल्या. या सर्व सन्माननीय व्यक्तींच्या भेटी व मार्गदर्शनामुळे महाविद्यालयास भविष्यकालीन नियोजनात मदत होऊन पुढील वाटचालीस बळ मिळते. विद्यमान वर्षी सर्वोच्च न्यायालयातील न्या. अभय ओक, जिल्हा मुख्य न्यायदंडाधिकारी श्री. राहुल चौत्रे, वरिष्ठ न्यायाधीश श्री. निखील गोसावी, शासनाच्या रुसा समिती वरिष्ठ मार्गदर्शक सल्लागार प्रा. डॉ. प्रमोद पात्रेकर, मुंबई विद्यापीठाचे प्र. कुलगुरु डॉ. अजय भामरे, श्री. अर्पित काब्रा (अध्यक्ष, सी.ए. इन्स्टिट्यूट पश्चिम विभागीय समिती), डॉ. सुनीलकुमार सिंग (संचालक, राष्ट्रीय समुद्र विज्ञान संस्था, गोवा), डॉ. समीर दामरे, ज्येष्ठ खगोल अभ्यासक दा. कृ. सोमण, डॉ. शिरीष पाठारे (होमी भाभा सेंटर फॉर सायन्स एज्युकेशन), डॉ. अनुराधा उपाध्ये (निवृत्त शास्त्रज्ञ, आधारकर संस्था, पुणे), डॉ. उमेश कटवटे (बॉम्बे नॅचरल हिस्ट्री सोसायटी, मुंबई) डॉ. प्रबोध चोबे, श्री. संभाजी भिडे गुरुजी, प्रसिद्ध दिग्दर्शक श्री. विनय वायकूळ, ज्येष्ठ चित्रपट अभिनेते आणि मनोविकार तज्ज्ञ डॉ. मोहन आगाशे, अभिनेते शरद पोंक्षे आणि विजय पाटकर, चित्रपट अभ्यासक डॉ. संतोष पाठारे, माजी आमदार श्री. बाळासाहेब माने, लेखिका रश्मी कशेळकर यांनी भेटी दिल्या. जिल्हाधिकारी श्री. एम. देवेंद्र सिंह, जि. प. मुख्य कार्यकारी अधिकारी कीर्तीकिरण पुजार, पोलीस अधीक्षक धनंजय कुलकर्णी, प्रशिक्षणार्थी आय. ए. एस. डॉ. जास्मिन आणि अन्य शासकीय अधिकारी, संशोधक यांच्या भेटी व मार्गदर्शन महाविद्यालयीन प्रशासनास, प्राध्यापक व विद्यार्थी वर्गास प्रेरणादायी ठरल्या.

र. ए. संस्थेचे पदाधिकारी, नियामक मंडळ व इतर मंडळातील सदस्यांचे मार्गदर्शन महाविद्यालयाला कायमच लाभदायक आहे. मुंबई विद्यापीठाचे कुलगुरु, सर्व शासकीय अधिकारी व आस्थापना यांचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभल्यामुळे महाविद्यालय प्रगतीपथावर आहे. माजी विद्यार्थी आणि पालक यांचे सहकार्य सातत्याने लाभत असते. याचीच प्रचिती म्हणजे रसायनशास्त्र विभागाचे माजी विद्यार्थी आणि १९७४ च्या बी. ए. च्या माजी विद्यार्थ्यांचा 'ऋणानुबंध' हा स्नेहमेळावा संपन्न झाला. महाविद्यालय या सर्वांचे ऋणी असून, सर्व शिक्षक, कर्मचारी व माजी विद्यार्थ्यांशी ऋणानुबंधाच्या नात्याने कायमच बद्ध आहे.

भौतिकशास्त्र विभागप्रमुख प्रा. डॉ. महेश बेळेकर, श्री. प्रसाद गवाणकर, प्रयोगशाळा परिचर सौ. प्रतिभा कांबळे हे नियत वयोमानानुसार प्रदीर्घ सेवेतून सेवानिवृत्त झाले. भावी आयुष्यासाठी त्यांना शुभेच्छा!

असा हा महाविद्यालयाच्या सर्वांगीण प्रगतीचा लेखाजोगा मांडणारा सहकार आपल्या हाती देताना विशेष आनंद होत आहे. यात पाच भाषांमधील विद्यार्थी, प्राध्यापक, लेखक यांच्या साहित्याचा समावेश असून, विशेष म्हणजे अमेरिकास्थित संस्थेचे माजी विद्यार्थी, देणगीदार श्री. अनिल तोरगलकर यांचे अनुभव कथन विषद करणारा 'स्वप्न सत्यात आणले' या लेखाचाही अंतर्भाव करण्यात आला आहे. आपण या सर्व साहित्य वाचनाचा आस्वाद घ्यावा.

धन्यवाद!

डॉ. मकरंद साखळकर

R. E. Society's

R. P. GOGATE COLLEGE OF ARTS & SCIENCE AND

R. V. JOGALEKAR COLLEGE OF COMMERCE, (AUTONOMOUS) RATNAGIRI

Programmes available in our college.

- Bachelor of Arts (B.A.Marathi)
- Bachelor of Arts (B.A.English)
- Bachelor of Arts (B.A.Hindi)
- Bachelor of Arts (B.A.Sanskrit)
- Bachelor of Arts (B.A.Urdu)
- Bachelor of Arts (B.A.Economics)
- Bachelor of Arts (B.A.Sociology)
- Bachelor of Arts (B.A.History)
- Bachelor of Arts (B.A.Political Science)
- Bachelor of Arts (B.A.Geography)
- Bachelor of Arts (B.A.Psychology)
- Bachelor of Arts (B.A.Rural Development)
- Bachelor of Science (B.Sc. Microbiology)
- Bachelor of Science (B.Sc.Biotechnology)
- Bachelor of Science (B.Sc. Computer Science)
- Bachelor of Science (B.Sc. Information Technology)

- Master of Arts (M.A. Marathi)
- Master of Arts (M.A. English)
- Master of Arts (M.A. Hindi)
- Master of Arts (M.A. Sanskrit)
- Master of Arts (M.A. Economics)
- Master of Arts (M.A. Sociology)
- Master of Arts (M.A. History)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Marathi)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Hindi)
- Master of Science (M.Sc. Physics)
- Master of Science (M.Sc. Analytical Chemistry)
- Master of Science (M.Sc. Organic Chemistry)
- Master of Science (M.Sc. Mathematics)
- Master of Science (M.Sc. Biotechnology)
- Master of Science (M.Sc. Microbiology)
- Master of Science (M.Sc. Computer Science)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Physics)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Chemistry)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Zoology)

FACULTY OF SCIENCE

- Bachelor of Science (B.Sc. Physics)
- Bachelor of Science (B.Sc. Chemistry)
- Bachelor of Science (B.Sc. Mathematics)
- Bachelor of Science (B.Sc. Botany)
- Bachelor of Science (B.Sc. Zoology)
- Bachelor of Science (B.Sc. Biochemistry)
- Bachelor of Commerce (B.Com)
- Bachelor of Commerce (B.Com Accounting & Finance)
- Bachelor of Management Studies (BMS)
- Bachelor of Business Administration (B.B.A.)
- Bachelor of Performing Arts (B.P.A.)
- Master of Commerce (M.Com)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Accountancy)
- Doctor of Philosophy (Ph.D. Business Economics)

... स्वप्न सत्यात आणले!

लेखक : श्री. अनिल तोरगलकर, अमेरिका

माजी विद्यार्थ्यांने सांगितलेली त्याच्या स्वप्नपूर्तीची गोष्ट...

शब्दांकन: श्री. निनाद तेंडूलकर, श्री. पंकज घाटे.

आम्ही मूळचे गोव्याचे. आमचे आजोबा सरदार होळकरांच्या दरबारात मोठे हुद्देदार होते. पुढे आम्ही दक्षिण कोकणात स्थलांतरित होऊन जिल्ह्याच्या ठिकाणी येऊन राहिलो. रत्नागिरी हे त्याकाळी आडगावच होतं. आज तुम्ही जसं इथे शिकत आहात तसाच एकेकाळी मी सुद्धा या आपल्या गोगटे-जोगळेकर महाविद्यालयात शिकलो. माझ्या स्वप्नांकडे जाण्याच्या मार्गाला पुढचं वळण इथेच मिळालं. या मार्गावरून मी कसा चालत गेलो ते माझे अनुभव तुम्हां विद्यार्थीमित्रांना नक्कीच बोधप्रद वाटतील म्हणून हा लेखनप्रपंच केला आहे!

रत्नागिरीत शाळेत पाचवीच्या वर्गात असताना मला स्टॅप गोळा करण्याचा नाद लागला. निरनिराळे स्टॅप बघून मी त्या-त्या देशांचा नकाशात शोध घेत असे. यातून माझ्यात भूगोलाची आवड निर्माण झाली. दीड वर्षांत माझ्याकडे जवळजवळ दहा हजार स्टॅप गोळा झाले होते. रत्नागिरीत त्याकाळी सर्व शाळांमध्ये इंग्रजी माध्यम नव्हतं. शिके हायस्कूलात सहाव्या इयत्तेत इंग्रजी विषय सुरु झाला होता. त्यामुळे वडिलांनी मला त्या शाळेत घातलं. तिथे अरविंद साळवी नावाचा माझा वर्गमित्र एकदा एक पुस्तक वर्गात घेऊन आला. त्यात अमेरिकेची सचित्र माहिती दिली होती. ते पुस्तक मी अगदी झपाटून वाचून काढलं आणि त्याचवेळी मनाशी ठरवलं, की मी अमेरिकेला जाणार!

आता, त्या लहान वयात पुरेशी समज आलेली नसताना पुढचा मार्ग कसा शोधायचा हे काही कळेना!

उच्च शिक्षण घेतल्याशिवाय अमेरिकावारी होणार नाही हे मला आता कळून चुकलं. इंजिनियर होण्यासाठी पुणे गाठण्याचा पर्याय माझ्यासमोर होता. पण ते शक्य झालं नाही. म्हणून मी आपल्या गोगटे-जोगळेकर महाविद्यालयात प्रवेश घेतला. १९६३ साली मी रसायनशास्त्र विषयातून प्राविण्यासह बी. एस्सी. केलं. या परीक्षेत मला 'सविशेष प्रथम श्रेणी' प्राप्त झाली. पुढे मुंबई विद्यापीठात माझी निवड होऊन स्कॉलरशिपही मिळाली. तिथे प्लास्टिक टेक्नोलॉजीचं शिक्षण पूर्ण केल्यावर मी गरवारे कंपनीत काम सुरु केलं.

पुढलं शिक्षण इथे मिळत नसल्यामुळे मला अमेरिका गाठणं गरजेचं होतं. त्या शिक्षणासाठी लागणाऱ्या पैशांची तजवीज करण्यासाठी मी एका कंपनीत नोकरी धरली. सारस्वत बँक आणि पुण्यातली एक संस्था परदेशी शिकणाऱ्या मुलांसाठी स्कॉलरशिप देत असे. मी त्याला अर्ज केला. तिथल्या लोकांना भेटून माझी व्यथा सांगितली. माझी कळकळ, गरज त्यांना कळली असावी! काही अटी घालून त्यांनी मला स्कॉलरशिप दिली. माझा जीवच भांड्यात पडला. माझ्या वडिलांनी अमेरिकेत जाण्यासाठी लागणाऱ्या तिकिटासाठी पैसे जमवून पाठवले आणि परदेशी जाण्याचा माझा मार्ग मोकळा झाला.

मी अमेरिकेत मॅसॅच्युसेट्सला पुढचं शिक्षण घेण्यासाठी प्रवेश घेतला. तिथं पॉलिमर सायन्समधून मास्टर्स डिग्री पूर्ण केली. त्यानंतर मी जॉन्सन अँड जॉन्सन कंपनीत नोकरी धरली. या कंपनीत असताना

मला अमेरिकेत स्वतःचा व्यवसाय सुरु करण्याचे अनेक पर्याय आणि संधी दिसायला लागल्या. तिथे व्यवसाय करण्यासाठी एमबीए केलेलं फायदेशीर असल्यामुळे मी त्या कोर्सला प्रवेश घेतला. आता आपला व्यवसाय सुरु करायचा तर पैशांच्या देवाणघेवाणीपासून ते आपण तयार केलेल्या वस्तूच्या विक्रीपर्यंत अनेक गोष्टी शिकायला हव्यात म्हणून मी एमबीए सोबत अकाउन्टन्सी आणि मार्केटिंगचे कोर्सही पूर्ण केले. अमेरिकेत येण्यासाठी सारस्वत बँकेनं केलेली मदत आणि स्कॉलरशिपसाठी मिळालेले पैसे नोकरी करून लवकरात लवकर फेडण्याचा माझा मानस होता. पुढच्या सात वर्षांत मी वडिलांनी तिकिटांसाठी दिलेल्या रकमेसोबत आमच्या डोक्यावर असलेलं सर्व कर्ज फेडून टाकलं.

जॉन्सन अँड जॉन्सन कंपनीसह इतर तीन कंपन्यासोबत मी जवळजवळ १६ वर्षे अनेक प्रकल्पांवर काम केलं. माझा कामाचा मुख्य भाग संशोधनाशी निगडित होता. मी या कंपन्यांमध्ये मुख्यतः औषधं निर्माण करणाऱ्या विभागात काम केलं. या क्षेत्रात कामाचा अनुभव घेतल्यानंतर आता आपणही अशी उत्पादन तयार करू शकतो असा आत्मविश्वास माझ्या मनात निर्माण झाला. इतर कोणतीही कंपनी जे औषध बनवत नाही ते आपण बनवावं असं माझ्या मनानं घेतलं, चेन्नईमधल्या डॉ. रेड्डी यांच्याशी बोलल्यावर मला पुढचा रस्ता दिसला.

डॉ. भक्ता रेड्डी हे Dermatology मधले स्पेशालिस्ट होते. त्यांनी युनायटेड नेशन्ससारख्या आणि इतरही जागतिक दर्जाच्या संस्थांमध्ये सुमारे ३५ वर्षे काम केलं होतं. त्यांनी आधुनिक पाश्चात्य वैद्यकात (अॅलोपॅथी) सोरायसिसवर परिणामकारक ठरेल असं औषध नसल्याचं माझ्या लक्षात आणून दिलं. आयुर्वेदाचा अभ्यास करून, त्यातल्या ज्ञानाचा उपयोग करून आपण नवीन औषध निर्माण केलं तर फायदा होऊ शकेल हे त्यांनी मला सांगितलं. एवढंच नव्हे तर तुम्ही काही करणार असाल तर त्यात मी विनामूल्य मदत करेन अशी

ऑफरही दिली. त्यानुसार आम्ही तीन वर्षांत हे औषध बनवून त्याचं उत्पादन सुरु केलं. हा अनुभव मिळाल्यानंतर मी पुढे अनेक गोष्टी शोधण्याचा प्रयत्न केला. नव्यानं तयार केलेल्या उत्पादनांची पेटंट्स घेतली आणि त्यांची विक्री केली. ज्यामध्ये odour neutralizer, कमी कॅलरी असणारं शेंगदाणा आणि बदाम तेल यांसारखी उत्पादनं आहेत. या कामांत डॉ. विलाम्बी रेड्डी माझे पार्टनर होते.

माझं अमेरिकेत येण्याचं मूळ प्रयोजन नोकरी करणं हे होतं. तिथं घेतलेल्या शिक्षणामुळे आणि मला मिळालेल्या अनुभवांमुळे स्वतःच्या हिमतीवर व्यवसाय सुरु करण्याचे स्वप्न मी पाहिलं. त्या दूरच्या देशात जे अनेक भलेबुरे अनुभव घेतले त्यांतून मला जगाची, त्यात होणाऱ्या बदलांची समज आली. आज मागे वळून पाहताना वाटतं, मी घेतलेलं शिक्षण, नवीन अनुभव, परक्या जगाची झालेली ओळख, संशोधन वृत्ती, धाडसी स्वभाव अशा अनेक गोष्टींचा उपयोग मला माझी स्वप्न पूर्ण करण्यात झाला आहे.

मला तुम्हां विद्यार्थी मित्रांना एक गोष्ट मनापासून सांगायची आहे. ती म्हणजे, नुसत्या पुस्तकी शिक्षणाचा उपयोग नाही हे खरं; पण त्याचा उपयोग कसा करायचा हे कळणं सगळ्यात महत्त्वाचं! आपण आयुष्याच्या सुरुवातीला घेत जातो त्या शिक्षणातून, त्यावेळच्या कुतूहलातून, जिज्ञासू वृत्तीतून आपलं ध्येय ठरत असतं. ते ठरलं की त्या ध्येयापाठी झपाटून जायचं, आणि आपल्या त्या स्वप्नांच्या पूर्तीसाठी ध्येयावर ठाम राहत ते साध्य करायचं. एकेकाळी मीही हा असा रस्ता पकडला आणि स्वतःची स्वप्नं पूर्ण केली. कोणालाही असा प्रवास करता येईल, याचा मला ठाम विश्वास वाटतो. मी या रस्त्यावरच्या वाटेवरून केलेला तो प्रवास सुंदर होता!

Statement about ownership and other particulars about
Magazine "**SAHAKAR**"

Form No. IV (Rule No. 8)

(Central Rule, 1956)

1. **Place of Publication** : R. P. Gogate College of Arts & Science and
R. V. Joglekar College of Commerce, Ratnagiri
2. **Periodicity of Publication** : Annual
3. **Printer's Name** : **Mrs. Ruta Rahul Pandit**
Nationality : Indian
Address : **Yogita Printers,**
1617, Phadke wada, Bundar Road,
Ratnagiri
Phone : 9421179219
4. **Publisher's Name** : **Prin. Dr. Makarand Sakhalkar**
Nationality : Indian
Address : 'Laxmi Nrisinh' Khalchi Ali,
Ratnagiri- 415612.
Phone : ☎ (02352) College: 221311,
Mob. 9423022649
5. **Editor's Name** : **Prof. Dr. Tulshidas Baliram Rokade**
Nationality : Indian
Address : 2227, "Aai", Ekata Vasahat, Shanti nagar,
Nachane, Ratnagiri
Phone : Cell: 9922873669, Resi.: 8788374816
6. **Name & Address of individuals** : **Prin. Dr. Makarand Raghunath Sakhalkar**
who own the magazine or **R. P. Gogate College of Arts & Science and**
share holders holding more **R. V. Joglekar College of Commerce, Ratnagiri**
than one percent of the **Ratnagiri- 415612**
total capital.

Sd/-

Dr. Makarand Sakhalkar
Principal

R. P. Gogate College of Arts & Science and
R. V. Joglekar College of Commerce, Ratnagiri

Ratnagiri.
Dated :

Reports Section

Bachelor of Management Studies

Bachelor of Management Studies or BMS is a full-time course of three years duration. This full-time three-year degree programme has been introduced in several institutes of the country. The University of Mumbai launched the Bachelor of Management Studies or BMS programme from the academic year of 1999-2000. This degree programme comprises six semesters having 54 modules, 53 theory papers and 01 project. From Academic year 2023-24 after adopting NEP BMS programme restructured First year modules. The Bachelor of Management Studies was introduced with the aim of producing trained management professionals in today's competitive market. The course curriculum has been practically designed in order to meet the increasing demand for more professionally certified management executives in the global market. This degree programme is handled by experienced full-time as well as visiting faculty pulled from various service and industrial sectors. The course structure of Bachelor of Management Studies or BMS includes an exhaustive training with the help of latest technological devices, industrial visits, and practical experience and summer placements wherever possible. The department started functioning considering the guidelines provided by IQAC and designed its activities as per the Academic plan put before VIDYA SAMITI in March 2023.

Skill Based Programmes:

The timetable for academic year reserved one working hour for conducting skill-based activities where the following skill-based programmes were conducted:

I) Certificate course in Production system and Research report writing:

30 hours skill-based course conducted for the SYBMS students. Total 60 students participated in

this course. Take in depth knowledge about the Production system and product development. As well as learners get detailed knowledge about business research and they complete their research report writing in this course. The course is conducted by Mrs. Harshada Patwardhan and Mrs. Ashwini Deosthali.

II) Certificate course in Production system and Research report writing:

30 hours skill-based course conducted for the SYBMS students. Total 60 students participated in this course. Take in depth knowledge about the Production system, and product development, As well as learners get detailed knowledge about business research and they complete their research report writing in this course. The course is conducted by Mrs. Harshada Patwardhan and Mrs. Ashwini Deosthali.

Career Counselling:

In August 2023 Career counselling regarding MBA/MMS, LLB entrance exams was conducted. Mr. Swapnil Joshi and Miss. Pravina Pilankar took up the initiative and came out with good projects on Career advancement.

On the Job Training

Every year TYBMS students have to submit 100 marks of project work on the basis of internship or Research Project based. During 2022-23 sixty-six students submitted projects.

In-house Journal

Our department publishes in-house journal. The department of BMS in-house journal "Management Avenues" was published in August 2023.

- In the Journal we take articles on various present topics in the economy along with other related materials; along with drawings or other material. This year we have decided various topics for articles like Unique business setups, skill development projects in India, Metaverse,

unexplored Maharashtra, women leaders taking charge, Mental health and khelo India etc. We have received various articles out of which few qualitative articles are selected for the Journal. During the process, they also develop the habit of writing articles which will help them in future.

Activities

- 16th Feb 2023- Department celebrates Management Day by organizing different management competitions on the same day with the name of "INVICTUS". College level Creative advertisement making competition, Essay competition, Business plan competition, and IPL Auction events were organized by BMS department where Arts, Science, Commerce (UG and PG), BAF students participated. Students from M.com won the championship.
- 25th Feb 2023- Management Meet "INSIGNIA" organized by Rosary College, Goa. Students from FYBMS and SYBMs participated in it. Number of students - 8.
- Meeting conducted for Mentees and given guidelines for the preparation of project / Management meet / different presentations and Events.
- Slow learner mentees were given extra work, assignments which will improve their exam scores

Industrial visits

- On 9th Jan to 11th Jan 2023 Industrial visit at Vishal Fab, Indore. (Two Units were visited) Total 65 students get practical knowledge of Industrial working.
- On 10th Feb to 11th Feb 2023 Industrial visit at Polynova Industries, Goa. Total 58 students visited.

LEARNER'S ACHIEVEMENTS

Result of TY BMS SEM VI (2022-23)

Total number of students appeared	Total number of students passed	Pass percentage
66	60	90.90%

Smt. A. M. Deosthali

B.Com. Accounting & Finance

B.Com. Accounting & Finance department was established in the year 2004-05 in order to give specialize knowledge to students who wished to pursue their professional courses like CA, CWA, CS or any specialized field in Accounting & Finance. The department was established only with 6 students and it has grown up to the current strength of 355 students in 6 divisions.

1. The B.Com. Accounting & Finance department classrooms are all equipped with ICT technology. TV panels and computer labs are used on a daily basis in the classroom.
2. Digital Activities of the B.Com. Accounting & Finance Department.
 - Digital documentation of BAF Department - Students are provided with online study materials.
 - Assignment and Academic Test through google classroom.
 - Digital assignment declaration through Google Classroom and submission of completed scanned copies attached to the specific assignment via Google Classroom.
 - Student leave applications and teacher responses submitted through mail.
3. Certificate Course in Accounting with the use of Accounting Software: Tally Erp.9, Excel Sheet. During the period August 2023 to October 2023, students used accounting software practically. Solved a variety of accounting problems. A total of 124 students participated.
4. Web Awareness Program Certificate course was conducted online and offline. From January 2023 to February 2023. The teachers provided information on several websites and demonstrated actual application of these websites. A total of 124 students participated.
5. FYBAF self-introduced of students through video recording; they shared their recorded video to the department and created student's introduction video gallery on Google Drive.
6. 45 Days - Certificate Program in Banking, Finance & Insurance - Conducted by Bajaj Finserve in the month of July-August, 2023.

Participated students - 78

Field Visits

Mapro Field Visit - 24.01.2024

FYBAF A & B and SYBAF A & B at FYBAF A & B and SYBAF A & B at Mapro Food Park Ltd. Wai, Shendurjane, Satara, Maharashtra 412803. Participated Students -73.

- Mr. S. B. Nagale

Information Technology

The result of the batch of the academic year 2022-2023 was 84.09%. The first three ranks of IT department in the college on the basis of six semester integrated result are as follows:

1. Mr. Mithil Pawar (CGPA 9.50 with A+ Grade)
2. Ms. Rupali More (CGPA 9.28 with A+ Grade)
3. Ms. Hafsa Bhatkar (CGPA 9.25 with A+ Grade)

RESULT ANALYSIS OF TYBSCIT

No. of Appeared students	No. of Passed students	Grade		
		A+	A	B+
44	37	6	16	15

In the year 2023-24, the department has conducted various activities and events like Seminars and Workshops, PowerPoint Presentation Competition, Wallpaper Presentation, etc.

● Programs arranged at the department:

- 1) Skill imparting workshops / Courses: Skill Based/Certificate Courses:16-02-2023 to 20-03-2023: Certificate course was conducted on topic "Advanced Excel". 11 Participants have taken advantage of this 30 hours course.
- 2) Bridge Course/Remedial Course: 13-06-2023 to 19-06-2023: Conducted Bridge course for SY Students as per suggestions from them.
- 3) Industry Academia Interactions: - MoU:

- 21-01-2023: Department has arranged a seminar

on "Career counseling" for TY students. Resource Person is Mr. Hrishikesh Sarpotdar, Director, Aaryak Solutions Pvt.Ltd. 24 Students participated.

- 16-12-2023: Department has arranged an Industrial visit for TY students. Resource Person is Mr.Hrishikesh Sarpotdar, Director, Aaryak Solutions Pvt.Ltd. 37 Students participated.

4) Workshop/Seminars:

- 09-10-2023 to 10-10-2023: Two-day Workshop on "Network Management" by Dr. Akshay Phatak, 40 students have participated.
- 12-12-2023: Seminar on "Algorithms" by Dr. R.G. Sapre, 57 students and 2 teachers have participated.
- 20/01/2023: Seminar on " Cyber Crime Awareness" by Dr. Akshay Phatak organized in association with the Student Council of Gogate Jogalekar College,188 students attended the seminar.

5) Wall Paper:

- 26-01-2023: Wallpaper Published and subject was "Technologies for Divyaang"- by FY students.
- 15-08-2023: Wallpaper Published and subject was "Chandrayan-3"- by SY students.

6) Internal Evaluation:

- 09-09-2023 to 16-09-2023: Unit test for Semesters I, III and V.
- 29-01-2024 to 05-02-2024: Unit test for Semesters II, IV and VI.

7) Co-curricular Events:

- 09-12-2023: In-house PowerPoint Presentation Competition was held. There were 18 entries for this competition. Referee was Prof. Ajinkya Naphade, Assistant Professor, FAMT, Ratnagiri.

Winners:

1. Atharv Chavan(FYIT) & Prashansa Toppo (FYIT) 1st Rank
2. Khushi Bhurke -2nd rank
3. Vedang Patankar- 3rd Rank

- 20-1-2023 to 21-01-2023: Technowave 2023 state level event was organized by the department.

- a) Power Point Presentation Competition:14 participants from 10 colleges had participated. Referee was Dr. R.G. Sapre ,Formar Coordinator of the Department of Information Technology, GJC. Winners:

- 1) Vasudev Krishna Gawade, SRM, Kudal.
- 2) Prathamesh Anil Patkar, SRM, Kudal.
- 3) Piyush Pandurang Burate, DBJ, Chiplun

- b) Web Development Competition: 18 Participants from 10 colleges had participated. Referee was Mr.Hrishikesh Sarpotdar, Director, Aaryak Solutions Pvt.Ltd

Winners:

- 1) Rahul Ramesh Khedekar, ASP, Devrukh
- 2) Darpan Deepak Mestry, SRM, Kudal
- 3) Manoj Shubhash Karekar, Model College, Talere
- c) Code Master: 19 Participants from 10 colleges had participated. Referee was Mrs.Jyoti Yadav, Asst. Prof., Gogate Jogalekar College, Ratnagiri.

Winners:

- 1) Atharv Uttam Chavan, GJC, Rtanagiri.
- 2) Padmanabh Vishwas Bhole, GJC, Ratnagiri.
- 3) Humera Abdulsamad Mukadam, SRM, Kudal
- d) Google it- 27 Participants from 10 colleges had participated. Referee was Mrs. Mrudula Joshi, Asst. Prof., Gogate Jogalekar College, Ratnagiri.

Winners:

- 1) Ninad Vilas Shingare, SRM College, Kudal

- 2) Nihar Sandip Bhuvad, DBJ College, Chiplun
- 3) Yojana Prakash Vegurlekar, SRM College, Kudal

- 28-02-2023: Celebrated National Science Day by arranging Exhibition "Explore-IT" which was open to all School Students and Citizens of Ratnagiri. The exhibition was inaugurated by our alumni.

8) Extension Activity:

- 15-02-2023- Conducted "Cyber Crime Awareness" Activity in all faculties of Gogate Jogalekar College to inform students about threats in using social media.
- 01-07-2023 to 31-07-2023: Conducted "Cyber Crime Awareness" Activity for newly admitted First Year Students of all faculties.

9) Meetings:

- 15-02-2023: Staff Meeting
- 13-06-2023: Staff Meeting
- 1-11-2023: Staff meeting
- 15-07-2023: TY parents Meeting
- 19-08-2023: FY and SY Parents Meeting

10) Advanced /Slow Learners:

Advanced learners are promoted to participate in various college, state or national level competitions / workshops / seminars in order to improve their skills.

Efforts like extra lectures, using innovative teaching techniques, etc are taken on Slow learners so that they can easily understand various concepts.

- Activities for Advanced Learners: 28/02/2023: The students from SY and TY who have successfully completed the project work were identified as advanced learners. In order to improve their presentation skills, these students have presented their project work in front of All Students. Students got the overview of the project work that is to be performed by them next year. This will help the students to finalize the topic for last year's project.

11) Mentor Mentee:

Mentoring is done through meetings with mentees. Students' problems, if any, are discussed in meetings. Documentation of meetings is recorded.

● Student's Achievements:

A. 07-01-2023: 13 students participated in the National Level "TechCarnival" Competition held at ASP College, Devrukh.

- 1) Web Development:
2nd Rank- Rutik Bane
- 2) PPT Presentation:
1st Rank -Atharv Chavan
2nd Rank - Kshipra Upalekar
3rd Rank Aditya Joshi

B. 04-02-2023: 34 students participated in the State Level "Quiz IT Techfest 2k23" Competition held at S.P. Hegshetye

- 1) **Quiz IT:**
1st Rank- Shruti Ghadashi & Sanika Shetye
2nd Rank- Fatima Tandel & Mariyanaaz Hodekar College, Ratnagiri.

2) Smart Coder:

1st Rank- Padmanabh Bhole
3rd Rank -Shivraj Swami

3) PPT Presentation:

1st Rank -Kshipra Upalekar
3rd Rank- Atharva Chavan

4) Mobile Photography:

2nd Rank -Jatin Nachankar

5) Game War:

1st Rank - Sahil Amberkar, Tejas Pangarikar, Tejas Bhide, Sahil Lad, Sahil Otavanekar
2nd Rank- Affan Mastan, Padmanabh Bhole

C. 11-02-2023: 26 students participated in the State Level "Talent Mania"

Competition held at DBJ College, Chiplun.

- 1) CoderWar: 3rd Rank- Kaushik Musale
- 2) PPT Presentation: 3rd Rank- Simran Mukadam

3) Group Discussion:

2nd Rank-Prashansa Toppo, Aryan Shinde, Atharv Chavan
Treasure Hunt: 3rd Rank -Kaushik Musale & Rutik Bane

D. 11-02-2023 : Participation in "Talent Hunt" Competition held at SRM College, Kudal.

Business Idea: 1st rank - Aditya Joshi and Kshipra Upalekar

E. 21-02-2023: 17 students participated in the State Level "Advitiya" Competition held at SRM College, Kudal.

- 1) Code Master:
3rd Rank -Kaushik Musale
- 2) PPT Presentation:
3rd Rank -Kshipra Upalekar
- 3) Web Development :
3rd Rank -Omkar Vele

● Teachers' Achievement:

1) Mrs. Mrudula S. Joshi

- Acted as Resource Person for Seminar on "PPT Presentation" on 28/02/2023, organized by D.Ed. College, Ratnagiri.
- Acted as Resource Person for Seminar on "Use of IT in Small Businesses" on 3/03/2023, organized by MCED Program, Govt. Of Maharashtra.
- Successfully completed MS-DEED Level 1 In-Person Workshop on "Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers" from 3rd to 5th April 2023.

2) Mrs. Tejashri T. Bhawe :

Successfully completed MS-DEED Level 1 In-Person Workshop on "Introduction to

Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers" from 3rd to 5th April 2023.

3) Mrs. Vidula K. Bhosale:

Successfully completed MS-DEED Level 1 In-Person Workshop on "Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers" from 3rd to 5th April 2023.

4) Mrs. Medha A. Sahasrabudhe

Successfully completed MS-DEED Level 1 In-Person Workshop on "Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers" from 3rd to 5th April 2023.

5) Mrs. Aditi A. Joshi:

Acted as a Referee for Inhouse PPT Presentation Competition on 26/08/2023, and State Level PPT Presentation Competition on 04/02/2023 organized by Department of Mathematics, Gogate Jogalekar College.

● Infrastructural Development and augmentation:

Department has upgraded the memory (RAM) Capacity of 42 computers. Also purchased Quick Heal Antivirus 2023 in order to secure the laboratory. For Proper Ventilation in the UPS room, an exhaust fan was placed.

Mrs. Medha A. Sahasrabudhe

COMPUTER SCIENCE

A. Special Activities

● Short term Courses / Add-On Courses.

Course Type	Target Class	Duration	No. of Participants
ADD-ON Course "UIUX Design"	S.Y.B.Sc.	18/01/2023 to 25/02/2023	32
ADD-ON Course Unity Game Development	T.Y.B.Sc.	07/07/2023 to 24/07/2023	43
Bridge Course	F.Y.B.Sc.	07/07/2023 to 3/07/2023	60

● Celebration of Science Day

Computer Science Department celebrated 'Science Day' on 28th Feb 2023. All students of the department participated in 'GJC Sci-Fest 2K23' science exhibition. Undergraduate students presented various posters, games and android apps. Postgraduate students presented their curriculum projects. Mr. Prashant Acharya (Director and Founder of Aryak Solution Pvt. Ltd., Ratnagiri) was present as a Chief Guest for the inauguration of the exhibition. The Computer Science exhibition bagged first rank in the departmental exhibition.

● Workshops and Meetings: -

1) Online parents meeting:

- Conducted a F.Y. BSc Parent meeting on 12-08-23 for discussion about Autonomy, National Education Policy, Department Working strategies and upcoming events. A total 41 parent participated in this workshop.
- Conducted a S. Y. BSc Parent meeting on 06-07-23 for discussion about Autonomy, Information about various courses, workshops, seminar, webinars add-on courses to be held in upcoming semester, Discipline in college campus etc. A total 51 parent participated in this workshop.
- Conducted a T. Y. B.Sc. Parent meeting on 05-07-23 for discussion about Attendance, Behaviour, Projects, Discussion about Autonomy, Discipline in college campus etc Total 40 parent participated in this workshop.

2) Internship

M.Sc. Students were successfully completed internship in different IT companies. Two Students were selected and placed in TWJ IT Solution Private LTD, Pune and three students were selected and placed as intern in Sutradhar Infotech Pvt Ltd, Pune and one student was placed as intern in Aaryak Solutions Pvt Ltd, Ratnagiri.

3) Career Guidance on Networking: -

Department of Computer Science had arranged

a lecture on Networking by Mr. Matin Pawaskar (Senior Networking & Security Engineer, Government networking in Qatar). He had an open discussion with Second Year & Third Year students on various topics of Networking & Networking Security issues.

Date: 7 July 2023

Total Participant: - 92

4) Webinar on SAP as a Global career

Webinar was jointly organized by Department of Computer Science and Career Guidance & Placement Cell of Gogate Jogalekar College and VACS SAP Education. In this webinar resource person Mr Nitin Khade (Head of SAP Education @ VACS SAP Edu) guided all TY and SY students about job opportunities in software development and technology, sales, consulting services and support, corporate operations, marketing, and communications, HR, and finance.

Date: 3 July 2023

Total Participant: - 85

5) Career Counselling:

- Department had arranged the Career Counselling session for all computer science students. Speaker for the same was Mr. Hrishikesh Sarpotdar. He addressed the students on current trends and technologies in the IT industry. He is the alumni of computer science department and Director and Founder of Aryak Solution Pvt. Ltd., Ratnagiri.

Date: - 25/09/2023.

Total no. of students Participated: - 140.

- Department had arranged the Career Counseling session for all TYBSc computer science students. Speaker for the same was Mrs. Gayatri Sawant- Dhulap, Lead Engineer, Wipro. She addressed the students on current trends on ETL workflow design, Agile project development, SQL & Teradata. She is the alumni of computer science department.

Date :- 28/01/2023.

Total Participant: - 38

6) Inter-Prep (Activity for Interview Preparation):

This activity was conducted for MSc Students, to prepare them for their upcoming journey into the industry. Under this activity following programs were conducted:

7) Webinar on HR interview:

Department had arranged the online webinar session for all TY. BSc. and MSc. students. Speaker for the same was Mrs Manasi Kale (TCS, Mumbai). She addressed the students on the process of HR interviews in the IT industry and how to prepare for the same. She has been working with TCS since June 2021 as Talent Acquisition Executive and HR business Partner for Microsoft Business Unit in Mumbai.

Date: 7 October 2023

Total Participant: - 60

8) Seminar on Technical Interview:

Department had arranged the seminar for all TY. BSc. and MSc. students. Speaker for the same was Ms Prachiti Joshi (Aaryak Solutions Pvt Ltd, Ratnagiri). She addressed the students how the technical interviews work and how the students need to be ready for the interviews. She is the alumni of computer science department and Senior developer at Aaryak Solutions pvt Ltd.

Date: 7 October 2023

Total Participant: - 60

9) Cyber Crime Awareness Program:-

Awareness & Training Program by Quick Heal Foundation & Cyber Security Cell, Ratnagiri

Department of Computer Science in association with Quick Heal Foundation & Maharashtra Cyber Crime Cell, Ratnagiri had arranged "Awareness & Training Program

Against Cyber Threats & Attacks" on 31/07/2023.

Resource Person :-

- Mrs. Sugandha Dani, Sr. Executive, CSR & HF
- Mrs Mrunal Mhapuskar, Co ordinator QHF.
- API Mr. Nitin Puralkar
- PC Mr. Suraj Surve

Date :- 31/07/2023.

Total Participant: - 98

10) Selection of Cyber Warriors through Mock Session: -

Quick Heal Foundation and Maharashtra Cyber Cell in collaboration with Computer Science Department, Gogate Jogalekar College had arranged a mock session for selection of Cyber warriors under "Cyber Shiksha for Cyber Suraksha" on 10/08/2023 by Mrs. Mrunal Mhapuskar, coordinator Quick Heal Foundation.

Date :- 10/08/2023

Total Participant: - 120

Total Selected: - 42

11) Quick Heal Foundation's Cyber Awareness Literacy Cell (CALC) Cyber Shiksha for Cyber Suraksha Earn & Learn Program:-

Gogate Jogalekar College conducted a cyber-awareness program to spread Cyber Security Awareness among students, in collaboration with Quick Heal Foundation and Maharashtra cyber cell is setting up "Cyber Awareness Literacy Cell" (CALC) in colleges associated with it. Academic year 2023-24, Quick Heal Foundation signed MoU with Gogate Jogalekar College, Ratnagiri for the conduction of cyber-safety awareness programme in Konkan region.

Cyber Security Cell officer, Ratnagiri Chief Superintendent of Police Nitin Puralkar Sir accompanied the Cyber Warrior students of the college and assisted in this program. The

initiative was supported by I/C Principal Dr.P. P. Kulkarni and Vice Principal of Science faculty Dr. Aparna Kulkarni Madam and the Head of the Computer Science Department Mrs. Anuja Gharpure of Gogate Jogalekar College (Autonomous), Ratnagiri. Parth Mulye of SYBSc Computer Science, was the team captain. He led the team of students to successfully complete the cyber awareness program. and the whole program coordinated by Mr. Ketan Jogalekar and Mr. Sudip Kambli. The entire program judged by Mrs. Mrunal Mhapuskar under the guidance of Mrs. Sugandha Dani. The entire program enlightened thought process of students and social concern. Target Assigned: 20,000 students (Target successfully completed)

Cyber Warriors Selected: 42

Activity Start date: 11 August 2023

Activity End date: 20 October 2023

Total Number of School visited by student: 33

B. Students' Achievements:

● **In-house Software Competition**

"PHOENIX 2023-24":-

Successive thirteen year of In-house software Competition "PHOENIX 2023-24" Computer Science Department had organized the "Phoenix " software competition for the students. Every student from F.Y., S.Y., T.Y. and P.G. participated in the competition. The five projects from each class were selected for the final round. The final round was conducted on 25th sept 2023 at Radhabai Shetye Hall. For the final round Mr. Hrishikesh Sarpotdar was the judge. He is the alumni of our college and Director and Founder of Aryak Solution Pvt. Ltd., Ratnagiri. We also published the eighth issue of in-house journal "Phoenix".

PRIZE: -

Video Phoenix (F.Y.): -

Miss. Unmehaani Majgoankar

Miss. Aisha Rajudkar

Web Phoenix (S.Y.):-

Mr. Vrushket Vivek Mulye.

App Phoenix (T.Y.):-

Mr. Raj Vinayak Keer

Research Concept Phoenix (P.G.):

Miss Sarika Pradeep Patankar

Research Writer (P.G.):-

Miss. Zeba Naseeb Siddique

● **"REEL BATTLE" - Reel making competition.:-**

Department of Computer science had organized a reel making competition "REEL BATTLE " for FYCS students on the occasion of teachers day (5 Oct 2023) the winners were awarded with prizes. 30 students participated in this competition where they made reels on different types of computer trends and technology.

Following are the winners of the competition:-

Rank 1- Harshad Korgaonkar

Rank 2- Tanvi Sutar

Rank 3- Siddhi Kumbhar

● **QUIZZER competition:**

Computer Science Department had organized the "QUIZZER" Online MCQ Test competition for 12th science students of all divisions.

Dates of Competition: -

17 August 2023 to 22 August 2023.

Winners: - Following all winners were felicitated on 30th August 2023 in Final Prize distribution ceremony of "Phoenix -2023" at Radhabai Shetye Hall.

Rank 1: - Miss. Sawant Shravani

Mr. Sakharkar Ayan

Mr. Dhalak Faizan Mr.

Mr. Gotad Sarthak

Rank 2: -

Miss. Temkar Noorain

Miss. Vindhani Umera

Mr. Parkar Parth

Mr. Bhatkar Amaan

Rank 3 : -

Mr. Narvekar Ronit

Mr. Bhosale Vardhan

Miss. Mhaskar Taha

Mr. Harachkar Ved

● **State and national level competition:**

1) All computer science students participated in the inter-departmental competition: GJC SCIFEST 2K23 dated February 28, 2023, on the occasion of National Science Day, and they bagged first prize.

2) Aditya Joshi (S.Y. BSc) bagged first prize in the National Level Competition "Tech-Carnival 2K23," a video making competition held at ASP College Devrukh on January 7, 2023.

3) Mr. Saeem Wadkar (T.Y. BSc) and Mr. Vrushket Mule (F.Y.BSc) bagged second prize in the State Level Competition: "Tech-IT Quiz," Bartakke Institute, Ratnagiri.

4) Miss. Fodkar Kainath, Mr. Wadkar Saeem, Mr. Surve Siddhesh, and Mr. Joyashi Vaibhav presented their projects at the zonal level Avishkar Research Convention at CS College, Khed, on December 3, 2023, and selected for the university round.

● Instagram Reels and YouTube short video lectures made by students:-F.Y.BSc students made short explanatory Videos and Shorts on latest and different Computer technologies and uploaded on official departmental Instagram and YouTube channel "GJC COMPUTER SCIENCE".

Total video count: - 48 Videos and 25 Shorts

C. Teachers' Achievements: -

1) Prof. P. D. Londhe :

● Working as Member of Syllabus Committee for B.Sc. and M.Sc. Computer Science Course, University of Mumbai.

- working as Member of Board of Studies for B.Sc., M.Sc. Computer Science Course and M.Sc. Data Science, KBP Autonomous College, Vashi.
- working as Chairman of the Examination Committee for M.Sc. Computer Science (Theory and Practical), Mumbai University.
- working as Member of NEP Committee for B.Sc. and M.Sc. Computer Science, Information Technology, Data Science and Artificial Intelligence Course, University of Mumbai.

2) Mrs. Shalaka S. Agre:-

Successfully completed MS-DEED Level 1 In-Person Workshop on "Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers" from 3rd to 5th April 2023.

3) Mr. Prasad V. Pusalkar

Successfully completed MS-DEED Level 1 In-Person Workshop on "Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers" from 3rd to 5th April 2023.

Mrs A. A. Gharpure

DEPARTMENT OF BIOTECHNOLOGY

A. Special Activities in Department:

● **Bridge Course:**

19 students of F. Y. Biotechnology were participated in "Bridge Course in Mathematics" from 1st - 5th, 7th - 12th, 14th, 16th - 18th August, 2023.

● **Value Added Courses:**

- 1) 30 S. Y. Biotechnology students were participated in "Value Added Course - Biophysics" organized by Department of Biotechnology from 19th - 24th, 26th - 28th, 30th June, 2023.
- 2) 25 T. Y. Biotechnology students were participated in "Value Added Course - Bioanalytical Techniques" organized by Department of Biotechnology from 19th - 24th June, 2023.

● **Field Visit:**

47 students from UG Biotechnology were involved in Field Visit at AMUL Dairy and Chocolate Plants, Science City Centre, Gujarat from 28th December, 2023 to 1st January, 2024.

B. Student's Achievements:

- Swaliha Tambu from T. Y. Biotechnology completed the Seven Days International Online Certificate Course on "Microscopy - An Overview (Phase I)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Microbiologists Society, India; Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 3rd - 9th February, 2023.
- Shruti Yuvaraj Chaugule, Kaushal Kishor Pashte, Suyog Hanumanprasad Pal from S. Y. Biotechnology completed the internship program on "Basic Techniques in Molecular Biology" organized by BKL Walawalkar Rural Medical College, Dervan, Ratnagiri; Samarthakrupa Lifesciences Pvt. Ltd. (SKLS), Mumbai from 18th April to 18th May, 2023.
- Sanika Sanmesh Kaskar, Avanti Avinash Kale, Yogini Vinayak Jadhav, Shivani Santosh Kakatkar from S. Y. Biotechnology completed "Advanced Technical Modules" training programme of 21 days with A+ Grade at Biotechnology Division at Mumbai Campus, Rapture Biotech from 1st to 21st May, 2023.
- Pallavi Sanjay Pashte from S. Y. Biotechnology completed "Advanced Technical Modules" training programme of 21 days with A+ Grade at Biotechnology Division at Mumbai Campus, Rapture Biotech from 5th to 25th May, 2023.

- Tanvi Sudesh Shivalkar, Pallavi Sanjay Pashte, Suyog Hanumanprasad Pal from S. Y. Biotechnology completed 45 days internship program organized by Quality Fusion of India in May, 2023.
 - Yogini Vinayak Jadhav from S. Y. Biotechnology completed the Seven Days International Online Internship on "Microscopy - An Overview (Phase II)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 24th - 31st May, 2023.
 - Ashish Soman, Harshali Pawaskar from S. Y. Biotechnology attended a 5 days Hands on Training Workshop on "Recombinant DNA technology" organized by National Facility for Biopharmaceuticals (NFB), Mumbai from 29th May to 2nd June, 2023.
 - Krushna Sanjay Sanap from T. Y. Biotechnology completed the Four Weeks International Online Certificate Course on "Microbiology Laboratory Techniques (Phase I)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 4th Sept. - 3rd Oct., 2023.
 - Shivani Rasal from S. Y. Biotechnology completed "Industrial Biotechnology" online course using Coursera in November, 2023.
 - Teertha Surve from S. Y. Biotechnology completed "Antimicrobial resistance - theory and methods" online course using Coursera in December, 2023.
 - Smruti Gogate, Mihika Kenavdekar, Ravina Bait, Vedika Natu from S. Y. Biotechnology participated and presented a Research Project titled "Production of Paper and Bioplastic from Sea-shells (Clam Shell)" at the 18th Aavishkar: Inter-Collegiate Convention (Final Round) organized by the University of Mumbai on 18th Dec., 2023.
- C. Extension, Outreach Programmes/ Refresher/ short term courses, e-Content development:**
- **Short Term Courses:**
 - 1) **Miss. R. A. Bhawe:**
 - Completed the Seven Days International Faculty Development Online Certificate Course on "Microscopy - An Overview (Phase I)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Microbiologists Society, India; Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 3rd - 9th February, 2023.
 - Completed the Four Weeks International Online Faculty Development Programme on "Microbiology Laboratory Techniques (Phase I)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 4th Sept. - 3rd Oct., 2023.
 - Completed "Algae Biotechnology"

online course using Coursera in September, 2023.

2) Mr. S. S. Bhagwat:

- Completed the Seven Days International Faculty Development Online Certificate Course on "Microscopy - An Overview (Phase I)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Microbiologists Society, India; Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 3rd - 9th February, 2023.
- Completed in MS-DEED Level 1 In-person Workshop on Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers organized by MSFDA, Pune in collaboration with IISER, Pune from 3rd - 5th April, 2023.
- Completed in MS-DEED Level 2 In-person Master Trainers Workshop on Effective Teaching for Science and Mathematics Undergraduate Teachers organized by MSFDA, Pune in collaboration with IISER, Pune from 15th - 25th May, 2023.
- Participated in an Online International Workshop on Teaching for and with Creativity in Science and Inquiry-based Learning for Undergraduate Teachers conducted jointly by Durham University, UK and IISER, Pune on 19th and 22nd May, 2023.

3) Mr. S. N. Panchal:

Participated in State Level Workshop

on Operation and Maintenance of Laboratory Equipments organized by Department of Chemistry, Physics, Zoology and Biotechnology in association with Western Regional Instrumentation Centre (WRIC), Mumbai from 26th - 30th June, 2023.

4) Miss. S. S. Shinde:

Completed the Seven Days International Faculty Development Online Certificate Course on "Microscopy - An Overview (Phase I)" with DISTINCTION organized by the Department of Microbiology, Sacred Heart College (Autonomous), Tirupattur, Tamil Nadu, India in association with Microbiologists Society, India; Biotechnology Society of Nepal (BSN) and Laboratory of Chemical and Biological Analysis (LAQB), Western Rio Janeiro State University (UEZO), Rio de Janeiro, Brazil from 3rd - 9th February, 2023.

5) Miss. M. M. Nimkar:

Completed in MS-DEED Level 1 In-person Workshop on Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers organized by MSFDA, Pune in collaboration with IISER, Pune from 3rd - 5th April, 2023.

D. RESULTS

Year	Class and Semester	No. of Appeared Students	No. of Successful students	Passing Percentage (%)	Grade						
					'O'	'A'	'A+'	'B'	'B+'	C	
2022-23	F.Y. Sem.II	31	31	100	02	10	10	02	05	02	
Rankers : 1. Mihika Kenavadekar 2. Teertha Surve 3. Shivani Rasal											
2022-23	S.Y. Sem.IV	25	25	100	05	05	06	03	06	-	
Rankers : 1. Shivani Kaktkar 2. Harshali Pawaskar 3. Rahul Dalvi											
2022-23	T.Y. Sem.VI	19	18	94.74	02	07	06	01	02	-	
Rankers: 1. Arbia Shaikh- 84.75% 2. Simran Thakur- 81.50% 3. Alfa Makhjankar- 78.75%											

Smt. R. A. Bhawe

Arts Faculty (UG)

* संस्कृत विभाग *

कला विद्या शाखा (पदवीधर)

रिझल्ट २०२२-२३

एकूण विद्यार्थी	परीक्षेला बसलेले विद्यार्थी	एकूण पास	एकूण टक्केवारी
१९१	१७४	१३९	८०%

* इंग्रजी विभाग *

A) विशेष उपक्रम

इंग्रजी विभाग आणि जीवन कौशल्ये विकसन समिती यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित केलेला मायाश्रेणर (स्लोव्हानिया) आणि जॅकीयुली (चीन) या विदेशी पाहुण्यांच्या मुलाखतीचा कार्यक्रम दि १४ ऑक्टोबर २०२३ रोजी घेण्यात आला. जान्हवी जोशी (प्रथम वर्ष, कला), विजय सुतार आणि नंदिनी अय्यदुराई (एम ए भाग २) यांनीही मुलाखत घेतली आणि त्यात्या संस्कृतीचा परिचय करून घेतला. मुख्यत्वे इंग्रजी विभागाच्या English Language Teaching आणि Art of Presentation या विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

B) विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

इंग्रजी विभागातील द्वितीय वर्ष कला शाखेत शिकणाऱ्या रुहिना राजवाडकर हिचा भारतातील के वेव्हाचा प्रभाव या विषयावरील शोध प्रकल्प शोधवेध या महाविद्यालय स्तरावरील स्पर्धेतून (दि. ३० सप्टेंबर २०२३) अविष्कार या स्पर्धेसाठी निवडण्यात आला व तेथील विभागीय (झोनल) स्पर्धेत दि. ३ डिसेंबर २०२३ रोजी ती सहभागी झाली.

C) प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- प्रा. दत्तात्रय कांबळे :-
२१/११/२०२३ ते ०४/१२/२०२३ या कालावधीत मद्रास विद्यापीठामध्ये रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण केला.
- प्रा. मधुरा दाते :-
'Role of YouTube Vlogs in Promotion of Konkan Tourism' हा रिसर्च पेपर इतिहास संकलन पत्रिका शोधांकन ISSN 2250-0383, Vol-1, Issue -1 या International Half Yearly Peer Reviewed Referred Research Journal मध्ये प्रसिद्ध झाला.

A) विशेष उपक्रम

- प्रथम वर्षात प्रवेश घेतलेल्या संस्कृत विषयाच्या सर्व विद्यार्थ्यांसाठी दि.०३ जुलै २०२३ ते २४ जुलै २०२३ या कालावधीत विभागाच्या वतीने ब्रीज कोर्सचे आयोजन करण्यात आले.
- संस्कृत दिनाच्या निमित्ताने २५ आणि २६ ऑगस्ट २०२३ रोजी विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी पाठांतर, गीतगायन, प्रश्नमंजूषा, कथाकथन, संभाषण, अंत्याक्षरी अशा विविध स्पर्धांचे आयोजन संस्कृत विभागाचे वतीने करण्यात आले. स्पर्धेचे परीक्षण प्रियांका ढोकरे आणि चैत्राली लिमये या विभागाच्या माजी विद्यार्थ्यांनी केले.
- दि. ०७ सप्टेंबर २०२३ रोजी संस्कृत दिनाच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये संस्कृत विभागातील विद्यार्थ्यांनी विविध प्रकारच्या सांस्कृतिक कार्यक्रमात सहभाग घेतला. या कार्यक्रमासाठी राजापूर येथील माध्यमिक प्रशालेत संस्कृत विषयाचे अध्यापन करणाऱ्या संस्कृत शिक्षिका मा. शोभाताई जाधव याप्रमुख अतिथी म्हणून लाभल्या. यावेळी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कु. केतकी मुसळे हिने तर मुख्य सभा कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. स्नेहा शिवलकर यांनी केले. यावेळी श्रावण महिन्यातील सण व उत्सव यावर आधारित तृतीय वर्षातील विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या गीर्वाणकौमुदी भित्तिपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले. भित्तिपत्रकाविषयी संपादकीय मनोगत कु. सिद्धी ओगले हिने व्यक्त केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान प्र.प्राचार्य मा. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांनी भूषविले. या कार्यक्रमासाठी ५२ विद्यार्थी उपस्थित होते.
- गीता जयंतीच्या निमित्ताने दि.२२ डिसेंबर २०२३ रोजी रत्नागिरीतील गीता भवन येथे संपूर्ण गीता पठण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय (स्वायत्त), रत्नागिरी, कविकुलकुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय- रत्नागिरी उपकेंद्र, गीतामंडळ रत्नागिरी, नारायणी पठण मंडळ रत्नागिरी, स्वानंद पठण मंडळ रत्नागिरी आणि संस्कृतभारती रत्नागिरी यांच्या सहयोगाने हा कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी सौ. अंजली बर्वे या प्रमुख पाहुण्या म्हणून उपस्थित होत्या. रत्नागिरीतील गीताप्रेमी नागरिक

आणि संस्कृतचे अभ्यासक आणि गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयातील संस्कृतचे विभागातील विद्यार्थी अशा एकूण १२५ जणांनी या कार्यक्रमात सहभाग घेतला.

- दि. ४ ते १४ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत महाविद्यालयात गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय आणि संस्कृतभारती यांच्या संयुक्त विद्यमाने संस्कृत संभाषण वर्गाचे आयोजन करण्यात आले होते. या वर्गासाठी आर्या मुळे, ओंकार खांडेकर, सिद्धी कोळेकर यांनी अध्यापन केले.या वर्गाचा समारोप दि. १४ डिसेंबर २०२३ रोजी करण्यात आला. याकरिता प्रमुख अतिथी म्हणून श्रीमती नेत्रा मोडक यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान प्र.प्राचार्य मा. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांनी भूषविले.

● अनौपचारिक संस्कृत शिक्षण केन्द्र :-

केन्द्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, नवी दिल्ली अर्थातराष्ट्रीय संस्कृत संस्थानच्या वतीने सलग सातव्या वर्षी अनौपचारिक संस्कृत शिक्षण केन्द्र गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयाला मिळाले. केन्द्रशिक्षक म्हणून उत्तराखंड येथील श्री. विशालप्रसाद भट्ट यांची नियुक्ती करण्यात आली होती. केंद्रात या वर्षी प्रथमा दीक्षासाठी ३५, द्वितीयदीक्षासाठी १८ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेऊन सदर अभ्यासक्रम पूर्ण केला.

B. विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य :-

- एप्रिल २०२२मध्ये मुंबई विद्यापीठातर्फे घेतल्या गेलेल्या पदवी परीक्षेत कु. मयुरेश सुनील जायदे या विद्यार्थ्याने मुंबई विद्यापीठाच्या संस्कृत विषयाच्या गुणवत्ता यादीत प्रथम क्रमांकासाठी असलेले किशीनचंद चेलाराम संस्कृत पारितोषिक प्राप्त केले.कु.पौर्णिमा सुरेश व्हटकर या विद्यार्थिनीने मुंबई विद्यापीठाच्या संस्कृत विषयाच्या गुणवत्ता यादीत द्वितीय क्रमांकासाठी असलेले किशीनचंद चेलाराम संस्कृत पारितोषिक प्राप्त केले.
- रत्नागिरीतील शिरगाव येथे १७ मे ते २८ मे २०२३ या कालावधीत संस्कृतभारती कोंकणप्रांत द्वारा आयोजित संस्कृत संभाषण शिबिर शिक्षक प्रशिक्षण निवासी वर्गात विभागाचे एकूण १२ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. कल्पजा जोगळेकर, मीरा काळे, श्रुती करंदीकर, श्रद्धा भट, गिरिजा चितळे, श्रेया आठल्ये, आर्या मुळ्ये, केतकी मुसळे, सिद्धी कोळेकर, ओंकार खांडेकर,

तेजश्री जोशी, अक्षया भागवत या विद्यार्थ्यांनी या वर्गात संभाषण शिबिर कसे घ्यावे याचे शिक्षण घेतले.

- दि. ३० सप्टेंबर २०२३ रोजी महाविद्यालयात महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी असलेल्या शोधवेध संशोधन स्पर्धेत विभागातील कु. कल्पजा जोगळेकर, कु. मीरा काळे या विद्यार्थिनींनी 'त्वचेच्या उत्तम आरोग्यासाठी सत्त्वक मुखलेपाची निर्मिती ' या विषयावर प्रकल्प सादर केला. या प्रकल्पाची विद्यापीठ स्तरावरील सादरीकरणासाठी निवड झाली. दि. ०३ डिसेंबर २०२३ रोजीमुंबई विद्यापीठाने आयोजित केलेल्या आविष्कार संशोधन स्पर्धेच्या खेड येथे झालेल्या विभागीय फेरीत हा प्रकल्प सादर केला गेला. या प्रकल्पासाठी डॉ. कल्पना आठल्ये आणि रत्नागिरीतील वैद्य श्री. विराज आठल्ये यांचे मार्गदर्शन लाभले.
- बृहन्महाराष्ट्र प्राच्यविद्या परिषदेचे पंधरावे अधिवेशन, नाशिकयेथे शनिवार दि. २३ ते सोमवार दि. २५ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत पार पडले. या अधिवेशनात संस्कृत विभागातील प्रज्ञा सचिन भट ,केतकी शरद मुसळे,सिद्धी अभिजीत कोळेकर,कल्पजा प्रभाकर जोगळेकर,मीरा अरविंद काळेया विद्यार्थिनींनी सहभागी होऊन शोधनिबंध सादर केले.

C. प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य :-

- प्रा. स्नेहा महेंद्रनाथ शिवलकर :-
- कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय , रामटेक , भारतरत्न डॉ. पां. वा. काणे संस्कृत अध्ययन केंद्र रत्नागिरी उपकेन्द्र आणि महाराष्ट्र राज्य अध्यापक विकास संस्था (MSFD) यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २७ ते ३१ऑगस्ट या कालावधीत रत्नागिरी उपकेन्द्रात 'YOG FOR HOLISTIC HEALTH' या विषयावर अध्यापक विकास प्रशिक्षण (FDP) कार्यक्रमात सहभाग घेऊन प्रशिक्षण पूर्ण केले.
- डॉ. कल्पना आठल्ये :-
- कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय , रामटेक , भारतरत्न डॉ. पां. वा. काणे संस्कृत अध्ययन केंद्र रत्नागिरी उपकेन्द्र आणि महाराष्ट्र राज्य अध्यापक विकास संस्था (MSFD) यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २७ ते ३१ऑगस्ट या कालावधीत रत्नागिरी उपकेन्द्रात 'YOG FOR HOLISTIC HEALTH' या विषयावर अध्यापक विकास प्रशिक्षण

(FDP) कार्यक्रमात दि. २९ऑगस्ट रोजी 'पंचकोश आणि योग' या विषयावर सत्र घेतले.

*** मराठी विभाग ***

A) प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- डॉ. शिवराज गोपाळे :-
- १) पीएच. डी - दिनांक २६ जुलै २०२३ रोजी 'जागतिकीकरण आणि मराठी नाटक : शोध आणि मीमांसा' या विषयावर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद, पीएच.डी (विद्यावाचस्पती) पदवी प्राप्त.
- २) रिसर्च पेपर - नारायण सुर्वे यांची कविता : एक आकलन ISSN 2277- 5730 JNT या Peer reviewed Refereed and UGC Listed Journal no.40776 (Impact Factor/Index 2023-7.428) मध्ये एप्रिल- जून २०२३ रोजी प्रकाशित.
- डॉ. निधी पटवर्धन :-
- १) विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या यादीतील विद्वत्प्रमाणित त्रैमासिक 'भाषा आणि जीवन' (हिवाळा २०२३) मध्ये 'कुंभारक्रिया:अंत्यविधी' या विषयावर शोधनिबंध प्रकाशित.
- २) मुंबई विद्यापीठ अनुदानित रत्नागिरी जिल्यातील विविध जातीजमातींच्या अंत्यविधीची भाषा या विषयावरील लघु शोधप्रकल्प पूर्ण.
- डॉ. सीमा वीर :-
- दिनांक ३० ऑगस्ट २०२३ रोजी 'कोकणातील तिलोरी कुणबी लोकसाहित्य: सामाजिक, सांस्कृतिक व भाषिक अंगाने अभ्यास (विशेषसंदर्भ: रत्नागिरी व रायगड जिल्हा)' या विषयावर मुंबई विद्यापीठ, मुंबई, पीएच.डी (विद्यावाचस्पती) पदवी प्राप्त.

*** हिंदी विभाग ***

A) विशेष उपक्रम

- सप्टेंबर २०२३ रोजी राष्ट्रीय भाषा हिंदी एकता महिन्याच्या निमित्ताने हिंदी निबंध स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. सुमारे २८ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. विजेते व सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रथम, द्वितीय, तृतीय व प्रोत्साहनपर बक्षिसे ३० सप्टेंबर २०२३ रोजी आयोजित मुख्य समारंभात देण्यात आली.

- दि. ३० सप्टेंबर २०२३ रोजी राष्ट्रीय भाषा हिंदी एकता दिनाचा मुख्य कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमात मुंबई विद्यापीठाच्या हिंदी विभागाचे प्रा. (डॉ.) हुबनाथ पांडे यांना प्रमुख पाहुणे वक्ते म्हणून आमंत्रित करण्यात आले होते. त्यांनी 'हिंदी भाषेतील रोजगाराच्या संधी' या विषयावर ऑनलाइन व्याख्यान दिले.

B) प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- प्रा. डॉ. शाहू मधाळे :-
- १) शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर पीएचडी बहिस्थ परीक्षक म्हणून कार्य.
- २) आकाशवाणी रत्नागिरी येथे काव्यवाचन स्पर्धेमध्ये परीक्षक म्हणून कार्य.
- ३) सौ. गोदुताई जांभेकर विद्यालयांमध्ये हिंदी दिनानिमित्त व्याख्यान.
- ४) आकाशवाणी रत्नागिरी येथे कार्यशाळेमध्ये 'कार्यालयीन कामकाज में हिंदी का प्रयोग' या विषयावर विषय तज्ञ म्हणून व्याख्यान.
- ५) पंचम खेमराज कॉलेज सावंतवाडी हिंदी विभागांमध्ये बी ओ एस मेंबर म्हणून कार्य.
- प्रा. डॉ. चित्रा मिलिंद गोस्वामी:-
- १) मुंबई विद्यापीठाचा २०२२-२३ सावित्रीबाई फुले उत्कृष्ट शिक्षिका पुरस्कार प्राप्त.
- २) प्रमुख पाहुणे- हिंदी दिन डीजीके कॉलेज, रत्नागिरी, १४ सप्टें. २०२३
- ऑल इंडिया रेडिओ रत्नागिरी येथे हिंदी कविता मूल्यमापन. सप्टे. २०२३
- ३) हिंदी BOS सदस्य- मुंबई विद्यापीठ, सप्टेंबर २०२३ पासून. एएसपी कॉलेज, देवरुख, २०२१ पासून आजपर्यंत.
- ४) समिती सदस्य - मूल्यमापन समिती सदस्य आविष्कार संस्था, रत्नागिरी, मार्च २०२३
- १७ ऑक्टो.२३:- निबंध लेखन स्पर्धेसाठी परीक्षा- LIC आणि सरकारी कार्यालये, बँक ऑफ इंडिया, नगर निगम संमेलन.
- ५) विषय तज्ञ- जुलै २०२३ DG तटकरे कॉलेज, रायगड येथे TYB नवीन अभ्यासक्रम.
- जुलै २०२३ डीजीके कॉलेज, शिक्षकांच्या मुलाखतीसाठी रत्नागिरी,

- जुलै २०२३ कीर लॉ कॉलेज, शिक्षक प्रशिक्षणासाठी रत्नागिरी.
- ६) लेख आणि पुस्तक प्रकाशन-
राणी पार्वती देवी कॉलेज, बेळगाव, धारवाड युनिव्हर्सिटी, शुभम पब्लिकेशन, कानपूर यांनी प्रकाशित केलेले 'नई शिक्षा निती और अनुवाद क्षेत्र सरहद्विवरुन' हिंदीतून मराठीत अनुवादित, रविना प्रकाशन, कानपूर, ऑगस्ट २०२३.
- UGC care list 'तंत्रज्ञान आणि मानसिक ताण - शिक्षण आणि समाज, विशेष अंक १, खंड २. ISSN 2278-6864, ug 23.
- ७) CAS विषय तज्ञ- ACS कॉलेज, लांजा १५ फेब्रु २३ A&C कॉलेज, फोडाघाट. २५ नोव्हें २३.
- प्रा. कृष्णात खांडेकर
- १) दि ३ ते ५ एप्रिल २०२३ रोजी महाराष्ट्र राज्य अध्यापक विकास संस्था पुणे द्वारा गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय रत्नागिरी येथे आयोजित MS-DEED Level 1 In-person Workshop on Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers सहभाग.
- २) १४ एप्रिल २०२३ रोजी मत्स्य महाविद्यालय शिरगाव, रत्नागिरी येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीचे औचित्य साधून आयोजित कार्यक्रमात भारताच्या विकासासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान या विषयावर व्याख्यान.
- ३) दि. ३१ ऑगस्ट २०२३ रोजी डी.जी. तटकरे महाविद्यालय माणगाव-रायगड येथे आयोजित Development of Entrepreneurship Skill या विषयावर आयोजित राष्ट्रीय स्तरावरील कार्यशाळेत सहभाग.
- ४) दि ३ सप्टेंबर २०२४ रोजी महाराष्ट्र स्टेट बँक एम्पलॉइज फेडरेशन पुरस्कृत व गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेमध्ये परीक्षक म्हणून कार्य.
- ५) १४ सप्टेंबर २०२३ रोजी एस. पी. हेगशेट्टे महाविद्यालय, रत्नागिरी येथे हिंदी दिनाचे औचित्य साधून आयोजित कार्यक्रमात 'वैश्विकरण और हिंदी भाषा' या विषयावर व्याख्यान.
- ६) २८ सप्टेंबर २०२३ रोजी आकाशवाणी रत्नागिरी द्वारा हिंदी पखवाडा समापन समारोहाचे औचित्य साधून

आयोजित कार्यशाळेत कार्यालयों में हिंदी का प्रयोग या विषयावर प्रमुख पाहुणे म्हणून मार्गदर्शन.

* समाजशास्त्र विभाग *

A) विशेष उपक्रम

श शिक्षक दिन साजरा :-

पदवी स्तरावर कु. प्रिया हळदणकर आणि कु. तस्नीम मोगल यांनी तृतीय वर्ष समाजशास्त्र विभागात अध्यापन केले. झेप महोत्सवात उद्योजकता विकास उपक्रमात श्रावणी खांडेकर आणि तस्नीम मोगल या विद्यार्थिनी सहभागी स्थानिक तृणधान्य उत्पादन, विक्री, ग्राहक अभ्यास - ३० विद्यार्थी सहभागी, १५० उत्पादक शेतकरी, ग्राहक यांचा अभ्यास व जाणीव जागृती समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने करण्यात आली

B. विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

झेप महोत्सवात उद्योजकता विकास उपक्रमात श्रावणी खांडेकर आणि तस्नीम मोगल या विद्यार्थिनी सहभागी

C. प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

● डॉ. शिवाजी उकरंदे :-

१) बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर या विद्यापीठाकडून 'निर्मल ग्राम पुरस्कार प्राप्त गावांचे मूल्यमापनात्मक अध्ययन : उस्मानाबाद जिल्ह्याच्या संदर्भात ' या विषयावर विद्यावाचस्पती पदवी प्राप्त.

२) फर्ग्युसन महाविद्यालय, पुणे यांच्या समाजशास्त्र विषयाच्या अभ्यास मंडळावर सदस्य म्हणून नियुक्ती.

३) इंडियन सोशियोलॉजिकल सोसायटी आयोजित राष्ट्रीय परिषद वेल्लोर, तामिळनाडू येथे रत्नागिरी शहरातील कचरा वेचक महिलांची स्थिती या विषयावर शोध निबंध सादर.

● प्रा. सचिन सनगरे -

काव्य लेखन स्पर्धा - द्वितीय क्रमांक - श्रीमती विमलताई पटवर्धन शहर वाचनालय, आयोजित डॉ. मु. न. पानवलकर काव्य लेखन स्पर्धा

* अर्थशास्त्र विभाग *

A) विशेष उपक्रम

अर्थशास्त्र विभागांतर्गत 'अर्थशोध' हे वार्षिक नियतकालिक १५ ऑगस्ट २०२३ रोजी प्रकाशित झाले.

B) विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- १) शोधवेध आणि आविष्कार संशोधन: संशोधन प्रकल्प सादरीकरण - ०२ सहभागी विद्यार्थी : ०५ (रुतुजा धनावडे, ममता आग्रे, दक्षता आंबेकर, रसिका जाधव, अलिशा कांबळे (तृतीय वर्ष कला) आणि शिवानी गोवळकर (प्रथम वर्ष कला)
- २) कार्यशाळा सहभाग:-
अर्थशास्त्र विभागातील कु.ओजस लाड (तृतीय वर्ष कला) दि. २३ आणि २४ एप्रिल २०२३, उन्नत महाराष्ट्र अभियान, आय.आय. टी मुंबई, घरडा शिक्षण संस्था, लवेल, ता. चिपळूण ग्रामीण जल पुरवठा स्थिती अभ्यास कार्यशाळेत- अर्थशास्त्र विभागातील कु. ओजस लाड (तृतीय वर्ष कला) हा विद्यार्थी सहभागी झाला.
- ३) सर्वेक्षण सहभाग :-
उन्नत महाराष्ट्र अभियान (णच आय. आय. टी मुंबईआयोजित' रत्नागिरी जिल्ह्यातील कोडगे आणि फणसवणे गावाच्या पाणीपुरवठ्याच्या स्थितीचे मूल्यांकन' या प्रकल्पासाठी ओजस लाड (तृतीय वर्ष कला) विद्यार्थ्याने सर्वेक्षण सहभाग घेतला आहे.(२५ एप्रिल ते २५ मे २०२३)

C) प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- डॉ. आर. ए. सरतापे :-
- १) सामाजिक प्रभाव मुल्यांकन करण्यासाठी गैर-कार्यालयीन सामाजिक शास्त्रज्ञ म्हणून जिल्हाधिकारी यांच्याकडून नियुक्ती.
- २) सहायक प्राध्यापक मुलाखतीसाठी विषय तज्ञ - आठल्ये सप्रे पित्रे महाविद्यालय (स्वायत्त), देवरुख - दिनांक १९ एप्रिल २०२३.
- ३) शोधवेध आणि आविष्कार संशोधन प्रकल्पांना पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन
- डॉ. दिनेश माश्रणकर
- १) संसाधन व्यक्ती - 'ग्रामीण भागातील रोजगार संधी' या विषयावर स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन.
- २) राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय (स्वायत्त) रत्नागिरी- 'सात दिवशीय निवासी शिबीर' - २४ ते ३० नोव्हेंबर २०२३ - चांदेराई.
- ३) शोधवेध आणि आविष्कार संशोधन प्रकल्पांना पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन.

● प्रा. सुर्यकांत माने :-

- १) कला वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय औसा, लातूर याठिकाणी दिनांक ४ मे २०२३ 'शिवाजी महाराजांचे अर्थकारण' या विषयावर संसाधन व्यक्ती म्हणून मार्गदर्शन.
- २) Principles of Economics and Management या विषयाचे GPH प्रकाशनाकडून पुस्तक प्रकाशित- डिसेंबर २०२३.
- ३) शोधवेध आणि आविष्कार संशोधन प्रकल्पांसाठी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन

*** उर्दू विभाग ***

A) प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

● Dr. Mohd Danish Gani

- 1) Chapters in books:
Shakeel ijaz Ki Inshaiya Nigari published in Nawa-e-Urdu, compiled by Dr. Irshad hmad Khan, SMK Publication, Nanded, October to December 2023, ISBN: 9789359673431
Main khtar Kazmi Ka hsan Mand Hoon published in khtar Kazmi: Shakhsiyat ur Sahafat compiled by abid Momin published by Modern Publishing House, New Delhi, 2023, ISBN: 9788180424250
Dilkash Shakhsiyat Ke Malik published in Dakkan Ka Maaya Naaz Sapoot: Majeed Bedar compiled by Dr. Irshad hmad Khan, published by Lu Lu Printers Publishers Hyderabad, 2023, ISBN: 9789357774338
- 2) Member of BOS (Urdu) Mumbai University
- 3) Member of BOS (Urdu) Kolhapur University

*** ग्रामीण विकास विभाग ***

A) विशेष उपक्रम:-

क्षेत्रीय भेटी

अ. क्र.	क्षेत्रीय भेटी	दिनांक	क्षेत्रभेट दिनांक	मार्गदर्शक व्यक्ती	विद्यार्थी संख्या
१	नारळ संशोधन केंद्रास भेट कृषी दिन	०१/०७/२०२३	भाट्ये ता.जि. रत्नागिरी	डॉ. किरण मालशे	११

अ. क्र.	क्षेत्रीय भेटी	दिनांक	क्षेत्रभेट दिनांक	मार्गदर्शक व्यक्ती	विद्यार्थी संख्या
२	सहकारी संस्थेस भेट. रत्नदुर्ग मच्छिमर सहकारी सोसायटी, पेठकिल्ला	०७/०८/२०२३	पेठकिल्ला, ता.जि. रत्नागिरी	श्री. संदेश सुभाष सुर्वे	१०
३	कृषी प्रक्रिया उद्योगास भेट काजू प्रक्रिया उद्योग	१२/०८/२०२३	मिरजोळे, ता.जि. रत्नागिरी	श्री. प्रकल्प आराध्ये	१०
४	कृषी उत्पन्न बाजार समितीस भेट	१७/०८/२०२३	नाचणे, ता.जि. रत्नागिरी	श्री.पांडुरंग जयराम कदम	११
५	कृषी पूरक प्रक्रिया उद्योगास भेट (गांडूळखत निर्मिती प्रकल्प)	२३/०८/२०२३	शिवरेवाडी ता.जि. रत्नागिरी	श्री.माधव आठवले	१०
६	शैक्षणिक संस्थेला भेट- (कै. केशव अभ्यंकर मूकबधीर विद्यालय)	२५/०८/२०२३	लक्ष्मी चौक, गाडीतळ रत्नागिरी	श्री.गजानन ठाकूर	२१
७	फलोद्यान रोपवाटिकेस भेट.(नारळ संशोधन केंद्रास भेट)	२८/०८/२०२३	भाट्ये ता.जि. रत्नागिरी	डॉ.संतोष वानखेडे	११
८	संद्रीय शेतीस भेट	३०/०८/२०२३	चिंचखरी, ता.जि. रत्नागिरी	श्री.हेमंत फाटक	१२
९	अनाथाश्रम/ बालविकास विभागाला भेट (निरीक्षण गृह- बालगृहास भेट)	३१/०८/२०२३	जेलरोड ता.जि. रत्नागिरी	श्री. वायंगणकर	२०
१०	नारळ संशोधन केंद्रास भेट- नारळबाग व्यवस्थापन-समस्या व उपाय	०२/०९/२०२३	भाट्ये, ता.जि. रत्नागिरी	डॉ.किरण मालशे	२१

अ. क्र.	क्षेत्रीय भेटी	दिनांक	क्षेत्रभेट दिनांक	मार्गदर्शक व्यक्ती	विद्यार्थी संख्या
११	दिवाणी व फौजदारी न्यायालयास भेट (जिल्हा व सत्र न्यायालयास भेट)	१४/०९/२०२३	रत्नागिरी	श्री.गोसावी सर	२०
१२	मत्स्यसंशोधन व संशोधन केंद्रास भेट- सागरी जीवशास्त्रीय संशोधन केंद्र, झाडगाव	०७/१२/२०२३	झाडगाव ता.जि. रत्नागिरी	श्री.साटम सर	११
१३	प्राथमिक कृषी सहकारी पत- पुरवठा संस्थेस भेट (महिला काथ्या कामगार औद्योगिक सहकारी संस्था मर्या. वेंगुर्ला)	१६/०९/२०२३	ता.वेंगुर्ला वडखोल रोड, कॅम्प वेंगुर्ला जि.सिंधुदुर्ग	सौ. प्रज्ञा प्रदीप परब	१०
१४	स्वयंसहाय्यता गटांचा अभ्यास (स्वामिनी बचत गट)	१६/०९/२०२३	दाभोसवाडा ता.वेंगुर्ला जि.सिंधुदुर्ग	सौ.श्वेता हुले	१०
१५	हरितगृह किंवा उतीसंवर्धन प्रयोगशाळेस भेट (प्रादेशिक फखंशोधन केंद्र, वेंगुर्ला)	१६/०९/२०२४	ता.वेंगुर्ला जि.सिंधुदुर्ग	डॉ. गवाणकर	१०
१६	प्रगतशील शेतकऱ्यास भेट	१७/०९/२०२४	पिंगुळी ता.कुडाळ जि.सिंधुदुर्ग	श्री.मिलिंद पाटील	१०
१७	कृषीपूरक प्रक्रिया उद्योगास भेट (बांबू प्रक्रिया हस्तकला मूल्यवर्धन आणि संशोधन)	१७/०९/२०२४	चिवार, ता.कुडाळ जि.सिंधुदुर्ग	श्री.श्याम प्रभू	१०

अ. क्र.	क्षेत्रीय भेटी	दिनांक	क्षेत्रभेट दिनांक	मार्गदर्शक व्यक्ती	विद्यार्थी संख्या
१८	कृषी विद्यापीठ/ कृषी विज्ञान केंद्राला भेट महाविद्यालय, मुळंदे	१७/०१/ २०२४	मुळंदे, ता.कुडाळ जि.सिंधुदुर्ग	श्री. सहस्रत्रबुद्धे	१०

- विशेष अतिथी व्याख्यान - ८ जानेवारी २०२४ रोजी श्री. सुहास शरद पंडित (माजी कृषी अधिकारी) यांनी कृषी प्रक्रिया उद्योग व कृषी विभागामार्फत राबविल्या जाणाऱ्या योजना या विषयावर महाविद्यालयात व्याख्यान दिले. यासाठी एकूण ५२ विद्यार्थी उपस्थित होते.

B) विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- शोध - वेध संशोधन प्रकल्प - महाविद्यालयीन स्तरावर मानव्यविद्या विभागात द्वितीय क्रमांक सहभागी विद्यार्थी - प्रथम गणेश बंडबे (FYBA), सुहास बाबासाहेब आंबेकर (FYBA), रुक्षा रमेश भारती (TYBA), सिमरन संजय नलावडे (TYBA)
- आविष्कार संशोधन प्रकल्प - जिल्हास्तरीय आविष्कार संशोधन स्पर्धेत खेड येथे सहभाग. विषय- रत्नागिरी जिल्ह्यातील सेंद्रिय शेतीची सद्यस्थिती. सहभागी विद्यार्थी - प्रथम गणेश बंडबे (FYBA), सुहास बाबासाहेब आंबेकर (FYBA)

* इतिहास विभाग *

A) विशेष उपक्रम:-

- प्रथम वर्ष इतिहासाच्या विद्यार्थ्यांसाठी ३ जुलै ते ६ जुलै २०२३ कालावधीत ब्रिज कोर्स घेण्यात आला. यामध्ये ४९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.
- २९ नोव्हेंबर ते ३ डिसेंबर २०२३ यादरम्यान इतिहास विभागाची अभ्यास सहल हंपी, बदामी, ऐहोळे आणि पट्टदकल परिसरात नेण्यात आली. या अभ्यास सहलीत श्री. श्रीवल्लभ साठे आणि श्री. पंकज घाटे यांनी मार्गदर्शन केले. यामध्ये एकूण १४ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.
- वरील अभ्यास उपक्रमात सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांनी हंपी, बदामी, ऐहोळे आणि पट्टदकल

परिसरातील वारसा स्थळांना दिलेल्या भेटीच्या वृत्तांताचे सादरीकरण अभ्यंकर-कुलकर्णी कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या 'इतिहास शोध आणि बोध' उपक्रमात केले

B. प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- प्रा. पंकज घाटे
- १) UGC Care Listed जर्नलमध्ये २ शोधनिबंध प्रकाशित:
ब्रिटीश जमान्यातले एक भीषण दुष्काळपर्व (पूर्वार्ध), साप्ताहिक साधना (UGC-CRE List), २३ सप्टेंबर २०२३, वर्ष- ७६, अंक- ५, पृ. २१-२.
ब्रिटीश जमान्यातले एक भीषण दुष्काळपर्व (उत्तरार्ध), साप्ताहिक साधना (UGC-CRE List), ऑक्टोबर २०२३, वर्ष- ७६, अंक- ७, पृ. २२-२७.

२) साधनव्यक्ती :

Documentation या महर्षी स्त्री शिक्षण संस्थेच्या कॉलेज ऑफ कॉम्प्युटर ॲप्लिकेशन फॉर विमेन येथे NAAC Dashboard Handling and SSR Documentation या विषयावरील कार्यशाळेत १७ ऑक्टोबर २०२३ रोजी मार्गदर्शन केले.
श्रीमान भागोजीशेट कीर विधी महाविद्यालय, रत्नागिरी येथे NAAC Dashboard Handling and SSR विषयावरील कार्यशाळेत २० ऑक्टोबर २०२३ रोजी मार्गदर्शन केले.

- ३) Faculty Development Programme: ३ ते ५ एप्रिल २०२३ कालावधीत गोगटे-जोगळेकर महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या आयसर आणि MSFDA यांच्या MS-DEED कार्यक्रम, MS-DEED, Level 1 या पदवी स्तरावरील शिक्षकांसाठीच्या Introduction to Innovative Pedagogies कार्यशाळेत सहभाग घेतला.

● मधुरा चव्हाण

१८ डिसेंबर ते २२ डिसेंबर या कालावधीत चडकरूआणि डेक्कन कॉलेज पुणे यांनी आयोजित केलेल्या 'प्राचीन भारतातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञान' या विषयाचा प्रशिक्षण कार्यक्रम पूर्ण केला.

* मानसशास्त्र विभाग *

A) विशेष उपक्रम:-

- ६ एप्रिल, २०२३ रोजी 'संमोहन उपचार' या

विषयावरील व्याख्यानाचे आयोजन: सहभागी विद्यार्थी: ४२

- प्रथम वर्ष मानसशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी ब्रिजकोर्सचे आयोजन करण्यात आले.
- चांद्रयान- ३' मोहीम या विषयी मानसशास्त्र विभागाच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रा. बाबासाहेब सुतार यांचे फो आणि प्रतिकृती यांच्या यांच्या माध्यमातून व्याख्यान संपन्न.
- प्रादेशिक मनोरुग्णालय, रत्नागिरी येथे मानसशास्त्र विभागातील १९ विद्यार्थ्यांची अभ्यास भेट.
- जागतिक मानसिक आरोग्य दिनानिमित्त 'मानसिक आरोग्य एक सार्वत्रिक मानवी हक्क' या विषयावर व्याख्यानाचे आयोजन, सहभागी विद्यार्थी : ६५

B. प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- प्रा. बीना कळंबटे
- १) महाराष्ट्र शासनाकडून पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर पुरस्कार प्रदान. (मे, २०२३)
- २) बेंगलोर येथील बहुराष्ट्रीय (Multinational) कंपनीमध्ये International Men's Day निमित्त 'पुरुषांचे मानसिक आरोग्य (Men's Mental Health) या विषयावरील सत्र घेतले.
- ३) पुणे येथील बहुराष्ट्रीय कंपनीमध्ये आंतरराष्ट्रीय पुरुष दिनानिमित्त (International Men's Day) 'Zero Men's Suicide' या विषयावर व्याख्यान दिले.
- ४) पावस येथील स्वामी स्वरूपानंद सेवा मंडळ, पावस आयोजित व्यक्तिमत्त्व विकास शिबिरामध्ये आत्मोन्नती या विषयावर व्याख्यान.
महाविद्यालयातील १२९ विद्यार्थी, शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी यांना
- ५) तणाव, अध्ययन समस्या, न्यूनगंड, फोबिया, मधुमेह, OCD, निद्राविषयक समस्या, शारीरिक वेदना, गुडघेदुखी इ. बाबत मानसशास्त्रीय समुपदेशन, हिलींग आणि संमोहनद्वारे उपचार केले.

* राज्यशास्त्र विभाग *

A. विशेष उपक्रम:-

- दि. ३ जुलै ते १२ जुलै, २०२३ या कालावधीत प्रथम वर्ष राज्यशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी ब्रिजकोर्सचे आयोजन करण्यात आले. त्यात एकूण ४९ विद्यार्थी सहभागी झाले.

क्षेत्रभेट:

- द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी ई-शासन (E-Governance) या विषयासंदर्भात क्षेत्रभेटीअंतर्गत विविध शासकीय आस्थापना आणि ग्रामपंचायत कार्यालयास भेट देऊन माहिती जाणून घेतली.
- महाराष्ट्र विधानसभा पदवीधर मतदार संघनिवडणुकीच्या अनुषंगाने महाविद्यालयात पदवीधर मतदार नोंदणी अभियानाचे आयोजन
- तहसील कार्यालय, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २ ऑगस्ट, २०२३ रोजी महसूल दिन आणि मतदार जनजागृती कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी उपजिल्हा निवडणूक अधिकारी श्री. राहुल गायकवाड, अपर तहसीलदार श्री. राकेश गिड्डे आणि नायब तहसीलदार श्री. अनिल गोसावी यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- जिल्हाधिकारी कार्यालय, मतदान नोंदणी अधिकारी व सहाय्यक मतदान नोंदणी अधिकारी, रत्नागिरी यांच्या वतीने आयोजित बुधवार, दि. ४ सप्टेंबर, २०२३ रोजी महाविद्यालयातरांगोळी, वक्तृत्व, पोस्टर्स मेकिंग, निबंध लेखन अशा विविध स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते.
- जिल्हाधिकारी कार्यालय, उपविभागीय अधिकारी कार्यालय आणि तहसील कार्यालय, रत्नागिरी यांच्या वतीने मा. श्री. श्रीकांत देशपांडे, मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांच्या रत्नागिरी जिल्हा दौऱ्यानिमित्त शुक्रवार, दि. ६ सप्टेंबर, २०२३ रोजी 'सामर्थ्य मताचे: युवा मतदारांशी एक विधायक सुसंवाद....' या विशेष मतदार जनजागृती अभियानपर परिसंवाद कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.
- तहसील कार्यालय, रत्नागिरी आणि विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ७ डिसेंबर, २०२३ रोजी ऑनलाईन आणि ऑफलाईन स्वरूपात नवमतदार नोंदणी अभियानाचे आयोजन करण्यात आले.

B. विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- जिल्हाधिकारी कार्यालय, मतदान नोंदणी अधिकारी व सहाय्यक मतदान नोंदणी अधिकारी, रत्नागिरी यांच्या वतीने आयोजित 'मतदान जनजागृती कार्यक्रम - २०२३' अंतर्गत आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेत तृतीयवर्षाची विद्यार्थिनी कु. प्रिया हळदणकर हिने तृतीय क्रमांक प्राप्त केला.

- उपविभागीय अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी यांच्याकडून कु. मनस्वी नाटेकर हिचीयुवा मतदार ब्रँड अॅम्बेसेडरपदी नियुक्ती

C. प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

- प्रा. निलेश पाटील:-
- १) जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी, रत्नागिरी यांच्यातर्फे नवमतदार नोंदणी आणि जनजागृतीसंदर्भातील उल्लेखनीय कार्याबद्दल देण्यात येणारा 'उत्कृष्ट मतदारमित्र पुरस्कार - २०२३' प्रदान.
- २) लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी निमित्त रत्नागिरी नगर परिषद, रत्नागिरी आयोजित 'लोकमान्य: एक शिक्षक' या विषयावर व्याख्यान संपन्न
- ३) चरित्रकार पद्मभूषण डॉ. धनंजय कीर रत्नागिरी उपकेंद्र, मुंबई विद्यापीठ यांच्या राज्यशास्त्र अभ्यास मंडळावर सदस्य म्हणून नियुक्ती

*** भूगोल विभाग ***

A) विशेष उपक्रम:-

- **Google Earth कार्यशाळा -**
तृतीय वर्ष कला शाखेतील भूगोल विषयाच्या विद्यार्थ्यांची Google Earth या विषयावरील कार्यशाळा बारटक्के इन्स्टिट्यूट ऑफ इन्फर्मेशन टेक्नोलॉजी यांच्या सहकार्याने २९ सप्टेंबर २०२३ रोजी संपन्न झाली. यात ४२ विद्यार्थी आणि ५ शिक्षक सहभागी झाले. या कार्यशाळेसाठी श्री. विनायक गावडे यांनी मार्गदर्शन केले.
चौगुले महाविद्यालय मडगाव यांच्यासोबत क्षेत्र भेट -
- रत्नागिरी परिसरातील विविध भौगोलिक ठिकाणांना २८ ते ३० सप्टेंबर २०२३ या कालावधीत भेटी देण्यात आल्या. यामध्ये चौगुले महाविद्यालयामधून ३० विद्यार्थी, १ शिक्षक आणि आपल्या महाविद्यालयातून ५ विद्यार्थी आणि २ शिक्षक सहभागी झाले.

B. प्राध्यापकांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य

- प्रा. डॉ. सुरेंद्र ठाकूरदेसाई
- १) आयआयटीएम प्रवर्तक टेक्नोलॉजी फाउंडेशन या संस्थेसाठी प्रकल्प सल्लागार म्हणून एक वर्षासाठी नेमणूक (जुलै २०२३ ते जून २०२४)
- २) आसमंत फाउंडेशन यांच्यातर्फे १,२९,०००/- रुपयांचा संशोधन प्रकल्प मंजूर
- ३) आबासाहेब मराठे महाविद्यालय राजापूर येथे नॅक मुल्यांकनाची तयारी या विषयावरील राष्ट्रीय कार्यशाळेत

साधन व्यक्ती म्हणून सहभाग (०१/०९/२०२३)

- ४) १८ व्या अविष्कार आंतर महाविद्यालयीन संशोधन स्पर्धा २०२३-२४ साठी विभाग - II, मुंबई - II साठी परिक्षक म्हणून नियुक्ती. (११/१२/२०२३)
- ५) प्रा. सुरेंद्र ठाकूरदेसाई यांची शिक्षण मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या मार्फत गठीत करण्यात आलेल्या Curricular dvisory Group - Social Science या समितीवर नेमणूक करण्यात आली. नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाप्रमाणे माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक इयत्तांचे सामाजिक शास्त्रांचे अभ्यासक्रम तयार करणे आणि पुस्तके लिहिणे असे काम पुढील काळात समिती करेल.
- ६) प्रा. सुरेंद्र ठाकूरदेसाई यांनी 'कोकणातील कातळचित्रे' या विषयावर महाराष्ट्र पुरातत्व विभागाने दिनांक २३ ते २८ जानेवारी २०२४ दरम्यान आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात 'कोकणातील जांभा खडक आणि त्याचा चित्रांवरील प्रभाव' या विषयावर आमंत्रित व्याख्यान दिले.
- प्रा. विनायक गावडे
- १) MS-DEED लेवल - १, IISER पुणे यांच्या सहकार्याने महाविद्यालयात आयोजित पदवी स्तरावरील शिक्षकांच्या कार्यशाळेत सहभाग. (कालावधी ३ ते ५ एप्रिल २०२३)
- २) २३ आणि २४ एप्रिल २०२३ रोजी उन्नत महाराष्ट्र अभियान कक्ष, आय आय टी मुंबई यांच्या वतीने आयोजित घरडा शिक्षण संस्था, लवेल येथील ग्रामीण जल पुरवठा स्थिती अभ्यास कार्यशाळेसाठी सहभागी.
- ३) उन्नत महाराष्ट्र अभियान कक्ष, आय आय टी मुंबई आणि गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने रत्नागिरी जिल्हा परिषदेसाठी पालू (ता.लांजा), कॉड्गे (ता.लांजा), फणसवणे (ता.संगमेश्वर), सड्यामिन्या (ता.रत्नागिरी) या ग्रामापंचायतींचे पिण्याच्या पाण्याच्या सद्यस्थितीचे अहवाल जिल्हा परिषदेस जून २०२३ मध्ये सादर केले. या प्रकल्पासाठी महाविद्यालयाच्या वतीने विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शक म्हणून जबाबदारी पार पाडली.
- ४) MS-DEED लेवल - १, IISER पुणे यांच्या सहकार्याने महाविद्यालयात आयोजित मुल्यांकन कार्यशाळेत सहभाग. (कालावधी ३-४ व १० फेब्रुवारी २०२३)

- डॉ. चित्रा गोस्वामी

उप प्राचार्य, कला शाखा

Commerce Faculty (UG)

The academic year 2023-24 started with an autonomous status with NEP being implemented for First Year Undergraduate and Post Graduate students. This year was a special year in many ways for the department, as we have the Principal of our college Prof. Dr. M.R. Sakhalkar is from our faculty.

A. Special Activities: -

- **MOU Activities**
- International Conference jointly organised with Rosary College of Commerce & Arts Navelim, Salcete, Goa: A one Day International Conference on 'Advances in Finance, Management and Economics' was Jointly organised On 28th March, 2023. In collaboration with Rosary College of Commerce & Arts Navelim, Salcete, Goa as an MoU activity. Dr. Yasmeen Aowte was the Co-cordinator and Dr. Meenal Khandake and Manali Manwadkar participated in international conference.

● Skill Based Programmes:

MOU Activities: ICAI-WIRC

1.	R.P.Gogate Jogalekar College of Arts and Science and R. V. Jogalekar College of Commerce (Autonomous, Ratnagiri)	Western India Regional Council The Institute of Chartered Accountant of India (WRC- ICAI)	CA-TEL Skill Develop- ment Course & Guidance by Dr. Makarand Sakhalkar	9 1	Dr. Meenal Gajanan Khandke and Guidance by Dr. Makarand Sakhalkar	Date 19.8.2023 to 1.09.2023 Duration 36 Hours Certifocate Program
----	---	---	---	--------	---	--

Students cleared in CA Foundation Examination, CA Intermediate / IPC, CSEET (Company Secretary Executive Entrance Test), CMA Foundation, CS Executive exams held in May/ June 2023 and November / December 2023.

CA Foundation

Pranali sanjay Kelkar	Saloni Sanjay Bandbe	Sanchi Sharad Jadhav
Fiza kasim Phansopkar	Advait Santosh Devalekar	Jituraj Shashikant Pawar
Muskaan Naheed Majgaonkar	Arya Sameer Waingankar	Ishwari Manohar Acharya
Siddhesh Nandkumar Chavan	Vanshika Dharmendra Patel	Gayatri Makarand Damle
Om Jayesh Kalokhe		

CA Intermediate / IPC

Group I	Group II	Group I And II
Manali Anand Shirdhankar	Vedant Nilesh Chingale	Gaurang Sachin Waingankar
Mrunmayee Ketan Phadake		Shantanu Mayuresh Kulkarni
CSEET (Company Secretary Executive Entrance Test)	CMA Foundation	CS Executive
Sanavi Sachin Karmarkar	Omkar sandeep Nadkarni	Siddhi Shrikant Sapre
Prachi Ramchandra Sakhalkar	Shravani Mahesh Kulkarni	
Diya Salvi	Shrutika Suresh Shinde	
Mrunal Milind Joshi	Sayali Chintamani Malshe	
Tanvi Mohan Kangralkar	Khushi Redij	
Purva Hemant More	Niranjan Eknath Tendulkar	

● In-house Journal - Pratibimb:-

The 17th edition of Pratibimb in house journal which contains articles on various present topics will be published in March 2024. Students contributed their research articles, poems, drawings and other material in journal. This year we decided to collect material on Reasons & Impact of Currency Devaluation, Social Media & Marketing Innovations, Future Business Strategy's, Rise & Downfalls of Large Business Houses, Mobile Commerce: Increasing use of Smartphones. A lot of material was received from the students out of which few qualitative material is selected for the Journal. During the process they also developed skill of writing which will help them in future. The chief editor of Annual 'Pratibimb' responsibility was taken by Ms. R. A. Nachankar along with student representatives Vaishnavi Gandhi (TYBCOM B) and Rushikesh Rambade (TYBCOM B)

B. Students Special Achievement:

- TYB.COM Result - 68% (394 students passed out of 268 students appeared.

Rank	Name of Student	Total Marks	CGPA
1	Chalke Chinmay Uday	509	9.67
2	Kanitkar Atharva Vaibhav	499	9.58
3	Mahajan Varun Rajendra	460	9.47

● Internship and On-the-Job Training

SY & TYBCOM students successfully completed on the job training and internships of 30 to 45 days (Minimum of 120 Hours) at RDCC Bank Ratnagiri, Kokan Mercantile Bank, MSEB, General and Medical stores, Chartered Accountants, Stock brokers, Post Offices, Kisan Urban Co-operative Societies, and other Co-operative societies, Hotel Management, Beauty Parlours, Stationery Shops etc. Nearly 76 students successfully completed the said internship.

C. Teacher Achievements:-

● Faculty Development Programs:

- 1) S. S. Kadam and Dr. M. G. Khandake were elected Life members of Ratnagiri Education Society.
- 2) Ms. R. A. Nachankar was awarded with Best Reader (Library) of Gogate Jogalekar College
- 3) Dr. S. S. Kadam (HOD Commerce) was appointed member BoS for the subject Business Management University of Mumbai

C. Research Contribution: -

- Research centre in Accountancy: Research Student CA Swaroop Ghaisas was conferred with Ph. D under guidance of Prof. Makarand Sakhalkar from University of Mumbai in May 2023. Ms. Sarita Usagaonkar submitted Ph. D Dissertation to University of Mumbai under guidance of Prof. Makarand Sakhalkar in December 2023.

● Research Centre in Business

Economics:

- 1) In total eight students have registered for Ph.D programme through this research centre. Research Guide Dr. Yasmeen K. Aowte.
 - 2) Research Scholar Ms. Manali Manwadkar Received a Fellowship under the Savitribai Jyotirao Phule Fellowship for Single Girl child granted by the University Grants Commission, a fellowship for single girl child who are pursuing PhD.
- Prof Dr Yasmeen K Aowte presented a research paper on "A Behavioural Study of Consumer Selection of Hotels Based on Online Reviews" at an international conference held at Roehampton University London from 9th of November to 11th of November 2023

Research Paper Publication:

Name of the Researcher	Research Paper Title	UGC CARE Listed Journal	ISBN /ISSN No.
Prof. Dr. Y.K. Aowte & Ms. Manali Manwadkar	Tourism and Hospitality Industry in India: On the Road to Recovery	Shodha Prabha (UGC Care Approved Group 1, Peer Reviewed and Referred Journal)	ISSN 0974 - 8946
Prof. Dr. Y.K. Aowte &	Ms. Manali Manwadkar	Media and Entertainment Industry: Scopus/ Elsevier Indexed Edited Book	ISSN 978-93-90153-02-2

Dr. Yasmeen Aowte
Vice Principal

Science Faculty (UG)

All science departments conducted training, workshops, seminars for students aiming at overall advancement of students. Faculty members and students were involved in co-curricular, extension and research activities. The highlights of the work are presented below.

A. Special Activities: -

- Department of physics organized guest lecture 'Learn to Learn' delivered by Dr.

Shyam Joshi, former head and Principal DBJ college, Chiplun, on 14th September 2023. The speaker effectively communicated various aspects of learning to students. Total 84 students were present.

- Department of physics and placement cell of college organized a program 'Conquering Organisational Barrier' on 24th August 23. Mr. Mangesh Gadre guided students about

the soft skills required in an industry or any organization.

- On the occasion of Independence Day, 15th August 2023, students from T.Y.B.Sc. Mathematics published a wallpaper dedicated to the subject of "Ancient Mathematicians".
- Department of Mathematics organized internal PPT competition on 26th August 2023. Total twelve groups from first year to M.Sc. II participated in this competition.
- 1 On International Mangrove Day, a poster-making competition was held on July 26, 2023. A total of 30 students enthusiastically participated in this event. The theme for the poster presentation was 'Mangrove Biodiversity and its Ecological Significance.' Mr Swastik Gawade, Project Associate at Mangrove Cell, Ratnagiri, evaluated the entries, and prizes were awarded to the deserving students for their creative and insightful contributions.
- A comprehensive two-day workshop on 'Research Roadmap' took place on December 7th and 8th, 2023. The workshop covered essential topics, including Understanding Research Methodologies, Mastering Literature Review, and Navigating Scientific Writing. The sessions were conducted by Prof. Dr. Madhura Mukadam, Head of the Department of Zoology, and Dr. Sonali Kadam, Head of the Department of Botany. A significant number of students, totalling 50, benefited from this insightful workshop, gaining valuable insights into various aspects of the research process.
- In collaboration with the College of Fisheries, Shirgaon, Ratnagiri, a one-day workshop was conducted. 28 students from the second and third years participated, guided by Dr. Asif Pagarkar and Mr. Shrikant Sharangdhar. The session focused

on crafting delicious, nutritious dishes such as Prawn Pickles, Jawala Chatani, Prawn Bread Rolls, and Fish Pakoda using cost-effective fish and prawns.

- An industrial visit to Goat Farming, Vermicompost, and Exotic Bird Farming Unit, Devrukh was organized by Department of Zoology to study the aspects of applied zoology. The main aim behind this visit was to enhance students' understanding of practical applications in the field. On December 10, 2023, a group comprising 35 students and 3 faculty members visited a multifaceted farming unit - 'Aaashirwad' Farm in Devrukh. The farm, managed by esteemed alumnus Mr. Pranav Panvalkar, showcased goat farming, vermicompost production, and exotic bird farming expertise.
- On 30 August 23, Department of Botany organised a recipe competition of Wild vegetables and Coconut products. 28 students participated in the competition.
- Department of Botany conducted a certificate course on 'Herbal cosmetics' from 3rd to 8th November 23. Dr. Sonali Kadam, Mrs. Rujuta Godbole, Mrs. Priyanka Shinde Avere worked as resource person. 27 students participated in the course.
- Department of Botany conducted a certificate course on 'Fruit preservation and processing technique' from 11th to 15th December 23. Dr. Sonali Kadam, Mrs. Rujuta Godbole Mrs. Priyanka Shinde worked as resource person 18 students participated in the course.
- On 4-September 23, Workshop of Medicinal plants in MOU College DBJ College, Chiplun was Organised by Department of Botany under DBT- STAR College Scheme. The workshop comprised lecture on Medicinal plants and Exhibition of Medicinal plants (Dry and fresh plant

specimen), field visit for medicinal plants in the DBJ College campus. Prof. Sharad Apaté, Dr. Sonali Kadam worked as the resource person for this workshop.

B. Students' Special Achievements:

- Aashish Kulkarni, T Y B Sc Physics student worked as resource person for experimental physics part of Orientation cum Selection Camp of Physics Olympiad program conducted by HBCSE TIFR April 17 to 21, 2023. He also worked as resource person for the experimental physics part for Vidgyan Vidushi Physics Program conducted by HBCSE TIFR July 02 to 12, 2023.
- Shravani Pilankar, Ifrah Dawt, Sakshi Padalkar from T.Y.B.Sc. Microbiology have successfully completed 21 days training program in pathology laboratory.
- Varada Mahesh Mulye, TYBSc. Chemistry student participated in NIUS camp titled exposure to instrumental techniques in Chemistry conducted by Homi Bhabha Centre for Science Education (HBCSE-TIFR) Mumbai from June 7 to 14, 2023.

B. Extension and outreach programs:

- Botany Department organized Nisarg Parichay Shibir On 18-19 April 23 for school students. 22 students from schools around Ratnagiri city participated in the camp. Dr. Sonali Kadam, Mr. Sharad Apaté, Mrs. Rujuta Godbole worked as resource person.
- Exhibition of Wild vegetables in Shivaji High school was organized on 26th August 23 And on 29th August 23 at Godutai Jambhekar High school, Ratnagiri. Students from SYBSc and TYBSc guided the school students.
- Nature walk was organised at Kurdhe fata on 4 September 24 for students of Abhyankar Kulkarni Jr college, And members of

Paryawaran Mandal, Sky and earth were the beneficiary. Total 29 citizen attended the walk. Prof. Sharad Apaté acted as expert.

- Miss Adnya Shirgaonkar interviewed by Aakashwani, Ratnagiri on the topic 'अवकाश मोहिमांमध्ये क्रायोजेनिक इंजिनचे महत्त्व' in September 2023.
- Uma E. Joshi and Shraddha V. Surve worked as a resource person for 8th standard Scholarship Guidance Workshop arranged in joint collaboration with Marathi Vidnyan Parishad, Mumbai and Department of Mathematics Gogate Jogalekar College, Ratnagiri at Radhabai Jagushte Highschool, Kuwarbav, Ratnagiri on 15 and 16 December 2023 and for 5th standard Scholarship Guidance Workshop arranged in joint collaboration with Panchayat Samiti, Guhagar and TWJ Foundation, Chiplun on 20 December 2023.

C. Teachers' Achievements:

● Department of Physics

- 1) Miss Adnya Shirgaonkar worked as a resource person for Orientation cum Selection Camp of Junior Science Olympiad conducted by Indian Association of Physics Teachers at HBCSE, TIFR, Mumbai from 20th May 2023 to 2nd June 2023
- 2) Miss Nisha Kelkar worked as Recourse Person for orientation cum selection camp of junior science Olympiad conducted by HBCSE, TIFR, Mumbai from 19 May to 23 May 2023

● Department of Mathematics

- 1) D. P. Karwanje awarded Ph.D in the subject Mathematics from Kalinga University, Raipur. Title of thesis is Complex Analysis of Clustered ordinal data and its Model.
- 2) Shraddha V. Surve, worked as a resource person for NAAC Guidance Workshop at Maharshi Karve Stree Shikshan Santha

(MKSSS), College of Computer Application, Shirgaon Ratnagiri on 17 October 2023 and at S.B. Keer Law College, Ratnagiri on 20 October 2023.

- 3) Pratik Ravindra Shitut, worked as resource person for Program: Hands on training on "Python Programming with Industrial Applications" organized at A.C.S. College, Lanja on 13 to 15th September 2023 and for Program "NAAC Accreditation Guidance" at S. B. Keer Law College, Ratnagiri on 09 November 2023

● **Department of Zoology**

1) **Prof. Madhura Deepak Mukadam:-**

- Completed the Online Certificate Course Cum Workshop of 10 Days on "Exploring the Power of CHATGPT: Enhancing Communication and Learning" organised by the Department of Computer Science in Collaboration with E-Resource Development Cell, Sanatan Dharma College, Ambala Cantt, Kurukshetra University, Kurukshetra from 1st September to 10th September 2023 and awarded with A++ Grade.
 - Completed a 10-day online interactive workshop on, "Molecular Modelling, docking and simulation Studies organized by Codon Biosciences Pvt. Ltd. Goa., from 16th October to 27th October 2023.
- 2) Prof. Madhura Deepak Mukadam and Ms Mohini Bamane together Developed Educational content in the form of a Practical Manual 'Aquarium Fish Keeping' for F. Y. B. Sc. Skill Enhanced Course (SEC)
- 3) Ms. Shweta Arekar, participated in MS-DEED Level-2 in person master trainer programme on effective teaching for science and mathematics UG-PG teachers from 20th November to 1st December 2023 at Indian Institute of science, education and Research [IISER], Pune.

● **Department of Botany**

1) Dr. Sonali Kadam:

- Acted as preceding officer in Star campus award from Earthday networks. GJC won first rank.
- Achieved National Ideal teacher appreciation award by National award distribution committee, Belgavi.
- Participated in Self-Authored SF Story Reading Session and narrated the story of Science Fiction titled 'RNA pro in 2040 ' in the 22nd Annual / 7th International Science Fiction Online Conference held on April 8th and 9th, 2023 . Also worked as moderator and the panellists in panel discussion session pertaining to the "Issues Related to SF Research".
- Acted as an assessor in " Akhil Bharti Rajy Stariy Vidyarthi melawa / parisanwad (State level inter India student seminar 23) on 10th September 2023.

2) **Mr. Sharad Apate**

- Delivered a lecture in the lecture series for college students on the theme 'Global Warming', organized by Lions Club , Ratnagiri, at Gogate -Jogalekar College on 6th October 2023.
- Delivered a lecture on 'Rare, Endangered, Threatened and Endemic Plants of Konkan' for the members of Rotary Club of Ratnagiri Midtown on 29th September 2023.
- Published an article entitled 'Ranphulanchi - Manmohak Sugandhit Duniya' in Daily Tarun Bharat Special Supplement on the theme Tourism Date 29 th November 2023.

3) **Mr. P. G. Gurav**

- Completed online Basic microbiology certificate course of WHO on 11 May 2023
- Successfully completed and received a passing grade in Rabies & One Health: From basics to cross-sectoral action to stop

human rabies deaths online certificate course of WHO on 15 May 2023.

- Passed in the Examination of Certificate Course In Sanskrit Language of Non-Formal Sanskrit Education Conducted by Central Sanskrit University, New Delhi on 30 Oct 2023.
- Published an article Sada Kokanchi Shreemanti on 10 July 2023 in Lokmat newspaper and Durmil Kandilfulle on 7 Nov 2023 in Lokmat newspaper.

D. Teachers' Nomination/ Appointment on University/ Government Bodies:

- Dr. Mrs. A.M.Kulkarni nominated as a member of Board of studies in Chemistry, University of Mumbai by Honourable Vice Chancellor for a period of Five years.
- Mr. A. R. Rodage nominated as a member of Board of studies in Zoology, University of Mumbai by Honourable Vice Chancellor for a period of Five years.
- Dr. Sonali S. Kadam appointed as one of the members of college development committee (CDC)

E. Research Contribution:

- Dr. Aparna M. Kulkarni attended a 3rd International Conference On "Women in Science & Technology: Creating Sustainable Career" organized at Birla Vishvakarma Mahavidyalaya (Engineering College) during 28th to 30th December, 2023. A research paper Effective Remediation of Crystal Violet dye using CoFe₂O₄/Egg Shell Nanocomposite - H₂O₂ was presented during the conference. Research paper is accepted for publication.
- Dr. Sonali S. Kadam- Published research paper titled "Dietary importance of some commonly available vegetables". Journal of Chemical Health Risks.

• **Mr. Sharad Apaté-**

- 1) Presented a research paper at Sixth International Conference and Workshop 'Multidisciplinary Approach on Conservation of Nature and Ayush Medicine for Your Future' organized by William Research Centre, Nagarcoil and Indian Science Congress Association, Chennai Chapter at Thiruvananthapuram during 11th -13th December 2023.
- 2) Chaired the session on the theme 'Ethnobotany' at Sixth International Conference and Workshop - 'Multidisciplinary Approach on Conservation of Nature and Ayush Medicine for Your Future' organized by William Research Centre, Nagarcoil and Indian Science Congress Association, Chennai Chapter at Thiruvananthapuram

• **Mr. P. G. Gurav**

- 1) Attended National Conference on Mangrove Diversity Conservation and Its Perspectives at Lanja, Ratnagiri.
- 2) Published a research paper Quantitative estimation of Mangroves and their associates' marshy lands at Palghar district in Maharashtra. Journal of Advanced Zoology, ISSN:0253-7214, 44, S-3, 2023, 576 during 13th December 2023.

No. of Research Papers Published		No. of books Published		No. of Conferences attended		No. of Papers Presented in Conference	
National	International	National	International	National	International	National	International
Department of Chemistry							
--	--	--	--	--	--	--	01
Department of Botany							
--	03	--	--	01	--	--	01
Total							
--	03	--	--	01	--	--	02

-Dr. Aparna M. Kulkarni
Vice Principal

Faculty of Arts (PG)

रिझल्ट २०२२-२३

एकूण विद्यार्थी	परीक्षेला बसलेले	एकूण पास विद्यार्थी	एकूण टक्केवारी
७१	६१	५९	९६.७२%

A. विशेष उपक्रम:-

इतिहास विभाग:-

- १) इतिहास विभागाचा २०२२-२३ शैक्षणिक वर्षाचा पदव्युत्तर पदवीचा निकाल १००% लागला.
- २) सत्राच्या सुरुवातीला विद्यार्थ्यांना पदवीसाठी लागणाऱ्या संशोधन प्रकल्पाविषयी माहिती देण्यात आली. यामध्ये विषय निवड, संशोधन पद्धती, अहवाल लेखन यांचा समावेश होता.

B. विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक उल्लेखनीय कार्य:-

इंग्रजी विभाग :-

एम.ए. भाग दोनच्या विजय सुतार, अनघा जोशी, ऋतुजा पाथरे आणि आरती स्वामी यांनी शोधवेध स्पर्धेत सादर केलेला स्लॉम कविता या विषयावरील शोध प्रकल्प दि १६/१२/२०२३ रोजी आयोजित आविष्कार विभागीय स्पर्धेतून विद्यापीठस्तरासाठी निवडला गेला.

संस्कृत विभाग :-

दिनांक २३ जून २०२३ रोजी कालिदास दिनानिमित्त झालेल्या कार्यक्रमात संस्कृत विभागातील एम. ए. भाग २ चे विद्यार्थी सुखदा ताटके, प्रियांका ढोकरे आणि स्वरूप काणे या विद्यार्थ्यांनी आपले कालिदासाविषयीचे विचार व्यक्त केले. सुखदा ताटके हिने कुमारसंभावातील निसर्गवर्णनाचा अभ्यास करताना त्यातील नद्या, पर्वत व विविध नैसर्गिक घटकांचा परिचय करून दिला. प्रियांका ढोकरे हिने कालिदासाची नाटके, महाकाव्य, लघुकाव्य यातील निवडक संदर्भ दाखवत कालिदासाचा भूगोलाचा अभ्यास स्पष्ट करण्याचा प्रयत्न केला तर स्वरूप काणे याने कालिदासाच्या मेघदूतातील निवडक संदर्भ देत सध्याच्या भौगोलिक परिस्थितीशी कालिदासाच्या विचारातील असलेले साम्य अभ्यासण्याचा प्रयत्न केला.या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान प्र.प्राचार्य मा. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांनी भूषविले. या कार्यक्रमासाठी ३२ विद्यार्थी

उपस्थित होते. तृतीय वर्षातील विद्यार्थिनी कुमारी गौरी सावंत हिने सूत्रसंचालन केले.

समाजशास्त्र विभाग:-

- १) कार्यशाळा सहभाग - २३ आणि २४ एप्रिल २०२३, उन्नत महाराष्ट्र अभियान, आय आय टी मुंबई, घरडा शिक्षण संस्था, लवेल, ग्रामीण जल पुरवठा स्थितीअभ्यास कार्यशाळा - समाजशास्त्र विभागातील ६ विद्यार्थी सहभागी.
 - २) सर्वेक्षण सादरीकरण:- ५ विद्यार्थी सहभागी अन्वी साळवी, स्वरूप जिरोळे, रोहित तुकरुळ वैष्णवी जाधव, आर्य खातू, संदर्भ : पालू, कोंडो, फणसवणे, सड्यामिऱ्या ग्राम संदर्भातील अभ्यासाचे जिल्हा परिषद रत्नागिरी येथे सादरीकरण केले.
 - ३) भिक्तीपत्रक - ५ विद्यार्थी सहभागी - १५ऑगस्ट२०२३ रोजी ग्रामीण जल पुरवठा स्थितीअभ्यासविषयाचे भिक्तीपत्रक प्रकाशन समाजशास्त्र विभागाचे वतीने करण्यात आले.
 - ४) अभ्यास साहित्य निर्मिती - उपक्रमात २ विद्यार्थी सहभागी झाले - नव उत्क्रांतिवाद विषयाचे अभ्यास साहित्य प्रकाशन पदवीत्तर स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या सहभागाने सादर करण्यात आले. मा. उप प्राचार्या कला शाखा डॉ. चित्रागोस्वामीयांचे हस्ते प्रकशित करण्यात आली. हार्ड व सॉफ्ट कॉपी स्वरूपात हे अभ्याससाहित्य विद्यार्थ्यांना मोफत उपलब्ध करण्यात आले.
 - ५) शोधवेधसंशोधन उपक्रमात ४ विद्यार्थी सहभागी झाले.
 - ६) शिक्षक दिन साजरा - पदव्युत्तर पदवी विभागात कु.ललिता लिमये, कु. स्वरूप जिरोळे, कु. रोहित तुकरुळ यांनी द्वितीय वर्ष साठी अध्यापन केले.
 - ७) सर्वेक्षण सादरीकरण - ५ विद्यार्थी सहभागी - अन्वी साळवी, स्वरूप जिरोळे, रोहित तुकरुळ वैष्णवी जाधव, आर्य खातू, संदर्भ : पालू, कोंडो, फणसवणे, सड्यामिऱ्याग्राम संदर्भातील अभ्यासाचे जिल्हा परिषद रत्नागिरी येथे सादरीकरण केले.
- अर्थशास्त्र विभाग:**
- १) शोधवेध संशोधन: संशोधन प्रकल्प सादरीकरण - ०२ सहभागी विद्यार्थी : ०५ (स्मार्था कीर, वैष्णवी चव्हाण, जुबिया खान, वैभवी गुरव, ओजस लाड - एम.ए -१)

आविष्कार संशोधन: संशोधन प्रकल्प सादरीकरण
-०२ सहभागी विद्यार्थी : ०५ (स्मार्था कीर, वैष्णवी
चव्हाण , जुबिया खान, वैभवी गुरव, ओजस लाड -
एम.ए -१)

डॉ. चित्रा गोस्वामी
पीजी विभाग प्रमुख

FACULTY OF COMMERCE (PG)

This is the 1st year for successful implementation of the National Education Policy (NEP) and the grant of autonomy to our postgraduate programs. This pivotal step marks a transformative phase in our college's educational journey. With the NEP's progressive framework, we aim to foster holistic development and critical thinking among our students, aligning our curriculum with global standards and emerging trends. Granting autonomy to our postgraduate programs empowers faculty members to innovate teaching methodologies, design interdisciplinary courses, and offer experiential learning opportunities, thus nurturing students' creativity and enhancing their employability. This initiative promises to enrich our academic ecosystem, enabling students to explore diverse perspectives, pursue research endeavors, and cultivate leadership skills. For this year 80 students were enrolled for M.Com. I and 89 students for MCom II. All lectures were conducted offline through regular classroom teaching.

A. Special Activities:-

- 1) This year 2 new subjects are introduced to MCom Sem I under NEP.
- 2) Internal Evaluation Week - 19 October to 21 October 2023.
- 3) The students were provided with the following Industry Academia Interactions / Skill imparting workshops.
 - 2 days Workshop on Advanced Research Methodology on 4 & 5th September by Dr (CA) Ajinkya Rajiv Pilankar.
 - Seminar on topic Employability skills &

आत्मनिर्भर Career Options in Commerce on
09/02/2024 success Mantra by CA
Rajendra Dangi.

B. Students' Special Achievements:

- For MCom sem III total 87 students submitted their Research project to college on various topics in accountancy.
- For the year 2023-24, in the Shodh Vedh Research Competition, various PG students from PG Commerce participated.
- 3 Projects were selected for Avishkar Zonal Round

C. Research Contribution:

- CA. Swaroop Ghaisas was completed Ph. D under guidance of Prof. Dr. Makarand Sakhalkar from University of Mumbai in April 2023.
- Mrs Sarita Usgaokar have submitted their Theis to University of Mumbai under Guidance of Prof. Dr. Makarand Sakhalkar.

Prof. Dr. Yasmeen Aowte

Faculty of Science (PG)

Lokmanya Tilak Post-Graduate Centre of Gogate Jogalekar College offers advanced PG & doctoral programs with the aim to empower the young masses with quality higher education. Students from different parts of Maharashtra as well as from other states join for post-graduation every year in total six science departments, Chemistry, Physics, Mathematics, Computer Science, Biotechnology and Microbiology. Lokmanya Tilak Post-Graduate Centre provides all necessary amenities required for quality education and research like sophisticated laboratories, high-end instruments, ICT enabled classrooms and qualified faculty. Students can pursue Ph.D. in three subjects: Chemistry, Physics and Zoology. Post graduated students and teachers are involved in curricular and research activities. In

the year 2023-24, the National Education Policy was implemented for PG part I.

A. Special Activities:

- Computer Science department organized an online webinar session for MSc. Students on 7 October 2023. Mrs Manasi Kale was the speaker. She has been working with TCS since June 2021 as Talent Acquisition Executive and HR business Partner for Microsoft Business Unit in Mumbai. She addressed the students on the process of HR interviews in the IT industry and how to prepare for the same.
- Computer Science Department organized the seminar on 7 October 2023 for MSc. students. Ms. Prachiti Joshi, alumni of the computer science department and senior developer at Aaryak Solutions pvt Ltd. was the speaker. She addressed the students how the technical interviews work and how the students need to be ready for the interviews. Biotechnology department organized field visits to Goa University, Taleigao; Science Centre and Planetarium; CSIR-NIO, Goa from 15th March to 18th March 2023. 29 students from PG Biotechnology were involved in the field Visit.
- 10 students from PG Biotechnology were involved in Field Visit at AMUL Dairy and Chocolate Plants, Science City Centre, Gujarat from 28th December 2023 to 1st January, 2024.
- Computer Science Department encouraged students to undertake internship programs. Total 6 students got training through internship of 8 weeks at various companies like Sutradhar Consultancy Pvt Ltd, Pune, TWJ IT Solutions Pvt Ltd, Pune and Aaryak Solutions Pvt Ltd, Ratnagiri

B. Students' Achievements:

- The project "IoT and Raspberry Pi-based

Automatic and Portable Mini Weather Station" Presented by Miss Varsha Kale, Mr. Sujit Phadake, and Mr. Sanket Sohani, from Physics department, under the guidance of Miss Adnya Shirgaonkar from the Physics Department, they bagged the Bronz medal at the university-level research convention 'AVISHKAR- 2023-24 and selected the state- level research convention 'AVISHKAR- 2023 -24.

- Students from M.Sc. I and II Physics participated in a two-day national seminar on trends in the techniques of preparation and characterization of smart materials organised by the Government College of Arts, Science, and Commerce, Quepem, Goa, held on March 3 and 4, 2023, in Goa.
- Ms. Teertha P. Soman from M.Sc II from Mathematics department cleared SET exam conducted on 26/03/2023.
- Ms Kainath Fodkar & Mr. Saeem Wadkar from MSc I computer science department participated in State Level Competition: Awishkar (University Research Convention) Zonal Round, CS college, Khed and got selected for the University Round in Mumbai. Project name: Haziri System - The analysis and designing optimized framework to record attendance of students.
- Mr. Siddhesh Surve & Mr. Vaibhav Joyashi from MSc I computer science department participated in State Level Competition: Awishkar (University Research Convention) Zonal Round, CS college, Khed and got selected for the University Round in Mumbai. Project name: Check Friendly - Effective and speedy way of assessment checking.
- Talbiya Mulla, Samruddhi Sawant, Yashraj Dani from M. Sc. II Biotechnology completed "Industrial Biotechnology"

online course using Coursera in February, 2023.

- Samiya Pawne, Silmi Khot, Manasi Bendal, Tejal Desai, Samiksha Jadhav, Ankita Shivalkar, Mehwish Thakur from M. Sc. II Biotechnology completed "Bacteria and Chronic Infections" online course using Coursera.
- Swaroopa Patwardhan from M. Sc. II Biotechnology completed "Dairy production and management Biotechnology" online course using Coursera.
- Salwa Mirkar, Akanksha Garate, Mokshata Dhopavkar, Vaishnavi Kamble, Shivani Sawant, Saloni Ludbe, Dhanashri Vilankar, Aishwarya Pednekar, Simran Vardam, Tuba Madre, Suraj Jangam, Saloni Shetye, Simin Bargir from M. Sc. II Biotechnology completed "Algae Biotechnology" online course using Coursera.
- Avantika Sawant, Chinmayee Majalkar, Swaliha Tambu, Kanak Devalekar from M. Sc. I Biotechnology participated and presented a Research Project titled "Isolation and screening of new metal resistant plasmids as a new range vectors for transformation" at the 18th Aavishkar: Inter-Collegiate Convention (Final Round) organized by the University of Mumbai on 18th December, 2023.
- Jyoti Yadav, Pallavi Parkar from M.Sc. part I Microbiology, completed 15 days training program at medical college, Sawarda.
- Imraj Jadhav from M.Sc. part I have successfully completed 12 weeks online course of Dairy and food process and product technology offered by NPTEL.
- M. Sc. II Students of organic chemistry Miss Tanvi Gogate and Miss. Anisha Janwalkar participated in the "Organic Chemistry

Summer School" conducted by the Department of Chemistry, IIT Bombay, from 3rd July to 8th July 2023.

- M. Sc. II student of analytical chemistry Ms. Siddhi Subhash Gurav, participated and secured second rank in skit Group A (Marathi) and Group C (Hindi) competition at 56th inter-Collegiate/ Institute/ Department Cultural Youth Festival (Final Round) 2023-24 organized by University of Mumbai at M. L. Dahanukar College of Commerce, Vile Parle, Mumbai on 8th September 2023.

C. Teachers' Achievements: -

● Physics department

- 1) Miss Priti N. Jadhav
Ph.D. degree awarded by the University of Mumbai
- 2) Mr. B. D. Sutar :-
Completed training in 'Maharashtra State Development of Education and Enhancement in Delivery (M.S. Deed)-Level 2 at the Master Trainers workshop organised by the 'Maharashtra State Faculty Development Academy (MSFDA) and IISER, Pune, during May 16-28, 2023.

● Mathematics Department: -

1) Mrs. Gauri Patwardhan:

Participated in 6 days online Faculty Development programme on Topic - Data Science using R- programming organized by Department of Science and Humanities Nehru Institute of Technology, Coimbatore, conducted from 7/8/23 to 12/8/23.

2) Ms. Smital Kurup:

Participated in two days National Level Hands-on online workshop on topic - Graph Theory with python organized by Indian Mathematics Professors Association in collaboration with Infinity Research And

Development Institute, from 12/08/23 to 13/08/23.

● **Computer science Department**

1) **Mr. P. V. Pusalkar:**

Participated in "MS-DEED Level 1 In-Person", Workshop on Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers, MSFDA & IISER Pune at Gogate Jogalekar College (Autonomous), Ratnagiri.

● **Chemistry Department:**

Dr. Meghana Mhadaye, Mr. Ankit Surve, Miss. Rina Shinde:-

Participated in MS-DEED Level 1 In-person Workshop on Introduction to Innovative Pedagogies for Undergraduate Teachers organized by Maharashtra state faculty development academy, Pune in collaboration with Indian Institute of Science Education and Research Pune, from 3rd to 5th April 2023 at R. P. Gogate College of Arts & Science and R. V. Jogalekar College of Commerce, Ratnagiri.

D. Teachers' Nomination/ Appointment on University/ Government Bodies: ---

● Prof. P. D. Londhe (Computer science department):

- 1) Working as Member of Syllabus Committee for B.Sc. and M.Sc. Computer Science Course, University of Mumbai.
- 2) Working as NEP Committee Member for B.Sc. and M.Sc. Computer Science Course, Information Technology, Artificial

Intelligence and Data Science, University of Mumbai.

- 3) Working as Member of Board of Studies for B.Sc. , M.Sc. Computer Science Course and M.Sc. Data Science, KBP Autonomous College, Vashi.
- 4) Working as Chairman of the Examination Committee for M.Sc. Computer Science (Theory and Practical), Mumbai University.

D. Research Contribution: -

● Dr. Priti N. Jadhav (Physics department):

Presented a paper on "Synthesis and characterization of MnO₂ by using Electrodeposition Technique" in a two-day National Seminar on Trends in the Techniques of Preparation and Characterization of Smart Material organised by the Government College of Arts, Science, and Commerce, Quepem, Goa, held on March 3 and 4, 2023, at Goa.

Result:

Subject	Students Enrolled	Pass	Fail	%
Physics	14	07	07	50%
Organic Chemistry	19	17	02	89.50%
Analytical Chemistry	24	19	05	79.17%
Mathematics	14	8	06	57.14%
Computer Science	11	11	Nil	100%
Biotechnology	24	22	02	91.67%
Microbiology	24	19	05	79.16%

Dr. Aparna M. Kulkarni

PG Incharge

Bridge, Remedial, Add-on, Skill based courses

In current academic year 2023-24, several student useful courses viz. Bridge courses, Add-on courses, value added courses etc. were completed in accordance with curriculum content along with

regular teaching - learning process. These courses help to uplift slow learners while strengthen the performance of advanced learners in academia and / or research.

Bridge Course						
Sr. No,	Department	Course Name	Target Class	Duration	Hours	No.of Partici-pation
1	Commerce	Foundation Course in Financial Accounting and Auditing	F.Y.B.Com.	3 rd July 2023 to 15 th July 2023	6	300
		Foundation course in Commerce	F.Y.B.Com.	3 rd July 2023 to 15 th July 2023	6	300
		Foundation course in Business Economics	F.Y.B.Com.	3 rd July 2023 to 15 th July 2023	6	300
		Foundation course in Business Communication	F.Y.B.Com.	3 rd July 2023 to 15 th July 2023	4	300
2	Hindi	Bridge Course in Hindi	F.Y.B.A.	03 rd -08 th July 2023	04	35
3	Geography	Bridge Course in Hindi	F.Y.B.A.	03 rd -06 th July 2023	10	50
4	Urdu	Bridge Course in Urdu	F.Y.B.A.	03 rd -08 th July 2023	06	17
5	Sociology	Bridge Course in Sociology	F.Y.B.A.	03 rd -06 th July 2023	10	73
6	Political Science	Bridge Course in Political Science	F.Y.B.A.	03 rd -12 th July 2023	20	49
7	Sanskri	Bridge Course in Sanskrit	F.Y.B.A.	03 rd -24 th July 2023	09	15
8	Marathi		F.Y.B.A.	03 rd -08 th July 2023	06	163
9	English	Bridge Course in English for Media	F.Y.B.A.	03 rd -06 th July 2023	04	51
10	History	Bridge Course in History	F.Y.B.A.	03 rd -06 th July 2023	10	43
11	Rural Development	Bridge Course in Rural Development	F.Y.B.A.	03 rd -06 th July 2023	10	49
12	Psychology	Bridge Course in Psychology	F.Y.BA.	03 rd -17 th July 2023	20	60
13	Economics	Bridge Course in Economics	F.Y.B.A.	03 rd -06 th July 2023	10	58
14	Biotechnology	Bridge Course in Mathematics	F.Y.B.Sc.	1 st - 15 th , 7 th -12 th , 14 th , 16 th - 18 th August 2023	15	19
15	Mathematics	Foundation Course in Business Mathematics and Chemistry	F.Y.B.Sc.	3 rd July 2023 to 8 th July 2023	4	300
16	Chemistry	Foundamentals in Chemistry	F.Y.B.Sc.	24 th -29 th July 2023	15	58

Add-on Course						
Sr. No,	Department	Course Name	Target Class	Duration	Hours	No. of Participation
17	Biochemistry	Introduction in Biostatistics	S.Y. and. T.Y.B.Sc.	6 th July 2023 to 31 st Jan 2024	30	23
Skill Bases Courses (Certificate / Diploma)						
18	Commerce Accounting and Finance	Certificate Program in Accounting with the	FYBAF	15 th July, 2023 to 10 th October, 2023	30	124
		use of Accounting Software				
		Certificate Program in Web Awareness Program	FYBAF	02.01.2023 to 15.03.2023	30	123
19	Commerce	CA-TEL Skill Development Course	F.Y./S.Y./ T.Y. B.Com./ BAF/BMS	19 th August 2023 to 1 st Sept. 2023	36	91
20	BMS	Certificate course in basics of share market	TYBMS	4 th July 2022 to 31 st August 2022	30	29
		Certificate course in Entrepreneurial	FYBMS	4 th Feb. 2023 to 28 th Feb. 2023	30	67
		Development Certificate Course On "Research And Report Writing of Production And Quality Management Production and research	SYBMS	4 th January 2023 to 15 th February 2023	30	67
21	Mathematics	Certificate Course in Applied Mathematics	F.Y.B.Sc. & T.Y.B.Sc.	14 th Dec. 2022 to 11 th Feb. 2022	30	09
22	Biotechnology	Biophysics	S.Y.B.Sc.	19 th -24 th , 26 th -28 th , 30 th June 2023	30	30
		Bioanalytical Techniques	T.Y.B.Sc.	19 th -24 th June 2023	30	25
Dr. Umesh Sankpal						

Teaching and Non-Teaching Staff Training Committee

Teacher training promotes continuous professional development of educators, enabling educators to stay updated with evolving educational trends and research. Ultimately, investing in teacher training enhances the quality of education delivery and empowers educators to become change agents.

The aim of teacher training committee is to maintain and enhance the quality of performance of the teaching and non-teaching staff of this college by providing enough training opportunities through various programs College has received autonomy in the Year 2023-24 and college has implemented National Education Policy (NEP) 2020 for first year of graduation and post-graduation. Role of teacher training committee is pivotal in the successful

implementation of the NEP. We conducted two programs during April to December 2023. Also, teachers were sent for various training programs at other colleges / institutes aiming at overall skill improvement.

- The NEP emphasizes holistic development, critical thinking, and skill enhancement, requiring educators to adopt innovative pedagogies and assessment methods. Effective teacher training ensures that educators are equipped with the knowledge and skills necessary to implement the NEP's objectives in the classroom. In this context, a three-day MS-DEED Level 1 workshop on Introduction to innovative pedagogies for undergraduate teachers was organized from 3 April to 5 April 2023 in collaboration with Indian Institute of Science Education and Research (IISER), Pune and Maharashtra State Faculty Development Academy (MSFDA) and IQAC of college. Total 75 teacher participated in the workshop out of which 69 participants were inhouse teachers and 6 participants from S.P.Collge, Pune, Deo Ghaisas Keer College, Ratnagiri and D.B. J. College Chiplun participated in the workshop. Dr. Asim Auti, Dr. Manwa Diwekar and Ms. Sughandha Negi from IISER were the resource persons for this workshop. Mr. Shivaji Atre and Mrs. Aaloka Kanhere conducted a few sessions for teachers of arts and commerce faculties.
- 3 teachers from science faculty were selected for 10 days MS-DEED Level 2 workshop which was organized at IISER Pune during 19 May 2023 to 29 May 2023 and 20th November 2023. Smt U. A. Joshi, B. D. Sutar and Ms. Shweta Arekar completed the intensive 10 days' workshop successfully.
- 2 teachers, Mr. Shubham Panchal and Mr. A. R. Rodage participated in 5 days intensive state level workshop on 'Operation and Maintenance of Laboratory Equipments' held at DBJ college Chiplun during 26th June to 30th June 2023.

" A seminar was organized for science teachers on 1 July 2023 for guidance regarding implementation of NEP and related issues. Dr. Aparna M. Kulkarni, Vice Principal, Science faculty guided the science teachers regarding NEP structure and various aspects of NEP.

It is proposed to organize an MS DEED (level1) workshop for UG and PG teachers in collaboration with IQAC of this college and MSFDA-MS DEED IISER, Pune in February 2024 for guidance about assessment techniques and question paper setting based on Bloom's Taxonomy.

The committee member Ms. Nisha Kelkar coordinated the workshops. Mr. Pratik Shitut and Mr. Prashant Londhe provided special technical support and the members Mr. V. M. Athalye, Dr. Seema Kadam, Mr. A. S. Yadav, Mr. Pankaj Ghate, Mr. B. D. Sutar provided the administrative support for conducting the workshops.

- Dr. Aparna M. Kulkarni

Examination Committee

College has received the letter of conferment of autonomous status from University Grants Commission from this academic year. As an autonomous Higher Education Institution, college has started implementation of National Education Policy 2020 for First Year of Under-Graduation and First Year of Post-Graduation classes. All odd semester regular examinations (October 2023) were conducted by college as autonomous college. College has adopted a pattern of 40:60 (40 % Continuous Evaluation and 60 % Semester End Evaluation) for all Semesters. Conduct of all examinations, result preparation was done as per guidelines by University of Mumbai. The work of preparation of Examination Manual for autonomous college is going on. Under the guidance of Principal, the examination committee is working for fare and robust evaluation.

Dr. V. V. Bhide

Feedback Committee

Feedback on various activities is a very important parameter in the improvement of an institution. It is our regular practice to collect feedbacks on various activities. For academic year 2023-24, the committee will collect feedbacks on various aspects as follows in the last week of February and the first week of March 2024.

Feedback on curriculum by Students/Alumni (through the department),

Feedback on curriculum by Teachers (through the department), Feedback on facilities by Parent, Feedback on facilities by Students, Feedback on facilities by Teachers/ staff, Feedback on Teaching by Students

After collecting the feedbacks and analysing them the reports will be shared with principal for necessary steps.

- Dr. V. V. Bhide

On Screen Making (OSM)

The On Screen Marking system was first launched by the University of Mumbai in 2017. Since then there occurred continuous upgradation of the software used for it. This year the university has assigned the work of OSM to two different companies, one for Arts & Science and the other for Commerce faculty. The upgradation of system began in the last week of April 2023 and completed upto May 10, 2023. Mr. Vasudev Athalye and Mr. Prashant Londhe attended the series of online workshops and meetings conducted by the university to inform about the changes made in the process. The teachers were requested to register and update their information as per the changes in subjects they teach.

The faculty wise details of the OSM work (Assessment & Moderation) in the FH 2023 are as follows:

Level	Arts	Commerce	Science	Total
Third year	2589+95	3883+146	2604+175	9077+416
Post Graduate				
			Total	9493

The figures in the above table are based on the summary report provided by the Merittrac software for the administrators and the record provided by the examiners.

Mr. Vasudev Athalye (Convenor), Mr. Prashant Londhe, Mr. Suresh Yadav, Mr. Shubham Patil worked in the OSM committee for 2023-24. The committee was supported and guided by the I/C Principal Dr. P. P. Kulkarni from time to time.

- Mr. Vasudev M. Athalye

Research Innovation and Promotion Committee

In an era marked by rapid advancements and evolving challenges, the R. P. Gogate college of Arts and Science and R. V. Jogalekar College of Commerce, (Autonomous) Ratnagiri is dedicated to fostering a culture of research, innovation, and academic excellence. At the heart of this commitment lies the Research, Innovation, and Promotion Committee, a dynamic entity charged with spearheading initiatives that propel our institution to the forefront of knowledge creation and application. Comprising visionary researchers, educators, and industry experts, this committee serves as the catalyst for intellectual exploration, encouraging the pursuit of cutting-edge ideas that transcend traditional boundaries. As we navigate the complexities of the 21st century, the Research, Innovation, and Promotion Committee stands as a beacon, guiding our academic community toward innovative solutions, impactful discoveries, and a

future defined by intellectual vibrancy.

In the academic year 2023-24, the members of Research innovation and Promotion (previously known as SHODHVEDH and AVISHKAR committee) were Dr. CA Ajinkya Rajiv Pilankar (Convener), Dr. Rama Sartape, Dr. Bhushan Dhale, Mr. Sachin Sangare, Mr Prashant Londhe, Dr Tendulkar and Miss Sneha Shivalkar, The committee work was supported by team of lady staff members viz., Prof. Harshada Patwardhan for Avishakar Competition.

This year under New Education Policy 2020, New CC course work is started for first year graduation programme under this committee

Outcomes of Co-curricular Courses (CC) in Research Activity:

At the end of the Co-curricular Courses in research activity, students will be able to:

● Achieve Measurable Results:

- 1) **Analyze:** Examine and evaluate research problems in their respective fields to develop research questions and hypotheses.
- 2) **Create:** Generate research methodologies and design data collection strategies for their chosen research topics.
- 3) **Present:** Demonstrate effective communication skills by presenting research findings and methodologies to peers and the research committee.
- 4) **Apply:** Apply relevant research techniques and methods to collect and analyze data in their research projects

- Relatable:.
- Research Proficiency:
- Research Exposure.
- Enhanced Problem-Solving Skills:
- Increased Confidence:
- Ethical Awareness:
- Academic and Career Readiness:
- Interdisciplinary Appreciation
- Publication Opportunities

By achieving these objectives and outcomes, the Co-curricular Courses in research activity will contribute to the holistic development of students, fostering research-oriented mind-sets and preparing them to become critical thinkers and contributors to the academic and professional world. Total 40 students participated under Research CC for their 1st year UG programme.

Shodhvedh Research Workshop is conducted on 22nd August 2023, The Chief-guest was Dr. P P Kulkarni Sir & the Chief Speaker are Dr Thakurdesai Sir. Dr Tendulkar, Dr CA A R Pilankar and Mr Londhe sir took 3 sessions separately in the given Workshop as well. 105 students participated in that workshop.

In-house research festival SHODHVEDH was done 27 September 2023 for Science and Commerce and on 30th September for Arts. More than 35 projects participated. The judges were Dr. Sharad Apathe, Dr Tendulkar, Mrs M Gharpure Dr. Y K Aowte, Dr. Atul Pitre and Dr. Tulshidas Rokade.

SHODHVEDH 2023-2024 Result

CATEGORY: UG

Stream: Art's	
Rank	Project Name
1	Acultivation Analysis of K-Wave in India
2	शीळ धरण लघु पाटबंधारे प्रकल्पबाधित लोकांच्या सामाजिक आणि आर्थिक दर्जाचे सूक्ष्म अध्ययन
3	विमुक्त शेती आणि कोकणचा शाश्वत विकास
Stream: Science	
Rank	Project Name
1	Production of paper and plastic from seashells (clam shells)
2	Code Flow
3	Preparation of Wax From Waste oil

CATEGORY: PG

Stream: Art's	
Rank	Project Name
1	दुग्धव्यवसायाचे अर्थशास्त्र
2	The Comprehensive Study of Slam Poetry in India
3	स्थानिक भरड धान्य (रत्नागिरी प्रक्षेत्र)
Stream: Science	
Rank	Project Name
1	Question Paper Generator
2	Smart Attendance System
	IoT Based Portable System to Monitor Weather Parameter
3	Isolation and screening of new metal resistance plasmids as new range vectors for transformation.
	Student Assignment checker Android Application Voting Application in Blockchain
Stream: Commerce	
Rank	Project Name
1	Plastic Pyrolysis: A Business Model
2	Rain Water Harvesting Management
3	Seed water Bottle

Zonal level round of AVISHKAR research convention was scheduled at Khed on 3rd December 2022. Miss Sneha Shivalkar and Mr Prashant Londhe attended it with our 24 students. Additional Zonal level round of AVISHKAR research convention was scheduled at Chiplun on 16th December 2022. CA A R Pilankar and Mr Pusalkar attended it with our 13 students.

Our 1 research project named "IoT AND RASPBERRY PI BASED AUTOMATIC AND PORTABLE MINI WEATHER STATION" from Physics department PG level get bronze medal at university level.

Our College also Received Zonal Avishakar research Championship for the Ratnagiri Zoan for the year 2022-23.

The efforts of the Research, Innovation, and Promotion Committee, showcased within these

pages, underscore our unwavering commitment to advancing knowledge, pushing boundaries, and contributing meaningfully to the broader academic landscape. As we reflect on the achievements and lessons learned, we look forward with anticipation to the next chapter of discovery and exploration. Together, we stand poised on the brink of new opportunities, armed with the wisdom gained from our endeavours and the inspiration to propel R. P. Gogate college of Arts and Science and R. V. Jogalekar College of Commerce, (Autonomous) Ratnagiri to even greater heights.

- Dr. CA A R Pilankar

Marathi Vidnya Parishad

State Level essay competition for open as well as student level were organized by central unit in 07 regions. Amongst konkan region having 07 district, competition were executed in the period of June - September 2023. The subject of the competition for open category is 'Scientific development of India in 75 years' while 'Digitalization of Education' was for students category. Total 35 entries for open and 20 for student's category. The first place for student level went to Mrunmayi Prasad Jog, Chiplun and second to the Sneha Sanjay Ganave, Palgad, Dapoli while in open category, first rank is secured by Jostna Ramesh Kamble, Ratnagiri and second by Dhanashree Sudhakar Devdhar, Vijaydurg. The winners of the competition were felicitated by cash prizes and certificates. The assessor for student category was Mr. Amol Sahasthrabuddhe and Mr. Mahesh Mulye at school level while Mr. Babasaheb Sutar and M. Vaibhav Kanitkar for open category. The winning essays of konkan region were forwarded for state level. In state level Dhanashree Sudhakar Devdhar, Vijaydurg got first rank in open and Mrunmayee Prasad Jog, Chiplun got second rank in student level which are from konkan region. These state level winners were felicitated by cash prizes and certificates.

Two days Mathematics workshop at Radhabai Gopal Jagushtye High School, Ratnagiri was conducted with the funds from Rajiv Gandhi Science and Technology Commission, Mahartashtra State, dated 15 and 16 December 2023. Valuable guidance was given by Shraddha Surve and Uma Joshi, Assistant Professor, Department of Mathematics of our College. The workshop was on 'Preparation' of Mathematics for NMMS Scholarship Examination' and a total of 25 students benefited from it. Dr. Umesh Sankpal worked as the coordinator for the said workshop.

A lecture series on 'संशोधनाकडे वळा' was conducted twice in the year. Firstly, it was for two days on 8th and 9th Feb. 2023 for higher secondary students. These scheduled lectures were delivered by Ketan Desai, ICT, Matunga, Mumbai. Total five (05) sessions were conducted at various schools and Junior colleges. These lectures were conducted at Abhyankar - Kulkarni Jr. College, Ratnagiri, Shirke Prashala, Ratnagiri, GGPS, Ratnagiri, Godutai Jambhekar High School, Ratnagiri and Phatak High School, Ratnagiri. Total 825 students are present for it. Another lecture series were on 11th, 12th and 13th Dec. 2023 for higher secondary & UG students. These scheduled lectures were delivered by Ms. Anuprita Mathakar, ICT, Matunga, Mumbai. Total Six (06) sessions were conducted at various

schools, juniors colleges & seniors colleges. These lectures were conducted at Abhyankar - Kulkarni Jr. College, Ratnagiri (each one for XIth & XIIth), Gogate - Joglekar College, Ratnagiri, Radhabai Gopal Jagushtye High School, Ratnagiri, A. K. Desai High School, Ratnagiri and Dev-Ghaisas-Keer Arts-Commerce-Science Senior College, Ratnagiri. Total 672 students were present for it. The purpose of this lecture series is to inculcate the importance of research for the development of nation for better tomorrow. During these all sessions, various aspects of research were elaborated in career perspective by resource person.

On every Saturday, Vidnyanwari, the science popularization activity were conducted in five different schools for ten days. Various scientific experiments were demonstrated for ten weeks as one day in every week in all the schools. In this activity, our UG students play role of demonstrator. The participant students are from class V to IX. Total 219 students are get benefited from said activity. It was coordinated by Ms. Samidha Shinde. These all activities were conducted in the coordination and efforts of our committee member's viz. Shraddha Surve, Pratiksha Baraskar, Samidha Shinde and Mohini Bamane.

- Dr. Umesh Sankpal

वक्तृत्व व वादविवाद समिती

मा.प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनानुसार या समितीने विद्यमान वर्षीही विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी त्यांचा काही स्पर्धांमध्ये सहभाग होईल यासाठी प्रयत्न केले. अशा विविध स्पर्धांमध्ये सहभागी होऊन विद्यार्थ्यांमध्ये वाचन, लेखन, सादरीकरण इ. विविध कौशल्ये विकसित होतील यादृष्टीने विद्यार्थ्यांना online आणि offline माध्यमातून मार्गदर्शन केले गेले. तसेच काही स्पर्धांचे महाविद्यालयात संयुक्तपणे आयोजन केले. या सर्वांचा तपशील पुढीलप्रमाणे-

- नगरपरिषद, रत्नागिरी आणि गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने

'लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी निमित्त' विद्यार्थ्यांसाठी दि. २४ जुलै २०२३ रोजी वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेमध्ये गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय, श्रीमान भागोजी शेठ कीर विधी महाविद्यालय यामधून एकूण ०८ स्पर्धक सहभागी झाले होते. त्यामध्ये महाविद्यालयातील पुढील विद्यार्थ्यांनी यश प्राप्त केले.

- प्रथम क्रमांक - कु. मनस्वी मुकुन्दराज नाटेकर - द्वितीय वर्ष कला शाखा
- तृतीय क्रमांक - कु. वर्षा योगेश काळे - पदव्युत्तर प्रथम वर्ष विज्ञान शाखा

- लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांकरिता 'दक्षता जनजागृती सप्ताह २०२३' च्या निमित्ताने नोव्हेंबर २०२३ मध्ये आम्ही निबंध स्पर्धेचे आयोजन केले होते. त्यामध्ये हर्षिता ढोके - प्रथम क्रमांक, ऋतिक बने-द्वितीय क्रमांक, सीमा हादिमनी-तृतीय क्रमांक आणि वर्षा काळे व मनस्वी नाटेकर यांनी उत्तेजनार्थ क्रमांक प्राप्त केला.
- महाराष्ट्र स्टेट बँक एम्प्लॉईज फेडरेशन पुरस्कृत आणि रत्नागिरी जिल्हा बँक समन्वय समिती, रत्नागिरी व गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने आयोजित गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयात रत्नागिरी जिल्ह्यातील महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांकरिता रविवार दिनांक ३ सप्टेंबर २०२३ रोजी १) बदलते बँकिंग व सामान्य माणूस (Changing faces of Banking Commen man) २) आकड्यांच्या परिभाषेतील नफा विरुद्ध सामाजिक नफा (Banking: ccounting Profit V/S Social Profit) ३) बँकिंग : सार्वजनिक क्षेत्र विरुद्ध खाजगी क्षेत्र (Banking: Public Sector V/S Private Sector) ४) बँकिंग : रिलेशनशिप बँकिंग विरुद्ध डिजिटल बँकिंग (Banking: Relationship Banking V/S Digital Banking) या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. या स्पर्धेचे परीक्षण महाविद्यालयातील प्रा. दिनेश माश्रणकर, प्रा. कृष्णात खांडेकर, प्रा. निलेश पाटील यांनी केले.
- 'Development Foundation for Maharashtra' आणि गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'महाराष्ट्राचा दमदार वक्ता' - विभागीय वक्तृत्व स्पर्धा दि. ५ऑक्टोबर २०२३ रोजी महाविद्यालयात वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये महाविद्यालयातील पुढील विद्यार्थ्यांनी यश प्राप्त केले.
- वर्षा काळे - प्रथम ,
- ओंकार आठवले - द्वितीय, मनस्वी नाटेकर, स्नेहा कोकरे आणि ध्रुव पाध्ये - उत्तेजनार्थ
- टाइम्स ऑफ इंडिया ग्रुप आणि गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'स्पीक फॉर इंडिया' या राज्यस्तरीय वादविवाद स्पर्धेची प्राथमिक

फेरी दि. २८ जानेवारी २०२३ रोजी महाविद्यालयात घेण्यात आली. यामध्ये रत्नागिरी जिल्ह्यातून ४३ स्पर्धक सहभागी झाले होते. सदरच्या स्पर्धेची मुंबई विभागीय स्पर्धा IES MCRC बांद्रा येथे ६ एप्रिल २०२३ रोजी घेण्यात आली. त्यात वर्षा काळे, अवंती काळे, सबा सावकार , मनस्वी नाटेकर, स्वराली कनावजे या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

याव्यतिरिक्त व्यक्तिगत पातळीवर विविध स्पर्धात सहभागी झालेले विद्यार्थी व त्यांनी मिळविलेले यश पुढीलप्रमाणे :-

- वर्षा योगेश काळे -
 - १) स्वामी स्वरूपानंद आंतरराज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा २०२३-२४ - प्रथम क्रमांक व सांघिक चषक प्राप्त संघात सहभाग.
 - २) स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्या १४० व्या जयंतीनिमित्त पर्यटन संचालनालय महाराष्ट्र शासन व विवेक व्यासपीठ आयोजित वीरभूमी परिक्रमा - वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक
 - ३) डॉ. विक्रम साराभाईजयंतीनिमित्त आठल्ये सप्रे पित्रे महाविद्यालय, देवरुख आयोजित निबंध स्पर्धा - प्रथम क्रमांक
 - ४) अखिल चित्पावन विद्यार्थी सहाय्यक मंडळ, रत्नागिरी आयोजित निबंध स्पर्धा - तृतीय क्रमांक
- कल्पजा प्रभाकर जोगळेकर:
 - १) TWJ फाउंडेशन आयोजित राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक.
 - २) स्वामी स्वरूपानंद आंतरराज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा २०२३-२४- सांघिक चषक प्राप्त संघात सहभाग.
 - ३) कै. अनंत रघुनाथ काळे जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा - तृतीय क्रमांक
 - ४) अखिल चित्पावन विद्यार्थी सहाय्यक मंडळ, रत्नागिरी आयोजित वक्तृत्व स्पर्धा - उत्तेजनार्थ.
- मनस्वी मुकुंदराज नाटेकर
 - १) स्वामी स्वरूपानंद आंतरराज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा २०२३-२४- सांघिक चषक प्राप्त संघात सहभाग.
 - २) रत्नागिरी जिल्हाधिकारी कार्यालय आयोजित मतदार जनजागृती कार्यक्रम २०२३ वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक व विधानसभा मतदार संघ रत्नागिरीकरिता युवा मतदार ब्रँड अँबॅसिडरपदी

नियुक्ती झाल्याचे पत्र श्री. श्रीकांत देशपांडे- मुख्य निवडणुक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांच्या हस्ते प्रदान.

- ३) क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय महाराष्ट्र राज्य पुणे व कृषी आयुक्तालय पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने जिल्हा क्रीडा अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी आयोजित जिल्हास्तरीय युवामहोत्सव २०२३ वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक व कोल्हापूर विभागीय स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक.

● ओंकार मंदार आठवले:-

- १) कै. अनंत रघुनाथ काळे जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक.
- २) अखिल चित्पावन विद्यार्थी सहाय्यक मंडळ, रत्नागिरी आयोजित वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक
- ३) अखिल चित्पावन विद्यार्थी सहाय्यक मंडळ, रत्नागिरी आयोजित निबंध स्पर्धा - प्रथम क्रमांक
- ४) वाचन प्रेरणा दिन - जिल्हा परिषद रत्नागिरी आयोजित वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम क्रमांक.
- ५) अच्युतराव पटवर्धन - वक्ता दशसहस्रेषु वक्तृत्व स्पर्धा ,रत्नागिरी - तृतीय क्रमांक

● स्वराली संदीप कनावजे:-

क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय महाराष्ट्र राज्य पुणे व कृषी आयुक्तालय पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने जिल्हा क्रीडा अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी आयोजित जिल्हास्तरीय

युवामहोत्सव २०२३ वक्तृत्व स्पर्धा - द्वितीय क्रमांक व कोल्हापूर विभागीय स्पर्धेत प्रथम क्रमांक.

● जान्हवी सचिन जोशी:-

वाचन प्रेरणा दिन - जिल्हा परिषद रत्नागिरी आयोजित वक्तृत्व स्पर्धा - द्वितीय क्रमांक.

या सर्व विद्यार्थ्यांना वेळोवेळी विषयाच्या मागणीनुसार प्रा. जयंत अभ्यंकर, प्रा. मधुरा आठवले, कृष्णात खांडेकर, पंकज घाटे, निलेश पाटील यांनी विशेष मार्गदर्शन करून मेहनत घेतली आणि विद्यार्थ्यांमध्ये वाचन, लेखन, संभाषण, भाषण, सादरीकरण इ.कौशल्ये विकसित होण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले.

- प्रा. जयंत अभ्यंकर

सहकार भितीपत्रक

विद्यार्थ्यांच्या लेखनासाठी व्यासपीठ उपलब्ध करून देणे हा सहकार भितीपत्रकाचा मुख्य उद्देश आहे. दिनांक १५ ऑगस्ट २०२३ रोजी गणित विभागाद्वारे 'प्राचीन गणितज्ञ', माहिती तंत्रज्ञान विभागाद्वारे 'चांद्रयान ३' तसेच महिला विकास कक्षातर्फे 'मिळून साऱ्याजणी' या भितीपत्रकांतर्गत 'विविध क्षेत्रातील कर्तृत्ववान महिला' या विषयावर भितीपत्रके प्रदर्शित करण्यात आली. या भितीपत्रकांचे महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य

प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांच्या हस्ते अनावरण करण्यात आले.

-डॉ. शिवराज गोपाळे

Memorandum of Understanding

Gogate Jogalekar College, (Autonomous) is in the continuous process of generating MoU's with the reputed academy, institutes, industries and laboratories. Till time the college has developed valued MoU's with the following institutes and the process is still going on.

Dapoli Urban Bank Senior Science College, Dapoli

- 1) Bharat Itihas Sanshodhak Mandal, Pune.
- 2) The Western India Regional Council (WIRC) of The Institute of Chartered Accountants (ICAI)
- 3) Datar Science, Dr. BEHERE Arts And Shri. Pilukaka Joshi, Commerce College, Chiplun.
- 4) Sutradhar Consultancy Pvt. Ltd., Pune.

- 5) SES's Srodora Caculo College of Commerce and Management Studies, Goa.
- 6) Quick Heal Foundation
- 7) Willingdon College, Sangli
- 8) Government College of Arts, Science and Commerce Sanquelim, Goa
- 9) SES's Srodora Caculo College of Commerce and Management Studies, Khorlim, Goa.
- 10) Bharatratna Dr. Pandurang Vaman Kane Study Centre, Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek, Ratnagiri Sub-centre.
- 11) Government College of Education, Ratnagiri.
- 12) The Western India Regional Council (WIRC) of The Institute of Chartered Accountants (ICAI).
- 13) B.K.L. Walawalkar Rural Medical College and

Hospital, Sawarde.

- 14) Shripatrao Chougule Arts and Science College, Malwadi-Kotoli
- 15) Aaryak Solutions Pvt. Ltd.
- 16) Rosary College of Commerce and Arts, Goa
- 17) Bartakke Institute of Information Technology, Ratnagiri.

By and large all MoU's are leading to conduct workshop, seminars and promotions of research and development activities. It is an inclusive journey where along with the core academy faculties viz arts, commerce and science. The focus is emphasizing lifelong learning, sports, NSS, NCC, etc.

These MoU's are helpful in creating the platform for mutually exchanging the curriculum/ co curriculum activities with all the concerns especially the teachers and students across.

-Prof. Dr. Chitra Goswami

Khagol Abhyas Kendra

In the year 2023, Khagol Abhyas Kendra organised a first ever state level program "12th Amateur State Level Astronomer's Meet" in the college by accepting invitation of Rajya Khagol Abhyasak Mandal from 15th to 17th April 2023.

In April 2023, Khagol Abhyas Kendra got recognition as 'Registered Space Tutor Centre' by ISRO, Bengaluru and in May 2023 Khagol Abhyas Kendra got nodal centre of START programme conducted by ISRO, Bengaluru and IIRS, Dehradun.

As a part of regular activities, sky observation sessions and workshop on basic astronomy were conducted by Mr. B. D. Sutar at various places.

Details of Activities:

Date	Activity	Place
April 22, 2023	Lecture on Solar System and Sky Observation session	Gurukul GGPS, Ratangiri
April 23, 2023	Workshops on Basic Astronomy and Sky Observation Session	New English School and Kakasaheb Pitre Junior College, Devrukh
May 05, 2023	Special Sky Observation Session	Taarangan, Ratangiri

In academic year 2023-24, activities of Khagol Abhyas Kendra started with 'Live Telecast of Launch of Chandrayaan-3' on July 14, 2023. This program was open for school/college students as well as citizens of Ratnagiri. Around 300 astronomy lovers were present for the program. The program was conducted in the college and it was well covered by local media. To create awareness among society about Work of ISRO and Chandrayaan Mission, Ms. Nisha Kelkar and Mr. B. D. Sutar had given talk on All India Radio (AIR), Ratnagiri and Mr. B. D. Sutar had also written articles on Chandrayaan Mission in Local newspapers.

An online programme 'Overview of Space Science and Technology' was conducted during July 20, 2023 to August 07, 2023 under ISRO START Programme. 07 students from UG and PG Physics and 02 students from UG Geography successfully completed this program.

On August 23, 2023 the live telecast of 'Chandrayaan-3 Landing' was arranged for college students and citizens.

On December 16, 2023 a program of Sky Observation Session was arranged at Taarangan, Ratnagiri to celebrate its first anniversary.

On December 30, 2023 a Sky Observation Session was held as a part of Personality Development Program, Swami Swaroopanand Mandir, Pawas, Ratnagiri.

Ms. Nisha N Kelkar

आजीवन अध्ययन विस्तार

- दिनांक ९ ऑगस्ट २०२३ रोजी नवनिर्माण महाविद्यालय लोवले, संगमेश्वर या ठिकाणी झालेल्या प्रथम सत्र प्रशिक्षण शिबिरामध्ये डॉ. शिवराज गोपाळे आणि विद्यार्थी निलेश दांडेकर (तृतीय वर्ष कला) सिद्धी शिंदे (द्वितीय वर्ष विज्ञान) यांनी सहभाग घेतला.
- दिनांक ३० नोव्हेंबर २०२३ रोजी मा. मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांच्या उपस्थितीत शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय रत्नागिरीच्या उद्घाटन समारंभाच्या कार्यक्रमासाठी आजीवन अध्ययन विस्तार विभाग, गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय (स्वायत्त) रत्नागिरी ६० विद्यार्थी उपस्थित होते. दिनांक १२ डिसेंबर २०२३ रोजी आजीवन अध्ययन विस्तार विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि आजीवन अध्ययन

विस्तार विभाग, गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय (स्वायत्त) रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने द्वितीय सत्र प्रशिक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यामध्ये रत्नागिरी जिल्ह्यातील १९ महाविद्यालयांचे प्राध्यापक आणि विद्यार्थी एकूण ५२ जण सहभागी झाले होते.

-डॉ. शिवराज गोपाळे

निसर्ग मंडळ

- निसर्ग मंडळाच्या स्थापनेपासून सदर मंडळाचे कामकाज हे अभ्यासेत्तर उपक्रमामध्ये गणले जात होते. विद्यमान वर्षी महाविद्यालय स्वायत्त बनल्याने तसेच राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार निसर्ग मंडळ हे अभ्यासेत्तर उपक्रम न राहता वर्षभराचे ४ क्रेडिट असलेला अभ्यासक्रम बनला. सदर अभ्यासक्रमाची महाविद्यालयातील ५५ विद्यार्थ्यांनी निवड केली होती. शैक्षणिक वर्षाच्या पहिल्या सत्रामध्ये दिनांक ३० नोव्हेंबर २०२३ रोजी भाट्ये समुद्रकिनारी स्वच्छता मोहीम आयोजित केली होती. या मोहिमेमध्ये निसर्ग मंडळातील सर्व विद्यार्थी सहभागी झाली होती. विद्यार्थ्यांनी सदर मोहिमेचा एक अहवाल तयार केला होता. द्वितीय सत्रातील कामकाज हे प्रामुख्याने राष्ट्रीय विज्ञान दिवसाच्या अनुषंगाने आखणी केलेले असेल. यामध्ये विद्यार्थ्यांसाठी निसर्ग व विज्ञान या विषयांवर रील स्पर्धा आयोजित केली जाईल. विद्यमान वर्षी डॉ. नितीन पोतदार हे निसर्ग मंडळाचे निमंत्रक होते तर श्वेता लाड, रश्मी भावे, अतिका राजवाडकर व अंबादास रोडगे या शिक्षकांनी मंडळाचे सदस्य म्हणून कामकाज पाहिले.

-डॉ. नितीन पोतदार

आपत्ती व्यवस्थापन

विद्यमान वर्षी जून महिन्यात महाविद्यालयातील विविध सह-शैक्षणिक व शिक्षणेतर विभागातील विद्यार्थ्यांचे प्रवेश पूर्ण झाल्यानंतर आपत्ती व्यवस्थापन कक्ष विभागात नौदल एन.सी.सी.विभागातील २५ छात्र, आर्मी एन.सी.सी. विभागातील १० छात्र, एन.एस.एस.विभागातील ०५ स्वयंसेवक व जिमखाना विभागातील ०५ खेळाडूना एक वर्षासाठी प्रवेश देण्यात आला. रविवार दि.१६ जुलै २०२३ रोजी विभागातील छात्रांसाठी कार्यशाळेचे आयोजन करून त्यांना या विभागाची कार्यपद्धती,उद्दिष्टे यांची माहिती देण्यात आली. त्यानंतर आपत्तीची संकल्पना,तिचे प्रकार,कारणे व त्यावरील उपाय

याबद्दल माहिती देण्यात आली.तसेच भारतातील केंद्र,राज्य आणि जिल्हा स्तरावरील आपत्ती व्यवस्थापन यंत्रणा,आपत्ती व्यवस्थापनात विविध शासकीय,निमशासकीय संस्थांची भूमिका, आपत्ती व्यवस्थापन संदर्भातील कायदे व संस्था, नियमितपणे येणाऱ्या विविध राज्यातील आपत्तींचे स्वरूप,आपत्ती व्यवस्थापनाची गरज,आपत्ती निवारणातील तीन टप्पे, कोकणातील आपत्तींचे स्वरूप तिची कारणे,परिणाम व त्यावर स्थानिक साधने व जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन कक्षाच्या मदतीने कशी मात करता येईल याबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले.

०६ ऑगस्ट २०२३ रोजी विभागातील छात्रांसाठी ०२ महाराष्ट्र नौदल एन.सी.सी. युनिट मधील सी.आय.एस.अली आणि पी.आय.स्टाफ घाडगे यांनी प्रथमोपचार, त्याचे प्रकार,त्यासाठी लागणारी साधने,अग्निशमन साधने, त्यांचे प्रकार व ती वापरण्याच्या पद्धती, आगीचे प्रकार, रस्ते अपघातात सापडलेल्या व्यक्तींना मदत करताना घेण्यात येणारी काळजी, रक्तस्त्राव व फ्रॅक्चरच्या प्रकारानुसार तेथे उपलब्ध असणाऱ्या साधनांच्या मदतीने केले जाणारे प्रथमोपचार यावर प्रात्यक्षिकासह मार्गदर्शन केले. दि.२७ नोव्हेंबर २०२३ रोजी महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा विभागाने चांदेराई येथे आयोजित केलेल्या दहा दिवशीय शिबिरात सहभागी झालेल्या शिबिरार्थीं साठी, आपत्ती व्यवस्थापन कक्षातील १० छात्रांनी कार्यशाळा घेतली. यामध्ये नैसर्गिक, मानवनिर्मित आपत्ती काळात मदतकार्य करताना उपयोगी ठरणान्या विविध प्रकारच्या गाठी, जखमी व्यक्तींची वाहतूक करताना उपयुक्त ठरणारे स्ट्रेचरचे प्रकार यांची सप्रयोग माहिती दिली.

नागरी संरक्षण दल, रत्नागिरी आणि महाविद्यालयातील आपत्ती व्यवस्थापन कक्ष यांच्या तर्फे ७८ कॅडेट्ससाठी आपत्ती व्यवस्थापन विषयावर प्रात्यक्षिकासह ०४-१२-२३ ते १२-१२-२०२३ पाच दिवस प्रशिक्षण दिले. या कार्यशाळेत नागरी संरक्षण दलातील अधिकारी श्री. मालगावे सर आणि जाधव सर यांनी प्रथमोपचार, त्याचे प्रकार,त्यासाठी लागणारी साधने, अग्निशमन साधने, त्यांचे प्रकार व ती वापरण्याच्या पद्धती, आगीचे प्रकार, रस्ते अपघातात सापडलेल्या व्यक्तींना मदत करताना घेण्यात येणारी काळजी, रक्तस्त्राव, व फ्रॅक्चरच्या प्रकारानुसार तेथे उपलब्ध असणाऱ्या साधनांच्या मदतीने केले जाणारे प्रथमोपचार यावर प्रात्यक्षिकासह मार्गदर्शन केले.

-लेफ्टनंट - अरुण यादव

राष्ट्रीय सेवा योजना NSS

२०२३ - २४ या शैक्षणिक वर्षाची सुरुवात १२ जून २०२३ पासून झाली. परंतु राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांच्या कार्याची सुरुवात त्या पूर्वीच म्हणजे ८ जून २०२३ रोजी भाट्ये समुद्र किनारा येथे प्लास्टिक मुक्त सागर किनारा अभियान अंतर्गत श्रमदानाने झाली. त्यानंतर २३ जुलै २०२३ रोजी लोकमान्य टिळक जयंतीनिमित्त टिळक स्मारक, टिळक आळी, रत्नागिरी येथे महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित केलेल्या लोकमान्यांच्या अभिवादानाच्या कार्यक्रमात एनएसएसच्या स्वयंसेवकांनी सहभाग नोंदवला.

दिनांक १३ ऑगस्ट २०२३ रोजी NSS स्वयंसेवकांसाठी महाविद्यालयाच्या वतीने उद्बोधन वर्गाचे आयोजन करण्यात आले होते. या वर्गाला प्रा. प्रभात कोकजे हे प्रमुख वक्ते म्हणून लाभले होते तर श्रीमती शांझीया बुड्ये या प्रमुख पाहुण्या म्हणून उपस्थित होत्या. तसेच गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य डॉ. पी. पी. कुलकर्णी हे अध्यक्षस्थानी होते. या सर्व मान्यवरांनी स्वयंसेवकांना सतत कार्यक्षम राहण्याचा तसेच उर्जावान राहण्याची सूचना केली. त्याच बरोबर स्वयंसेवक हा फक्त १२० तास भरून काढण्यापुरताच नसावा तर त्याने दिवसाचे २४ तास स्वयंसेवक असावे.

दिनांक १५ ऑगस्ट २०२३ रोजी माध्यम हे भितीपत्रक छड्ड्या स्वयंसेवकांनी सादर केले. समृद्ध भारत - सक्षम युवक या सदरांतर्गत युवक सक्षम होण्यासाठी, देश समृद्ध होण्यासाठी केलेल्या योजनांच्या अनुषंगाने स्वयंसेवकांनी लेख, कविता, व्यंगचित्र, मंडल आर्ट, सुलेखन यांचे संकलन करून त्याचे सादरीकरण स्वयंसेवकांनी स्वातंत्र्यदिनाचे औचित्य साधून केले.

NSS विभाग, गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय (स्वायत्त), रत्नागिरी यांच्या वतीने दिनांक ३ सप्टेंबर २०२३ रोजी गोडबोले प्रशाला, केळ्ये येथे नेतृत्व प्रशिक्षण व ग्राम अध्ययन कार्यशाळेचे आयोजन केले होते. या कार्यशाळेत महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य डॉ. पी. पी. कुलकर्णी, प्रा. प्रभात कोकजे, प्रा. निनाद तेंडुलकर, डॉ. दिनेश माश्रणकर, प्रा. सचिन सनगरे, प्रा. हर्षदा पटवर्धन व प्रा. उमा जोशी यांनी स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेला वरिष्ठ महाविद्यालयातील १६ तर कनिष्ठ महाविद्यालयातील १० स्वयंसेवकांनी सहभाग घेतला होता. ही कार्यशाळा पूर्ण दिवस होती.

अनंतचतुर्दशी निमित्त मांडवी समुद्रकिनारी निर्माल्य संकलन या उपक्रमांतर्गत गोगटे जोगळेकर स्वायत्त महाविद्यालयाच्या एनएसएसच्या स्वयंसेवकांनी दिनांक २८ सप्टेंबर २०२३ रोजी

श्रमदान केले.

'मेरी माटी मेरा देश' अभियान अंतर्गत अमृत कुंभ व अमृत वाटिका या उपक्रमचा आरंभ २९ सप्टेंबर २०२३ रोजी महाविद्यालयात एनएसएस स्वयंसेवकांच्या उपस्थितीत र. ए. सोसायटीचे कार्यवाह श्री. सतीशजी शेवडे व महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य डॉ. पी. पी. कुलकर्णी यांच्या हस्ते झाला.

स्वच्छताही सेवा या गृह व ग्रामविकास मंत्रालयाकडून आलेल्या कार्यक्रमांतर्गत गोगटे जोगळेकर स्वायत्त महाविद्यालयाच्या छड्ड्या स्वयंसेवकांनी दिनांक १ ऑक्टोबर २०२३ रोजी महाविद्यालयाचा संपूर्ण परिसर स्वच्छ करून किमान १ तास श्रमदान केले. त्याचप्रमाणे मा. पंतप्रधान श्री. नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते महाराष्ट्रातील ५०० गावांमध्ये झालेल्या कौशल्य विकास केंद्राच्या ऑनलाईन उद्घाटन कार्यक्रमालादेखील एनएसएस स्वयंसेवकांची उपस्थिती होती. हा कार्यक्रम दिनांक १९ ऑक्टोबर २०२३ रोजी झाला.

'मेरी मिट्टी मेरा देश' या उपक्रमांतर्गत महाराष्ट्रातून दिल्ली येथे गेलेल्या चमूत महाविद्यालयाच्या एनएसएसचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. दानिश गनी यांचा समावेश होता.

५ नोव्हेंबर २०२३ रोजी महाविद्यालयात भ्रष्टाचार विरोधी उपक्रमांतर्गत वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन एनएसएस विभागातर्फे करण्यात आले होते. त्या स्पर्धेत कु. दिव्या कीर ही प्रथम वर्ष कला शाखेत शिकणाऱ्या विद्यार्थिनीने पारितोषिक प्राप्त केले.

एनएसएसचे निवासी शिबीर विद्यमान वर्षी २४ नोव्हेंबर २०२३ ते १ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत रत्नागिरी तालुक्यातील चांदेराई या गावात संपन्न झाले. या शिबिरात मुलांच्या सर्वांगीण विकासाच्या दृष्टीकोनातून कार्यक्रमांची आखणी केलेली होती. श्रमदान तसेच शारीरिक आणि मानसिक तसेच बौद्धिक सामाजिक विकासही साधला जावा हा या शिबीरामागाचा उद्देश असतो. या शिबिराचे उद्घाटन महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. पी. कुलकर्णी यांच्या हस्ते झाले. स्वयंसेवकांनी या शिबिराच्या कालावधीत चांदेराई गावातील नदीवर ९० फुट व ६४ फुट लांबी असलेले असे दोन बंधारे बांधून जल संवर्धनाचे धडे दिले. या शिबिरात स्वयंसेवकांना डॉ. दिनेश माश्रणकर, डॉ. सोनाली कदम, प्रा. बाबा सुतार, प्रा. सचिन सनगरे, प्रा. आपटे, यांनी सामाजिक, ग्रामीण, पर्यावरणीय तसेच व्यक्तिमत्त्व विकास यासंदर्भात स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले. तसेच श्री. सुरेंद्र जाधव व श्री. सिद्धांत सरफरे यांनी पथनाट्य विषयावर कार्यशाळा घेतली. याच शिबिरादरम्यान विद्यापीठ समन्वयक डॉ. सुशील शिंदे आणि जिल्हा समन्वयक डॉ. राहुल मराठे सर यांनी विशेष भेट दिली.

लांजा येथे झालेल्या विद्यार्थी नेतृत्व शिबिरात वैज्ञानि सावंत, सना चौगुले, दिव्या कीर या विद्यार्थिनी सहभागी झाल्या. गडचिरोली येथे झालेल्या राज्य स्तरीय आव्हान शिबिरात कु. ओंकार आठवले व दिव्या कीर हे सहभागी झाले होते.

दिनांक ९ डिसेंबर २०२३ रोजी NSS विभागाने HDFC बँकेच्या सहयोगाने एक रक्तदान शिबीर आयोजित केले होते. त्यात ३५ स्वयंसेवकांनी रक्तदान केले. विकसित भारत २०४७ युवकांचा आवाज या कार्यक्रमात ११ डिसेंबर २०२३ रोजी एकूण १३६ स्वयंसेवक सहभागी झाले व त्यांनी मा. पंतप्रधानांचे विचार ऐकून, त्यातून प्रेरणा घेऊन माझ्या दृष्टीकोनातून भविष्यातील भारत आणि माझे त्यातील योगदान या विषयावर निबंध लिहून दिले.

-डॉ. दानिश गनी

NCC Army

With the motto "Unity & Discipline", NCC has been the propeller in channelizing the force of the youth population of India since 1948, with three clear cut aims, such as -

- 1) Development of leadership, character, comradeship, spirit of sportsmanship and the ideals of service.
- 2) To create a force of disciplined and trained man power, which in a national emergency could be of assistance to the country.
- 3) To provide training for students with a view to develop in them officer like qualities, to enable them to get commission in the armed forces.

NCC's training syllabus of ARMY, the scope of basic drill and weapon training has been proportionally reduced to make room for programs on leadership, motivation & youth management. The highlight has been the incorporation of the adventure training, youth activities and social services.

Our college has created a space for its cadets to undergo such training and enable them to blossom in the true sense towards the all-around development of their personality. Our college comes under the supervision of the

NCC unit - 58 MAH BN OROS, Sindhudurg. The total strength of the cadets allotted to our college is 59 cadets under Senior Division (SD). It is a matter of pride and satisfaction that cadets continue to show their mettle by competing along with various camps such as Ek Bharat Sashakht Bharat Camp (E.B.S.B.), Combined Annual Training Camp (C.A.T.C), Shivaji Trail Treck, All India Tracking Camp, Army Attachment camp, Special National Integration

These camps not only take the cadets to various places in the country, but also expose them to tough training, discipline and adventurous life in the camp and in the process, they meet cadets from all over the country.

Events:

- 4) **Anti-Human Trafficking Mission, Ratnagiri.**
In an awareness rally organized by the Maharashtra State Legal Services Authority, Ratnagiri of the department 25 SD and 15 SW cadets are participated.
- 5) **Sagar Coastal Cleanliness Mission, Bhatye, Ratnagiri.- (20-01-2023)**
30 SD and 16 SW cadets are participated in the cleanliness campaign organized by Ratnagiri Zilla Parishad at Bhatye Beach under Azadi Ka Amrit Mahotsav programme.
- 6) **Lecture on public awareness. Ratnagiri - (05-02-2023)**
32 SD and 14 SW cadets of the department participated in the awareness program organized by Maratha Business Forum on "Employment Opportunities in Indian Army".
- 7) **In the cleanliness drive organized by Zilla Parishad, Ratnagiri at Bhatye sea coast:**
30 SD and 15 SW cadets from the division participated.

- 8) **Eco-Friendly Lifestyle Ratnagiri. (10-05-2023)**
30 SD and 15 SW cadets of the department took the pledge of environment conservation online on Meri Life portal of Government of India under the Mission Life (Lifestyle for Environment) program sponsored by the Central Government.
- 9) **Puneet Sagar Cleanliness Mission Ratnagiri (30-05-2013)**
Cadets are participated in poster competition
- 10) **Puneet Sagar Swachhta Mission. Mandvi, Ratnagiri.- (01-06-2023)**
35 SD and 15 SW cadets of the department participated in the cleanliness drive organized by Ratnagiri at Mandvi sea beach in Ratnagiri.
- 11) **Mission Life Campaign Cleanliness Campaign, Bhatye, (05-06-2013)**
30 SD and 15 SW participated in this awareness campaign organized by Indian Coast Guard, Ratnagiri.
- 12) **Swachhta Himi Bhatye on the occasion of World Maritime Day (08-06-2023)**
Organized by Ocean Society of India, National Center for Coastal Research Center and Gogte Joglekar College, 30 SD and 15 SW cadets of the department participated in the event.
- 13) **International Yoga Day. Bhagwati Fort, Ratnagiri. (21-06-2023)**
Associated with 02 Maharashtra Naval N.C.C. 32 SD and 15 SW cadets of the department participated in this cleanliness drive organized by Ratnagiri at Bhagwati Fort Ratnagiri.
- 14) **Puneet Sagar Swachhta Mission Mandvi, Ratnagiri. - 21-06-2023.**
Associated with 02 Maharashtra Naval N.C. C. Organized by Mandvi Ratnagiri on the beach in Ratnagiri 31 SD and 15 SW cadets of the department participated in this cleanliness drive.
- 15) **Nashamukti Abhiyan. Ratnagiri. (24-06-2023)**
31 SD and 15 SW cadets of the department participated in this program. For this programmes Mane (City Police Station) guided participants. The programme was organized by the Department of Education, Ratnagiri.
- 16) **Lokmanya Tilak Greeting Yatra Ratnagiri- (03-07-2023.)**
Organized by Ratnagiri Education Society on the occasion of Lokmanya Tilak Jayanti, 31 SD and 15 SW cadets of the department participated in the salutation yatra.
- 17) **Poster Exhibition- Ratnagiri. - (09-08-2023)**
Meri Mitti sponsored by the Central Government as per the orders of the Ministry of Higher and Technical Education Department, Government of Maharashtra. Poster for the students of the department on "Indian Cultural Diversity" under the program "Mera Desh". Exhibition was organized in which 30 SD and 15 SW cadets participated
- 18) **Personality Development Lecture. Ratnagiri.- (05-09-2023)**
Associated with 02 Maharashtra Naval N.C.C. Captain R. K. Saini (Western Naval Command) conducted a lecture on Personality Development. In this program 33 SD and 15 SW
- 19) **Punit Sagar Maha Swachhta Abhiyan Ratnagiri. - (09-09-2023)**
As per instructions of Group Headquarters, Kolhapur a lecture was organized on for the NCC Cadets on "Plastic and solid waste Management". 35 SD and 16 SW cadets participated in this programme.

-ANO. Lt. Dr. S. L. Bhattar

NCC Naval

● एन.सी.सी.विभागाची उद्दिष्टे:-

- १) एन.सी.सी.विभागातील प्रशिक्षणाद्वारे छात्रांच्या अंगी स्वातंत्र्य, समता, देश प्रेम, सहिष्णुता, खिलाडूवृत्ती, कुशल नेतृत्वगुण विकसित करून त्याद्वारे देशाचा आदर्श नागरिक घडवणे.
- २) विभागातील छात्रांना भारतीय नौदलातील तज्ञ, अनुभवी आणि उच्च प्रशिक्षित अधिकारी, पी.आय. स्टाफ यांच्या द्वारे पोहणे, फायरिंग, सेमाफोर, शिप मोडलिंग, आत्मसुरक्षा, सेलिंग,पुलिंग, प्रथमोपचार, आपत्ती व्यवस्थापन इत्यादी विषयांचे अनुभवीक प्रशिक्षण देऊन मानवी जीवन व देशाच्या विविध क्षेत्रात उपयोगी पडतील अशी जीवन कौशल्ये प्रदान करणे.
- ३) युवकांनी आपले जीवन ध्येय म्हणून सशस्त्र सेना दलाची निवड करावी, त्यासाठी प्रशिक्षणाद्वारे सुयोग्य वातावरण निर्मिती करून मार्गदर्शन उपलब्ध करून देणे.
- ४) युवकांमध्ये पर्यावरण, देशाची सामाजिक-आर्थिक परिस्थिती, राष्ट्रीय एकता, सामाजिक आर्थिक समस्यांविषयी जाणीव जागृती करणे, आणि यासाठी विविध शासकीय, निमशासकीय संस्थांच्या सहकार्याने विविध कार्यक्रम व शिबिरांचे आयोजन करणे. जून महिन्यात ०२ महाराष्ट्र एन.सी.सी.युनिट तर्फे आयोजित विविध निवड चाचण्या, आणि परीक्षा आधारे नौदल एन.सी.सी. विभागात छात्रांना प्रथम वर्षासाठी प्रवेश दिल्यानंतर नियमित परेडस् व इतर कार्यक्रमांना सुरुवात झाली.

● एन.सी.सी. छात्रांचे प्रमोशन:-

विभागात चांगली कामगिरी करणाऱ्या व राष्ट्रीय कॅम्प मध्ये पुरस्कार मिळवणाऱ्या पुढील शिस्तबद्ध छात्रांना महाविद्यालयातर्फे प्रमोशन देण्यात आले.

- १) सिनिअर कॅडेट कॅप्टन - फहद वाहिद लाला. - FYBMS
- २) कॅडेट कॅप्टन - कौशल दिलीप मोहिते- T.Y.B..

- ३) कॅडेट कॅप्टन- चिन्मय दिनेश खातू - T.Y.Bsc.
- ४) कॅडेट कॅप्टन- अपूर्वा राजेशकुमार गुरव - T.Y.B.A.
- ५) पी.ओ. कॅडेट- अभिनव पाल्ये, व्यास गावंड, तुषार गावकर, श्रेयस कनगुटकर, गौरव खेडेकर.
- ६) लीडिंग कॅडेट - प्रणय चव्हाण, सिद्धेश गोरे, अथर्व पवार, विशाल शिवलकर, सुयश आंबेलकर, कुणाल ठाकूरदेसाई, नयन गुरव, कुणाल वाडेकर, सात्विक काणेकर, जय पोळेकर, साईश कदम सोहम घवाळी, सिद्धी भागवत, पूर्वा कदम, उर्वी पालकर, तेजस्विनी दळवी, प्रगती कोलवणकर, तेजस्विनी हतपले, यशश्री मांजरेकर, नीरजा जोशी.

● बेसिक रॉक क्लाइंबिंग कॅम्प- जुनागड - गुजरात - (३०-०५-२३ ते ०८-०६-२३).

राष्ट्रीय स्तरावरील या कॅम्प मध्ये सिद्धेश गोरे हा कॅडेट सहभागी झाला होता. त्याने या कॅम्प मध्ये बेस्ट लीडर ऑफ माऊंटिंग आणि बेस्ट क्लैम्बर ऑफ माऊंटिंग अरिंग हा पुरस्कार मिळवला.

● प्री-नौसैनिक कॅम्प- ओरस - (२८-०७-२३ ते ०६-०८-२३.)

एन.सी.सी.युनिट तर्फे आयोजित केलेल्या या कॅम्प मध्ये अभिनव पाल्ये, सोहम घवाळी, वरद अभ्यंकर, प्रणय चव्हाण, सिद्धेश गोरे, नयन गुरव, साईश कदम, सात्विक काणेकर, जय पोळेकर, कुणाल वाडेकर हे छात्र सहभागी झाले होते.

● आय.जी.सी.नौसैनिक कॅम्प- नाशिक.- (२९-०८-२३ ते ०७-०९-२३)

या राज्यस्तरावरील कॅम्प मध्ये सिनियर कॅडेट कॅप्टन फहद लाला या छात्राला शिप मोडलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, सिद्धी भागवत छात्रास शिप मोडलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, श्रेयस कनगुटकर या छात्राला शिप मोडलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, नयन गुरव यांस सेमाफोर स्पर्धेत सुवर्ण पदक, आणि तेजस्विनी दळवी या छात्रास सिमनशिप स्पर्धेत रौप्य पदक मिळाले.

● नौसैनिक कॅम्प- I- नाशिक. (१४-०९-२३ ते २३-०९-२३)

हा राज्यस्तरीय कॅम्प कॅडेट अभिनव पाल्ये, श्रेयस

- कनगुटकर, साईश कदम, सिद्धेश गोरे, नयन गुरव यांनी यशस्वीरीत्या पूर्ण केला.
- सी.ए.टी.सी. कॅम्प-३२१ दापोली. (२१-०९-२३ ते २९-०९-२३.)
या वार्षिक शिबिरामध्ये विभागातील १७ SD आणि १२ SW कॅडेटस् सहभागी झाले होते. त्यामध्ये व्हॅट कॅटन चिन्मय खातू यास बेस्ट कॅडेट, साहिल कदम याला सोलो साँग स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक, व सोलो सिंगिंग स्पर्धेत श्रेयश शेट्टे याला प्रथम क्रमांक मिळाला.
 - नौसैनिक कॅम्प- II- नाशिक (२४-०९-२३ ते ०३-१०-२३)
राज्यस्तरावरील या कॅम्पमध्ये अभिनव पाल्ये, श्रेयस कनगुटकर, आणि साईश कदम हे छात्र सहभागी झाले.
 - नौसैनिक कॅम्प- III- नाशिक (०४-१०-२३ ते १३-१०-२३)
राज्य स्तरावरील या कॅम्पमध्ये अभिनव पाल्ये, श्रेयस कनगुटकर, हे छात्र सहभागी झाले.
 - आखिल भारतीय नौसैनिक कॅम्प - लोणावळा.-(१४-१०-२३ ते २५-१०-२३)
राष्ट्रीय स्तरावरील या कॅम्प मध्ये अभिनव पाल्ये यास बोट पुलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, आणि श्रेयस कनगुटकर यास शिप मॉडेलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक मिळाले.
 - स्पेशल राष्ट्रीय एकात्मता कॅम्प- निझामाबाद आंध्र प्रदेश गजबेल.- (१२-१०-२३ ते २३-१०-२३)
राष्ट्रीय स्तरावरील हा कॅम्प साहिल कदम या छात्राने यशस्वीरित्या पूर्ण केला.या कॅम्पमध्ये त्याला समूहगीत स्पर्धेत सुवर्ण पदक आणि एन.आय.ए. वक्तृत्व स्पर्धेत प्रथम क्रमांकाची ट्रॉफी मिळाली.तसेच यशश्री मांजरेकर या व्हॅटला समूह गीत स्पर्धेत सुवर्ण पदक मिळाले.
 - स्पेशल याचिंग रिगटा कॅम्प- गोवा.- (१६-११-२३ ते २३-११-२०२३)
राष्ट्रीय स्तरावरील या कॅम्पमध्ये कुणाल वाडेकर हा छात्र सहभागी झाला होता.
 - आखिल भारतीय ट्रेकिंग कॅम्प- कुमाऊ- केरळ.- (२२-१२-२३ ते २९-१२-२३)
या कॅम्प मध्ये गौरव खेडेकर हा छात्र सहभागी झाला होता.
 - प्री-मेनू कॅम्प- रत्नागिरी. .(३०-१०-२३ ते ११-१०-२३)
नौकानयन प्रशिक्षणासाठी आयोजित केलेल्या या कॅम्प मध्ये विभागातील २६ SD कॅडेटस् सहभागी झाले होते.
 - मेनू कॅम्प- रत्नागिरी ते देवगड - (१५-११-२३ ते २४-११-२०२३)
समुद्रमार्गे आयोजित केलेल्या या राष्ट्रीय स्तरावरील कॅम्प मध्ये विभागातील रामनाथ धुमाळी, सोहम घवाळी, व्हॅट कॅटन चिन्मय खातू या कॅडेटस्ना सांस्कृतिक स्पर्धेत सुवर्ण पदक, सिनियर कॅडेट कॅटन फहद लाला, व्हॅट कॅटन कौशल मोहिते, अभिनव पाल्ये याना बोट पुलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, वरद अभ्यंकर यास बोट पुलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक , सिद्धेश गोरे, साईश कदम यास बोट पुलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक , सात्विक काणेकर यास पुलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, जय पोळेकर यास बोट पुलिंग स्पर्धेत सुवर्ण पदक, या छात्रांना पुरस्कार मिळाले. नीरजा जोशी,प्रगती कोलवणकर; पूर्वा कदम,सिद्धी भागवत, उर्वी पालकर यांनी कॅम्प पूर्ण केला.
 - एक भारत श्रेष्ठ भारत कॅम्प-II- जळगाव. (२७-१०-२३-ते ०७-११-२३.)
या कॅम्पमध्ये राज उल्हास सावंतदेसाई आणि विशाल शिवलकर हे छात्र सहभागी झाले होते.
 - ऑल इंडिया सी ट्रेनिंग कॅम्प - मुंबई. (१८-१२-२२ ते २४-१२-२२)
या कॅम्पमध्ये सिनियर व्हॅट कॅटन फहद लाला हा छात्र सहभागी झाला होता.
 - ऑल इंडिया सी ट्रेनिंग कॅम्प- मुंबई. (११-१२-२३ ते २२-१२-२३)
या कॅम्पमध्ये रामनाथ धुमाळी आणि राज उल्हास सावंतदेसाई हा छात्र सहभागी झाले होते.
 - याचिंग रिगटा कॅम्प- नागपूर. (०५-१०-२३ ते १३-१०-२०२३)
या कॅम्पमध्ये श्रेयश शेट्टे हा छात्र सहभागी झाला होता.
 - याचिंग रिगटा कॅम्प - गोवा. (०१-०५-२०२३ ते ०८-०५-२०२३)
या कॅम्पमध्ये व्यास गावंड हा छात्र सहभागी झाला होता.

- एक भारत श्रेष्ठ भारत कॅम्प-II- औरंगाबाद (१५-११-२२ ते २४-११-२०२२)

या कॅम्पमध्ये अपूर्व खाके हा छात्र सहभागी झाला होता.

- एक भारत श्रेष्ठ भारत कॅम्प -II- पनवेल, मुंबई. (२९-१०-२२ ते ०७-११-२०२२)

या कॅम्पमध्ये ईशान मळेकर, तर्वेश विचारे हे छात्र सहभागी झाले होते.

- ऑल इंडिया सी ट्रेनिंग कॅम्प- मुंबई (०३-०७-२०२३ ते १३-०७-२०२३)

या कॅम्पमध्ये सात्विक काणेकर हा छात्र सहभागी झाला होता.

- प्री- रिपब्लिक डे कॅम्प- I-कोल्हापूर -(०९-०९-२३ ते १८-०९-२३)

या कॅम्पमध्ये गौरव खेडेकर,तेजस्विनी दळवी, आणि तेजस्विनी हतपले हे छात्र सहभागी झाले होते.

- प्री- रिपब्लिक डे कॅम्प- II-कोल्हापूर -(२४-०९-२३ ते ०३-१०-२३):

या कॅम्पमध्ये गौरव खेडेकर,तेजस्विनी दळवी, आणि तेजस्विनी हतपले हे छात्र सहभागी झाले होते.

- प्री- रिपब्लिक डे कॅम्प- III-कोल्हापूर -(०४-१०-२३ ते १३-१०-२३)

या कॅम्पमध्ये गौरव खेडेकर, तेजस्विनी दळवी, आणि तेजस्विनी हतपले हे छात्र सहभागी झाले होते.

- आय.जी.सी. रिपब्लिक डे कॅम्प -कोल्हापूर - (१३-१०-२३ ते २२-१०-२३)

या कॅम्पमध्ये गौरव खेडेकर,तेजस्विनी दळवी, आणि तेजस्विनी हतपले हे छात्र सहभागी झाले होते.

- सी.ए.टी.सी. रिपब्लिक डे कॅम्प-पुणे.- (२४-१०-२३ ते ०२-११-२३)

या कॅम्पमध्ये गौरव खेडेकर, तेजस्विनी दळवी, हे छात्र सहभागी झाले होते.

- ऑल इंडिया ए.टी.सी.- इझीमला- केरळ.(०४-०१-२४ ते १६-०१-२०२४)

या कॅम्पमध्ये उर्वी गणेश पालकर हि कॅडेट सहभागी झाली

होती.

- स्कुबा डायव्हिंग कॅम्प.- मुंबई.- (१२-०७-२३ ते २१-०७-२०२३)

या कॅम्पमध्ये पूर्वा शशिकांत कदम हि कॅडेट सहभागी झाली होती.

- नौदल एन.सी.सी.- समाज सेवा उपक्रम- २०२३

- १) मानवी तस्करी विरोधी अभियान :- रत्नागिरी.

महाराष्ट्र राज्य विधिसेवा प्राधिकरण,रत्नागिरी तर्फे आयोजित केलेल्या जनजागृती रॅलीमध्ये विभागातील ६८ SD आणि २६ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

- २) सागर किनारपट्टी स्वच्छता अभियान मालगुंड:- (०८-०१-२०२३)

भारतीय तटरक्षक दल आणि ०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे मालगुंड सागरी किनारपट्टीवर आयोजित केलेल्या या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील २० SD कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

- ३) सागर किनारपट्टी स्वच्छता अभियान भाट्ये, रत्नागिरी.- (२०-०१-२०२३)

रत्नागिरी जिल्हा परिषद तर्फे आझादी का अमृत महोत्सव कार्यक्रमांतर्गत भाट्ये समुद्र किनाऱ्यावरील आयोजित केलेल्या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील ६५ SD आणि ४९ SW कॅडेट्स सहभागी झाले.

- ४) जनजागृतीपर व्याख्यान.-रत्नागिरी.- (०५-०२-२०२३)

मराठा बिझनेस फोरम यांच्यातर्फे भारतीय सैन्य दलात रोजगार संधी या विषयावर आयोजित केलेल्या जनजागृतीपर कार्यक्रमात विभागातील ५३ SD आणि २५ SD कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

- ५) रक्तदान शिबीर. - (११-०२-२०२३)

भारतीय तटरक्षक दल यांच्यातर्फे आयोजित शिबिरात सिनियर कॅडेट कॅप्टन फहद लाला, कौशल मोहिते, सात्विक काणेकर, सोहम घवाळी, साईश कदम, साक्षी राऊत,कोमल जोशी या कॅडेट्सनी रक्तदान केले.

- ६) रक्तदान शिबीर - (१२-०३-२०२३)

भारतीय तटरक्षक दल यांच्यातर्फे आयोजित रक्तदान

- शिविरात सिनियर कॅडेट कॅप्टन फहद लाला, श्रेयस कनगुटकर, कुणाल ठाकूरदेसाई, अथर्व पवार या कॅडेटस्नी रक्तदान केले.
- ७) सागर किनारपट्टी स्वच्छता अभियान- भाटचे रत्नागिरी.- (०८-०५-२०२३)
जिल्हा परिषद, रत्नागिरी यांच्या तर्फे भाटचे समुद्र किनारपट्टीवर आयोजित केलेल्या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील ६७ SD आणि ३४ SW कॅडेटस् सहभागी झाले होते.
- ८) पर्यावरणपूरक जीवन शैली - रत्नागिरी :- (१०-०५-२०२३)
केंद्र सरकार पुरस्कृत मिशन लाइफ (पर्यावरणासाठी जीवन पद्धती) या कार्यक्रमांतर्गत भारत सरकारच्या मेरीलाइफ पोर्टलवर विभागातील ४३ SD आणि १३ SW कॅडेटस् यांनी पर्यावरण संवर्धनाची ऑनलाइन शपथ घेतली.
- ९) पुनीत सागर स्वच्छता अभियान, रत्नागिरी:- (३०-०५-२०२३)
०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे रत्नागिरी शहरात आयोजित केलेल्या जनजागृती रॅलीमध्ये विभागातील ६१ SD आणि २५ SD कॅडेट सहभागी झाले होते.
- १०) पुनीत सागर स्वच्छता अभियान मांडवी, रत्नागिरी :- (०१-०६-२०२३)
०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे रत्नागिरीतील मांडवी समुद्र किनारपट्टीवर आयोजित केलेल्या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील ८० SD आणि ३३ SW कॅडेटस् सहभागी झाले होते.
- ११) मिशन लाईफ अभियान- सायकल रॅली :- (०२-०६-२०२३.)
भारतीय तटरक्षक दल, रत्नागिरी यांच्यातर्फे आयोजित केलेल्या या जनजागृतीपर सायकल रॅलीमध्ये विभागातील सिनियर कॅडेट फहद लाला, कॅडेट कॅप्टन चिन्मय खातू, सोहम घवाळी, नयन गुरव, अथर्व पवार, प्रणय चव्हाण यांनी भाग घेतला.
- १२) मिशन लाईफ अभियान- स्वच्छता अभियान, भाटचे:- (०५-०६-२०२३)
भारतीय तटरक्षक दल, रत्नागिरी यांच्यातर्फे आयोजित केलेल्या या जनजागृतीपर अभियानात १२ SD+०७ SW सहभागी झाले होते. या छात्रांनी सागरी किनाऱ्यावर प्रबोधनपर पथनाट्य देखील सादर केले.
- १३) जागतिक सागरी दिन निमित्त - स्वच्छता मोहीम- भाटचे :- (०८-०६-२०२३)
ओशन सोसायटी ऑफ इंडिया, नॅशनल सेंटर फॉर कोस्टल रिसर्च सेंटर आणि गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय यांच्या तर्फे आयोजित या कार्यक्रमात विभागातील ६३ SD आणि २६ SW कॅडेटस् सहभागी झाले होते.
- १४) सायकल रॅली- रत्नागिरी - (०८-०६-२०२३)
नेहरू युवा केंद्र, रत्नागिरी यांच्या तर्फे केंद्र सरकार पुरस्कृत आझादी का अमृत महोत्सव अंतर्गत व जागतिक सायकल दिनी आयोजित केलेल्या या कार्यक्रमात विभागातील २३ कॅडेटस् सहभागी झाले होते.
- १५) आंतर राष्ट्रीय योग दिवस- भगवती किल्ला, रत्नागिरी:- (२१-०६-२०२३)
०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे भगवती किल्ला रत्नागिरी येथे आयोजित केलेल्या या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील ८० SD आणि ३३ SD कॅडेट सहभागी झाले होते.
- १६) पुनीत सागर स्वच्छता अभियान - मांडवी, रत्नागिरी. :- २१-०६-२०२३.
०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे मांडवी रत्नागिरीतील समुद्र किनारपट्टीवर आयोजित केलेल्या या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील २२ SD आणि १५ SD कॅडेट सहभागी झाले होते.
- १७) नशामुक्ती अभियान.- रत्नागिरी:- (२४-०६-२०२३)
रत्नागिरी शहर पोलीस ठाणे यांच्या तर्फे आयोजित प्रबोधनपर व्याख्यानास विभागातील ५३ SD आणि २४ SW कॅडेटस् सहभागी झाले होते. या कार्यक्रमात पी.एस.आय.माने यांनी मार्गदर्शन केले.

१८) लोकमान्य टिळक अभिवादन यात्रा - रत्नागिरी:-
(०३-०७-२०२३.)

लोकमान्य टिळक जयंती दिनानिमित्त रत्नागिरी एज्युकेशन सोसायटी तर्फे आयोजित केलेल्या या अभिवादन यात्रेत विभागातील ७२ SD व ३६ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

१९) पोस्टर प्रदर्शन- रत्नागिरी.- (०९-०८-२०२३)

उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्रालय विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्या आदेशानुसार केंद्र सरकार पुरस्कृत 'मेरी मिट्टी मेरा देश' या कार्यक्रमांतर्गत भारतीय सांस्कृतिक विविधता या विषयावर विभागातील छात्रांसाठी पोस्टर प्रदर्शन आयोजित केले होते या मध्ये ६९ SD व ३९ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

२०) व्यक्तिमत्व विकास व्याख्यान.- रत्नागिरी:-
(०५-०९-२०२३)

०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे छात्रांसाठी कॅप्टन आर.के.सैनी (वेस्टर्न नेव्हल कमांड) यांचे व्यक्तिमत्व विकास या विषयावर व्याख्यान आयोजित केले होते. या कार्यक्रमात विभागातील ८९ SD व ३३ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

२१) पुनीत सागर महा स्वच्छता अभियान - रत्नागिरी:-
(०९-०९-२०२३)

एन. सी. सी. ग्रुप हेडक्वार्टर, कोल्हापूर यांच्या सूचने नुसार विभागातील छात्रांसाठी प्लास्टिक व घनकचरा व्यवस्थापन या विषयावर व्याख्यान आयोजित केले होते. या कार्यक्रमात ७९ SD व ३७ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

२२) पुनीत सागर महास्वच्छता अभियान - रत्नागिरी:-
(१०-०९-२०२३)

एन.सी.सी. ग्रुप हेडक्वार्टर, कोल्हापूर यांच्या सूचनेनुसार विभागातील ८२ SD आणि ४३ SW कॅडेट्स यांनी भाट्ये समुद्र किनारपट्टीवर स्वच्छता मोहीम आयोजित केली.

२३) जनजागृतीपर व्याख्यान.-रत्नागिरी:-
(१६-०९-२०२३):

स्वयंसेवी संस्थेतर्फे विभागातील छात्रांसाठी मार्चट

नेव्हीमध्ये रोजगार संधी या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान आयोजित केले होते. याचा ५८ SD व २३ SW कॅडेट्सनी लाभ घेतला.

२४) जनजागृतीपर व्याख्यान.-रत्नागिरी :-
(१६-०९-२०२३)

रत्नागिरीतील मराठा बिझनेस फोरम यांच्यातर्फे भारतीय संरक्षण दलातील रोजगार संधी या विषयावर विवेक हॉटेल सभागृह येथे आयोजित केलेल्या जनजागृतीपर कार्यक्रमात विभागातील ६३ SD आणि २७ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

२५) स्वच्छता हि सेवा है - एक तारीख एक घंटा-
रत्नागिरी:- (०१-१०-२०२३)

भारतीय तटरक्षक दल आणि ०२ महाराष्ट्र नेव्हल एन.सी.सी. रत्नागिरी यांच्यातर्फे भगवती बंदर सागरी किनारपट्टीवर आयोजित केलेल्या या स्वच्छता मोहिमेत विभागातील ६३ SD आणि ३४ SW कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

२६) आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण, रत्नागिरी:-
(०४-१२-२३ ते १२-१२-२०२३)

नागरी संरक्षण दल, रत्नागिरी आणि महाविद्यालयातील आपत्ती व्यवस्थापन कक्ष यांच्या तर्फे ७८ कॅडेट्ससाठी आपत्ती व्यवस्थापन विषयावर प्रात्येक्षिकासह पाच दिवस प्रशिक्षण दिले.

२७) व्यक्तिमत्व विकास शिबीर, पावस :-
(२८-१२-२३ ते २९-१२-२३):

स्वामी स्वरूपानंद सेवा मंडळ, पावस यांच्यातर्फे आयोजित केलेल्या या शिबिरात श्रेयश कानगुटकर, ईशान मळेकर, साईकिरण मळेकर, प्रकाश मुळीक, शुभम डोर्लेकर, अथर्व पवार हे कॅडेट्स सहभागी झाले होते.

- लेफ्टनंट-अरुण यादव

NAVAL N. C. C. DEPARTMENT CAMP				
Sr. No.	Name of Camp	Level	Total Cadet	Achievement
01	Basic Rock Climbing Camp- Junagad- Gujrat	National	01+00	Best Leader or Mountain, Best Climber of Mountaineering
02	Pre-Nausainik Camp- Oras-Sindhudurg	Unit	10+00	Nil
03	I.G.C. Nausainik Camp- Nasik	State	10+00	04 Gold Medals, 01 Silver Medal
04	Nausainik Camp-I - Sashik	State	05+00	Nil
05	Combine Annual Training Camp--Dapoli	State	17+12	02 Gold Medals, 01 Silver Medal
06	Nausainik Camp-II - Nasik	State	03+00	Nil
07	Nausainik Camp-III- Nasik	State	03+00	Nil
08	All India Nausainik Camp- Lonavala	National	02+00	02 Gold Medal
09	Special National Integration Camp- Andhra Pradesh, (Nizamabad)	National	01+00	01 Gold Medal 01 First Ranking Trophy.
10	Special Yatching Regatta Camp- Goa	National	01+01	Nil
11	All India Trekking Camp- Kerala	National	01+00	Nil
12	Pre-Menu Camp, Ratnagiri	State	26+05	Nil
13	Most Enterprise Naval Unit Selling Expedition- Ratnagiri To Devgad.	National	11+00	11 Gold Medals
14	Ek Bharat Shrestha Bharat Camp- Jalgaon	National	02+00	Nil
15	All India Sea Treading Camp- Mumbai	National	03+00	Nil
16	All India Sea Treading Camp- Mumbai	National	01+00	Nil
17	Yatching Regatta Camp- Nagpur	National	02+00	Nil
18	Yatching Regatta Camp - Goa	National	01+00	Nil
19	Ek Bharat Shrestha Bharat Camp - II- Aurangabad	National	01+00	Nil

NAVAL N. C. C. DEPARTMENT CAMP				
Sr. No.	Name of Camp	Level	Total Cadet	Achievement
20	Ek Bharat Shrestha Bharat Camp- II - Panvel, Mumbai	National	02+00	Nil
21	All India Sea Training Camp- Mumbai	National	01+00	Nil
22	Pre- Reupblic Day Camp- I- Kolhapur	State	01+02	Nil
23	Pre-Republic Day Camp-II - Kolhapur	State	01+02	Nil
24	Pre- Republic Day Camp- II- Kolhapur	State	01+02	Nil
25	I.G.C.- Republic Day Camp- Pune	State	01+02	Nil
26	C.A.T.C.- Republic Day Camp- Pune	State	01+01	Nil
27	All India Combine Annual Training Camp- Ezimala, Kerala.	National	00+01	Nil
28	Scuba Diving Camp- Mumbai	National	0+01	Nil

Social Service Activity

Sr. No.	Name of Event	No.of Cadet	Agency
01	Anti-Human Trafficking Campaign, Rally	68 + 26	Maha. State Legal Service Authority, Ratnagiri
02	Coastal Clean-up Campaign- Malgund Beach	20	02 Mah. Naval Unit N.C.C., Ratnagiri
03	Coastal Clean-up Campaign-Bhatye Beach Ratnagiri	65 + 41	Zilha Parishad, Ratnagiri
04	Awareness Lecture- Ratnagiri	53 + 25	Maratha Business Forum, RTN
05	Blood Donation Camp- Ratnagiri		Indian Coas Guard Station, RTN
06	Blood Donation Camp- Ratnagiri		Indian Coas Guard Station, RTN
07	Coastal Clean-up Campaign-Bhatye Beach, RTN	67 + 34	Zilha Parishad, Ratnagiri
08	Mission Life Programs, Ratnagiri	43 + 13	Govt. of India

Sr. No.	Naem of Event	No.of Cadet	Agency
09	Punit Sagar Cleanliness Campaign- Rally	61 + 25	02 Mah. Naval Unit N.C.C. RTN.
10	Punit Sagar Cleanliness Campaign- Mandavi Beach, Ratnagiri	80 + 33	02 Mah. Naval Unit N.C.C. RTN.
11	Azadi Ka Amrut Mahotsav, Cycle Rally	06	Indian Coast Guard, Station, RTN
12	Mission Life- Cleanliness Campaign- Bhatye	12 + 07	Indian Coast Guard Station, RTN
13	World Ocean Day- Cleanliness Campaign Bhatye	63 + 26	Ocean Society of India & National Center For Coastal Research
14	Azadi Ka Amrut Mahotsav- Cycle Rally- Ratnagiri.	23	Neharu Yuva Kendra, Ratnagiri
15	International Yoga Day- Ratnagiri	80 + 33	02. Mah. Naval Unit N.C.C., Ratnagiri
16	Punit Sagar Cleanliness Campaign- Mandavi Beach, Ratnagiri	22 + 15	02.Mah. Naval Unit N.C.C. RTN.
17	Nasha Mukti Abhiyan, Ratnagiri	53 + 24	City Police Station, Ratnagiri
18	Lokamanya tilak Abhivadan Yatra, Ratnagiri	72 + 36	Ratnagiri Education Society, Rtn.
19	Poster Exhibition, Ratnagiri	69 + 31	Govt. of Maharashtra
20	Lecture on Personality Development	89 + 33	02. Mah. Navan Unit N.C.C. RTN.
21	Punit Sagar Mega Cleanliness Campaign- Awareness Lecture, Ratnagiri	71 + 37	G.HQ. Kolhapur & 02. Mah. Naval Unit N. C. C., Ratnagiri
22	Punit Sagar Mega Cleanliness Bhatye Beach, Ratnagiri	82 + 43	G.HQ. Kolhapur & 02. Mah. Naval Unit N.C. C. Ratnagiri
23	Awareness Lecture, Ratangiri	58 + 23	N.G.O. Ratnagiri
24	Awareness Lecture, Ratnagiri	63 + 27	Maratha Business Forum, RTN.
25	Swachhata Hi Seva Hai	63 + 34	Indian Coastguard- Ratnagiri
26	Disaster Management Training, Ratnagiri	58 + 20	Civil Defense Organization, RTN
27	Personality Development Camp, Pawas RTN	06 + 00	Swami Swarupanand Seva Mandal Pawas, RTN

- लेफ्टनंट-अरुण यादव

Cultural Department

The cultural department of Gogate Jogalekar College participated in various activities for the academic year 2023-24 as listed below.

- Pre-Youth Festival Workshop On New Year's Eve the Cultural department organized a pre-training workshop for the youth festival for guidance and selection of students for various activities. The whole training session was guided by Cultural Co-Ordinator Dr. Anand Ambekar and the rest of the cultural team along with some well renowned Alumni shared their experiences with the new fresh minds of the Cultural Department.
- 56th Intercollegiate Mumbai University Youth Festival

This year after the pandemic, 56th Intercollegiate Mumbai University Youth Festival was organized in offline mode.

Zonal rounds commenced on 09th August 2023 at Rajendra Mane Engineering College, Ambav, Devrukh. Our college participated in 32 different events out of which we qualified in 19 events for the final round maintaining the Zonal Championship for Zone 10, for this year as well with 66 points. The college won various prizes in different categories viz. Theatre, Music, Fine Arts etc.

Final Rounds of the events were between 23rd of August 2023 to 13th of October 2023. Results of the same are as follows:

56th Intercollegiate Mumbai University Youth Festival 2023-23

- Silver Medal: Indian folk dance
- Bronze Medal: Indian Classical Vocal Debate group A

- Consolation: Story writing group A
- Prizes Bagged by One Act Play "Kondi": State level Lokankika One Act Play Competition Finalist
- Dadar Matunga Singing Competition: Tanvi More was selected for the final round. Assistance and management of both zonal and final round was done by cultural department's students under able guidance of Dr. Anand Ambekar.

- Dr. Anand Ambekar

Zep Annual Festival

This year's Zep annual festival commenced for three days, 21st December and 23rd December 2023. This year's Zep was organized in full offline mode. Various events under 7 different Categories were organized by students of college. Students won various prizes under various events.

Various Karandak's were given on the basis of a strict marking scheme and the judging was done by the teachers of college. This year two Karandaks were given for different categories like Maharja Karandak for Fashion group and Desai Karandak Sponsered by Desai Mangoes Pawas for the young entrepreneurs and overall championship RES Karandak was given to Fine arts group.

The award ceremony concluded in the presence of, R. E Societies Secretary Mr. Satish Shevde, Vice Secretary Mr. Shrikant Dudghikar, Principal. Dr. Prafulladatta Kulkarni, Commerce Vice Principal Dr. Yasmin Aowte, Science Vice Principal Dr. Aparna Kulkarni, Arts Vice Principal Dr. Chitra Goswami, Businessman Mr. Vijay Desai, and Dr. Anand Ambekar.

- Dr. Anand Ambekar

Gymkhana

● ZEP Inter Class Annual Sports

CHAMPIONSHIP 2023-24.

Annual Sports Competition of senior college was organized on 19,20,Dec.2023 at Jawahar Kridangan of Gogate Jogalekar College under Zep Annual Sports Festival. In this annual Sports Competition, Indoor sports like Badminton, Chess Carrom Table Tennis and Cricket, Kabaddi, Volleyball, Rug of War etc. were Organized Men-Women Event. On the occasion of this inauguration Chif Gest R.E. Societys Secretary Shri Satishji Shevade, Gymkhana President Dr.Chandrashekhar Kelkar, Principal Dr. P.P. Kulkarni, Administrative Vice Principal of the G J C College Dr. Makarand Sakhalkar, The Director of Sports Dr. Vinod Shinde, GJC Gymkhana Committee Vice President Dr. Vivek Bhide, Prof. Shree Amol Sahastrabudde, and others Professors and Gest were also present on the occasion. G J C Primer Cricket League Students are 20 boys and 8 girls cricket teams from all branches of the college participated in this sports competition of year 2023-24. a total 1360 student players from Athletics, Indoor and Outdoor participated In Zep Annual Sports competition. Sports Year 2023-24

II) G.J.C.Cricket Premier league 2023-24:-

The G.J.C cricket Premier League was organized as part of the Zep Annual Sports Festival December 2023 The 20 Teams of boys and 8 teams of girls participated. The competition was held in a very happy and enthusiastic atmosphere.

- The Commerce Branch Team bagged the Third place. and the bronze medal. In this cricket league PG branch Team won the runner-up title and silver medal.
- The GJC Premier cricket League title was won by Arts branch (F.Y.BA) Team.
- The P. G.- II branch Harshal Kamble won the best Bowler award.

- The Best Batsman Arts Branch Parth Gandhi. In the boys cricket Won tournament award.
- Sarthak Narvekar the student received the man of the series prize in the entire G.J.C Cricket Premier League Boys Competition 2023-24
- **Cricket GJC Women League - 2023-24.**
 - 1) Cricket Women Best Batsman- Gavri Jadhav.
 - 2) Cricket Women Best Bowler – Bhagyashree Pawar.
 - 3) Cricket Women Of The Series – Kajal Jadhav.
- In girls G.J.C. The Cricket League Arts Branch girls team got Third place and a bronze medal.
- The team of Arts branch got the runner-up position got Silver Medal of the competition and
- The Team of Commerce branch won the championship of the year 2023 – 24
- Year 2023-24 G.J.C. Golden Boy- Atharva Deepak Mane. (F.Y.BA).
- Year 2022-23 G.J.C. Golden Girl - Shruti Suresh Durgavali (S.Y.BA).

Gogate Jogalekar College Ratnagiri Inter Class Annual Sports

• Festival Faculty GENERAL CHAMPIONSHIP 2023-24.

- 1) Fourth place- p.g. faculty – 173 points .
- 2) Third place- science faculty – 332 points.
- 3) Second place- commerce faculty – 917 points
- 4) First place - arts faculty – 1036 points

1) Indoor Game

a) Badminton:-

- In Men single Badminton - for Men third place and Bronze medal won by Mihir Vijay

Waghate Second place and silver medal by Atharva Shekhar Kavitke and first place gold medal won by Siddhesh Mangesh Phansekar.

- In Men Badminton Doubles- Tournament third place & Bronze by Rigved Nilesh Sarjoshi / Atharva Sandip Desai. The second place and silver medal by Chaitya Kishor Jain / Sharvil Vilas Sansare & The First place & Gold medal won by Siddhesh Mangesh Phansekar/ Mihir Vijay Waghate.
- In Women Singal Badminton – For Third place and Bronz. Medal, won by Chitra Pradip Prabhu. The Second place and Silver medal Won by Ritisha Vijay Shelar, and First place and Gold medal won by Kalpaja Prabhakar Jogalekar.
- In Women Badminton Doubles-Third place and Bronze medal won by Gayatri Haldavnekar / Samiksha Mukadam. The second place and silver medal Won by KalpajaJogalekar// Sampada Mahabal, and The First place and Gold medal won by Mansi Kolge / Chitra Prabhu.

b) Table Tennis:-

In Table Tennis single Men's- third place and Bronze won by Rigved Nilesh Sarjoshi, The second place and Silver medal won by Umer Mustafa Jambharkar, and The First place and Gold medal won by Sujal Pravin kadam.

c) Carrom:-

- In carrom Woman singls.- Third place and Bronze medal won by Samiksha Shripad Mukadam. The second place and silver medal won by Veda Sandip Chavan and the first place & Gold medal won by Samruddhi Rajesh Lingayat.
- In Carrom Singles Men – The Third Place And Bronze Medal Won by Suyog Rasal. The Second Place And Silver Medal Won by Ritikesh Shivalkar The FirstPlace

and Gold Medal Won by Nirvan Milind Kamble.

- In Women Carrom Doubles-Third place and Bronze medals Won by Bushra Bargir/Daniya Phansopkar second place and silver medal by Vaishnavi Pramod Panchal / Tanvi Rajesh Girkar . and first place gold medal won by Samiksha Shripad Mukadam/Veda Sandip Chavan.
- In Men Carrom Doubles- Third place & Bronze won by Aditya Vijay Rathod / Mehasan Manjar Solkar.

The second place and silver medal

won by Pranav Nandakishore Bane / Sahil Sandip Lingayat. The First place & Gold medal won by Nirvan Milind Kamble / Durvank Ganesh Homkalas.

d) Chess :-

- In Chess Men- third place and Bronze won by. The second Niranjan Ekanath Tendulkar. The Second place and Silver medal won by Rigved Nilesh Sarjoshi. and The First place and Gold medal won by Atharva Sandip Desai.
- In Chess Women Singal - Third place and Bronze medal won by Namrata Manish Desai. The second place and silver medal won by Shreya Prakash Parulekar. and the first place & Gold medal won by Avanti Avinash kale.
- In Table Tennis Singles Women – .The Thaird Place And Bronze Medal Won by Vaibhavi Vijay Nijsure. The Second Place & Won by Silver medal Manasi Umesh Kolge. The First Place and Gold Medal Won by Chitra Pradip Prabhu.
- In Table Tennis Doubles Men - The Thaird Place & Won by Bronze medal Chaitya Kishor Jain/ Sharvil Vilas Sansare .The Second Place & Silver medal Won by Jay Vijayakumar Rathod / Mustafa Umer

Jambharkar & First Place & Gold medal
Won by Sujal Pravin kadam/ Rigved Nilesh
Sarjoshi.

2) Outdoor Game:-

a) ATHLETICS :-

- **In 100m.Run Men-** Third place & Bronze Won by Atharva Dipak Mane. The second place and silver medal by Saurabh Rajaram. Phutak & The First place & Gold medal won by Saurabh Balekar.
- **In 100m. Run Women** – Third Place & Bronze medal Won by Sejal Mangesh Jadhav. The Second Place & Silver medal Won by Siddhi Mankar & First Place & Gold medal Won by Gavranghi Bhatkar.
- **In 200 m. Run Women** – For Third place and Bronzmedal won by Saniya Santosh Gavankar.The Second place and Silver medal Won by Sejal Mangesh Jadhav. and First place and Gold medal won by Shruti Sanjay Durgavli.
- **In 200m. Run Men** -Third place and bronze medal won by Bhushan Jadhav. The second place and silver medal Won by Saurabh Rajaram Phutak and The First place and gold medal won by Atharva Dipak Mane.
- **In 400m Run Women** - Third place and bronze medal won by Prachi Vilas Ghanekar. Second place and silver medal Won by Sejal Mangesh Jadhav. and first place gold medal won by .Shruti Durgavali.
- **In 400m.Run Men** - Third place & Bronze Won by Aryan Prashant Ghadshi. The second place and silver medal by Atharva Dipak Mane. & The First place & Gold medal won by Tushar Mohan Londhe
- **In 800 m. Run Women** – For Third place and Bronzmedal won by Renuka Vijay Kamble. The Second place and silver medal Won by Sejal Mangesh Jadhav. and First

place and Gold medal won by Shruti Durgavali.

- **In 800 m. Run Men** -Third place and Bronze medal won by Gavrav Ravindra Chavan. The second place and silver medal Won by Atharva Dipak Mane. and The First place and Gold medal won by Tushar Mohan Londhe.
- **In 1500 m Run Women** - Third place and Bronze medal Won by Samiksha Santosh Toskar. second place and silver medal Won by Diksha Prakash Mohite and first place gold medal won by Shruti Durgavali.
- **In 1500 m. Run Men** - Third place & Bronze Won by Gavrav Ravindra Chavan. The second place and silver medal by Atharva Dipak Mane & The First place & Gold Medal Won by Tushar Mohan Londhe.
- **4×400 Rely Women** –For Third place and Bronze medal won
 - 1)Ashtagandha Varak
 - 2)Arpita S. Shinde
 - 3) Vijayshree Narale.
 - 4) Saloni Salvi.

The Second place and Silver medal Won by

 - 1) Tanvi Satam.
 - 2) Niyati Vasave.
 - 3) Tanuja Kamble
 - 4) Pallavi Nachankar.

First place and Gold medal won by

 - 1) Shruti Sanjay Durgavli
 - 2) Samiksha Santosh Toskar
 - 3) Diksha Prakash Mohite
 - 4) Saniya Santosh Gavankar.
- **4×400 Rely Men** –
Third place and Bronze medal won by
 - 1) Rohit Nagavekar

2) Bhushan Jadhav

3) Lambe

4) Aryan Pawar.

The second place and silver medal Won by

1) Atharva Dipak Mane

2) Omkar Sanjay Padaye

3) Saurabh Balekar

4) Suyash Bargode.

The First place and Gold medal won by

1) Tejas Salvi.

2) Shubham Kamble

3) Shubham Agre

4) Pranit Chile.

- In Swimming 50.mt.Brest Strok. Women - Third place and Bronze medal won by Shruti Mahadik. Second place and silver medal Won by Swara Shinde and first place gold medal won by Shraddha Birvadkar.
- In Swimming 59 mt.Brest Strok Men - Third place & Bronze Won by Aaryan Prabhu Desai. The second place and silver medal by Atharva Desai & The First place & Gold medal won by Aryan Ghadshi.
- In Swimming 50 mt Free Style Women – Third place and Bronzmedal won by Shruti Mahadik. The Second place and Silver medal Won by Swara Shinde.and First place and Gold medal won by Shraddha Birvadkar
- In Swimming 100 mt Free Style Men - Third place and Bronze medal won by Aryan Prabhu Desai. The second place and silver medal Won by Atharva Desai and The First place and Gold medal won by Aryan Ghadshi.
- In Swimming 100 mt Free Style Women - The Second Place & Silver medal Won by Purva kadam. The. First Place & Gold Medal Won by Shraddha Birvadkar.

3) Team Championship: -

• Kabaddi Men:-

1) Third place – Commerce Faculty.

2) Second Place – Science Faculty.

3) First Place - Arts Faculty .

• Kabaddi Women: -

1) Third place – Science Faculty.

2) Second Place - Arts Faculty

3) First Place – Commerce Faculty.

• Tug-Of-War Men :-

1) Third place – Science Faculty.

2) Second Place. - Commerce Faculty

3) First Place - P.G. Faculty

• Tug-of War Women: -

1) Third place - Science Faculty.

2) Second Place - Commers Faculty.

3) First Place - Arts Faculty.

• Football Men:-

1) Second Place - Commerce Faculty

2) First Place – Arts Faculty.

• Volleyball Men :-

1) Third place – Science Faculty.

2) Secod place- Arts Faculty

3) First place:- Commerce Faculty.

• Volleyball Women: -

1) Second Place - Arts Faculty

2) First Place - Commerce Faculty

• G.J.C Cricket Premier Legue.

1) Cricket Men :-1) Third place – Commerce Faculty. 2) P.G. Faculty 3) Arts Faculty

2) **Cricket Women** - 1) Third place – Arts Faculty 2) Second Place - Arts Faculty 3) Commerce Faculty .

3) **kho – Kho Men** – 1) Second Place – Arts Faculty. 2) First Place – Commerce Faculty.

4) **Kho – Kho Women** – 1) First Place – Arts Faculty.

• Konkan Zone Inter Collegiate Participation and Achievement At Mumbai University Tournament 2023-24.

1) Konkan Zon Inter Collegiate Women Volleyball Tournament 2023-24 – Achieved Second Place Participated Students 1)Palak Rajesh Keer Pawar 2) Gandhali Ramakant Bane 3)Madhura Mangesh Raut 4) Riddhi Pramod Zagade 5) Siddhi Pramod Zagade 6) Sawara Ajit Shinde 7) Nupur Yogesh Achrekar 8)Minal Deepak Pawar 9) Marmika Prakash Toraskar 10) Seema Krishana Hdamani 11) Akanksha Vijay Bombale . G J C Players 1) Gandhali Ramakant Bane 2) Riddhi Pramod Zagade 3) Palak Rajesh Keer 4) Swara Ajit Shinde 5) Akshaya Vijay Bombale 6) Nupur Yogesh Achrekar Selected by Konkan Zon Volleyball Women Team, Participated Mumbai University Volleyball Tournament And Selection Trial For All India Inter University Women Tournament 2023-24.

2) Konkan Zone Inter Collegiate Men's Volleyball Tournament 2023-24 – Achieved for Silver Medal & Participated Students 1) Sahil Sanjay Sangare 2) Swarup Prakash Kuvar 3) Omkar Rajan Kedar 4) Shreyas Chandrashekhar Kajarekar 5)Parth Milind Mulye 6) Harsh Deepak More 7) Sahil Vinod Kurte 8) Tushar Arvind Kamble 9) Parth Santosh Patil 10)Atharva Milind Ghadshi 11) Sahil Sandip Shinde . G J C Players 1) Sahil Sandeep Shinde 2) Harsh Deepak More Selected by Konkan Zon Volleyball Men Team Participated in Mumbai University Volleyball Tournament And Selection Trial For All India Inter University Tournament 2023-24.

3) Konkan Zon Inter Collegiate Men/Women Hockey Tournament 2023-24 –

Participated Students Men- Hockey Team - 1) Sairaj Santosh Chalke 2) Aditya Sanjay Kadam & Women Hockey Team – 1) Nupur Sunil Khedekar. G J C Men – Women Players Selected by Konkan Zone Hockey Team Participated in Mumbai University Hockey Tournament And Selection Trial For All India Inter University Men/Women Tournament 2023-24.

4) Konkan Zone Inter Collegiate Men Badminton Tournament 2023-24 Achieved For Gold Medal & Participated Students Siddhesh Mangesh Phansekar, Varad Pradip Shinde, Atharva Shekhar Kavitke, Atharva Santosh Khedekar , Mihir Vijay Waghate, Sharvil Vilas Sansare. G J C Players 1) Siddhesh Mangesh Phansekar 2) Varad Pradip Shinde Shinde Selected by Konkan Zone Badminton Men Team Participated Mumbai University Badminton Tournament And Selection Trial For All India Inter University Men Badminton Tournament 2023-24.

5) Konkan Zone Inter Collegiate Women Taekwondo Tournament 2022-23 Participated Students Shruti Ramchandra Chavan - Gold Medal, Prasanna Vinayak Gavade - Bronze Medal, Sai Sandesh Sawant – Gold Medal G J C Players Shruti Ramchandra Chavan, Sai Sandesh Sawant Selected by Konkan Zone Women Taekwondo Team Participated Mumbai University Women Taekwondo Tournament And Selection Trial For All India Inter University Women Taekwondo Tournament 2023-24.

6) Konkan Zone Inter Collegiate Men Taekwondo Tournament 2023-24 Participated Students 1) Sujal Ranjit Solanki - Gold Medal 2) Raj Ulhas Sawantdesai - Silver Medal 3) Vedant Suraj Chavan - Gold Medal Sahil Shilesh Ambekar - Bronze Medal, Parth Vinayak

Gavade - Bronze Medal G J C Players, Sujal Ranjit Solanki, Raj Ulhas Sawantdesai, Vedan Suraj Chavan . Selected by Konkan Zone Men Taekwondo Team Participated Mumbai University Men Taekwondo Tournament And Selection Trail For All India Inter University Men Taekwondo Tournament 2023-24.

- 7) Konkan Zon Inter Collegiate Women's Yogasana Competition 2023-24 – Avanti Avinash kale Achieved for Silver Medal & Second Place & Selected by Konkan Zon Yogasana Women Team, Participated Mumbai University Women's Yogasana Tournament And Selection Trial For All India Inter University Women's Yogasana Competition 2023-24.
- 8) Konkan Zon Inter Collegiate Men Rugby Tournament 2023-24 – Achieved for Fourth Place and Participated Students 1) Kushal Dilip Mohite Pawar 2) Sairaj Santosh Chalke 3) Pawan Sadashiv Bharti 4) Sarvesh Lavu Ambekar 5) Ravindra Dattaram Machivale 6) Dipesh Dilip Jadhav 7) Pritam Dilip Jadhav 8) Fizal Abbas Jethi 9) Dishant Achyut Kamble 10) Omkar Santosh Khambare 11) Tushar Mohan Londhe 12) Nishad Dnanadev Patil.
- 9) Konkan Zon Inter Collegiate Women Weightlifting Tournament 2022-23 – Achieved for Medal And Participated Students 1) Disha Dilip Gurav - 49 kg - Silver Medal 2) Rutuja Prakash Gurav – 64 kg - Silver Medal 3) Gauri Udaya Jadhav - 64 kg – Silver Medal G J C Players : Gauri Udaya Jadhav, Rutuja Prakash Gurav, Disha Dilip Gurav Selected by Konkan Zone Women Weightlifting Team, Participated Mumbai University Women Weightlifting Tournament And Selection Trial For All India Inter University Women Weightlifting Tournament 2023-24.

10) Konkan Zon Inter Collegiate Men

Weightlifting Tournament 2023-24 – Achieved for Medal And Participated Students Siddhesh Ramdas Sukam - 81 kg - Silver Medal, G J C Players- Siddhesh Ramdas Sukam, Selected by Konkan Zon Men Weightlifting Team, Participated Mumbai University Women Weightlifting Tournament And Selection Trial For All India Inter University Men Weightlifting Tournament-2023-24.

- 11) Konkan Zon Inter Collegiate Men Powerlifting Tournament 2022-23 – Achieved for Medal And Participated Students 1) Siddhesh Ramdas Sukam - 83 kg - Silver Medal 2) Aman Ashok Varishe- 59 kg – Fourth Place G J C Players 1) Siddhesh Ramdas Sukam Selected by Konkan Zone Men Powerlifting Team, Participated Mumbai University Men Powerlifting Tournament And Selection Trial For All India Inter University Men Powerlifting Tournament 2023-24.
- 12) Konkan Zon Inter Collegiate Women Powerlifting Tournament 2022-23 – Achieved for Medal And Participated Students-Rutuja Prakash Gurav - 63 kg - Silver Medal, Disha Dilip Gurav - 52 kg - Silver Medal, Gauri Udaya Jadhav - 57 kg - Silver Silver Medal. G J C Players- Gauri Udaya Jadhav, Rutuja Prakash Gurav, Disha Dilip Gurav Participated Mumbai University Women Powerlifting Tournament and Selection Trial for All India Inter University Women Powerlifting Tournament 2023-24.
- 13) Konkan Zon Inter Collegiate Men Cross-Country Tournament 2023-23 – Achieved for Bronze Medal & Third Place Participated Students- Ravindra Dattaram Machivale, Sasiraj Santosh Chalke, Dipesh Dilip Jadhav, Pritam Dilip Jadhav, Tushar Mohan Londhe, Atharva Dilip Mane.

14) Konkan Zon Inter Collegiate Women

- Cross-Country Tournament 2022-23 – Achieved for Silver Medal & Second Place Participated Students 1) Shruti Sanjay Durgavali -Individual - Silver Medal 2) Aishvarya Rajiv Londhe 3) Saniya Santos Gavankar 4) Samiksha Santosh Toskar 5) Diksha Prakash Mohite 6) Prachi Vilas Ghanekar G J C Player:- Shruti Sanjay Durgavali Selected by Konkan Women Cross-Country Team, Participated Mumbai University Women Cross-Country Tournament- Silver Medal And Selection Trial For All India Inter University Women Cross-Country Tournament 2023-24.
- 15) Konkan Zon Inter Collegiate Women Fencing Tournament 2023-24 – Achi Participated Students Shraddha Satyawar Birvadkar, Disha Dilip Gurav & Selected by Konkan Zone Fencing Women Team at Mumbai University Women Fencing Competition 2023-24.
- 16) Konkan Zon Inter Collegiate Men Table Tennis Tournament 2022-23 – Achieved for Gold Medal And First Place Participated Students Sujal Pravin kadam, Jay Vijayakumar Rathod, Mustafa Umer Jambharkar, Rigved Nilesh Sarjoshi . G J C Players: Sujal Pravin kadam, Jay Vijayakumar Rathod, Mustafa Umer Jambharkar Selected by Konkan Zone Men Table Tennis Team, Participated Mumbai University Men Table Tennis Tournament. And Selected Trial For all India Inter University Men Table Tennis Tournament 2023-24.
- 17) Konkan Zon Inter Collegiate Men Cricket Tournament 2023-24 – Achieved for Bronze Medal And Third Place Participated Students 1) Sarthak Padmakar Nagvekar 2) Om Ganesh Nagvekar 3) Harshal Prakash Kamble 4) Yesh Vijaya Agre 5) Parth Vishwas Gandhi 6) Atharva Nitin Dhomne 7) Ayush Prakash Shivalkar 8) Atharva

Dinesh Chavande 9) Parth Milind Mulye 10) Shriram Sudhakar Akhade 11) Rohan Ramesh Kalakar 12) Venkatesh Ankush Yedge 13) Pancham Umesh Wadekar 14) Pawan Sadashiv Bharti 15) Sarvesh Anant Patil 16) Vishal Vinod Kokate. G J C Players 1) Atharva Nitin Dhomane 2) Parth Vishwas Gandhi Selected by Konkan Men Cricket Team, Participated in Mumbai University Men Cricket Tournament Achieved- Bronze Medal And Selection Trial For All India Inter University Men Cricket Tournament 2023-24 Achieve Bronze Medal & Parth Vishwas Gandhi Selected by Mumbai University Cricket Men Team Participate West Zone' Inter University Cricket Men Turnament 2023-24.

- 18) Konkan Zon Inter Collegiate Women Athletis Tournament 2023-24 – Achieved for Medal And Participate 1) Shruti Sanjay Durgavli 2) Saniya Sanjay Gavankar 3) Samiksha Santosh Toskar 4) Aishvarya Rajiv Londhe 5) Diksha Prakash Mohite 6) Prachi Vilas Ghanekar G J C Players 1) Shruti Sanjay Durgavali Selected by Konkan Women Athletics Team, Participated Mumbai University Women Athletics Tournament And Selection Trial For All India Inter University Women Athletics Tournament 2023-24.
- 19) Konkan Zon Inter Collegiate Men Athletics Tournament 2023-24 – Achieved for Medal and Participated Students 1) Ravindra Dattaram Machivale – 4×400 Relay - Bronze Medal 2) Sasiraj Santosh Chalke - Long Jump - Silver Medal 3) Jadhav Dipesh Dilip - Walking- Silver Medal 4) Jadhav Pritam Dilip - Participated 5) Tushar Mohan Londhe- 4×400 Bronze Medal 6) Atharva Dilip Mane – 1500 m Run – Bronze Medal 7), 8) Dishant Achyut Kamble– Stepalchess - Participated G J C Players 1) Jadhav Dipesh Dilip 2) Sairaj Santosh

- Chalke 3) Tushar Mohan Londhe 4) Ravindra Dattaram Machivale . Selected by Konkan Men Athletics Men Team, Participated in Mumbai University Women Athletics Tournament And Selection Trial For All India Inter University Men Athletics Tournament 2023-24.
- 20) Konkan Zone Inter Collegiate Men Kabaddi Tournament 2023-24 - Participated Students 1) Aryan Chandan Kamble 2) Suyash Mangesh Bargode 3) Saurabh Suresh Balekar 4) Ritesh Ravindra Gotad 5) Atharva Pradip Sagvekar 6) Anish Dipak Kolge 7) Fizal Abbas Jethi 8) Atharva Prabhakar Kamble 9) Nishad Dnanadev Patil 10) Raj Sanjay Agre 11) Pratik Mahendra Padave 12) Samar Santosh Manchekar.
- 21) Konkan Zone Inter Collegiate Women Chess Tournament 2023-24 Achieved for Gold Medal And Participated Students 1) Manasi Umesh Kolge 2) Avanti Avinash Kale 3) Jidnyasa Gajanan Sawant 4) Majiri Santosh Gurav 5) Namrata Manish Desai G J C Players 1) Avanti Avinash Kale 2) Manasi Umesh Kolge 3) Jidnyasa Gajanan Sawant Selected by Konkan Zone Women Chess Team Participated Mumbai University Women Chess Tournament And Selection Trial For All India Inter University Women Chess Tournament 2023-24.
- 22) Konkan Zone Inter Collegiate Men Chess Tournament 2023-24 – Achieved Bronze Medal & Third Place Participated Students 1) Rigved Nilesh Sarjoshi 2) Nishant Deepak Patil 3) Anuj Lakshuman Pujari 4) Vedant Ramesh Saverdekar 5) Atharva Sandeep Desai 6) Manas Santosh Sidhaye.
- 23) Konkan Zone Inter Collegiate Men Swimming Tournament 2022-23 Participated Students 1) Karan Mahesh Milke - 1) 100 Mt. Freestyle - Silver Medal, 100 Mt. Breast Strokes – Silver Medal.2) Aryan Ghadshi - 100m. Free style- Bronze Medal. G J C Players 1) Karan Mahesh Milke 2) Aryan Ghadshi Selected by Konkan Zone Men Swimming Team Participated Mumbai University Men Swimming Tournament & Selection Trial For All India Inter University Men Swimming Tournament 2023-24
- Special Achievement in All India Inter University year of 2022-23 by Gogate Joglekar College.
- 1) Konkan Zone Inter Collegiate Women Kabaddi Tournament 2023-24 Participated Students 1) Hardika Sandeep Surve 2) Pranali Punaji Suvare 3) Tirtha Pradip Surve 4) Akshaya Madukar Jadhav 5) Sanika Vijay Mandavkar 6) Nandini Bhikaji Kochare 7) Diksha Prakash Mohite 8) Saniya Santosh Gavankar 9) Amisha Yashwant Pawar 10) Samiksha Santosh Toskar 11) Aishwarya Rajiv Londhe 12) Seema Kishna Hadmani. G J C Players 1) Sanika Vijay Mandavkar Selected Konkan Zone Women Kabaddi Team Participated Mumbai University Women Kabaddi Tournament & Selection Trail in all India Inter University Tournament.
- 2) Konkan Zone Inter Collegiate Men Best Physics Competition 2023-24. 1) Ayush Prasanna Surve - First Place 2) Shiddhesh Mangesh Phansekar 3) Ganesh Tushar Gurav GJC Player 1) Ayush Prasanna Surve Selected Konkan Zone Men Best Physics Team & Achieved Bronze Medal at Mumbai University Competition.
- 3) Konkan Zone Inter Collegiate Men Handball Tournament 2023-24. Achieved First Place & Participated Students 1) Parth Santosh Patil 2) Aryan Vishvas Nevarekar 3) Suyog Sande ep Shinde 4) Sheyas Chandrashekhar Karekar 5) Saurabh Sushil Zagade 6) Rohan Santosh Surve 7) Soham

Manoj Kumar Sawant 8) Shreepad Sudhir Shivalkar 9) Aditya Gopal Verulkar 10) Atharva Prasad Ghanekar 11) Atharva Nitin Karekar 12) Vivek Vitthal Vedre . GJC Players 1) Parth Santosh Patil 2) Saurabh Sushil Zagade 3) Aryan Vishvas Nevarekar 4) Atharva Prasad Ghanekar 5) Rohan Santosh Surve 6) Atharva Nitin Karekar Selected by Konkan Zone Men Handball Team Participated Mumbai University Men Handball Tournament & Selection Trail in all India Inter University Handball Tournament 2023 -24.

- 4) Avanti Avinash kale - Selected by Mumbai University Yogasana Women Team in West Zone & All India Inter University Yogasana Women Championship to be held Anna University Sports Board, Chennai From 1st to 4th December 2023 Achieved - Six Place.
- 5) Shruti Sanjay Durgavli - Selected by Mumbai University Women Cross Country Team In All India Inter University Women Cross Country Competition held at Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded, on 10th March 2024.
- 6) Karan Mahesh Milke- Participated by Maharashtra State Modern Pentathlon Swimming Competition Men Team in Balewadi,Pune 2023-24 and achieved - Gold Medal

- Dr. Vinod Shinde

admissions. In the academic year 2023-24 about 155 students are admitted on the basis of merit. Various programs have been organised through formation of core committee in the academic year. The core committee along with existing students in the Chatrawas has organised welcome to the newly admitted students in the hostel.

Like every year 'Satyanarayan Pooja' on 15th August was organised in the hostel. On 8th August, 2023 and 1st December 2023 a 'Blood Donation Camp' was jointly organised by Gogate – Jogalekar College and O.P.Jindal Chatrawas. 45 and 40 students have respectively participated and donated blood. A Farewell was also organised for 12th standard, graduation and post-graduation students. Kojagari Pournima, Shiv Jayanti as well as several cultural program ,were also organised with the aim to provide an opportunity for all-round development of the students.

This year Shri. Chandorkar is looking after to the hostel mess. Shri.Chandarkar, Shri. Sangare, Shri. Gurav, Shri. Sangare and Shri. Gawade assisting in the functioning of the hostel. Similarly, Shri. Joshi (Plumber) and Shri. Ghanekar, Shri. Joshi (Electrician) have also helped a lot by offering their services from time to time. The hostel is functioning according to pre-determined objectives and plans under guidance and with co-opration of Shrimati. Shilpatai Patwardhan (Chairman), Shri. Satishji Shevade (Secretary), Principal Dr. M.R. Sakhalkar, and Shri. Naik sir (Co-ordinator of Hostel).

- Mr. Mangesh S. Bhosale

O. P. Jindal Chhatravas

R.E. Society`s O. P. Jindal Chatrawas provides accommodation and mess facilities to the male students. The students from A.K. Junior College, Gogate - Jogalekar College and S.B.Keer Law College are admitted in the R.E. Society`s O.P.Jindal Chatrawas. In this Chatrawas the students belonging to Ratnagiri, Sindudurga, Raigad, Kolhapur and some other district pursuing their graduations and post graduations are taking

P. S. Kelkar Girls Hostel

Due to the delayed schedule of University exams, girls from last academic year too were in hostel up to June 2023. And this year offline admission process was continued till August 2023. 184 girls are admitted in the hostel. On the occasion of Kargil day a lecture of MRS Deepti Pandit was organised on 26th July 2023. This year also along with welcome and fair well feast, about 10 different festivals, special days are celebrated as follows.

- Special flag hosting was arranged in front of hostel on the occasion of Independence Day.
- Mangla Gaur program on 26th August 2023.
- Shri. Krishna Janmashtami and Gopal Kala on 6th and 7th September 2023.
- Vijayadashmi on 24th October 2023.
- Kojagiri Purnima on 28 October 2023.
- A lecture on cyber awareness with the help of computer science department on 4th December 2023.
- Swar Jijai with the help of Rashtra Seva Samiti on 9th December 2023.

Third floor construction was completed which is partially financed by Hostel alumnus and member of advisory board of R E Society, Sau Anagha Chitale. Aakansha Padhye student from M.Sc. mathematics worked as General Secretary for the year 2023-24. Tanvi Gogate student of M.Sc.chemistry awarded as a student of the year 2023- 24. The hostel is running as per the vision of the R E Society and hostel staff along with supervisor Mrs Janhavi Bhide is working for betterment of the girls' students under guidance of R E Society authorities

- Mr. P. P. Kokaje

कै. ज. वा. तथा बाबुराव जोशी

महाविद्यालयाच्या समृद्ध ग्रंथालयाचा परिचय:- गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयाचे कै. ज. वा. तथा बाबुराव जोशी ग्रंथालय हे रत्नागिरी जिल्ह्यातील एक अग्रगण्य आणि समृद्ध असे ग्रंथालय आहे. ग्रंथालयाची स्थापना महाविद्यालयाबरोबरच म्हणजे १९४५ यावर्षी झाली. ग्रंथालयात मुक्तद्वार पद्धतीने केलेली कपाटांची रचना, ग्रंथ देव-घेव कक्ष, प्रशस्त अभ्यासिका कक्ष, संदर्भ ग्रंथ दालन, दुर्मिळ ग्रंथ दालन, वेब ओपॅक, नियतकालिकांचा कक्ष, स्पर्धा परीक्षा कक्ष, पदव्युत्तर अभ्यासिका कक्ष, मोफत इंटरनेट कक्ष, इनफ्लोबनेट-एन.लिस्ट, डेलनेट; मंद शास्त्रीय संगीत ऐकण्याची सुविधा अशा वैविध्यपूर्ण आणि विद्यार्थीभिमुख सेवा-सुविधा नियमितपणे पुरविण्यात येतात. अर्थातच विद्यार्थ्यांचा या सर्व सेवा-सुविधांना उत्तम असा प्रतिसाद मिळत असतो.

सद्यस्थितीत ग्रंथालयाची एकूण ग्रंथ संख्या ०१,२०,३५७ असून एकूण किंमत रु. ०२,०६,२१,७८५ इतकी आहे. ग्रंथालयात २१ दैनिके व ७१ नियतकालिके नियमित येत असतात. तर ११०००+ ई-जर्नल्स; १९९५००+ ई-बुक्स; १०००००+ ई-प्रबंध (इन्फ्लोबनेट- एनलीस्ट आणि डेलनेट ऑनलाइन डेटाबेसमार्फत); ७८ दुर्मिळ हस्तलिखिते; २८१ दुर्मिळ ग्रंथ; ६४ शोधनिबंध; ८१० ऑडीओ व्हिड्युअल वाचनसाहित्य याखेरीज अनेक प्रकारचे डाटाबेस उपलब्ध आहेत. विद्यमानवर्षी विविध अनुदानांतर्गत ग्रंथालयाने १२८ ग्रंथ खरेदी केले असून दि. ३१ डिसेंबर २०२४ अखेर या खरेदीपोटी रु. ३९,२४६ इतकी रक्कम खर्च केली आहे.

ग्रंथालयातील विविध स्वतंत्र कक्ष आणि तेथील उपलब्ध सेवा-सुविधा

- १) मुक्तद्वार पद्धती (तळमजला)- 'ग्रंथ हे उपयोगासाठी आहेत आणि प्रत्येक ग्रंथाला त्याचा वाचक मिळाला पाहिजे' या ग्रंथालय शास्त्रातील नियमाला अनुसरून कोणत्याही ग्रंथालयाची 'मुक्तद्वार पद्धती' ही गरज असते. परिपूर्ण ग्रंथालयाच्या दृष्टीने मुक्तद्वार पद्धती हे एक अत्यंत महत्वाचे बलस्थान आहे. या पद्धतीमद्धे वाचकाला आपल्या आवडीचा ग्रंथ कपाटातून स्वहस्ते निवडता येत असल्याने महाविद्यालयीन ग्रंथालयाच्या या स्तुत्य उपक्रमाला सुरुवातीपासून विद्यार्थी आणि प्राध्यापक यांचा उत्स्फूर्त असा प्रतिसाद लाभत आहे.
- २) पुस्तक देव-घेव कक्ष (तळमजला)- पुस्तक देव-घेव सेवा कोणत्याही ग्रंथालयाची अत्यंत महत्त्वपूर्ण सुविधा मानली जाते. ग्रंथालयाच्या पुस्तक देव-घेव कक्षाद्वारे सकाळी ०७.३० ते सायं. ०५.०० या वेळेत सर्व शाखांतील विद्यार्थ्यांना पुस्तक देव-घेव करण्यात येते. पदवीपर्यंतच्या विद्यार्थ्यांना एकावेळी एक पुस्तक, एम. ए. आणि एम. कॉम. मधील विद्यार्थ्यांना एकावेळी दोन पुस्तके तर एम. एस्सी.च्या विद्यार्थ्यांना एकावेळी ०३ पुस्तके आठ दिवसांकरिता घरी अभ्यासण्याकरिता देण्यात येतात. याशिवाय महाविद्यालयीन प्राध्यापक आणि कर्मचारी यांना सकाळी ०७.३० ते सायंकाळी ०५.४५ या वेळेत पुस्तक देव-घेव करण्यात येते. प्राध्यापकांना ३० पुस्तके आणि कर्मचाऱ्यांना १० पुस्तके वर्षभरासाठी घेण्याची सुविधा उपलब्ध आहे.

- ३) अभ्यासिका कक्ष (पहिला मजला)- ग्रंथालयाच्या अभ्यासिकेत विद्यार्थ्यांकरिता अभ्यास करण्यासाठी स्वतंत्र बैठक व्यवस्था आहे. सुमारे २८० विद्यार्थी अभ्यासाकरिता बसतील इतकी प्रशस्त जागा उपलब्ध आहे. याच ठिकाणी 'दैनंदिन वर्तमानपत्रे' वाचण्याची उत्तम व्यवस्था करण्यात आली असून हा कक्ष सर्व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांकरिता सकाळी ०७.३० ते सायंकाळी ०५.४५ पर्यंत खुला असतो. तर परीक्षेच्या कालावधीत सदर कक्ष सकाळी ०७.३० ते रात्री ०९.०० पर्यंत आणि सुट्टीच्या दिवशी सकाळी ०७.३० ते दुपारी ०२.३० या वेळेत खुला ठेवण्यात येतो.
- ४) संदर्भ ग्रंथ दालन (तळमजला)- विविध प्रकारचे मराठी, संस्कृत, हिंदी, उर्दू आणि इंग्रजी भाषेतील विश्वकोश, शब्दकोश, नकाशे, संस्कृतीकोश अशी अनेक आणि महत्त्वपूर्ण संदर्भ साधने उपलब्ध असलेला हा एक परिपूर्ण असा महाविद्यालयीन ग्रंथालयाचा संदर्भ ग्रंथ कक्ष आहे.
- ५) दुर्मिळ ग्रंथ दालन (तळमजला)- याठिकाणी सुमारे २८१ अतिशय दुर्मिळ असे ग्रंथ आणि हस्तलिखिते ठेवण्यात आली आहेत. सदर ग्रंथ १९३५ पूर्वी प्रकाशित झालेले आहेत. तसेच ७८ दुर्मिळ अशा हस्तलिखितांचा संग्रह आहे.
- ६) नियतकालिके कक्ष (तळमजला)- महाविद्यालयीन ग्रंथालयात कला, विज्ञान आणि वाणिज्य या तीन शाखांना वाहिलेली आणि विविध विषयांची नियतकालिके वाचकांकरिता या कक्षात उपयोगाकरिता ठेवण्यात आली आहेत.
- ७) स्पर्धा परीक्षा आणि सेट-नेट कक्ष (तळमजला)- याठिकाणी एम. पी. एस. सी., यू. पी. एस. सी., पोलीस भरती, बँक भरती परीक्षा, स्टाफ सिलेक्शन आणि इतर परीक्षांकरिता लागणारी पुस्तके विद्यार्थ्यांकरिता उपलब्ध आहेत. तसेच सेट-नेटचा अभ्यास करू इच्छिणाऱ्या विद्यार्थी आणि प्राध्यापकांकरिता त्यांच्या विषयांची पुस्तके या कक्षात उपलब्ध आहेत.
- ८) मोफत इंटरनेट कक्ष (पहिला मजला)- विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन उपलब्ध असलेली माहिती प्राप्त होण्याच्या दृष्टीने इंटरनेट कक्ष (वाय-फाय झोन) कार्यान्वित असून तो पूर्णतः मोफत आहे. या उपक्रमाला नेहमीच विद्यार्थ्यांचा प्रतिसाद मिळत आला आहे.

- ९) पदव्युत्तर आणि बहिस्थ विद्यार्थी अभ्यास कक्ष (पहिला मजला)- महाविद्यालयीन पदव्युत्तर विभागात शिक्षण घेणाऱ्या आणि ग्रंथालयाची बहिस्थ सुविधा घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांकरिता एका स्वतंत्र अभ्यास कक्षाची निर्मिती करण्यात आली आहे.

विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयाकडे वळविणारे आणि अधिक वाचानाकरिता प्रवृत्त करणारे ग्रंथालयाचे 'विद्यार्थीभिमुख उपक्रम

- १) ग्रंथालयात नव्याने दाखल झालेल्या वाचन साहित्याची यादी आणि विद्यापीठ परीक्षांचे प्रश्नसंच संबंधित विभाग प्रमुखांना वितरीत करण्यात येतात.
 - २) ग्रंथालयात नव्याने दाखल झालेले ग्रंथ मुख्य प्रवेशद्वारावरील 'नवीन आकर्षणे' या ठिकाणी तसेच वेबसाईटवर प्रदर्शित करण्यात येतात.
 - ३) महाविद्यालयाची संस्था आणि महाविद्यालय यांच्याशी संबंधीत वृत्तपत्रातून प्रसिद्ध झालेल्या बातम्या संकलित केल्या जातात.
 - ४) 'सोल' संगणकप्रणालीद्वारे ग्रंथालय पूर्णतः संगणकीकृत झाले असून पुस्तक देव-घेव आणि इतर सर्व सुविधा आणि ओपॅक'ची सुविधाही उपलब्ध आहे. तसेच मोफत इंटरनेटची सेवा उपलब्ध आहे.
 - ५) महाविद्यालयातील १४ विभागांची स्वतंत्र अशी 'विभागीय ग्रंथालये' असून त्यांना १,६८५ पुस्तके अध्ययन कार्यासाठी वर्षभराकरिता पुरविण्यात आली आहेत.
 - ६) महाविद्यालयाच्या विद्यार्थीनी वसतिगृहाकरिता यावर्षी १९४ पुस्तके पुरविण्यात आली आहेत.
 - ७) ग्रंथालयात विद्यार्थ्यांना शुद्ध पिण्याच्या पाण्याची सुविधा कुलरसह उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.
 - ८) ग्रंथालयात विजेकरिता पर्यावरण पूरक अशा 'सौर उर्जेचा' वापर केला जातो.
- अशा प्रकारे ग्रंथालयाचा संपूर्ण परिसर हा विद्यार्थी वाचक वर्गाचा उत्साह वाढविणारा आणि शैक्षणिक वातावरण निर्मितीपूरक असा आहे.

ग्रंथालयाचे विद्यार्थीप्रिय सातत्यपूर्ण उपक्रम:

- १) मागासवर्गीय विद्यार्थी पुस्तक पेढी योजना- महाविद्यालयातील मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना या योजनेतून त्यांनी निवडलेला पुस्तकसंच वर्षभर अभ्यासण्यासाठी घरी दिला जातो. यावर्षी १० विद्यार्थ्यांना ८८ पुस्तके वर्षभर अभ्यासण्याकरिता

- देण्यात आली.
- २) हुशार आणि गरजू विद्यार्थी पुस्तक पेढी योजना- महाविद्यालयातील गरजू आणि हुशार होतकरू विद्यार्थ्यांना या योजनेतून त्यांनी निवडलेला पुस्तकसंच वर्षभर अभ्यासण्यासाठी घरी दिला जातो. विद्यमानवर्षी २१ विद्यार्थ्यांना १८८ पुस्तके देण्यात आली.
- ३) सर्वांसाठी पुस्तक पेढी सवलत योजना- महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना एकूण पुस्तक संचाच्या किंमतीच्या केवळ २०% इतकी रक्कम भरून वर्षभर उपयोगासाठी स्वतः निवड केलेला पुस्तकांचा संच वर्षभर उपलब्ध करून दिला जातो. यावर्षी ३९ विद्यार्थ्यांना २२८ पुस्तके या योजनेतून देण्यात आली.
- ४) बहिस्थ विद्यार्थी ग्रंथालय योजना-महाविद्यालयाबाहेरील विद्यार्थ्यांना देखील ग्रंथालयाची अभ्यासिका आणि पुस्तक देव-घेव या सुविधांचा लाभ त्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीकरिता सशुल्क उपलब्ध करून देण्यात येतो. यावर्षी २३ विद्यार्थ्यांनी या योजनेचा लाभ घेतला आहे.
- ५) विद्यार्थी 'वाचक गट' उपक्रम- ग्रंथालयातील वाचनसाहित्य जास्तीत जास्त वाचले जावे या उद्देशाने 'वाचक गट' हा उपक्रम गेली अनेक वर्षे ग्रंथालयात कार्यरत आहे. यावर्षी ८० विद्यार्थी वाचक गटात सहभागी झाले; त्यांना वर्षभर २३३ पुस्तकांची देव-घेव करण्यात आली. विद्यार्थ्यांकरिता विविध वाचन विषयक कार्यक्रमांचेही आयोजन करण्यात आले.
- ६) आदर्श वाचक पुरस्कार- 'ग्रंथरत्न सन्मान'- ग्रंथालय विभागातर्फे वाचन विषयक आवड निर्माण करण्याच्या उद्देशाने आणि जास्तीत जास्त विद्यार्थी ग्रंथालयाकडे आकर्षित व्हावेत यासाठी प्रतिवर्षी 'आदर्श शिक्षक वाचक' आणि 'आदर्श विद्यार्थी वाचक' यांची निवड करून त्यांना 'ग्रंथरत्न सन्मान' मान्यवरांच्या हस्ते समारंभपूर्वक प्रदान करण्यात येतो. विद्यमान वर्षी कु. वैष्णवी मुकुंद श्रीनाथ (एस.वाय.बी.ए.) हिची सदर पुरस्कारासाठी निवड झाली.
- ७) आदर्श शिक्षक वाचक पुरस्कार- ग्रंथालयातर्फे यावर्षी आदर्श शिक्षक वाचक 'ग्रंथरत्न' सन्मान प्रा. रसिका ए. नाचणकर, वाणिज्य विभाग यांना समारंभपूर्वक प्रदान करण्यात आला.
- ८) रात्र-पुस्तक देव-घेव योजना (Over Night Book Lending Facility)- महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांकरिता

सायंकाळी ०५.०० नंतर अभ्यासाला आवश्यक असलेले पुस्तक ओळखपत्र ठेऊन देण्यात येते. सदरचे पुस्तक विद्यार्थ्यांला सकाळी ११.०० पर्यंत जमा करता येते; या योजनेलाही विद्यार्थी वर्गाचा उत्तम प्रतिसाद लाभला आहे.

- ९) 'ग्रंथालय सेवा समिती'वर विद्यार्थी प्रतिनिधी- ग्रंथालय सेवा समितीवर विद्यार्थी प्रतिनिधी म्हणून विद्यमानवर्षी कु. मनस्वी मुकुंदराज नाटेकर (एस.वाय.बी.ए.) हिची नियुक्ती करण्यात आली. ग्रंथालयातील सेवा सुविधा प्रभावीपणे उपलब्ध करून देण्यामध्ये सदर समिती महत्वपूर्ण अशी भूमिका बजावत असते.
- १०) 'दिवाळी अंक'खरेदी- विद्यमान वर्षी विविध विषयांना वाहिलेलेल्या अशा सुमारे ५१ दिवाळी अंकांची खरेदी करण्यात आली. ग्रंथालयात सदर दिवाळी अंकांचे प्रदर्शन भरविण्यात आले; या प्रदर्शनाचे उद्घाटन मान, प्राचार्यांच्या हस्ते संपन्न झाले.
- ११) आंतरग्रंथालयीन पुस्तक देव-घेव योजना- परिसरातील विविध महाविद्यालयांना आंतरग्रंथालयीन पुस्तक देव-घेव योजनेमार्फत गरजेप्रमाणे पुस्तक देव-घेव केली जाते.
- १२) ई-बुक आणि ई-जर्नल्स सुविधा- ग्रंथालयात इन्फ्लिबनेट - एनलीस्ट (INFLIBNET-NLIST) आणि डेलनेट (DELNET) या दोन ऑनलाइन ई-बुक आणि ई-जर्नल्स सुविधा प्रस्थापक आणि विद्यार्थी यांच्याकरिता उपलब्ध आहेत.
- १३) ग्रंथालयातील पुस्तके शोधण्यासाठी वेब ओपॅक (Web OPC Link) लिंक- <http://192.168.1.122/webopac/>

ग्रंथप्रदर्शन उपक्रम

अ. क्र.	ग्रंथ प्रदर्शन विषय	ग्रंथप्रदर्शन दिवस	ग्रंथप्रदर्शनाचे औचित्य
१)	भारतीय संविधान आणि मराठी भाषा	२६.०१.२०२३	ए.पी.जे. अब्दुल कलाम 'वाचन कट्टा' उद्घाटन
२)	भारतरत्न डॉ.आंबेडकर विषयक वाङ्मय	१४.०४.२०२३	भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती

अ. क्र.	ग्रंथ प्रदर्शन विषय	ग्रंथप्रदर्शन दिवस	ग्रंथप्रदर्शनाचे औचित्य
३)	वाचन प्रेरणा दिवस	१५.१०.२०२३	भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. कलाम जयंती
४)	दिवाळी अंक	०८.११.२०२३	दीपावली विशेष
५)	भारतीय स्वातंत्र्य लढा	२६.०९.२०२४	भारतीय गणराज्य दिन

विद्यमान वर्षी महाविद्यालयीन ग्रंथालयाकरिता 'ग्रंथदान' करणारे सन्माननीय देणगीदार: प्रतिवर्षाप्रमाणे यावर्षीही अनेक सन्माननीय ग्रंथदात्यांनी महाविद्यालयीन ग्रंथालयाच्या प्रेमापोटी अत्यंत आपुलकीने आपल्या वैयक्तिक ग्रंथसंग्रहातील बहुमोल ग्रंथ साहित्याचे दान देऊन महाविद्यालयीन ग्रंथालय अधिक समृद्ध होण्याकरिता अत्यंत मोलाचा हातभार लावला आहे. सदर ग्रंथ महाविद्यालयीन विद्यार्थी आणि प्राध्यापक यांच्या उपयोगासाठी ग्रंथालयात ठेवण्यात आले आहेत. ग्रंथदात्यांमध्ये श्रीम. शिल्पाताई पटवर्धन, कार्याध्यक्षा, रत्नागिरी एज्युकेशन सोसायटी, रत्नागिरी; प्राचार्य, गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय, रत्नागिरी; श्री. विजय साळवी, रत्नागिरी; सौ. मीरा काकतकर, रत्नागिरी; कु. कानिझ सोलकर, रत्नागिरी; कु. तुबा मुकादम, रत्नागिरी; कु. संयुक्ता देवळेकर, रत्नागिरी; कु. श्रावणी सागवेकर, रत्नागिरी; श्री. प्रसाद गवाणकर, रत्नागिरी; डॉ. श्रीकांत वाटवे, रत्नागिरी; सूचना एवं जनसंपर्क विभाग, उत्तरप्रदेश शासन; डॉ. मंगल पटवर्धन, रत्नागिरी; श्री. समरेंद्र नाईक-निंबाळकर, मुंबई; सौ. सुनेत्रा जोशी, रत्नागिरी; श्री. विनायक जोशी, रत्नागिरी; श्री. मिलिंद मोरे, रत्नागिरी; प्रा. राजेंद्रप्रसाद मसुरकर, रत्नागिरी; श्री. सुजित वालावलकर, रत्नागिरी; श्री. अमानराज चव्हाण, रत्नागिरी; सौ. मनस्वी लांजेकर, रत्नागिरी; श्री. श्रीपाद नेने, रत्नागिरी; सेंट्रल संस्कृत युनिव्हर्सिटी, नवी दिल्ली; श्री. धनंजय कुलकर्णी (भा.पो.से.), रत्नागिरी; श्री. श्रीकृष्ण जोशी, पुणे; कु. तैबा कापडी, रत्नागिरी; डॉ. आलीमिया दाऊद परकार या सर्व मान्यवरांचा समावेश आहे. सर्व सन्माननीय ग्रंथदात्यांचे ग्रंथालयातर्फे मनःपूर्वक आभार!

विद्यमान वर्षी ग्रंथालय विभागाने निर्धारित केलेली उद्दिष्टे:-

ग्रंथालय विभागाची वर्ष-२०२३-२४ करिता निर्धारित केलेली उद्दिष्टे : 'ग्रंथालय समिती'च्या मार्गदर्शनाखाली महाविद्यालयाचा ग्रंथालय विभाग आपली विद्यार्थीभिमुख अशी उद्दिष्टे ठरवत असतो. विद्यमानवर्षी खालीलप्रमाणे प्रमुख उद्दिष्टे

निर्धारित करण्यात आली.

- १) ग्रंथालयाच्या वार्षिक अंदाजपत्रकानुसार विभागांना आवश्यक असलेली ग्रंथ खरेदी करणे.
- २) ग्रंथ आणि वस्तू रद्दबातल धोरणाची अंमलबजावणी.
- ३) ग्रंथ परिगणन अहवालासाठी मंजूरी
- ४) निरुपयोगी वस्तू रद्दबातल करणे.

उद्दिष्टांना अनुसरून विभागाने केलेले कार्य

'ग्रंथालय समिती'च्या मार्गदर्शनाखाली वरीलप्रमाणे निर्धारित केलेल्या उद्दिष्टांना अनुसरून विभागाने.

- १) वार्षिक अंदाजपत्रकानुसार विभागवार ग्रंथ खरेदी करण्यात आली आहे.
- २) विद्यमान ग्रंथालयाच्या सुरक्षेसाठी उद्वत यंत्रणा खरेदी करण्यात आली.
- ३) फार्निचर खरेदी करण्यात आली.
- ४) अभ्यासिका विभागात भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम 'वाचन कट्टा' मान. प्राचार्यांच्या सुचेनुसार सुरु करण्यात आला.
- ५) अग्निशमन उपकरणे अध्यायावत करण्यात आली.

उद्दिष्टपूर्ती

वरीलप्रमाणे ग्रंथालय विभागाने विद्यमानवर्षी ठरविलेल्या उद्दिष्टांना अनुसरून महत्वाच्या बाबीची पूर्तता केली आहे.

विद्यमान वर्षातील पुस्तक देव-घेव आणि अभ्यासिका उपयोग एका दृष्टीक्षेपात

- १) विभागीय ग्रंथालये (एकूण विभाग) - १४
- २) विभागाला दिलेली एकूण पुस्तके - १,६८५
- ३) पुस्तक देव-घेव विद्यार्थी - २,३४२
- ४) देव-घेव केलेल्या एकूण पुस्तकांची संख्या - १५,०८४
- ५) विविध विद्यार्थी पुस्तक पेढी योजना- ७०
- ६) विद्यार्थी वर्षभर वापराकरिता दिलेले पुस्तक संच संख्या: ६९८
- ७) अभ्यासिकेत आलेले एकूण विद्यार्थी-: २०,९३२

कै. बाबुराव जोशी ग्रंथालय हे आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे आय.एस.ओ. मानांकन प्राप्त असून ग्रंथालयाद्वारे देण्यात येणाऱ्या वाचकाभिमुख सेवा-सुविधा, सेवांचे आधुनिकीकरण, प्रभावी अंमलबजावणी आणि विविध उपक्रमांतील सातत्यपूर्ण गुणवत्ता लक्षात घेऊन हा आंतरराष्ट्रीय दर्जा प्रदान करण्यात आला आहे.

ग्रंथालयाने 'आयएसओ ९००१:२०१५' हे आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे आणि व्यवस्थापन क्षेत्रातील विशेष असे गुणवत्ता मानांकन प्राप्त केले आहे.

ग्रंथालय संपर्कासाठी :-

वेबसाईट : <https://gjcrtn.ac.in/library/>

इमेल : baburaojoshilibgmail.com

मोबाईल : ७७६७८०९१९२

डॉ. कल्पना आठल्ये

श्री. किरण धांडोरे

ग्रंथालय समिती समन्वयक

ग्रंथपाल

Career Guidance and Student Placement Cell

Since its inception the "Career Guidance and Student Placement Cell" is always engaged in all-round development of the students. It regularly organises various career guidance programs with the help of experts from various fields. It also provides varying nature of opportunities for the students though on-campus as well as off-campus drives. This year the third batch of BOSCH BRIDGE COURSE is completed. The cell has organized various career guidance programs and campus drives in this year, the summarized details of which are given below.

Career Guidance Programs

Date and Year	Name of Activity	Name of Organization	No. of Students Participated
18-01-2023	Campus to Corporate – Successful Interview	Shri. Prasad Bhagwat	175
21-03-2023	Stock Market Operations and Trading	NSDL	126
03-07-2023	SAP Education and Career	VACS SAP Education, Thane	118
01-09-2023	Career in Stock Market	Shri, Raghavan lyenger	212
24-01-2024	Career Options in Life Sciences Industry	Supriya Life Sciences Ltd.	21
20-02-2024	Skill Oriented Courses	Maharashtra State Skills University	156

Campus Drives

Month and Year	Name of the Organisation	No. of Students Selected
April 2023	ICICI Bank	06
May 2023	Yes Bank	01
May 2023	Omgene Life Sciences Pvt. Ltd.	01
August 2023	TradeNet Wealth Broking Pvt. Ltd.	01

The Cell is functioning continuously for career advancement and maximum possible placements of students of the college.

-Dr. Rupesh G. Sawant

Student Support Committee

Students Welfare Fund - College is funding this scheme for those students who have come from economically weaker sections of the society as well as who are not benefited from any other scholarships. Student Support Committee invited applications from students for the scheme. Faculty wise interviews were done & eligible student list was submitted to the Principal. Statistical details of the scheme are as follows-

Faculty	Interview Date	Application Received	Present For Interview	Recommended Students
Arts	12/09/2023	06	03	03
Commerce	13/09/2023	06	06	06
Science	14/09/2023	14	12	12
Total		26	21	21

- **University of Mumbai Scholarships** – Department of Students' Development invited online applications and hard copies of documents from affiliated colleges and recognized institutions for following scholarships-

1) Financial Assistance to Needy & Financially Backward Students – 05 applications was submitted to Director, Department of Students' Development, University of Mumbai.

2) Financial Assistance to ST Students - 12 applications was submitted to Director, Department of Students' Development, University of Mumbai.

Dr. D. P. Karawanje

Women Development Cell (WDC)

During the educational year 2023-24, on 10th July, 23, GJC WDC and BFSI (Banking, financial services and insurance) jointly organized a program to educate the women with financial services.

On 13th of July, Rajmata Jijau Sanrakshan prashikshan (राजमाता जिजाऊ संरक्षण प्रशिक्षण) program was organized where around 200 girl students from junior and senior college participated. The girl students were trained for self-defense. On 14 August 23, Pune Knowledge Cluster (PKC), in collaboration with BASF Chemicals India Pvt Ltd introduced the WEnyan Scholarship Program for Girls from marginalized communities/low-income groups in Maharashtra. This Program offers Research Scholarships for students and Prototyping Grants for early-stage entrepreneurs. This session helped in learning more about the offerings of WEnyan and address queries from interested participants related to the application process. on 15th August 23, the manuscript titled "(तिच्या हृदयाची स्पंदने) (Pulsation of Her heart). The students and faculty members responded for the manuscript where we received articles, poems, cartoons and drawings on various issues and aspects regarding Women. On the same day, the wall paper in the Ladies room was inaugurated where the articles about "My ideal woman " were displayed. On 12th September 23, Mangala gaur "मंगळागौर" was planned for women faculties, current and alumnu girl students. On 9th December 23, counseling and medical check up for thalassemia was conducted. Around 120 girl students were beneficiaries. Ms. Sanhita Gawade and Ms. Poorva Kadam are the WDC Class representatives for the year. In the ladies room of the main and commerce building, two new sanitary pads vending machines along with the disposal machinery are installed . Now on 2nd March, the National conference for women has been organized.

Dr. Sonali Kadam

Backward Class Development Special Cell

Backward Class Development Special Cell in working for the development as well as redressal of injustice for student, teachers and non-teaching staff belonging to Scheduled Castes/ Scheduled Tribes. Special Cell is formed by instruction & the guidance of University Grants Commission (UGC) and Mumbai University Hon. Principal is the Chairman of the Committee.

- This committee under the instruction of the Principal has extended and implemented various schemes and services available to the concerned students at the college level such as backward class student book bank, financial aid scheme as well as various scholarship schemes.
- Backward Class Student Book Bank Scheme- Backward class students in the college are given a set of books selected from this scheme at home for study throughout the year. This year 10 students were benefitted in this scheme and they have got 88 books.

Mr. Kiran Dhandore

समुपदेशन केंद्र

२०२३ मध्ये, गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयातील समुपदेशन केंद्राने विद्यार्थी आणि कर्मचारी यांच्यासाठी आभासी पद्धतीने समुपदेशन करून आपले योगदान दिले. कोविडनंतर उद्भवलेल्या अनेक प्रकारच्या मानसिक तसेच ताण तणावाच्या बाबींना हाताळून विद्यार्थ्यांचे समुपदेशन करून त्यांना मार्गदर्शन केले. समुपदेशन केंद्राने उच्च गुणवत्तेचे मानसिक आरोग्य प्रदान करण्यासाठी आभासी समुपदेशन सत्रे, कार्यशाळा आणि ताण आणि चिंता दूर करण्यासाठी कार्य केले.

संपूर्ण वर्षभर, समुपदेशन केंद्र त्याच्या समुपदेशन कार्यामध्ये सक्रिय राहिले, डिजिटल चॅनेलचा फायदा घेऊन आणि मानसिक आरोग्य समस्या आणि उपलब्ध संसाधनांबद्दल जागरूकता वाढवण्यासाठी विद्यार्थी आणि कर्मचाऱ्यांसाठी सहयोग दिला. एक आश्वासक आणि सर्वसमावेशक वातावरण

निर्माण करून, केंद्राने मानसिक आरोग्याची जोपासना करणे आणि विद्यार्थ्यांमध्ये सकारात्मक वर्तनाला प्रोत्साहन देणे सुरु ठेवले. गोगटे जोगळेकर कॉलेजमधील विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण कल्याण आणि शैक्षणिक यशाला पाठिंबा देण्याच्या उद्दीष्टाना अधोरेखित करून, महाविद्यालयीन समुदाय, विद्यार्थी, कर्मचारी यांना मदत करण्यात समुपदेशन केंद्राची भूमिका मोलाची ठरली.

- डॉ. आनंद आंबेकर

Function Committee

- 11th April 2023 - On the occasion of the Birth Anniversary of Mahatma Jyotiba Phule, a tribute was paid by commemorating his contribution.
- 21st April 2023 - A lecture of Dr. Abhinaya Ramesh Kambale, Head of Department of Political Science, K. J. Somayya College Mumbai, was organized on the subject 'Movement of Constitutional Values in Indian Society and Contemporary Challenges'
- 27th April 2023 - As per the plan of Mumbai University, a Convocation Ceremony was organized for the UG, PG and Ph.D. students who were awarded the degree in Academic year 2021-2022.
- 6th May 2023 - On the occasion of the Commemorative Centenary Year of Rajarshi Chhatrapati Shahu Maharaj, a tribute was paid by commemorating his contribution.
- 26th June 2023 - Chhatrapati Shahu Maharaj Birth Anniversary was celebrated on 26 June 2023. A lecture of Prof. Pankaj Ghate, Head of History Department, was organized. The Annual Magazine 'Sahakar' of college was published on this day.
- 8th July 2023 - A floral tribute was paid to N. R. Gogate, the first donar of the college, on his Death Anniversary.
- 23rd July 2023 - Lokmanya Tilak Birth Anniversary program was observed at his birth

place in Ratnagiri. Some 'Shlokas' from the Geeta were recited by the Sanskrit Department. The floral tribute was paid at the statue of Lokmanya Tilak.

- 31st July 2023 - The Farewell Program of senior clerk Mr. Prasad Sadanand Gawankar was organized.
- 1st August 2023 - On the occasion of Lokmanya Tilak Death Anniversary, a lecture of Mr. Shrinivas Dinkar Pendse, Famous Orator, Ratnagiri was organized on the subject of 'Supernatural Lokamanya Tilak'.
- 15th August 2023 - The Independence Day was observed with hoisting of the National Flag. Teachers and students were felicitated for their achievements in curricular and extra curricular activities.
- 30th September 2023 - The Farewell Program of Associate Professor Dr. Mahesh Manohar Belekar and Laboratory attendant Mrs. Pratibha Prabhakar Kambale was organized.
- 1st December 2023 - The Constitution Day was celebrated with a lecture of Advocate Dr. Ashish Barve, Incharge Principal, S. B. Keer Law College Ratnagiri, on the subject of 'Introduction to Indian Constitution'.
- 6th December 2023 - On the occasion of Mahamanav Bharat Ratna Dr. Babasaheb Ambedkar's Mahaparinirvana Day, a tribute was paid by commemorating his contribution.

Dr. Shivaji Ukarande

Shikshak Shikshaketa Karmachari Cooperative Patsansta, Ratnagiri

The Patasansta is now to enter its 29th year after the successful completion of 28 years. For fulfilling the requirements of the Teaching and Non- Teaching staff members. After the completion of the necessary document submission, immediately the members

were given the loan facility up to Rs. 12 lakhs, as per their existing pay-scale which is going to be enhanced as per latest Government GR. The Limit is going to be increased proportionately and every member will get benefit from it.

For the Teaching and Non-Teaching staff will also get . The Emergency Loan scheme is also modified according to latest Government GR and Limit is enhanced for that loan scheme. Now as the number of employees on contract basis increased, an amendment is made in the constitution of the Patasanstha and these contract basis staffs too are getting the membership and above facilities. They can avail the benefit of this loan facility for their emergency needs.

Newly elected Management Committee has completed their 1st year tenure in recent days and the Committee Members are working on the various issues for the benefits of the Teaching and Non-Teaching staff members of the Patasanstha.

The recovery of NPA is also in progress. Currently Patasanstha offer 9.5% interest rate on Deposits and charge 12.5% interest on loans granted. Considering the Market conditions both the rates are quite attractive and we hope to that maximum members will take benefit from it.

Dr. CA Ajinkya Rajiv Pilankar

Internal Quality Assurance Cell (IQAC)

The IQAC focused its activities on the inception of the autonomy expected to start from the academic year 2023-24. Staff training, orientation of various stake holders and preparing structures and drafts of the proposed curricula were the areas in which the activities were arranged from January 2023 to June 2023. By the end of academic year 2022-23 a separate section within Reporting Desk was established to specifically handle autonomy related work. It was named 'Office of Autonomy (OOA)'. The infrastructural and human resources were arranged by the beginning of academic year 2023-24. The Office of Autonomy gained momentum after

the grant of autonomous status by the University Grants Commission on 31st May 2023. Correspondence related to invitations of nominations from Government of Maharashtra, University of Mumbai and Ratnagiri Education Society was initiated and the nominations were received. The Office of Autonomy facilitated the conduct of the meetings of various statutory bodies under autonomy. The structure and mechanism for maintenance of records and reporting was designed and implemented by the OOA. As IQAC works in close association with Reporting Desk committee the day to day activities and decisions were done by the joint working team of IQAC and Reporting Desk. Major contributions of IQAC are as follows:

- A Workshop on Conduct of BoS Meetings and Documentation for Heads of Academic Departments was conducted on 26/09/2023
- AQAR for the year 2022 – 23 was uploaded to NAAC portal and it is accepted by NAAC.
- Members of the Reporting desk were invited by various HEIs in the region to conduct Workshops on the Assessment and Accreditation Process. Details of Workshop

Date	HEI	Resource Person/s
01/09/2023	Abasaheb Marathe Arts & New Commerce Science College, Rajapur	Prof. Surendra Thakurdesai Dr. Atul Pitre
17/10/2023	MKSS's College of Computer Applications for Women, Ratnagiri	Prof. Surendra Thakurdesai Mr. Pankaj Ghate Ms. Shraddha Surve
20/10/2023	S. B. Keer Law College, Ratnagiri	Prof. Surendra Thakurdesai Mr. Pankaj Ghate Ms. Shraddha Surve
20/11/2023	BSM's Deo-Ghaisas-Keer Arts, Commerce, Science Senior College, Ratnagiri	Prof. Surendra Thakurdesai Dr. Atul Pitre

- Two new MoUs were added in this academic year. Details are given in the MoU committee

report.

- In response to the quality initiative promoted by IQAC majority of the academic departments conducted field visits, industrial visits.

Prof. Surendra Thakurdesai

Students' Council

Students' council (Local) 2023-24 election was held on 28th October 2023, Master. Kunal Shrikant Kavthekar (T.Y.B.Sc. Computer Science) was elected as the General Secretary of Students Council for the Academic year 2023-24. Students' council also helped in the organization of Blood Donation Camp on 1st December 2023 in collaboration with GJC-95 Family.

Suggestions given by the students' council and the Secretary were timely discussed in the meeting with the principal, IQAC and CDC. And solutions were given regarding the presented suggestions.

Sr. No.	Class	Class Representative
1	F.Y.B.A.	Waingankar Paras Shekhar
2	S.Y.B.A.	Natekar Manaswi Mukundraj
3	T.Y.B.A.	Haldankar Priya Shukraraj
4	M.A.-I	Tekekar Priti Rajendra
5	M.A.-II	Kumbhar Priyanka Appasha
6	F.Y.B.Sc.	Ghag Ruchi Rajesh
7	S.Y.B.Sc.	Rangankar Tanvi Subodh
8	T.Y.B.Sc.	Teravkar Vidya Vijay
9	F.Y.B.Sc. IT	Diwale Abhay Mahadev
10	S.Y.B.Sc. IT	Chavan Atharv Uttam
11	T.Y.B.Sc. IT	Pawar Gayatri Vishwas
12	F.Y.B.Sc CS	Sutar Tanvi Chandrakant
13	S.Y.B.Sc CS	Mulye Vrushket Vivek
14	T.Y.B.Sc CS	Kavathekar Kunal Shrikant
15	F.Y.B.Sc BT	Majgaonkar Liza Sameer
16	S.Y.B.Sc BT	Kenavdekar Mihika Vijay

Sr. No.	Class	Class Representative
17	T.Y.B.Sc BT	Shivani S. Kakatkar
18	M.Sc.-I	Yadav Jyoti Gorakhnath
19	M.Sc.-II	Ayare Rucha Rajan
20	F.Y.B.Com.	Patel Bansari Haresh
21	S.Y.B.Com.	Sathe Siddhi Anish
22	T.Y.B.Com.	Hundekar Sadiya Mujeeb
23	F.Y.B.M.S.	Hodekar Shariya Zameer
24	S.Y.B.M.S.	Dilawar Shemna Faizuddin
25	T.Y.B.M.S.	Rane Aman Vishwas
26	F.Y.Ac & Fin.	Jadhav Tanvi Dileep
27	S.Y.Ac & Fin.	Mulla Ayesha Nisar Ahmed
28	T.Y.Ac & Fin.	Chavan Veda Sandeep
29	M.Com.-I	Joglekar Arya Vishwas
30	M.Com.-II	Gore Anushka Sameer
31	N.S.S.	Bhogarkar Riddhi Rajesh
32	N.C.C.	Mohite Kaushal Dilip
33	Cultural	Jirole Sai Suryakant
34	Gymkhana	Durgawali Shruti Sanjay
35	L.R. (1)	Kadam Poorva Shashikant
36	L.R. (2)	Gawade Saheeta Gajanan
37	Dept.of LLL	Lad Ojas Pradip

Dr. Anand Ambekar

विद्यावाचस्पती संशोधन समिती

महाविद्यालयात सध्या सात संशोधन केंद्र कार्यरत आहेत. संशोधक विद्यार्थ्यांसाठी ग्रंथालयात विशेष अभ्यासिका, प्रबंध विभाग, संगणक, इंटरनेट या भौतिक सुविधा, तसेच ई-बुक्स, ई-जर्नल्स इ. सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. विद्यार्थी संशोधन गुणवत्ता वृद्धीसाठी संशोधन केंद्रामार्फत विविध कार्यक्रम आणि उपक्रमांचे उदा. कार्यशाळा, क्षेत्रभेटी, मुलाखती इ.चे आयोजन करण्यात येते. तसेच विद्यापीठाच्या वतीने आयोजित कोर्सवर्कमध्ये विद्यार्थी सहभागी होतात. विद्यमान वर्षी संशोधक विद्यार्थ्यांनी त्यांच्या मार्गदर्शकांच्या मार्गदर्शनाखाली विविध राष्ट्रीय - आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र,

परिषदा, कार्यशाळांमध्ये सहभागी होऊन शोधनिबंधांचे सादरीकरण केले. तसेच विविध संशोधन पत्रिकेत त्यांचे शोधनिबंध प्रकाशित झाले. या सर्वांचे प्रतिबिंब संशोधन केंद्राच्या अहवालातून दिसून येते.

मराठी विभाग

- १) विद्यमान वर्षात मराठी विभागाच्या पीएच.डी. संशोधन केंद्रात प्रा. डॉ. निधी पटवर्धन यांच्या मार्गदर्शनाखाली एकूण ०४ विद्यार्थ्यांनी विद्यावाचस्पती पदवीकरिता नोंदणी केली आहे. कु. सायली सुरेश देवरे (२००० नंतरच्या निवडक कादंबऱ्यांचा समाजभाषा वैज्ञानिक अंगाने चिकित्सक अभ्यास), महेश तुकाराम घावट (मुरबाडी बोलीचा बोलीवैज्ञानिक अभ्यास), शशिकांत रत्नू किंजळकर (रत्नागिरी जिल्ह्यातील निवडक लोकसाहित्याचा अभ्यास (विशेष संदर्भ - निवडक लोकप्रयोज्यकला - संहिता संकलन आणि चिकित्सा) हे विद्यार्थी संशोधन करीत आहेत.
- २) कु. सायली देवरे या विद्यार्थिनीने मुंबई विद्यापीठाचा पीएच.डी. कोर्सवर्क पूर्ण केला.
- ३) प्रा. डॉ. निधी पटवर्धन यांनी मुंबई विद्यापीठाचा ४०,००० रुपयांचा लघु संशोधन प्रकल्प (जिल्ह्यातील विविध जाती - जमातींच्या अंत्यविधीची भाषा) पूर्ण केला असून, तसेच दोन शोधनिबंध युजीसी केअर लिस्ट संशोधन पत्रिकेत प्रकाशित झाले आहेत

हिंदी विभाग:-

- १) हिंदी विभागाच्या पीएच.डी. संशोधन केंद्रात प्रा. डॉ. शाहू मधाळे यांच्या मार्गदर्शनाखाली एकूण तीन विद्यार्थ्यांनी विद्यावाचस्पती पदवीकरिता नोंदणी केली आहे.
- २) केंद्रातील प्रा. राजेंद्र ननावरे हे संशोधन कार्य करीत असून, 'हिंदी दलित आत्मकथाओ का समाज, भाषा वैज्ञानिक अध्ययन' या विषयावर त्यांचे पीएच.डी. पदवीपूर्व मौखिक सादरीकरण पार पडले. त्यांनी पीएच.डी. चा अंतिम आराखडा विद्यापीठाकडे सादर केला आहे. राष्ट्रीय - आंतरराष्ट्रीय परिषदेत तीन शोधनिबंधाचे सादरीकरण केले असून, यू.जी.सी. केअर लिस्ट संशोधन पत्रिकेत त्यांचे दोन शोधनिबंध प्रकाशित झाले आहेत.
- ३) संशोधक विद्यार्थी प्रा. वसंत पुंडलिकराव नंदगिरीकर यांनी राष्ट्रीय - आंतरराष्ट्रीय परिषदेत दोन शोधनिबंधाचे

सादरीकरण केले असून, आंतरराष्ट्रीय संशोधन पत्रिकेत दोन शोधनिबंधांचे ईप्रकाशन झाले आहे.

- ४) दोन्ही विद्यार्थ्यांनी मुंबई विद्यापीठाचा पीएच.डी. कोर्स वर्क पूर्ण केला आहे.

अकौंटन्सी विभाग:

- १) एप्रिल, २०२३ मध्ये प्रा. डॉ. मकरंद साखळकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली संशोधक विद्यार्थी सी.ए. स्वरूप घैसास यांना मुंबई विद्यापीठाची विद्यावाचस्पती पदवी प्रदान करण्यात आली.
- २) ऑक्टोबर, २०२३ मध्ये प्रा. डॉ. मकरंद साखळकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली संशोधक विद्यार्थिनी श्रीमती नाझिया मालदार यांनी त्यांचा "Study of Financial Performance Maharashtra State Road Transport Corporation (MSRTC)" या विषयावरील पीएच.डी. चा अंतिम आराखडा मुंबई विद्यापीठास सादर केला.
- ३) डिसेंबर, २०२३ मध्ये प्रा. डॉ. मकरंद साखळकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली संशोधक विद्यार्थिनी कु. सरिता उसगावकर यांनी "Audit of Performance appraisal in Manufacturing units in Goa State" या विषयावरील पीएच.डी. प्रबंध मुंबई विद्यापीठास सादर केला आहे.

● व्यावसायिक अर्थशास्त्र:-

या संशोधन केंद्रात सध्या ८ विद्यार्थ्यांनी विद्यावाचस्पती पदवीकरिता नोंदणी केली आहे. केंद्रातील मनाली मनवाडकर या विद्यार्थिनीचे यू.जी.सी. केअरलिस्ट रेफर संशोधन पत्रिकेत तीन शोधनिबंध प्रकाशित झाले. तसेच या विद्यार्थिनीस विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या वतीने सावित्रीबाई ज्योतीराव फुले एक कन्या योजनेअंतर्गत देण्यात येणारी शिष्यवृत्ती (Fellowship) प्राप्त झाली.

● प्राणिशास्त्र विभाग :-

प्राणिशास्त्र विभागाच्या पीएच.डी. संशोधन केंद्रात या शैक्षणिक वर्षात मयुरेश देव, मोहिनी बामणे, आरती दामले आणि कु. मयुरी भट या ०४ विद्यार्थ्यांची नोंदणी झाली. या सर्व विद्यार्थ्यांनी या वर्षात कोर्स वर्क पूर्ण केला.

- १) मयुरेश देव आणि मोहिनी बामणे यांनी आपले संशोधन कार्य पूर्ण केले असून, ते संशोधन आराखडा विद्यापीठास

सादर करण्याच्या प्रक्रियेत आहे.

- २) यू.जी.सी. केअरलिस्ट रेफर संशोधन पत्रिकेत मोहिनी बामणे आणि मयुरेश देव या दोन संशोधक विद्यार्थ्यांचे शोधनिबंध प्रकाशित झाले.

भौतिकशास्त्र विभाग :-

- १) विद्यमान वर्षी डॉ. किशोर सुखटणकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली संशोधक विद्यार्थिनी कु. प्रीती जाधव यांना भौतिकशास्त्र विषयामधील मुंबई विद्यापीठाची विद्यावाचस्पती पदवी घोषित करण्यात आली.
- २) प्रा. डॉ. भूषण ढाले यांच्या मार्गदर्शनाखाली तीन विद्यार्थ्यांनी पीएच.डी. साठी नोंदणी केली आहे.
- ३) कु. दीप्ती अमोल खडेकर या संशोधक विद्यार्थिनीने दि. २४ ते २६ एप्रिल, २०२३ या कालावधीत भौतिकशास्त्र विभाग, यशवंतराव चव्हाण विज्ञान संस्था, सातारा आयोजित "Advanced Tools for Material Synthesis and Characterization" या विषयावरील प्रशिक्षणपर कार्यशाळेत सहभाग नोंदवला.
- ४) कु. अक्षय घोरपडे याने "luminum Doped in Zinc Oxide Thin Films for Memristor Application" या विषयावरील राष्ट्रीय परिषदेत, तर "Nano Biotechnology" या विषयावरील आंतरराष्ट्रीय परिषदेत पोस्टर सादरीकरण केले.

रसायनशास्त्र विभाग :-

- १) विद्यमान वर्षी एकूण सात विद्यार्थ्यांनी पीएच.डी. साठी नोंदणी केली आहे.
- २) प्रा. डॉ. अपर्णा कुलकर्णी यांच्या मार्गदर्शनाखाली संशोधक विद्यार्थिनी श्रुती सुशील वाघधरे, कु. नेहा नितीन भाटकर, सीमा सुधीर देवस्थळी आणि सौ. रेश्मा आदित्य देवरुखकर यांनी बिर्ला विश्वकर्मा महाविद्यालय आयोजित "Women in Science and Technology : Creating Sustainable Career" या विषयावरील तिसऱ्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेत सहभाग नोंदविला. त्याच परिषदेत कु. श्रुती वाघधरे यांनी "Effective Remediation of Crystal Violet dye using CoFe₂O₄/Egg Shell Nanocomposite - H₂O₂" या विषयावरील शोधनिबंध सादर केला. सदर शोधनिबंध प्रकाशनासाठी स्वीकारण्यात आला आहे.

- ३) संशोधक विद्यार्थिनी श्रुती सुशील वाघधरे, कु. नेहा नितीन भाटकर आणि सौ. रेश्मा आदित्य देवरुखकर यांनी दि. १९ ते २३ जून, २०२३ या कालावधीत वेल्लोर तंत्रज्ञान संस्था, चेन्नई आयोजित "Energy Materials for Sustainable Development" या विषयावरील पाच दिवसीय राष्ट्रीय एफ.डी.पी (ऑनलाईन) मध्ये सहभाग नोंदवला.

डॉ. शाहू मधाळे

Soft Skill Development Committee

The Soft Skills Development committee is established to meet the ever-growing need of certain skills-sets in every job by imparting soft skills amongst the students.

The committee in collaboration with the English Department organized a programme of an interview with Maja Schreiner(Maribor, Slovenia) and Jacky You Li (Beijing, China) on October 14,2023 at the language laboratory. Prof. Athalye, the Head of English Department and the Convener of the Soft Skills Development Committee welcomed the guests and introduced the programme highlighting the importance of the interview taking skill in the present era. Dr. Nidhee Patwardhan introduced the guests. Janhavi Joshi (FYBA), Vijay Sutar and Nandhini Ayyadurai asked key questions to these foreign guests about their language, background and culture. As the guests had the experience of staying in different countries, they shared their experiences of learning various languages and coping up with the respective cultures. The students of Art of Presentation (FYBA) and English Language Teaching (MA I) actively participated in it. The students in the audience too asked questions. Mrs. Madhura Date extended vote of thanks to the guests.

The other members of the committee were Dr. Atul Pitre, Mr. Krishnat Khandekar and Ms. Sneha Shivalkar. The committee has planned some programmes in February and March 2024. Dr. Makarand Sakhalkar, Principal, Dr. P.P.Kulkarni, I/C principal, and Dr. Chitra Goswami, Vice Principal (Arts) have extended every support needed and guided whenever necessary.

-Mr. Vasudev Athalye

स्टाफ वेल्फेअर कमिटी

- ८ सप्टेंबर २०२३ - गोगटे-जोगळेकर महाविद्यालयातील शिक्षकांसाठी 'आनंददायी शिक्षण आणि करियर गाईडन्स' याविषयावर सुहास किलोस्कर, पुणे यांनी सकाळी ११ ते १२.३० या वेळेत प्रशिक्षण दिले. शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गाकडून कशाबाबत प्रशिक्षण हवे (ताण तणाव व्यवस्थापन / संवाद कौशल्य / रिलेशन्स मॅटेनन्स/कामाचे नियोजन/ क्षमता कशी वाढवावी/ नवीन कार्यप्रणाली सुसंगत होणे/अन्य) याविषयी अर्ज भरून घेण्यात आले. याच प्रश्नांवर आधारीत शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गासाठी श्री. सुहास किलोस्कर, पुणे यांचे प्रशिक्षण सायंकाळी ३.३० ते ५.०० या वेळेत ठेवण्यात आले.
- एप्रिल २०२४ अखेरीस 'सप्तर्ग' हा शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गाचा स्नेहवर्धन मेळावा आयोजित करण्याचे ठरले.
- आगामी शैक्षणिक वर्षात श्री. हेरंब कुलकर्णी/रमेश पानसे/शिरीषा साठ्ठे यांचे व्याख्यान, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गासाठी सकारात्मक स्पर्धा, योग प्रशिक्षण देण्याचा मानस महाविद्यालयाकडे सादर केलेला आहे.

- डॉ. निधी पटवर्धन

वाङ्मय मंडळ

- दिनांक १६ ऑक्टोबर २०२३ रोजी वाङ्मय मंडळाचे मा. प्र.प्राचार्य प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांच्या उपस्थितीत विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांच्या सादरीकरणाने उद्घाटन.
- दिनांक ३० सप्टेंबर २०२३ रोजी राष्ट्रभाषा हिंदी एकता दिन संपन्न. संमिश्र माध्यमाद्वारे (Hybrid Mode) 'हिंदी भाषा में रोजगार की संभावनाएँ' या विषयावर मा. प्रो. डॉ. हुबनाथ पांडे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.
- १ डिसेंबर २०२३ ते ३ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत रत्नागिरी येथे संपन्न झालेल्या पहिल्या प्रगतिशील साहित्य संमेलनात प्राध्यापक व विद्यार्थी यांचा सहभाग.

- डॉ. शिवराज गोपाळे

व्यवसाय शिक्षण - प्रशिक्षण समिती

या समितीच्या मार्फत विद्यार्थ्यांना व्यवसाय शिक्षण-प्रशिक्षणाच्या संधी उपलब्ध करून दिल्या जातात.केंद्र आणि राज्य सरकार आणि इतर कंपन्यांच्या कौशल्य-विकासाच्या

उपक्रमांमध्ये विद्यार्थ्यांना सहभागी होण्याची संधी मिळते.

या समिती अंतर्गत महाविद्यालयात प्रामुख्याने महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने युवकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी आयोजित करिअर कट्टा आणि इन्फोसिस या कंपनीचे उपक्रम राबविले जातात.नविन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार Co-Curricular (CC) उपक्रम म्हणून या उपक्रमांना विचारात घेण्यात आले.

२०२३-२०२४ या शैक्षणिक वर्षात २०७ विद्यार्थ्यांनी करिअर कट्टा या उपक्रमात सहभागी होऊन स्पर्धा परीक्षेसाठी राबविल्या जाणार्या आय. ए. एस आपल्या भेटीला आणि उद्योजकता विकासासाठी उद्योजक आपल्या भेटीला या कार्यक्रमाचा लाभ घेतला. इन्फोसिस या उपक्रमात विविध शाखांतील १०२ विद्यार्थी सहभागी होऊन त्यांनी कौशल्य विकासाचे विविध कोर्सेस पूर्ण केले.

- डॉ. शिवाजी उकरंडे

Special Report

'मेरा माटी, मेरा देश'

भारताच्या स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षाच्या सांगता सोहळ्यानिमित्त संपूर्ण देशभरात 'मेरा माटी, मेरा देश' हे अभियान राबविण्यात आले. या अभियानाचे औचित्य साधून गोगटे-जोगळेकर महाविद्यालयात विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.

स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्ष या उपक्रमाच्या पार्श्वभूमीवर केंद्र सरकारने 'मेरा माटी मेरा देश' या नवीन उपक्रमाची घोषणा केली आहे. प्रत्येक राज्यामध्ये आपल्या मातीविषयी जनजागृती, प्रेम आणि साक्षरता निर्माण व्हावी, वीर योद्ध्यांच्या समर्पणाचे स्मरण करण्याच्या हेतूने संपूर्ण भारतभर हे अभियान राबविण्यात आले. केंद्र सरकारच्या सूचनेनुसार गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयातही दि. ९ ऑगस्ट ते १५ ऑगस्ट या कालावधीत 'मेरी माटी मेरा देश' या उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

महाविद्यालयात कला शाखेच्या वतीने दि. ११ ऑगस्ट रोजी विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते. महाविद्यालयातील सामाजिक शास्त्र विभागाच्या वतीने प्राचीन भारतीय इतिहास, वास्तुकला व शिल्पकला, शेती, आर्थिक प्रश्न, भूगोल, ग्रामीण विकास, मतदार जनजागृती यासंबंधी तर भाषा विभागाच्या वतीने ओडीसी नृत्य, भरतनाट्यम, देशाचा

स्वातंत्र्यलढा, क्रांतिकारक, देशभक्त, हिंदी साहित्यिक या विषयावरील कविता आणि भिक्तीपत्रक प्रदर्शन भरविण्यात आले होते. या प्रदर्शनाचे उद्घाटन कला शाखा उपप्राचार्या प्रा. डॉ. चित्रा गोस्वामी, प्रा. डॉ. अतुल पित्रे, प्रा. डॉ. शाहू मधाळे यांच्या हस्ते करण्यात आले. याचवेळी 'गीपशू' खपवळर' आणि 'झहीळलरश्र रपव र्शीरश्र खपवळर' या विषयावरील भारताच्या प्रगतीच्या आलेख मांडणाऱ्या लघुचित्रफिती विद्यार्थ्यांना दाखविण्यात आल्या. विद्यार्थ्यांनी चांद्रयान मोहिम ही थीम घेऊन काढलेली रांगोळी या प्रदर्शनाची मुख्य आकर्षण ठरली. महाविद्यालयातील फिल्म क्लबच्या वतीने डॉ. ज. शं. केळकर सभागृहात एका विशेष उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या प्रारंभी प्रा. डॉ. निधी पटवर्धन यांनी विद्यार्थ्यांना या अभियाना संदर्भातील पंचप्राण शपथ दिली. उपप्राचार्या प्रा. डॉ. चित्रा गोस्वामी यांनी या उपक्रमाचे आयोजन करण्यामागील हेतू, उपक्रमाची माहिती विद्यार्थ्यांना देऊन उपक्रमास शुभेच्छा दिल्या. यानंतर विद्यार्थ्यांनी देशभक्तीपर स्वरचित कविता, गीतांचे सादरीकरण केले. गीत आणि कविता सादरीकरणानंतर जुन्या - नव्या गाण्यांचा संगम असलेल्या आणि भारत देशाची महती सांगणाऱ्या राष्ट्रभक्तीपर गीतांचे स्क्रीनिंग करण्यात आले. तसेच राष्ट्रीय एकात्मता, सर्वधर्मसमभाव, धर्मनिरपेक्षता यांचा संदेश देणारी 'लडू' ही लघुचित्रफित विद्यार्थ्यांना दाखविण्यात आली. हा कार्यक्रम यशस्वीपणे पारपाडण्यासाठी र. ए. संस्था, महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य डॉ. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी, प्रशासकीय उपप्राचार्य डॉ. मकरंद साखळकर यांचे मोलाचे मार्गदर्शन तर कलाशाखेच्या उपप्राचार्या

प्रा. डॉ. चित्रा गोस्वामी यांच्या नेतृत्वाखाली प्रा. डॉ. निधी पटवर्धन, प्रा. डॉ. रामा सरतापे, प्रा. प्रणाली मांजरेकर, प्रा. स्नेहा शिवलकर, प्रा. मधुरा चव्हाण, प्रा. कृष्णात खांडेकर, प्रा. निलेश पाटील, प्रा. विनायक गावडे आणि फिल्म क्लबचे सदस्ययांनी परिश्रम घेतले. या प्रदर्शनास विज्ञान, वाणिज्य शाखेच्या उपप्राचार्या प्रा. डॉ. अपर्णा कुलकर्णी, प्रा. डॉ. यास्मिन आवटे, विविध विभागप्रमुख, विद्यार्थी यांनी भेट दिली.

- प्रा. डॉ. चित्रा गोस्वामी

अभिरूप युवा विधानसभा

विद्यार्थी युवकांना संसदीय आणि विधिमंडळीय कामकाजाची ओळख व्हावी, त्यांच्यातील वादविवाद, वक्तृत्व आणि नेतृत्व कौशल्य विकसित व्हावे, या हेतूने र. ए. सोसायटीच्या कार्याध्यक्षा श्रीमती शिल्पाताई पटवर्धन आणि

कार्यवाह श्री. सतीश शेवडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली गोगटे - जोगळेकर महाविद्यालयात अभिरूप युवा विधानसभेचे आयोजन करण्यात आले होते. या उपक्रमाचे हे सलग दुसरे वर्ष होते.

कार्यक्रमाच्या प्रास्ताविकपर मनोगतातून कला शाखा उपप्राचार्या प्रा. डॉ. चित्रा गोस्वामी यांनी अभिरूप युवा विधानसभा आयोजनामागील भूमिका उपस्थितांसमोर विशद केली.

अभिरूप विधानसभा कार्यक्रमाची सुरुवात वंदे मातरम् आणि महाराष्ट्र गीताने होऊन कामकाजाला सुरुवात झाली. या अभिरूप युवा विधानसभेत विद्यार्थ्यांनीच सत्ताधारी पक्ष आणि विरोधी पक्ष नेते आणि सदस्यांची भूमिका बजावली. विधिमंडळाच्या सत्राच्या प्रोटोकॉलनुसार शोक प्रस्ताव, नवनिर्वाचित सदस्यांना शपथ, प्रश्नोत्तरांचा तास, तारांकित - अतारांकित प्रश्न, विधीनिर्मितीची प्रक्रिया, विधेयक सभागृहाच्या पटलावर मांडणे आणि त्यावरील प्राथमिक चर्चा, शून्य प्रहराचा तास, कामकाजाची समाप्ती इ. संसदीय कामकाजातील संकल्पनांचा अंतर्भाव करण्यात आला होता. यामध्ये प्रामुख्याने विद्यार्थ्यांनी शिक्षणाचे व्यावसायीकरण, रोजगारपूरक शिक्षण, रत्नागिरी जिल्ह्यातील विविध प्रश्न यांची साधकबाधक चर्चा केली. यामध्ये रिफायनरी प्रकल्प, नैसर्गिक संपत्तीचा वापर करून रोजगार निर्मिती, गडकिल्ल्यांची सद्यस्थिती आणि संवर्धन, लोककला संवर्धन, नवीन शैक्षणिक धोरण, वन्यप्राण्यांचा शेतीला होणारा उपद्रव इ. मुद्द्यांचा समावेश होता. राष्ट्रगीताने अभिरूप युवा विधानसभेची सांगता करण्यात आली.

आपले मनोगत व्यक्त करताना र. ए. संस्थेचे कार्यवाह श्री. सतीश शेवडे म्हणाले, राजकारणात सर्वच वाईट नसतात. काही असेही असतात, जे पोटतिडकीने जनतेचे प्रश्न मांडत असतात. त्यामुळे युवकांनी राजकारणात येणे अत्यंत गरजेचे आहे.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. मकरंद साखळकर म्हणाले, अभिरूप युवा विधानसभेच्या निमित्ताने विद्यार्थीदशेतच आपल्याला संसदीय कामकाजाची ओळख होऊन विविध गुणांचे विकसन आपल्यात होईल. आपण भविष्यात सकारात्मकपणे काम करू शकतो, असा विश्वास विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होईल. या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना प्रश्न कसे विचारावेत? त्याची उत्तरे कोणत्या पद्धतीने द्यावीत? संसदीय आणि विधिमंडळ कामकाज कामकाज कसे चालते, याची जाणीव झाली, त्यामुळे हा एक स्तुत्य उपक्रम असल्याचे त्यांनी नमूद केले.

कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान र. ए. सोसायटीच्या कार्याध्यक्षा श्रीमती शिल्पाताई पटवर्धन यांनी भूषविले.

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना त्या म्हणाल्या, राजकारण आणि समाजकारण या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. समाजाचे प्रश्न समजून घेऊन त्यावर आपणच उत्तर शोधणे व सर्वांनी एकत्र येऊन देशाला पुढे नेणे, ही आजच्या युवकांची जबाबदारी आहे, असे मत त्यांनी व्यक्त केले.

याप्रसंगी नियामक मंडळ सदस्य श्री. सचिन वहाळकर यांनीही विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. मान्यवरांनी आपल्या मनोगतातून मार्गदर्शक प्राध्यापकांनी घेतलेले परिश्रम आणि विद्यार्थ्यांच्या सहभागाचे कौतुक केले. यानंतर प्राध्यापक आणि सहभागी विद्यार्थ्यांचा प्रशस्तीपत्र देऊन गुणगौरव करण्यात आला. यावेळी अभिरूप युवा विधानसभेतील सहभागी विद्यार्थिनी कु. सिद्धी सार्दळ आणि कु. स्वराली कनावजे यांनी प्रातिनिधिक स्वरूपात आपले मनोगत व्यक्त केले.

याप्रसंगी व्यासपीठावर र. ए. सोसायटीच्या कार्याध्यक्षा श्रीमती शिल्पाताई पटवर्धन, कार्यवाह श्री. सतीश शेवडे, नियामक मंडळ सदस्य श्री. सचिन वहाळकर, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. श्री. मकरंद साखळकर, प्रशासकीय उपप्राचार्य, तिन्ही शाखांच्या उपप्राचार्या, अभिरूप युवा विधानसभा कार्यक्रमाचे समन्वयक प्रा. डॉ. आनंद आंबेकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. निलेश पाटील यांनी, तर आभारप्रदर्शन प्रा. डॉ. आनंद आंबेकर यांनी केले.

कार्यक्रम यशस्वीपणे पार पाडण्यासाठी समन्वयक प्रा. डॉ. आनंद आंबेकर, सहसमन्वयक आणि राज्यशास्त्र विभागप्रमुख प्रा. निलेश पाटील, प्रा. सचिन सनगरे, प्रा. कृष्णात खांडेकर, प्रा. डॉ. दिनेश माश्रणकर, प्रा. ऋजुता गोडबोले, प्रा. मोहिनी बामणे, शिक्षक - शिक्षकेतर कर्मचारी, सेवक वर्ग आणि विद्यार्थी मंडळाचे प्रतिनिधी यांनी परिश्रम घेतले.

- प्रा. डॉ. आनंद आंबेकर

DBT Star College Scheme

The Star College Scheme by the Department of Biotechnology (DBT) aims to enhance the quality of science education at the undergraduate level. It provides financial support to colleges for strengthening infrastructure, faculty training, and promoting research activities. The scheme focuses on fostering a research-oriented environment to nurture talent in the field of life sciences. Our college has received a grant of 78.53 lakhs from the Department of Biotechnology (DBT), and this funding is directed towards four departments: Physics, Chemistry, Zoology, and Botany. The main

goal is to improve the experience for undergraduate students.

Under the Star College Scheme, our four departments engaged in various impactful activities.

- A comprehensive two-day workshop on the 'Research Roadmap' occurred on December 7th and 8th, 2023. Led by Prof. Dr. Madhura Mukadam and Dr. Sonali Kadam, it covered key topics such as research methodologies, literature review, and scientific writing. Fifty students benefited from this workshop, gaining valuable insights into the research process.
- In collaboration with the College of Fisheries, Shirgaon, Ratnagiri, a one-day workshop involved 28 students from the second and third years. Guided by Dr. Asif Pagarkar and Mr. Shrikant Sharangdhar, the session focused on preparing delicious, nutritious dishes using cost-effective fish and prawns.
- A visit to 'Aashirwad' Farm in Devrukh on December 10, 2023, involved 35 students and 3 faculty members. Managed by alumnus Mr. Pranav Panvalkar, the farm showcased goat farming, vermicompost production, and exotic bird farming expertise.
- A collaborative field visit to the mangrove ecosystem at Narayanmali, Ratnagiri, was organized with the Department of Botany on 14th Dec. 2023. The aim was to explore and observe mangrove biodiversity, and study flora and fauna. Fifty students and six faculty members participated. Students collected water and soil samples for research, gaining hands-on insights into the mangrove ecosystem's ecological dynamics. This visit provided not only an educational opportunity but also an enriching experience for both students and faculty, fostering a deeper understanding of the importance and specifics of mangrove ecosystems.

These activities demonstrate our commitment to providing diverse learning experiences and practical applications under the Star College Scheme.

- Prof. Dr. Madura Mukadam

‘सामर्थ्य मताचे: युवा मतदारांशी एक विधायक सुसंवाद....’ परिसंवाद कार्यक्रम

नवमतदारांमध्ये मतदार प्रक्रियेसंदर्भात जनजागृती होऊन मतदान प्रक्रियेत त्यांचा जास्तीत जास्त सहभाग वाढावा, लोकशाहीप्रती त्यांच्या मनात आस्था निर्माण होऊन त्यांच्यात लोकशाही मूल्ये रुजावीत, या हेतूने भारतीय निवडणूक आयोगाच्या निर्देशानुसार महाविद्यालयात राज्यशास्त्र विभाग आणि जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने मतदार नोंदणी आणि जनजागृती संदर्भात विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते.

जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी, उपविभागीय अधिकारी तथा मतदान नोंदणी अधिकारी कार्यालय, रत्नागिरी यांच्या वतीने मा. श्री. श्रीकांत देशपांडे, मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांच्या रत्नागिरी जिल्हा दौऱ्यानिमित्त गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय, रत्नागिरी येथे शुक्रवार, दि. ६ सप्टेंबर, २०२३ रोजी ‘सामर्थ्य मताचे : युवा मतदारांशी एक विधायक सुसंवाद....’ या विशेष मतदार जनजागृती अभियानपर परिसंवाद कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

‘हातभर प्रश्नाला बोटभर इलाज’ असा संदेश लिहून स्वाक्षरी करतानाच देशाची लोकशाही अधिक बळकट करण्यासाठी युवकांनी मोठ्या संख्येने मतदान प्रक्रियेत सहभाग घ्यावा, असे आवाहन अपर मुख्य सचिव व राज्याचे मुख्य निवडणूक अधिकारी श्री. श्रीकांत देशपांडे यांनी यावेळी उपस्थितांना केले.

महाविद्यालयात मान्यवरांचे आगमन झाल्यानंतर मुख्य प्रवेशद्वाराजवळ राष्ट्रीय सेवा योजना आणि राष्ट्रीय छात्र सेनेच्या विद्यार्थ्यांनी वॅडेट पायलेटिंग करून मान्यवरांचे स्वागत केले. त्यानंतर महाविद्यालयात उभारलेल्या ‘मी मतदान करणारच’ या स्वाक्षरी फलकाचे अनावरण करून मान्यवरांनी मतदार जनजागृती संदर्भातील संदेश लिहून स्वाक्षऱ्या केल्या. त्यानंतर प्रमुख अतिथी श्री. श्रीकांत देशपांडे यांच्या हस्ते महाविद्यालयाच्या परिसरात वृक्षारोपण करण्यात आले. या नंतर मतदार जनजागृतीविषयक संदेश

लिहिलेले फलक आणि तिरंगी फुगे मान्यवरांच्या हस्ते आकाशात सोडण्यात आले.

दिपप्रज्वलन आणि संस्कृत विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या स्वागतगीताने कार्यक्रमाची सुरुवात झाली. कार्यक्रमाच्या प्रास्ताविकपर मनोगतातून उपजिल्हा निवडणूक अधिकारी श्री. राहुल गायकवाड यांनी निवडणुका या लोकशाहीच्या आत्मा असून, मतदानाची टक्केवारी वाढत असताना लोकशाही अधिकाधिक सक्षम करण्यासाठी निवडणूक आयोग प्रयत्न करीत असल्याचे नमूद केले.

मान्यवरांच्या स्वागतानंतर महाविद्यालयाची माजी विद्यार्थिनी आणि शिवछत्रपती राज्य क्रीडा पुरस्कार प्राप्त खेळाडू कु. अपेक्षा सुतार, आस्था सोशल फाँडेशनच्या सुरेखा पाथरे, शक्ती सेवा संस्थेच्या अध्यक्षा पल्लवी माने, युथ आयकॉन संकेत चाळके यांचा सत्कार करण्यात आला.

या कार्यक्रमाचे औचित्य साधून महाविद्यालयात बुधवार, दि. ४ सप्टेंबर, २०२३ रोजी महाविद्यालयात आयोजित करण्यात आलेल्या रांगोळी, वक्तृत्व, पोस्टर्स मेकिंग, निबंध लेखन स्पर्धेतील विजेत्या स्पर्धकांचा मान्यवरांच्या हस्ते प्रशस्तीपत्र आणि सन्मानचिन्ह देऊन गौरव करण्यात आला. त्यानंतर कु. मनस्वी नाटेकर हिला गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयाची युवा ब्रँड म्बेसेडरपदी नियुक्ती झाल्याचे पत्र प्रदान करण्यात आले.

याप्रसंगी तत्कालीन प्रभारी प्राचार्य डॉ. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी यांनी महाविद्यालयाच्या प्रगतीचा लेखाजोगा सांगून विद्यार्थी नवमतदारांनी सुजाणपणे आणि जागृत राहून मतदान करण्याचे आवाहन केले. महाविद्यालयात राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने आयोजित करण्यात आलेल्या नवमतदार नोंदणी आणि जनजागृतीपर कार्यक्रमांची माहिती उपस्थित मान्यवरांना देऊन हा विभागाचे भरभरून कौतुक केले. या कार्यक्रमाच्या आयोजनाची संधी दिल्याबद्दल जिल्हा प्रशासनाचे आभार व्यक्त केले.

जिल्हाधिकारी श्री. एम. देवेंद्र सिंह यांनी राज्यघटनेने प्रत्येक भारतीय नागरिकाला मतदानाचा पवित्र हक्क बहाल केला असून, मतदारांनी अधिक सजगपणे हा हक्क बजावला पाहिजे. भारतीय लोकशाही जगातील सर्वात मोठी लोकशाही असून, ती अधिकाधिक सक्षम करण्याची

जबाबदारी नवमतदारांवर आहे. त्यामुळे त्यांनी निवडणुकांमध्ये मतदान करून मतदानाचा पवित्र हक्क बजावावा, असे आवाहन त्यांनी नवमतदारांना केले.

आपले मनोगत व्यक्त करताना श्री. देशपांडे पुढे म्हणाले, मतदार जनजागृतीविषयक दिव्यांग, तृतीयपंथी मूकबधीर, युवा तरुण मतदारांबरोबर आबालवृद्ध, नवमतदार अशा सर्वांचा समावेश आणि सहभाग असलेला हा कार्यक्रम खूपच अनोखा वाटला. विशेष म्हणजे ज्ञानदानाचे कार्य करीत असलेल्या एका नामवंत आणि प्रतिष्ठीत शिक्षण संस्थेत हा कार्यक्रम संपन्न होत असल्याचा आनंद होत आहे. देशाचे भवितव्य हातात असलेली तरुणाई सभागृहात उपस्थित असून, तरुणांची आपली लोकशाही सक्षम करण्यासाठी प्रयत्न केला पाहिजे. देशाचे उत्तम नागरिक होण्याचे धडे देऊन लोकशाही बळकट करण्यात भूमिका बजावणाऱ्या दोन प्रमुख संस्था म्हणजे कुटुंब संस्था आणि शिक्षण संस्था होय. युवा नवमतदारांनी अधिकाधिक संख्येने मतदार नोंदणी करून समाजात मतदान प्रक्रियेविषयी जनजागृती करावी. आणि लोकशाही बळकट करण्यासाठी युवकांनी पुढाकार घ्यावा, असे आवाहन त्यांनी केले. मार्गदर्शनपर मनोगतानंतर विद्यार्थ्यांनी मुख्य निवडणूक अधिकारी श्री. देशपांडे यांच्याशी प्रश्नोत्तरांच्या माध्यमातूनही संवाद साधला. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन पूर्वा पेठे यांनी, तर आभारप्रदर्शन उपविभागीय अधिकारी श्री. जीवन देसाई यांनी केले.

कार्यक्रम समाप्तीनंतर श्री. श्रीकांत देशपांडे यांनी दिव्यांग मतदारांशी संवाद साधून मतदान प्रक्रियेदरम्यान येणाऱ्या समस्यांवर चर्चा केली आणि त्या सोडविण्यासाठी प्रशासन निश्चितच प्रयत्न करेल, अशी ग्वाही दिली या प्रसंगी व्यासपीठावर जिल्हाधिकारी श्री. एम. देवेंदर सिंह, जिल्हा परिषद मुख्य कार्यकारी अधिकारी कीर्तीकिरण पुजार, पोलीस अधीक्षक श्री. धनंजय कुलकर्णी, प्रशिक्षणार्थी आय. ए. एस. डॉ. जस्मिन, उपजिल्हा निवडणूक अधिकारी श्री. राहुल गायकवाड, उपविभागीय अधिकारी श्री. जीवन देसाई आणि अन्य शासकीय अधिकारी उपस्थित होते. कार्यक्रमाला दिव्यांग मतदार, युवा मतदार, तृतीयपंथीय मतदार आदी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. समस्त रत्नागिरीकर नागरिकांना हा कार्यक्रम पाहता यावा यासाठी कार्यक्रमाचे थेट प्रक्षेपण करण्यात आले.

कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनाकरिता र. ए. संस्थेच्या कार्याध्यक्षा श्रीमती शिल्पाताई पटवर्धन, कार्यवाह श्री. सतीश शेवडे, जिल्हाधिकारी श्री. एम. देवेंदर सिंह, तत्कालीन प्रभारी प्राचार्य डॉ. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी, प्रशासकीय उपप्राचार्य डॉ. मकरंद साखळकर यांचे मोलाचे मार्गदर्शन, तर शासकीय अधिकारी-कर्मचारी, तिन्ही शाखेच्या उपप्राचार्या, प्रबंधक श्री. रवींद्र केतकर, श्री. कुमार काकतकर, शिक्षक - शिक्षकेतर कर्मचारी, सेवक वर्ग यांचे सक्रिय सहकार्य लाभले.

- श्री. नीलेश पाटील

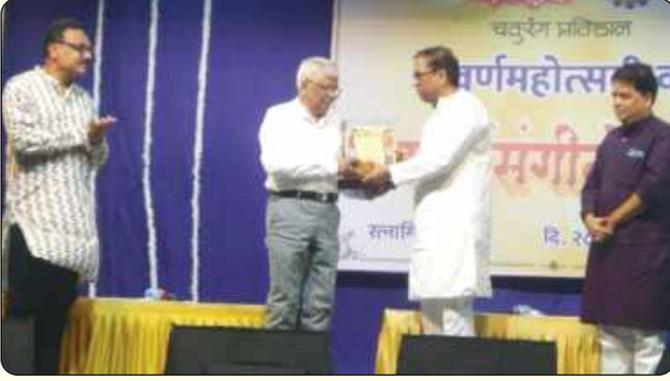
Special Achievements

महाराष्ट्र शासनाचा पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर पुरस्कार श्री. उदय सामंत, उद्योगमंत्री, महाराष्ट्र यांच्या हस्ते स्वीकारताना प्रा. बीना कळंबटे (मे, २०२३) सोबत जि.प. मुख्य कार्यकारी अधिकारी श्री. किर्तीकिरण पुजार.

Dr. Chitra Goswami- Savitribai Phule Best Teacher Award of University of Mumbai

जेष्ठ पत्रकार डॉ. उदय निरगुडकर यांच्या हस्ते चतुरंग प्रतिष्ठान तर्फे सुवर्ण महोत्सवी वर्षा निमित्त कृतज्ञता पुरस्कार स्वीकारताना प्रभारी प्राचार्य डॉ. पी. पी. कुलकर्णी.

डॉ. पी. पी. कुलकर्णी, लायन्स क्लब, रत्नागिरी तर्फे आदर्श शिक्षक पुरस्कार स्वीकारताना.

Dr. P. P. Kulkarni- Best teacher award of Ratnagiri Education Society.

Avishkar Zonal Championship (University of Mumbai) received for the year 2022-23

Special Achievements

Congratulations to Radheya Pandit, a student who passed the SET- Exam in the Sociology.

Swami Swaroopananda Inter-State Oratory Competition 2023-24 - Team Cup of Senior College Team with Hon.Principal Kulkarni Sir.

Miss Varsha Kale, Mr. Sujit Phadake, and Mr. Sanket Sohani, from Physics department bagged the Bronze medal at the university-level research convention 'AVISHKAR-2023-24 and selected the state-level research convention

1st prize in drill competition 2023 at Vijayalakshami Vishwanath Dalvi College, Talere

Manaswi Mukundaraj Natekar is appointed as the youth voter brand ambassador for the Vidhan Sabha constituency.

Special Achievements

Mumbai University Konkan Zone Cross Country - Men & Women Competition 2023-24 - Third Place & Second Place.

Mumbai University Konkan Zone Chess Men Tournament 2023-24 - Third Place.

Mumbai University Konkan Zone Table Tennis Men Tournament 2023-24 First Place.

Mumbai University Konkan Zone Taekwondo Men & Women Competition 2023-24 - Medal Winner Team.

Mumbai University Konkan Zone Badminton Men Tournament 2023-24 First Place

Special Achievements

Mumbai University Konkan Zone Power Lifting Men / Woman Competition 2023-24 - Medal Winner Team.

Mumbai University Konkan Zone Handball Men Tournament 2023-24 - First Place.

Mumbai University Handball Men Tournament 2023 - 24 Third Place.

Mumbai University Power Lifting Men & Woman Competition 2023-24 Medal Winner Team

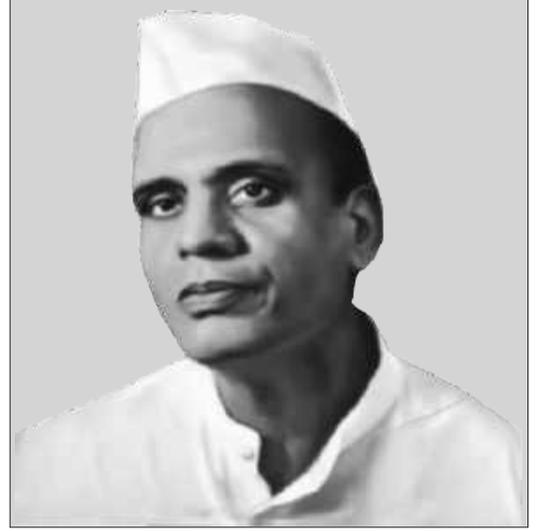

Mumbai University Konkan Zone Cricket Men Tournament 2023-24 - Third Place

मराठी विभाग

मातृहृदयी शिक्षकाची गोष्ट - साने गुरुजी

प्रा. सचिन सनगरे
समाजशास्त्र विभाग

शिक्षक, समाजसुधारक आणि प्रतिभावंत लेखक असणारे साने गुरुजी आणि त्यांचे कार्य हे कालातीत आहे. आईने बाल मनावर केलेले संस्कार आणि त्यातून जन्मास आलेले मातृहृदयी व्यक्तिमत्व हे सान्यांना ठाऊक आहेच. असे असताना या असामान्य व्यक्तिमत्त्वाची आठवण कायम स्मरणात ठेवावी याचे कारण या व्यक्तीचे कार्य कर्तृत्व. बाल वयापासून ते अंतिम काळापर्यंतच्या प्रवासातील प्रत्येक वळण हे उत्कट प्रेरणेने भारलेले आहे. ती प्रेरणा एक बालक म्हणून, विद्यार्थी म्हणून, शिक्षक म्हणून आणि अंतिमतः राष्ट्राचा नागरिक म्हणून सदोदित मनामध्ये रहावी म्हणून हा एक प्रयत्न.

आर्थिक परिस्थिती जेमतेम असतानाही साने गुरुजींनी इंग्रजी साहित्यामध्ये एम. ए. ही उच्च पदवी मिळवली होती. त्यांच्या बालपणीच्या प्रवासाचे वर्णन श्यामची आई रूपाने

आपण अनुभविले असेलच. एक पिढी घडविणारे अनुभव कथन एकेकाळी प्रत्येक मराठी घराचा भाग बनून राहिले होते. आज पुन्हा त्याची गरज वाटणे हे श्यामच्या आई पुस्तकाचे यश आहे.

शतकोत्तर
गौप्य महोत्सवी
वर्ष

शिक्षण पूर्ण झाल्यावर त्यांनी जळगाव जिल्ह्यातील अमळनेर येथील प्रताप हायस्कूल येथे शिक्षक म्हणून सहा वर्षे (१९२४ ते १९३०) नोकरी केली. प्रताप हायस्कूलच्या वसतिगृहाची जबाबदारी सांभाळताना त्यांच्यातील शिक्षकाला अधिक वाव मिळाला. त्यांनी वसतिगृहातील विद्यार्थ्यांना स्वतःच्या उदाहरणातून स्वावलंबनाचे धडे दिले, सेवावृत्ती शिकवली. अंमळनेर येथील प्रताप तत्त्वज्ञान केंद्र येथे त्यांनी तत्त्वज्ञानाचा अभ्यासही केला.

इ.स. १९२८ साली त्यांनी 'विद्यार्थी' हे मासिक सुरु

केले. त्यांच्यावर महात्मा गांधींच्या विचारांचा फार मोठा प्रभाव होता. ते स्वतः खादीचाच वापर करत असत. इ.स. १९३० साली त्यांनी शिक्षकाची नोकरी सोडून सविनय कायदेभंगाच्या चळवळीत भाग घेतला. त्यांनी 'काँग्रेस' नावाचे सामाहिक काढले. दुष्काळात शेतकऱ्यांची करमाफी व्हावी म्हणून प्रयत्न केले. जळगाव जिल्ह्यातील फैजपूर येथील काँग्रेस अधिवेशन (१९३६) यशस्वी होण्यासाठी त्यांनी खूप काम केले. इ.स. १९४२ च्या चळवळीत भूमिगत राहून स्वातंत्र्याचा प्रचार केला. फैजपूर येथील अधिवेशनात महात्मा गांधींच्या विचारसरणीस अनुसरून त्यांनी 'मैला वाहणे' व 'ग्राम स्वच्छतेची' इतर कामे केली.

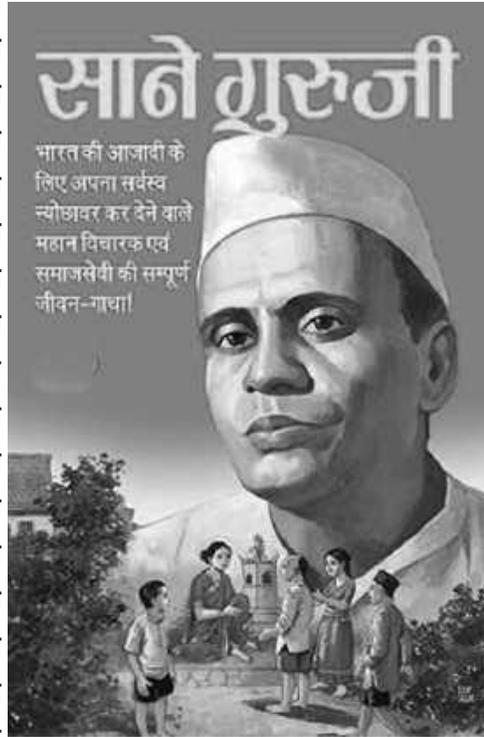
'पत्री' या त्यांच्या पहिल्या काव्यसंग्रहातून साने गुरुजींच्या देशभक्तिपर कविता प्रसिद्ध झाल्या आहेत. त्यातील बलसागर भारत होवो सारख्या कवितांचा नागरिकांवरील वाढता प्रभाव लक्षात घेऊन ब्रिटिश सरकारने त्या काव्यसंग्रहाच्या प्रती जप्त केल्या होत्या. समाजातील जातिभेद, अस्पृश्यता यांसारख्या अनिष्ट रूढी व परंपरांना साने गुरुजींनी नेहमी विरोध केला. सोलापूर जिल्ह्यातील पंढरपूरच्या विठ्ठल मंदिरात हरिजनांना प्रवेश मिळावा यासाठी त्यांनी १९४६ च्या दरम्यान महाराष्ट्राचा दौरा केला, या भूमिकेला महात्मा गांधींचा पाठिंबा मिळवण्याचा प्रयत्न केला, तो शेवटपर्यंत मिळाला नाही. अखेर साने गुरुजींनी या मुद्यावर उपोषणाचा मार्ग अवलंबला व त्यांना यश मिळाले. 'एका पांडुरंगाने दुसऱ्या पांडुरंगाला खऱ्या अर्थाने मुक्त केले,' असे त्या वेळी म्हटले गेले.

स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर ते समाजवादी पक्षात सामील झाले. स्वातंत्र्यानंतर 'आंतरभारती' चळवळीच्या मार्गाने त्यांनी भारत जोडण्याचा प्रयत्न केला. विविध राज्यांतील लोकांनी एकमेकांची संस्कृती समजून घ्यावी, अनेक भाषा समजून घ्याव्यात असे या चळवळीत अभिप्रेत होते. ते स्वतः

तमिळ, बंगाली आदी भाषा शिकले होते. १९४८ मध्ये त्यांनी 'साधना' सामाहिक सुरू केले. त्यांच्या कथा, कादंबऱ्या, लेख, निबंध, चरित्रे, कविता यांमधून त्यांच्यातील संवेदनशील साहित्यिकही आपल्याला दिसतो. मानवतावाद, सामाजिक सुधारणा व देशभक्ती ही मूल्ये त्यांच्या साहित्यात ठायी ठायी दिसतात. त्यांनी एकूण ७३ पुस्तके लिहिली. त्यांनी त्यांचे बहुतांश लेखन हे तुरुंगात असतानाच केले. 'श्यामची आई' ही सुप्रसिद्ध कादंबरी त्यांनी नाशिकमधील तुरुंगात असतानाच लिहिली. तुरुंगात असताना विनोबा भावे यांनी सांगितलेली गीता प्रवचने (१९३२) साने गुरुजींनी लिहिली. याच धुळ्यातील तुरुंगात त्यांनी स्वातंत्र्यलढ्यातील सहभागाबद्दल सुमारे १५

महिऱ्यांचा तुरुंगवास भोगला. तसेच पुढे बंगलोर येथील तुरुंगात असताना त्यांनी तिरुवल्लिवर नावाच्या कवीच्या 'कुरल' नावाच्या तमिळ महाकाव्याचे मराठीत भाषांतर केले. नंतर फ्रेंच भाषेतील डॅशी चळीरलश्री या कादंबरीचे 'दुःखी' या नावाने मराठीत अनुवादन केले. डॉ. हेन्रीत थॉमस या जगप्रसिद्ध मानववंशशास्त्रज्ञाच्या The story of human race या पुस्तकाचे मराठीत 'मानवजातीचा इतिहास' असे भाषांतर केले.

'करील मनोरंजन जो मुलांचे, जडेल नाते प्रभुशी तयाचे' हे गुरुजींच्या जीवनाचे सार होते. मनोरंजनातून मुलांवर सुसंस्कार करण्यासाठी गुरुजींनी अनेक पुस्तके लिहिली. साने गुरुजींचे भारतीय संस्कृती आणि हिंदू धर्मावर निरतिशय प्रेम होते. त्यांनी 'भारतीय संस्कृती' हा ग्रंथ लिहिला. तसेच भारतीय संस्कृतीतील अनेक महापुरुषांची चरित्रे लिहिली. त्यांचे 'मोरी गाय' हे पुस्तक प्रसिद्ध आहे. मातृहृदयी गुरुजींनी आई वडिलांच्या प्रेमावर 'मोलकरीण' नावाची अप्रतिम कादंबरी लिहिली ज्यावर पुढे जाऊन मराठी चित्रपट निघाला. साने गुरुजींच्या प्रेमळ व्यक्तित्वाने पुढील पिढीतील एस.एम. जोशी, ग. प्र. प्रधान, दादा गुजर, ना. ग. गोरे, प्रकाशभाई मोहाडीकर, प्रा. प्र. द. पुराणिक, मधु

दंडवते, यदुनाथ थत्ते, रा.ग. जाधव, राजा मंगळवेढेकर, वा.रा. सोनार, शांतीलाल पटणी, सी.न. वाणी, इत्यादी अनेक थोर व्यक्तिमत्त्वे घडविली.

१९३० मध्ये साने गुरुजी त्रिचनापल्लीच्या तुरुंगात होते. त्यावेळी दक्षिणेकडच्या अनेक भाषिकांशी त्यांचा संबंध आला. अनेक भाषांचे वैभव आपल्याला अज्ञात असल्याचे त्यांना जाणवले. आपण भारतात राहत असूनही इथल्या वेगवेगळ्या प्रांतांत बोलल्या जाणाऱ्या भाषांची माहिती आपल्याला नसते; या भाषा शिकायच्या असल्यास तशी संस्थाही आपल्याकडे नाही याची खंत नेहमी साने गुरुजींना वाटायची. यातूनच 'आंतरभारती'ची संकल्पना त्यांना सुचली. प्रांतियता या भारतीयाच्या एकत्वाला बाधक ठरणार असे त्यांना वाटू लागल्यामुळे त्यांनी प्रांताप्रांतांतील द्वेष नाहीसा होऊन सर्व बंधुत्वाचे वातावरण वाढावे, यासाठी निरनिराळ्या प्रांतातील लोकांना परस्परांच्या भाषा शिकव्यात, चालीरीती समजून घ्याव्यात यासाठी आंतरभारतीचा प्रयोग करून पाहण्याचे ठरविले. त्यासाठी पैसा जमवून निरनिराळ्या प्रांतीय भाषा शिकू इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी रवींद्रनाथ टागोर यांच्या शांतिनिकेतनाप्रमाणे काही सोय करावी, ही मनीषा त्यांनी महाराष्ट्र साहित्य संमेलनामध्ये याच ठरावावर बोलताना व्यक्त केली होती. साने गुरुजींच्या स्मरणार्थ अनेक संस्था त्यांचा विचार वारसा घेऊन पुढे जात आहेत.

१५ ऑगस्ट १९४८ ला साने गुरुजींनी 'साधना' साप्ताहिक सुरू केले. साने गुरुजींचा 'साधना'तील पहिला अग्रलेख अविस्मरणीय आहे. 'साधना' ही वैरभाव आणि विषमता कमी करील आणि सत्याग्रही लोकशाही समाजवादाचा संस्कार तरुण पिढीवर करील, असे साने गुरुजींनी आत्मविश्वासाने लिहिले आहे. साने गुरुजी मोठ्या माणसांच्या सहवासात अबोलपणे वावरत; परंतु मुले भोवती असली की त्यांचे मन बहरून येई आणि मुलांशी त्यांचा संवाद सुरू होत असे.

गुरुजी बोलू लागले की ज्ञानाचा मार्ग दिसू लागे. ते म्हणत, "शेतीचं काम करताना माणसाला किती तरी ज्ञान मिळालं. आकाशात ढग येतात, पण कोणत्या ढगांतून पाऊस पडणार आहे, कोणते वाऱ्यावर विखरून जाणार हे शेतकऱ्यालाच कळतं. एकीकडे त्याचे हात काम करीत असतात, दुसरीकडे त्याचे डोळे पाहात असतात. पक्ष्यांचे

आवाज तो ऐकतो. त्यावरून तो आपले आडाखे बांधतो. मातीचा वास त्याला येतो. निसर्गाची गुपितं त्याला समजतात. जमिनीची मशागत कशी करावी, पेरणी केव्हा करावी हे त्याला कळू लागतं. काम करताना ज्ञान मिळवायचं आणि मिळालेल्या ज्ञानातून काम अधिक चांगलं करायचं, असं होतं एका वेळी आपल्याकडे. सगळे जण काम करीत. सगळ्यांना वाचता येत नव्हतं, पण हातानं काम करताना जीवनाचा ग्रंथ कळत होता; पण पुढं मात्र आपल्या समाजजीवनाला असामाजिक वळण मिळण्यासारखी परिस्थिती निर्माण होण्याची शक्यता बळावली. त्यातून ज्ञान आणि काम यांची फारकत करण्यात आली. दुर्दैवाने ज्ञानवादी वर्ग आणि कष्टकरी वर्ग स्थापित होऊ लागला. यामुळे समाजात भिंती उभ्या राहिल्या.

आता आपला देश स्वतंत्र झाला, पण स्वातंत्र्य मिळालं म्हणजे देश सुधारला असं समजू नका. स्वातंत्र्य म्हणजे देश सुधारण्याची संधी. या संधीचा फायदा घेऊन आपण पुन्हा ज्ञान आणि श्रम यांना एकत्र आणलं पाहिजे. आपण प्रत्येकानं हातात नवी कौशल्यं आणली पाहिजेत आणि विद्याही मिळवली पाहिजे. आपल्या मनातली कोळिष्टकं काढली पाहिजेत आणि देशातील घाण काढून शेतं पिकवली पाहिजेत, बागा फुलवल्या पाहिजेत!

भारत हा निसर्गावर प्रेम करणारा आणि देशातील सर्व भेदाभेद- धर्माचे, जातींचे भेद नाहीसे करून सर्व देशबांधवांची एकजूट करणारा माझ्या स्वप्नातील बलसागर भारत! आपला भारत देश सुखी व्हायचा असेल तर स्वातंत्र्याबरोबर समता पाहिजे आणि बंधुभावही पाहिजे. साने गुरुजींचे विचार हे राष्ट्रभाव निर्माण करणारे आहेत.

आज सामाजिक परिवर्तनाच्या काळात आदर्शवत विचारधारा अंगी बाणवून आपल्या विद्यार्थ्यांना आणि सहकाऱ्यांना आपुलकीने प्रगतीच्या दिशेने घेऊन जाणाऱ्या खऱ्या शिक्षकांची वानवा आहे हे मात्र जाणवते.

प्रकाश आणि छाया यांची सीमारेषा सूक्ष्म असते आणि मृत्यूच्या छायेत गेलेले साने गुरुजी त्यांच्या साहित्यातून आपल्याला सतत प्रकाशकिरणच देतात. ज्ञान दातृत्व हे परमोच्चकार्य सांपत्तिक चक्राच्या स्वाधीन होणे ही आधुनिक समाजाची शोकांतिका आहे. अशा परिस्थितीत साने गुरुजी एक प्रेरणा स्रोत म्हणून कायम स्मरणात राहणे आवश्यक आहे.

भारत : एक सुपरपाँवर राष्ट्र

ध्रुव सुनिल पाध्ये
एफ. वाय. बी. एम. एस.

सुपरपाँवर हा शब्द वाचला की एकतर आपल्या डोळ्यासमोर हॉलिवूड मधील मार्वल मधले सुपरहिरो येतात किंवा अमेरिका, चीन सारखे देश. पण मागच्या एका दशकात भारताने जशी प्रगती केली आहे ते बघता भारत एक सुपर पाँवर राष्ट्र म्हणून उदयास येत आहे. आपला देश आज जगातली ५ व्या क्रमांकाची अर्थव्यवस्था आहे. आणि येत्या काळात आपण प्रमुख तीन मध्ये असू यात शंकाच नाही २०१३ मध्ये देशातल्या काही बँका बुडण्याच्या स्थितीत होत्या. तेव्हापासून आज जगातली वेगाने वाढणारी अर्थव्यवस्था होईपर्यंतचा प्रवास पाहता, भारतही महासत्ता बनू शकतो असे लक्षात येईल.

भारताला जो वैचारिक, सामाजिक वारसा लाभला आहे त्याला धरून आपण ध्येयाकडे वाटचाल करतच आहोत. शिवाय 'वसुधैव कुटुम्बकम्' या तत्वाला अनुसरून केवळ स्वतःचा फायदा न बघता भारताने इतरांनाही मदत केली आहे. कोविडच्या काळात प्रगत देश हतबल झाले होते. युरोपियन देशांत भारतापेक्षा उत्तम आरोग्य यंत्रणा असूनही सर्वाधिक मृत्यू तिथेच होत होते आणि अशा वेळी भारताकडून संपूर्ण जगात लस पुरवली गेली तीही मोफत. यावरून भारताने हे सिद्ध केले आहे की सुपर पाँवर होण्यासाठी आपण किती सक्षम आहोत. या व्यतिरिक्त दुसऱ्यांच्या स्वातंत्र्यावर गदा आणण्याचे काम ही भारताकडून आजतागायत केले गेलेले नाही.

गेल्या १०-१५ वर्षांत देशाने अनेक क्षेत्रात चांगली प्रगती केली आहे, याच उदाहरण म्हणजे अवकाश क्षेत्रात भारताने केलेली कामगिरी. चांद्रयान-३ हे भारताच्या समर्थपणाचे एक उत्तम उदाहरण आहे. कारण ज्या 'सुपर पाँवर' देशांनी जिथे जाण्याचा केवळ विचार केला तिथे

भारत यशस्वीरित्या जाऊन पोहोचला सुद्धा! 'आमुचा भारत देश महान हे फक्त गाण्यात नसून तो खरंच महान आहे. हे जगापुढे सिद्धही झाले आहे. या देशाचे नागरीक म्हणून प्रत्येकाची जबाबदारी आहे की भारताची महानता कशी अबाधित ठेवता येईल याकडे लक्ष दिले पाहिजे. देहाकडून देवाकडे जाताना देश लागतो आणि या देशाचे आपण देणे लागतो या स्वातंत्र्यवीर सावरकरांच्या शब्दांचा आदर्श ठेऊन आपल्या देशाच्या प्रगतीमध्ये खारीचा वाटा उचलण्याची तयारी प्रत्येक भारतीयाच्या कृतीतून दिसली पाहिजे तरच भारत एक सुपर पाँवर राष्ट्र म्हणून उदयास येईल.

एकच दुर्बीण

बाबासाहेब सुतार
भौतिकशास्त्र विभाग

एकच दुर्बीण द्या मज आणुनी
वळवून ठेवीन ती आकाशी
ग्रह गोलांना डोळा पाहून
पाहू तारे नक्षत्रे राशी

एकच दुर्बीण द्या मज लागी
भेदून पाहण्या त्या अवकाशी
गूढ उकलण्या, जगा सांगण्या
विज्ञानाच्या लख्ख प्रकाशी

जमवून हौशी साथी सारे
खगोलप्रेमी करुनि गोळा
गैरसमजुती हाणून पाडू
दुर्बीणीला भिडवुनि डोळा

नवज्ञानाची उघडू दारे
अभ्यासुनि विश्व पसारा
शोधून काढू नवीन काही
अंधश्रद्धेला न देऊ थारा

एकच दुर्बीण अशी हवी मज
आणील विश्वामध्ये शांती
ब्रह्मांडाला कवेत घेईल
मितवून टाकील भेदाच्या भिंती

राजकारण

कु. सिद्धी गिरीश सार्दळ.
(कला शाखा)

अवलंबितो आपण पद्धत लोकशाही
पण कुणाला निवडूनी द्यावे
याची बुद्धी मात्र नाही
जे देतात वारंवार खोटी आश्वासनं
त्यांनाच आपण देतो मतं विश्वासानं ॥१॥

करतात मोठ्ठा प्रचार निवडून येण्यासाठी
निवडून आल्यावर आपापसात भांडतात सत्तेसाठी
जनता जनार्दन यांच्या खोट्या आश्वासनांना फसतात
कारण पुढील निवडणुकीपर्यंत सरकारचे कान बंद असतात ॥२॥

अहो , आता तरी डोळे उघडा
आणि विचारांती योग्य पर्याय निवडा
नको गिरवायला भ्रष्ट बुद्धीचा कित्ता
आणुया चला सच्च्या माणसांची सत्ता ॥३॥

नको कुणी सरकार जनतेमध्ये दुवा
खरतर आपल्यात थेट संवाद हवा
एकजुटीने , एकमताने करू मतदान आपण
बदलूनी टाकू हे भ्रष्ट राजकारण ॥४॥

आधुनिक मुंबईचे शिल्पकार

नाना जगन्नाथ शंकरशेठ

ओमकार आठवले

प्रथम वर्ष कला शाखा

आचार्य अत्रे यांनी 'मुंबईचे अनभिषिक्त सम्राट' म्हणून ज्यांना उपाधी दिली आहे ते म्हणजे जगन्नाथ उर्फ नाना शंकरशेठ. मुंबईचे शिल्पकार म्हणून जगन्नाथ उर्फ नाना शंकरशेठ ओळखले जातात. नाना म्हणजे विद्वत्ता, बुद्धी आणि कर्तृत्व यांचे महामेरू होत. नाना एक सामाजिक कार्यकर्ते होते. सामाजिक प्रबोधनात आणि सार्वजनिक जीवनात त्यांनी खूप मोलाची भर घातली आहे. नानांनी शैक्षणिक, राजकीय, सामाजिक, धार्मिक यांसारख्या विविध कार्यात भाग घेऊन अनेक नवीन व अनोखे उपक्रम राबविले. नानांनी या महाराष्ट्रीय समाजाला आपल्या कार्याने गतिमान केले.

जगन्नाथ शंकरशेठ यांचा जन्म १० फेब्रुवारी १८०३ रोजी मुरबाड, जि.ठाणे याठिकाणी झाला. नानांना लहानपणापासूनच विद्येची आवड होती. त्यांनी मराठी, इंग्रजी व संस्कृत भाषेत विलक्षण प्राविण्य मिळविले होते. नानांवर सर जमशेदजी जिजिभाईची छाप पडली होती.

हिंदी प्रजेत शिक्षणाचा प्रसार झाला पाहिजे, यासाठी एलफिन्स्टनने २१ ऑगस्ट १८२२ रोजी हॅंदशाळा व शाळापुस्तक मंडळाची स्थापना केली. याचे आधारस्तंभ

नाना जगन्नाथ शंकरशेठ होते. मुंबई प्रांताच्या या पहिल्या गव्हर्नरचे शैक्षणिक क्षेत्रातील योगदान लक्षात घेऊन त्यांचे स्मारक व्हावे अशी नानांची इच्छा होती. यासाठी एलफिन्स्टन फंड उभारण्यात आला. यात नानांनी २५,००० रुपये जमा केले. एलफिन्स्टन फंडातून १८२७ मध्ये एलफिन्स्टन स्कूल स्थापन करण्यात आले. १८३६ मध्ये एलफिन्स्टन इन्स्टिट्यूट सुरू झाले. १८३४ साली मिशनरी डॉ. विल्सन यांच्या विनंतीनुसार नानांनी आपल्या बंगल्याच्या आवारातच मुलींच्या शाळेला जागा दिली. सामाजिक सुधारणेबाबत नानांचे विचार पुरोगामी होते. त्यांनी मराठी माध्यम, स्त्रीशिक्षण, सतीबंदी, शुद्धीकरण यांसारख्या सुधारणांना चालना दिली. त्यांनी स्त्रियांच्या उद्धाराचे कार्य हाती घेणाऱ्या समाजसुधारकांना प्रोत्साहन व साहाय्य केले. सतीबंदीची चाल अमानुष आहे असे नानांनी लोकांच्या मनावर बिंबवले. म्हणूनच या कायद्याला महाराष्ट्रात कोठेही विरोध झाला नाही. मुंबई इलाख्याच्या कौन्सिलमध्ये निवडून आल्यानंतर नानांनी म्युनिसिपल ॲक्ट व्हावा म्हणून खूप प्रयत्न केले. नानांनी मुंबईच्या नागरी

जीवनाची मुहूर्तमेढ रोवली. मुंबईच्या सांस्कृतिक आणि बौद्धिक जीवनात परिवर्तन करण्यासाठी स्थापन झालेल्या सर्व संस्थांत नानांचा सहभाग होता. नानांचे सर्वात महत्त्वाचे कार्य म्हणजे बोरीबंदर ते पुणे अशी रेल्वे सुरु करण्यासाठी त्यांनी फार मोठे प्रयत्न केले. त्यांच्याच प्रयत्नांमुळे ती सुरुही झाली. दळणवळणाच्या सुविधेबद्दल नानांची दूरदृष्टी कोणती होती हे यावरून स्पष्ट होते. विद्यार्थाकरीता नानांनी स्वतःच्या वाड्यात छात्रालय सुरु केले. त्यात छात्रवृत्ती स्वीकारलेले बाळशास्त्री जांभेकर हे एक होते. याचबरोबर मुंबई विद्यापीठाच्या स्थापनेत नानांचा सिंहाचा वाटा होता. भारतात कायदे शिक्षणाची जी सुरुवात झाली ती मुंबईच्या लॉ कॉलेजमधूनच. या लॉ कॉलेजच्या उभारणीमध्ये नाना शंकरशेठच होते. नानांनी मुंबईतील गिरगाव या ठिकाणी संस्कृत लायब्ररीची उभारणी केली. चिंचपोकळी येथे गॅस कंपनी सुरु करण्याबरोबरच त्यांनी मुंबईकरांच्या पाण्याचा प्रश्न सोडवण्यासाठी विहिरी व तलावांची योजना तयार केली. याचसोबत मुंबईत नाट्यगृह व्हावे म्हणून नानांनी प्रयत्न केले. त्याखेरीज नानांनी दवाखाने, धर्मशाळा, मंदिरे इत्यादींना सढळ हाताने मदत केली.

पीक येवो ना येवो ब्रिटिश सरकार शेतकऱ्यांकडून सक्तीने महसूल वसूल करत असे. त्या विरोधात नानांनी कायदे मंडळात आवाज उठविला. परिणामी शेतकऱ्यांना त्यांनीच पिकवलेले धान्य महागात घेण्याची पाळी येत असे. त्यासाठी तत्कालिन स्थितीवर उपाय म्हणून नानांनी जॉईंट स्टॉक कंपनीची स्थापना केली. ही कंपनी शेतकऱ्यांकडून पीक विकत घेई आणि ना नफा ना तोटा या तत्त्वावर पुन्हा ज्यांचे त्यांना धान्य स्वस्त दरात विकत होती.

लोकांच्या वतीने सरकारशी बोलणारे व मध्यस्थी करणारे मुंबईतील पहिले पुढारी म्हणजे नाना जगन्नाथ शंकरशेठ. नानांचा मृत्यू १८६५ मध्ये झाला. नानांनी या आधुनिक मुंबईचा पाया रचला..!

स्वतंत्र

सुयश कृष्णा जाधव

एम.ए. भाग १

अनगिनत झाल्या फाश्या

अनगिनत झेलल्या छाताडावर गोळ्या

कधी मिळाली देशद्रोहाची उपाधी

तर कधी झाल्या काळ्या पाण्याच्या त्या शिक्षा

कधी फितुर झाला आपलाच सवंगडी

तर कधी चोर म्हणून खाल्ल्या कित्येकदा शिव्या.

बालपण जगायच तर राहूनच गेलं

आधी स्वातंत्र्यासाठी दिला लढा

पाठिंबा नव्हता इतकाही

कारण नडत होत्या कि यांच्या प्रथा

जातीभेद करूनच तर बांधून घेतल्या होत्या की

स्वतःच्या हातापायात बेड्या

गुलामगिरीची वेळच आली

सावकारांना पण तुकड्यांवर जगण्याची सवयच झाली

इथं आपलच नाण खोट ठरत होतं

मग स्वातंत्र्य तरी कस मिळणार होतं

लढले तरीही स्वातंत्र्य सेनानी

रक्ताच्या वाहिल्या कित्येक नद्या त्यांनी

अन् उगवला तो एक दिवस

झालो आपण स्वतंत्र एकदा पुन्हा नव्यानी

‘मोठी तिची सावली’ एका गानकोकिळेचा प्रवास

श्रेयस पाटील
एस. वाच. बी. ए.

भारतात अनेक कीर्तिवंत स्त्रिया होऊन गेल्या. ज्यांच्या अभूतपूर्व योगदानामुळे संपूर्ण भारतीय इतिहास बदलून गेला. यात संगीताचा वारसा पुढे नेणाऱ्या, संगीत हे प्रत्येकाच्या घरी पोहोचवणाऱ्या म्हणजे भारतरत्न लता मंगेशकर. यांच्या अनमोल योगदानामुळे संगीत विश्वाला अमरत्व प्राप्त झालं. हा प्रवास काही सोपा नव्हता. तोच प्रवास सहप्रवासी म्हणून अनुभवलेल्या त्यांच्याच भगिनी मीना मंगेशकर-खडीकर यांनी मोठी तिची सावली या पुस्तकात मांडला आहे.

मीना खडीकर याही एक प्रसिद्धी असलेल्या गायिका व उत्तम सिद्ध हस्त लेखिका व संगीतकार म्हणून नावारूपाला आहेत. त्यांनी काही चित्रपटांना संगीत देखील दिलेले आहे. यात ‘कानून का शिकार’, ‘माणसाला पंख असतात’, ‘रथ जन्मनाथाचा’, ‘शाब्बास सुनबाई’ या चित्रपटांचा समावेश आहे. तसेच, त्यांच्या मदर इंडिया या गाजलेल्या चित्रपटातले ‘दुनिया मे हम आये है तो जीना ही पडेगा’ हे संगीतकार नौशाद यांनी संगीतबद्ध केलेले गीत त्यांनी लता दीदींसोबत गायले आहे.

यात एकूण २५ प्रकरणे आहेत. लेखिकेने पहिल्या प्रकरणात गायिकेच्या बालपणापासूनच्या अनेक गोष्टी व घटना सांगितल्या आहेत. त्यात लता दीदींच्या वडिलांचा म्हणजे मा. दीनानाथ मंगेशकर यांचा झालेला अकाली मृत्यू व त्यानंतर कसे परत जोमाने उभे राहून धीटपणे आपल्या कुटुंबाला लता दीदींनी कसे सांभाळले. हे सर्व लहान वयात अवघ्या १३ व्या वयात अनुभवणे व आपल्या वडीलांच्या इच्छेविरुद्ध जाऊन नाईलाजाने या संगीत विश्वात प्रवेश करणे याचा आढावा घेतला आहे. ज्या वयात मुलं भातुकली खेळतात त्या वयात संपूर्ण कुटुंबाचा गाडा चालवणे म्हणजे खरंतर बालमजुरी करण्यासारखे हे सर्व लेखिकेने यात मांडले आहे. पुढे लेखिकेने यात असे म्हटले आहे की तिला हे काम करत असताना सुरुवातीला अपयश आलं. कधीकाळी सुनावं लागलं. पण तिने कधी अपमान सहन नाही केला. ती स्वाभिमानाने वागत राहिली. आपल्या कामात ती प्रामाणिकपणे वागत होती म्हणून लेखिका यात बाहेर ती ‘लता मंगेशकर’ आहे व घरी मात्र ती ‘दीदी’ आहे, असा उल्लेख करताना दिसतात.

यात त्यांचे बहिणीबद्दलचे प्रेम दिसते . घरातील दीदी म्हणजे सगळ्यांना प्रेमाने खाऊ घालणारी. एवढी कीर्ती मिळवून सुद्धा पाय जमिनीवर ठेवून उभी राहणारी ती एक खंबीर स्त्री आहे असं त्यांचं म्हणणं आहे. हे ही पुस्तक वाचताना प्रकर्षाने जाणवते.

यात लेखिकेने लतादीदींना आलेले अनुभव कथन केले आहेत . तसेच त्यांचे छंद. मग ते फोटोग्राफी असो किंवा एखाद्याची नकल करणे असो, अशा अनेक गोष्टी यात आहे. तसेच त्यांना मिळालेल्या पुरस्कारांचे वर्णन, अनेक दिग्गजांची भेट, त्यांचे विचार, एखाद्या गाण्यावरील चर्चा, तसेच विविध प्रकारचे संगीताबद्दल माहिती या सगळ्या गोष्टींची माहिती व छायाचित्र या पुस्तकात आपल्याला पाहायला मिळतात. मला तर वाटते हे पुस्तक प्रत्येकाने वाचावे असे आहे . तसेच ते संग्रहित ठेवण्यासारखे आहे. का वाचावे? तर ज्या कोणाला वाटते की गाणं गाता येणं सोप्य असतं. पण गाणं येणं व उपजत ती कला असणं, गाण्याची प्रतिभा असणं यात जमीन अस्मानाचा फरक असतो.

गाणं आपण शिकतो. अनेक वर्षे शिकतो. त्याच्या अनेक परीक्षाही देतो पण त्याचा उपयोग आपण समाजासाठी करतो का ? का फक्त छंद जोपासण्यासाठी आपण हे संगीताचे क्षेत्र निवडतो? गाण्याकडे साधना म्हणून पाहणे. गाण्याला सुंदरता येण्यासाठी स्वतःच्या चुका शोधून त्यात सुधारणा करणे हे खूप महत्त्वाचे आहे. आत्ताच्या तरुण पिढीला समजणे हे अत्यंत गरजेचे आहे. आयुष्य जगत असताना अनेकांना अडचणी येतात आपण त्याकडे हसत खेळत पाहिलं पाहिजे. आपलं क्षेत्र कोणतही असो, तिथे आपण सर्वस्व पणाला लावून त्यात पूर्णतः झोकून देणे हे ही यात निदर्शनास येते. हे सर्व लेखिकेने एक बहिण या नात्याने लिहिले आहे .पण एका प्रसिद्ध गायिके बद्दलही लिहिलेलं आहे व शेवटी लेखिकेने 'लहान माझी बाहुली मोठी तिची सावली' या शब्दात समारोप केला आहे.

मोगरा

जाव्हवी जोशी
प्रथम वर्ष कला शाखा

आज अचानक माझ्या हाती आला मोगरा
पाहून त्याला विसरून गेले शीण सारा

मग त्याने दिधला मज पाकोळ्यांचा सुगंध
अन केले हलकेच घट्ट आमचे बंध

सांगितले मज कानी एक आगळेच गूज
हसरे मुख तुझे हाच सौंदर्याचा साज

जाते माझे सुंदर रूप नंतर कोमेजून
परि गंध माझा ठेवतो कुपीत सांभाळून

रूप आहे तात्पुरते परी कायम सद्गुण
गुणांनी कर आनंदी जगा हा ठेव पण

अवचित मग पानाआड तो जाऊनी लपला
त्याने मिटले डोळे तरी माझे उघडून गेला

माझी चित्रनगरीची सहल

सेजल भार्गव मेस्त्री

प्रथम वर्ष कला शाखा

गोगटे जोगळेकर महाविद्यालयाच्या 'फिल्म क्लब तर्फे' ३० नोव्हेंबरला २०२३ रोजी सहलीसाठी इच्छुक विद्यार्थ्यांची मुलाखत घेण्यात आली आणि त्यातून आम्ही वीसजण निवडले गेलो. चित्रपट नगरीच्या सहलीला जाण्याची उत्सुकता खूप होती आणि तो दिवस उजाडला.

कोकण रेल्वे रत्नागिरी... ८ डिसेंबर २०२३ रोजी रात्रीच्या त्या रमणीय प्रकाशात आम्ही सारे विद्यार्थी रेल्वे स्थानकावर एकत्र जमलो. ठिकठिकाणी विखुरल्या गेलेल्या पाकळ्या एकत्र याव्यात आणि त्यांनी फुल बनावे असा आमचा समूह दिसत होता. सर्व मुले खूप उत्सुक होती. काहींनी तर रेल्वे प्रवास केलाच नव्हता तर काहींनी कधी मुंबई पाहिलीच नव्हती. त्यामुळे त्यांच्यासाठी ही चित्रनगरीची सहल म्हणजे एक पर्वणीच!

माणसे कितीही मोठी झाली तरी त्यांच्यात लहान मूल हे लपलेलेच असते, त्याचप्रमाणे आगगाडीचा झुक झुक आवाज कानात साठवत आम्ही प्रवासास प्रारंभ केला. थोडावेळ गप्पागोष्टी करत करत सारे झोपी गेले कारण दुसऱ्या दिवशी मनसोक्त फिरण्यासाठी शरीरात ऊर्जा तर हवी होती. झाडे जागेवरच होती. मात्र आमची कोकणकन्या एखाद्या ध्येयवेड्याप्रमाणे धावत होते. आमच्यासमवेत मार्गदर्शक म्हणून खांडेकर सर व पाटील सर होते. पहाटे ०५:३० वाजता आम्ही दादर रेल्वे स्थानकावर उतरलो. आमची ही चित्रनगरीची सहल 'आनंद फाउंडेशन' या संस्थेने आयोजित केली होती. त्यामुळे या संस्थेच्या अध्यक्षा सौ. अपूर्वा मयेकर आमच्या स्वागतासाठी रेल्वे स्थानकावर आल्या होत्या. तेथून आम्ही 'द रिट्रेट हाऊस' येथे श्रीजी गाडीने आलो. येथे आल्यावर कोणत्यातरी मोठ्या ठिकाणी आल्यासारखे वाटले. कारण त्याच्या बाजूला अभिनेता शाहरुख खानचा 'मन्नत' बंगला होता. सकाळी सगळे विधी आवरून पोटाला मिसळ पावची मेजवानी देऊन आम्ही

खऱ्या अर्थाने दादासाहेब फाळके चित्रनगरीकडे निघालो.

गगनाला भिडणाऱ्या उंच उंच इमारती, रुंद - अरुंद रस्ते, मोठमोठी दुकाने, रेस्टॉरंट, मॉल, हॉटेल्स या सान्या जरी निर्जीव वस्तू असल्या तरी त्या स्वप्न नगरीला जिवंत कसे ठेवतात? याचा प्रत्यक्ष अनुभव मिळाला. प्रवास करताना डोळे बाहेर पण कान मात्र महेश सावळे सरांच्या प्रेरणादायी विचारात गुंतवून आम्ही हा प्रवास करत होतो. अखेरीस चित्रनगरीत पोहोचलो. एकूणच सर्व चित्रीकरण, रेकॉर्डिंग, चित्रपट मालिका तयार करण्याची व्यवस्था, तिथले सेट हे सारे डोळ्यात साठवत आम्ही पुढे पुढे जात होतो. 'बागबान', 'सूर्यवंशम' अशा कितीतरी चित्रपटांचे चित्रीकरण केल्या गेलेल्या जागा माळेतील एकेक मणी जपत जावा त्याप्रमाणे अनेक प्रसंगांची आठवण करून देत होत्या.

खास आकर्षण म्हणजे कलाकारांची भेट झाली. 'सुख म्हणजे नक्की काय असतं?' ही मालिका इयत्ता दहावी पासून बघत आलेल्या मालिकेतील मंदार जाधव यांची भेट झाली व फोटोही काढता आला. त्याचबरोबर माधवी जुवेकर यांच्याशी संवाद साधता आला. तेव्हा जाणवले की ही माणसे आपल्यातलीच आहेत. पण त्यांचे कार्य, कष्ट महान आहेत. मनात दुसऱ्यांबद्दल असणारा आदर, प्रेम हे त्यांच्या बोलण्यातून दिसून आले. 'बाळूमामाच्या नावानं चांगभलं' या मालिकेतील बाळूमामा म्हणजेच सुमित पुसावळे यांना भेटण्याची संधी मिळाली. हिंदी मालिकेतील अनुपमाची भूमिका करणाऱ्या रूपाली गांगुली यांनाही पाहता आले. डोळ्यात चित्रे आणि मेंदूत माहिती, विचार संकलित करून चित्रपट नगरीच्या पुस्तकाची पाने उलटत पुढे मार्गस्थ झालो.

रत्नागिरीतील कलाकार ओमकार भोजने यांनी आमच्यासाठी 'ट्वेल्थ ऐल' या चित्रपटाचे आयोजन केले

होतें. तेथे कोकण हार्टॅड गर्ल या नावाने प्रसिद्ध असणाऱ्या अंकिता वालावलकर यांची भेट झाली. एक प्रेरणादायी प्रवास, इच्छा असेल तर मार्ग सापडतो, सातत्य अत्यंत गरजेचे आहे, प्रयत्नांती परमेश्वर अशी नाना तऱ्हेची शिकवण हा चित्रपट देऊन गेला. अंतिम भागात डोळ्यांतून नकळत अश्रू गालावर ओघळले आणि नक्कीच चित्रपटांतून काहीतरी गवसल्याचा ते पुरावा देत होते. असे हे प्रेरणादायी विचार उराशी बाळगून पुनश्च आम्ही 'रिट्रेट हाऊस' ला परतलो. आमच्या सोबत निधी मॅडम काही कारणामुळे येऊ शकल्या नाहीत. परंतु त्यांचे शब्द मला आठवले त्या म्हणाल्या होत्या, "तुम्ही इतके दमाल की लगेच झोपून जाल", याची प्रचिती बेडवर पडल्या पडल्या आली.

१० तारखेला सकाळचा नाष्टा आम्ही गार्डनमध्येच केला. आनंद फाउंडेशनच्या जेवण करणाऱ्या मार्मींच्या हातची चव अगदी इडली सांबाराच्या प्रत्येक घासात उतरत होती. नाश्ता झाल्यावर अंकिता वालावलकर यांच्याशी गप्पागोष्टी केल्या. त्यानंतर जुहू चौपाटी, प्रभुकुंज, विधान भवन, राजाबाई टॉवर, इस्कॉन मंदिर अशी कितीतरी ठिकाणी न्याहाळत आमचा प्रवास चालू होता.

जुहू चौपाटीवर दूरवर पसरलेला समुद्र अथांग स्वप्नांना कवेत घेतल्याप्रमाणे खुणावत होता. लतादीर्दींच्या प्रभुकुंजच्या भिंतींमधून सप्तसूर कानावर पडत होते. मुंबई विद्यापीठाचा इतिहास सांगणारे राजाबाई टॉवर अशा विविध निर्जीव वास्तूंतून सजीवपणाचे संकेत येत होते व ते माझ्या मनापर्यंत पोहोचत होते. जुहू मधील इस्कॉन मंदिरातील 'श्री राधा रासबिहारीजीचे मंदिर' कृष्ण राधेच्या लौकिक प्रेमाचे दर्शन घडवत होते. मला त्या मंदिरात पाऊल ठेवल्यावर भगवद्गीतेचे पानपान उलटल्यासारखे वाटत होते आणि माझ्या कृष्णाला भेटल्याचा आनंद तो वेगळाच!

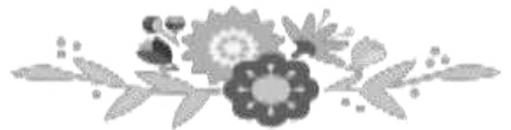
अशी आमची फिरती श्रीजी रस्ते पार करत होती. अनेक वस्तू, वास्तू मनात साठवत छायाचित्रे काढत आम्ही फिरत होतो. महेश सावळे सरांकडून प्रत्येक महत्त्वाच्या वास्तू बाबतची माहिती माझ्यापर्यंत पोहोचत होती. ग्रहताऱ्यांबद्दल वाटणारे अप्रूप नेहरू तारांगणात पूर्ण झाले. चंद्र, सूर्य, तारे, ग्रह, नक्षत्रे, राशी यांची निर्मिती कशी झाली? त्याबाबतची माहिती मिळाली. तारांगणामध्ये तारकांचा शोध बघताना अवकाशाचा प्रवास करता आला

म्हणजे त्याप्रमाणे भासत होते.

'स्वातंत्र्यवीर सावरकरांचे स्मारक' येथे त्यांचा जीवन प्रवास चांगल्या तऱ्हेने व सोप्या पद्धतीत समजला. सावरकरांच्या जीवनावरील चित्रफिती बघताना प्रत्येक प्रसंगावेळी अंगावर स्वातंत्र्याचे व देशभक्तीचे शहारे येत होते. विविध स्थळे, रात्रीची लखलखती मुंबई न्याहाळत आम्ही फिरत होतो. पण आता परतीचा प्रवास करणे गरजेचे होते कारण वेळ आणि सहलीचा काळ संपला होता. परतीच्या प्रवासाच्या आधी आनंद फाउंडेशनने सर्व मुलांना एकत्र घेऊन दोन दिवसांच्या प्रवासात आम्हाला काय वाटले? याबाबत संवाद साधला. खास आनंद याचा झाला की अपूर्वा मावशींचा त्यांना कोणतीही कल्पना न देता वाढदिवस साजरा केला गेला आणि त्यासोबत आमचा मित्र ऋग्वेदचाही! त्यामुळे आम्हाला केक खाता आला. आनंद फाउंडेशनने आम्हाला गिफ्ट दिले व सोबत खाऊही.

मला या दोन दिवसात काय मिळाले? मी नवा कोणता संकल्प केला? आनंद फाउंडेशनने त्यांचा आनंद आम्हाला दिला व त्यामुळे आमचा आनंद द्विगुणीत झाला आणि याच शिकवणीने मीही मला जितके फिरायला जमेल, वेगवेगळी ठिकाणी पाहता येतील तितकी पाहण्याचा प्रयत्न करेन असे ठरवले. कारण प्रत्येक गोष्टीत आनंद शोधता येणे गरजेचे असते. ही दोन दिवसांची चित्रनगरीची सहल मित्र-मैत्रिणींच्या सहवासामुळे खऱ्या अर्थाने आनंददायी झाली. शेवटी म्हणतात ना मित्र-मैत्रिणी शिवाय जीवन नाही तसेच काहीसे!

या चित्रनगरीच्या सहलीने नवे अनुभव, नवे मार्ग, नव्या दिशा अन् नव्या आशा पल्लवीत केल्या. आनंददायी विचाराने आयुष्याकडे बघण्याच्या दृष्टिकोनात भर पडली. या फिरत्या यात्रेला विराम घ्यावा लागणारच होता. दादर रेल्वे स्थानकावर आलो व पुन्हा आमची 'कोकणकन्या' व तिच्या समवेत आम्ही झुक झुक करत रत्नागिरी पहाटे सहा वाजता पाऊल ठेवले. मी जरी शरीराने घरी आले होते परंतु माझे मन मात्र सहलीच्या चक्रातच गोल गोल फिरत होते.

ते क्षण मी तर जगलोच नाही...!!

सायली बारगोडे,
प्रथम वर्ष कला शाखा

मला जगायच असून सुद्धा मी जगलोच नाही
ते क्षण तर मी जगलोच नाही...

आई मला हाणेल म्हणून
मी कधी खेळायला गेलोच नाही
बालपण माझं मी जगलोच नाही
ते क्षण मी कधी जगलोच नाही

शाळेत गेलो आईसाठी मोठा झालो
गमती जमती सोडून अभ्यासात रमलो
शाळेतील दिवस मी जगलोच नाही
ते क्षण मी कधी जगलोच नाही

हायस्कूल मध्ये तर एकटा असायचो
यांच्या सोबत राहिलो तर कमी गुण
मिळतील ना...
या विचाराने मी त्यांच्याशी बोललोच नाही
ते क्षण मी कधी जगलोच नाही

कॉलेजची लाइफ जरा वेगळी होती

जी मला आवडत होती

तिला कधी बोललोच नाही

आई बाबाना समजल तर ??? म्हणून
ते क्षण मी कधी जगलोच नाही

कॅटीन कट्ट्या वरती कधी बसलोच नाही

कोणाशी गप्पा कधी मारल्याच नाही

करिअरच्या टेंशनमध्ये मी कधी

ग्रंथालय सोडून बाहेर फिरलोच नाही

हे क्षण मी कधी जगलोच नाही

आईसाठी बाकी वेळी मोठा असणारा मी

काही चूक केली की लहान व्हायचो

लहान आहेस का हे ऐकून नेहमी

मी मोठा व्हायचो

खरचं बाल्यात जगायच असून सुद्धा मी

जगलोच नाही

हे क्षण मी कधी जगलोच नाही

यार हे क्षण सुद्धा मी जगलोच नाही

मन माझं बोलतंय

सुयश कृष्णा जाधव

एम.ए. भाग १, कला शाखा

भावना, शब्द, चारोळी आणि कविता किती सरळ, साधं आणि सोपं वाटत ना सर्व. हो खरंच कविता म्हटलं की सर्वच जण उत्सुक असतात ऐकायला. पण कविता म्हणजे नेमकं काय? ती कशी असते? ती कशी लिहिली जाते? ती कशी असावी? असे अनेक प्रश्न सगळ्यांना पडतात. काही जण कविता लिहायचा प्रयत्न करतात. ते लिहितात देखील. कधी त्यांची कविता फसते तर कधी सगळ्यांनाच आवडून जाते. किती भारी ना..

खरंच यार कविता खूप छान असतात. कविता वाचल्या की आपल्या आयुष्यात जे सुरू आहे तेच कवीने मांडलय यार.... अस काहीसं होऊन जातं आणि मग कविता वाचण्याची आवड आपल्या मध्ये आणखीन जडते .खरंच कवी किती भारी असतील ना..... खरं सांगायचं झालं तर प्रत्येक कवी जेव्हा आपल्याला भेटतो, तेव्हा आपला सर्वसाधारण त्यांना एकच प्रश्न असतो की तुम्हाला एवढ्या छान कविता कशा सुचतात ? या प्रश्नाचं कविकडे मात्र ५ ते १० सेकंद काहीच उत्तर नसतं. तो निःशब्द होतो. म्हणजे बघा ना जो कविता लिहितो तो कवितेच्या माध्यमातून लोकांच्या चेहऱ्यावर हलकीशी स्माईल आणतो आणि कधी कधी वाचता वाचता पटकन डोळ्यात पाणी आणतो.तोच कवी कविता कशी सुचते या प्रश्नाचं त्वरित उत्तर देऊ शकत नाही.कदाचित कवी हे एकसारखे नसतात. तर ते सगळेच एकमेकांपेक्षा खूप वेगळे असतात. कारण त्यांचा एखाद्या गोष्टीकडे बघण्याचा दृष्टिकोन, त्यांचे विचार,भावना आणि शब्दांची मांडणी खरंच खूप वेगवेगळ्या असतात. कोणी प्रेमावर छान कविता लिहितो तर कोणी समाजावर तर कोणी जीवनावर. एखादा कवी 'प्रेम म्हणजे स्वर्ग' असे म्हणतो तर एखादा कवी 'प्रेम म्हणजे नरक यातना' असे म्हणतो. थोडक्यात 'प्रेम' ही एकच संकल्पना पण दोन्ही कवींनी मात्र प्रेमाला

वेगवेगळ्या पद्धतीने व्यक्त केलंय. म्हणजेच कवी स्वतःच्या भावना मांडत असतो.कदाचित त्याच्या आयुष्यात जसे घडत असेल किंवा त्याला येणाऱ्या अनुभवावरून तो त्याच्या कविताची मांडणी करतो किंवा कविता लिहीत असतो.

कवी हा कविता लिहिताना कल्पनेचा ही आधार घेत असतो.सर्वसाधारण कवी हा भावूक असतो.परंतु सर्वच कवी भावूक नसतात. काही कवींच्या शब्दाला खूप धार असते , त्यांचे शब्द खूपच तिखट असतात. ते समाजाचा आणि सत्याचा पाठलाग करतात. जिथे अन्याय होईल तिथे त्यांची लेखणी न्यायाचं काम करत असते. खरंच कवी हा समाजाचा आरसा आहे, असं म्हणणं फोल ठरणार नाही. कारण कवी हा समाजाच्या प्रती खूप मोठी जबाबदारी बजावत असतो.

माझ्याप्रमाणेच कदाचित अनेकांना पडणारा एक प्रश्न म्हणजे त्याच्या सर्वच कविता सर्वांनाच आवडतात का? तर असं नाही. कवीच्या सर्व कविता सर्वांनाच आवडतील असं नाही. एखादी कविता जर कवीने लिहिली तर ती चार लोकांना आवडेल परंतु दोन लोकांना ती आवडेलच असं नाही.बहुधा ती आवडतही नाही. कवी जेव्हा कविता लिहितो तेव्हा तो त्याचे शंभर टक्के देत असतो.मग एखादी प्रसिद्ध कविता असू दे किंवा लोकांना फारशी न आवडलेली कविता असो, कवी तेवढ्याच मेहनतीने आपल्या शब्दांची रचना करत असतो.

कवीला विरोध केला जातो का किंवा त्याला मनस्ताप दिला जातो का ? तर नक्कीच. कवी सुद्धा आपल्यासारखा एक मानवच असतो ना ! कधी कधी त्याच्याकडून पण चुका होत असतात. एखादी कवितेची रचना करताना शब्दांची सांगड घालताना तो ही चुकू शकतो किंवा चुकतो आणि लोकांच्या भावनेला ठेच

पोहचते.परंतु आपणही त्याचा पाठपुरवठा करून कवीला संधी दिली पाहिजे. तसेच एखादी नवीन संकल्पना मांडताना समाजाच्या हिताच्या विचाराने आपले विचार मांडताना काही अज्ञान लोकांकडून त्याला विरोध केला जातो. कवीचा अवमान केला जातो. तर हे समाजाने टाळले पाहिजे. कारण कवी हा समाजाचा आरसा असतो. तो सत्य मांडण्याचा नेहमी प्रयत्न करत असतो.

एकटा....

सेजलभार्गव मेस्त्री

प्रथमवर्ष कला शास्त्रा

एकटा त्या रात्रीत
एकटा तो अंधार
त्यात मी एकटा
शोधतो आधार

कुणास दिसणार मी
त्या अंधान्या रातीत
धडपडतो मी ,
अडखळतो मी,
आधार शोधित

एकटा मी काळोखात
ढाळले अश्रू जरी
दृष्टीस ना पडती कुणाच्या
काळ्या या अंधारी

नयनांपुढे पुढे या वाट दिसेना
अडखळते हे मन
पावले ही धजण्यास पुढती
करती ती गुणगुण
माझ्या अश्रूंचा ओलावा
मलाच स्पर्शनी जातो
एक एकटपोर थेंब हा
गालांवरून ओघळतो

न्यूनता ही विश्वासाची
भासतेय मनी
आशा त्या उजेडाची
येते या लोचनी

उचलतोय मी चरण
पुढे जाण्यासाठी
एकवटून ध्येय सारे
टाकतोय अंधाराला पाठी

आलो एकटा जाईन एकटा
अंधारात मी एकटा
कारण हृदय सांगतेय मला....

टाकपाऊल त्या वाटेवर
फुटतील अगणित वाटा.

आकाशपण
हटता हटत नाही
मातीपण
मिटता मिटत नाही
आकाश मातीच्या
या संघर्षात
माझ्या जखमांचं देणं
फिटता फिटत नाही.
- कुसुमाग्रज

माझी स्वप्ननगरी मुंबई

सिद्धता जाधव
प्रथम वर्ष कला शाखा

मुंबई. स्वप्ननगरीच जणू खरंच आज मुंबईने सर्वाना वेड लावलयं. लहान मुलांपासून वयोवृद्धांपर्यंत मुंबईची क्रेज पोहोचली आहे. सात बेट जोडून तयार झालेल्या मुंबईने आज भारतावरच नव्हे तर अख्ख्या जगात आपलं नाव गाजवलेय. इंग्रजांच्या नजरेत मुंबईत जस महत्त्वाचे ठिकाण होतं तसेच आज भारतीयांनी या

ठिकाणाला महत्त्वपूर्ण स्थान दिले आहे. आज मुंबई चित्रनगरी, बीच, बॉलीवूड, उद्योग, व्यवसाय, पर्यटन या आणि अशा बऱ्याच गोष्टींसाठी प्रसिद्ध आहे.

मुंबई मी अजून बघितली नव्हती. मला मुंबई कधी बघायला मिळेल, असं मला नेहमीच वाटायचं. माझा जन्म रत्नागिरीतला, बालपण रत्नागिरीत गेलं. बारावीपर्यंत आणि आता प्रथम वर्षाच शिक्षण सुद्धा रत्नागिरीतच. सुट्ट्या सुद्धा मी रत्नागिरीतच घालवल्या. मुंबईशी काही संबंधच नाही. मुंबईच वर्णन घरच्यांकडून, मित्र-मैत्रिणींकडून, टीव्ही, बातम्या, इंटरनेट यांच्या माध्यमातून

ऐकलेलं.

मुंबईचं वर्णन ऐकून मनात इच्छा निर्माण झाली की एकदा मला मुंबई बघायचीय आणि यावर्षी मला संधी मिळाली. गोगटे जोगळेकर महाविद्यालय फिल्म क्लब मधून मुंबई चित्रनगरी सहलीलाजाण्याची. या सहलीसाठी मी फार उत्सुक होते. फिल्म क्लब कडून मुलाखत घेण्यात आली आणि १९ जणांना या सहलीला जाण्याची संधी मिळाली. त्यात मी सुद्धा होते. याआधी एवढ्या लांब मी कधी सहलीला गेले नव्हते. घरून परवानगी मिळाली आणि मी मुंबई चित्रनगरी सहलीच्या तयारीला लागले.

आमची सहल जाणार होती नऊ आणि दहा डिसेंबरला. या सहलीची तयारी आम्ही चार महिने आधीपासूनच करत होतो. कोणी काय काम करायची हे आम्हाला मॅडमनी सांगितलं होतं.सर्वानी आपापली काम चोख पार पाडली होती. आमच्यापैकी विज्ञान व वाणिज्य शाखेतील मुलं सुद्धा होती. एकाच वर्गातले असलो तरी आम्ही सर्व एकमेकांना ओळखत होतो असही नव्हतं. आमचं एकमेकांशी बॉण्डिंग व्हावं म्हणून मॅडमनी छोटीशी ट्रिप काढायची ठरवली. त्यामुळे आम्ही एक टीम बनलो.

आठ डिसेंबरला सगळे रात्री दहा वाजता रेल्वे स्टेशनला एकत्र जमलो. माझ्यासाठी जसं मुंबईचा प्रवास नवीन होता तसाच रेल्वेचा प्रवास सुद्धा नवीन होता. गाडी येईपर्यंत आम्ही खूप मजा केली. माझा पहिला रेल्वे प्रवास माझ्या कायम लक्षात राहण्यासारखा होता. आम्ही

सकाळी पाच वाजता पोहोचलो. 'आनंद फाउंडेशन'च्या अपूर्वा मावशी या आम्हाला न्यायला आल्या होत्या. आमची राहण्याची, खाण्याची, फिरण्याची सर्व व्यवस्था 'आनंद फाउंडेशन' ने केली होती. नाश्ता झाल्यावर आम्ही गेलो

संध्याकाळी आम्ही '१२ फेल' हा मोठ्या पडद्यावर चित्रपट पाहायला गेलो होतो. मोठ्या पडद्यावर चित्रपट पाहण्याची ही माझी पहिलीच वेळ होती. अशा प्रकारे आमचा पहिला दिवस अप्रतिम गेला.

'१२ फेल' चित्रपट आम्हाला अंकिता वालावलकरने दाखवला. दुसऱ्या दिवशी ताई आम्हाला भेटायला आली होती. अंकिता ताईने तिच्याबद्दल तिच्या, कामाबद्दल आम्हाला सांगितलं. आम्हाला काय वाटत याचा शूटिंग सुद्धा केलं. आम्ही राहत होतो ते ठिकाण होत बांद्रा. तिथल्या ग्राउंड वर आम्ही वेळ घालवला, सुपरस्टार शाहरुख खानचे घर 'मन्नत' जवळच होतं. तिथे फोटो काढले. नंतर आम्ही जुहू चौपाटीला गेलो. तिथल्या प्रसिद्ध मंदिराला भेट दिली. तिथे दर्शन घेऊन झाल्यावर आम्ही गेलो प्रदर्शन पाहायला. तिथे आम्हाला खूप काही वाचायला व पाहायला मिळालं. 'नेहरू तारांगण' पाहायला

चित्रनगरीच्या सफरीसाठी. चित्रनगरीबद्दल आधी मी खूप ऐकलं होतं पण तिथे शूटिंग कसं होतं, दृश्य कसं असतं, हे बघण्याची खूप इच्छा होती आणि ते आम्हाला बघायला मिळालं. तिथे खूप स्पॉट्स बघितले. 'कोई मिल गया' चित्रपटाच शूटिंग जिथे झालं ते ठिकाण आम्ही बघायला गेलो. 'कुछ कुछ होता है' या चित्रपटात जे मंदिर दाखवलय ते बघायला गेलो होतो. 'सुख म्हणजे नक्की काय असतं'

गेल्यावर सृष्टी बाहेरचे विश्व अनुभवायला मिळालं. दुपारच्या जेवण आम्ही बसमध्येच केलं. जेवणानंतर आम्ही सर्वांनी खूप गप्पा मारल्या. सोबत खांडेकर सर आणि पाटील सर होते त्यांनी सुद्धा आमच्याशी गप्पा मारल्या. सकाळी आम्ही दमशराज खेळलो तेव्हा सुद्धा मज्जा आली. जलसा, प्रभूकुंज, वानखेडे स्टेडियम, मंत्रालय, विधान भवन, मुंबई विद्यापीठ, ताज हॉटेल ही ठिकाण पाहायला मिळाली. संध्याकाळी आम्ही गेलो मरीन ड्राईव्हला तो अनुभव माझ्या कायम लक्षात राहण्यासारखा होता. परतीच्या प्रवासात मी संध्याकाळची मुंबई अनुभवली. शेवटी आम्ही दादर येथे 'लेझर शो' पाहिला. स्वातंत्र्यवीर

'बाळूमामाच्या नावाने चांगभलं' या सुप्रसिद्ध मालिकांच्या सेटवर आम्ही गेलो. एका स्पॉटवर अनेक प्रकारचं शूटिंग कसं होतं याची सुद्धा आम्हाला माहिती मिळाली.

सावरकरांचा जीवनपट दाखवला होता.

हा दोन दिवसांचा प्रवास माझ्या कायम लक्षात राहण्यासारखा होता. हे सर्व आम्हाला GJC फिल्म क्लब आणि 'आनंद फाउंडेशन' यांच्यामुळे अनुभवायला मिळालं.

'आनंद फाउंडेशन'चे महेश सर आम्हाला गाईड करत होते. त्यांनी आम्हाला पहिल्याच दिवशी सांगितलं होतं मोबाईलचा वापर कमी करा आणि फक्त अनुभवा. त्यामुळे आम्हाला फारच फायदा झाला. खूप साऱ्या गोष्टी डोळ्यात साठवता आल्या. महेश सरांकडून दोन दिवसात आम्हांला खूप काही शिकता आलं. बाहेर गेल्यावर आपली सर्वात मोठी अडचण जर कोणती असेल तर ती खाण्याची. पण तिथल जेवण जेवल्यावर मन अगदी तृप्त झालं होतं. मला तर पटकन घरच्या जेवणाची आठवण आली.

या दोन दिवसात मला असं वाटलं नाही की मी वेगळ्या ठिकाणी आले आहे. कारण मुंबई आणि मुंबईतली

माणसं सर्वांना आपलसं करतात. आणि मुंबईच हे वैशिष्ट्य मला भावलं. मुंबई शहर असं आहे की तिथे झोपडपट्टी आणि उंच इमारती जवळजवळ दिसतात. दोन वेगळे

आयुष्य आपल्यासमोर असतात आणि ती आपल्याला जगण शिकवत असतात. मुंबई आपल्या जगण्याला एक वेगळे वळण देते. तिथे गेल्यावर माणूस थोडा का होईना बदलतो.

तारांगण पाहिल्यावर एक वेगळा अनुभव घेऊन बाहेर पडले. समुद्राचे विस्तारीत विश्व, तिथली हवा अनुभवताना क्षणभर आजूबाजूचा विश्वच हरपून गेलं होत. तो अनुभव घेताना क्षणभर मी स्वतःलाच विसरून गेले होते. चित्रात बघिलेला 'गेटवे ऑफ इंडिया' त्या दिवशी माझ्या नजरेसमोर उभा होता. मन प्रसन्न करणारे हे क्षणभर अनुभवायला मिळाले ते 'आनंद फाउंडेशन'मुळे. त्यांनी दिलेल्या ओळखपत्रामुळे आम्हाला नवीन ओळख मिळाली. 'आनंद' या शब्दाचा अर्थ आम्हाला 'आनंद फाउंडेशन'मुळे कळला. चित्रनगरीची सफर केल्यावर चित्रपट सृष्टी बदल अनेक कोडी सुटली. शब्दात मांडता येणार नाही असा अनुभव आणि आनंद आम्हाला मिळाला. आनंद फाउंडेशनच प्रेम आम्हाला खूप काही देऊन गेलं. त्या परिवाराचा आम्ही भाग आहोत या विचाराने मन खुलून

गेल. परतीच्या प्रवासात पावलं जड होत होती. काही प्रवास जरी मर्यादित असले तरी आठवणी देऊन जातात, हे मात्र खरं.

असा अविस्मरणीय अनुभव अनुभवाला मिळाला तो गोगटे - जोगळेकर महाविद्यालय फिल्म क्लब आणि आनंद फाउंडेशन मुळे. या सहलीत मुंबई आणि मुंबई चित्रनगरीच्या सफरीत आम्हाला खूप काही शिकायला मिळालं, त्याबद्दल मनापासून आभार. ही सहल आयुष्याच्या पुस्तकात, मनाच्या कोपऱ्यात कायमच राहील.

ॐ

माझी मायबोली

हिमानी फाटक
प्रथम वर्ष कला शाखा

निसर्गाच्या कुशीत वसलेले एक गाव म्हणजे दापोली. त्या गावामध्ये एक राम नावचा मुलगा राहायचा. त्याच्या घरची परिस्थिती तशी बेताचीच होती. त्याचे आई-वडीलही फार शिकलेले नव्हते. ते शेतीची कामे करायचे. रामाही त्यांना शेतीच्या कामात मदत करायचा. लहानपणापासूनच राम मात्र खूप हुशार होता. त्याने स्वतःच्या बुद्धिमत्तेवर चांगले गुण प्राप्त केले. मोठेपणी तो मुंबईला मोठ्या कॉलेज मध्ये शिकायला गेला. तिथे त्याला खूप चांगले मित्र-मैत्रिणी भेटले. तेही त्याच्या सारखे हुशार होते. ते शहरात असल्या कारणाने फाडफाड इंग्रजी बोलायचे. रामही त्यांच्या सहवासात राहून इंग्रजीमध्ये बोलू लागला. एकदा असंच संध्याकाळी राम आणि त्याचे मित्र समुद्रावर फिरायला गेले होते त्यांना एक विदेशी माणूस दिसला. त्यांना पाहताच सर्वजण कुतूहलाने त्यांच्याशी बोलायला गेले. हाय हॅलो असे म्हणताच त्या माणसाने 'नमस्कार' असे म्हणून मराठीत संवाद साधायला सुरुवात केली. त्याची मराठी भाषेविषयी असणारी आपुलकी पाहून सर्वजण चकित झाले. घरी आल्यावर रामने या गोष्टीवर खूप विचार केला. मग मात्र त्याला चांगलेच उमगले आपणच आपली मातृभाषा विसरत चालले आहोत. मग त्याने आपल्या मनाशी पक्क ठरवले की आपण मराठीत संवाद साधायचा.

इंग्रजी भाषा ही खूप महत्त्वाची आहे. व्यावहारिक

दृष्ट्या गरजेची आहे. त्यामुळे तिचा सन्मान केलाच पाहिजे. पण म्हणून आपण स्वतःची मायबोली विसरून चालणार नाही. गावी गेल्यानंतर ही सर्व हकिकत त्याने आपल्या आई वडीलांना आवर्जून सांगितली. आपल्या मित्रांना देखील त्याने मराठीचे महत्त्व पटवून दिले. आपण आपल्या मातृभाषेत बोलले पाहिजे, तिचा अधिकाधिक वापर आपण केला पाहिजे. तरच ती टिकेल. रामचे हे विचार एकूण सर्वांना खूप अभिमान वाटला. आता आपणही सगळ्यांनी असेच करायचे असे ते ठरवितात. आता राम त्याच्या गावातील लोकांमध्ये मराठी भाषेविषयी गोडी निर्माण करायचं काम करतो. वृत्तपत्रात या संदर्भात लेखन करतो. पुढे मासिकांमध्येही तो लिहू लागला. सुरुवातीला त्याने लहान मुलांकरिता गोष्टीची पुस्तके लिहिली. हळूहळू त्याचा मायबोलीतून लेखन करण्याचा प्रपंच वाढला. त्याची ख्याती व त्याचे कार्य सर्वत्र पसरले. त्याला अनेक पुरस्कार मिळाले. एक मोठा साहित्यकार म्हणून आज तो नावारूपाला आला आहे.

महिला सक्षमीकरण

प्रथम बंडवे
प्रथम वर्ष कला शाखा

स्त्री म्हणजे शिवरायांची तलवार. स्त्री म्हणजे मायेचा शृंगार. स्त्री म्हणजेच सौभाग्य . स्त्री म्हणजे दुर्गेचा अवतार .आता एवढ्या सर्व उपमा स्त्रियांना दिल्या जातात. आता प्रश्न असा पडतो की ज्या स्त्रीला एवढ्या सर्व उपमा दिल्या जातात. तिचं सक्षमीकरण करण्याची गरज आहे का? ती सक्षम नाही? ती सक्षम आहे .पण सक्षम आहे हे जर तिलाच माहित नसेल तर? आता मी थोडासा मागे जातो. भारताला आपण 'भारतमाता' असे म्हणतो. इतर देशांना कोण मावशीही म्हणत नाही. पण जरी आपण भारताला 'भारतमाता' असे म्हणत असलो तरी आपल्या देशात पूर्वीपासून पुरुषप्रधान संस्कृती आहे. पुरुष हा घरचा कर्ता. घरातील सर्व निर्णय त्याने घ्यायचे. स्त्रियांनी चूल आणि मूल एवढेच करायचं.थोडक्यात स्त्रियांसाठी एक चौकट आखली समाजाने.

स्त्रियांनाही हेच वाटायचं की आपण काय करणार? आपलं काम हेच आहे चूल आणि मूल. जी कामं पुरुष करू शकतो तीच कामे करण्यासाठी आपण सक्षम नाही आणि त्यात स्त्रियांना दुय्यम स्थान दिले गेले .त्यामुळे स्त्रियांना हे समजत नव्हते की आपण सक्षम आहोत. हळूहळू यात बदल होऊन लागला. देश स्वतंत्र झाला. राज्यघटनेने स्त्रियांना त्यांचा अधिकार दिला. त्यांना पुरुषांबरोबरीचा दर्जा दिला. जी स्त्री चूल आणि मूल सांभाळू शकते ती स्त्री देशाची राष्ट्रपती सुद्धा होऊ शकते हे संविधानाने सांगितलं. या गोष्टीची स्त्रियांना जाणीव होऊ लागली. जी स्त्री 'चूल आणि मूल' सांभाळू शकते ती स्त्री आकाशातील फायटर कॅप्टन झालेली दिसते. इतके सगळे बदल होत असताना, स्त्रियांची प्रगती होत

असतानाही स्त्रियांवरील अन्याय व अत्याचार मात्र आजतागायत चालू आहेत.

आज देश स्वतंत्र होऊन ७६ वर्षे झालीत. पण मला प्रश्न असा पडलाय की गेली ७६ वर्षे फक्त स्त्री सक्षमीकरण चालू आहे? ते अजून पूर्ण झालं नाही? आणि जर स्त्री सक्षमीकरण झालं आहे तर आजही स्त्री सुरक्षित का नाही? आजही स्त्रियांवरील काही बंधने आहेत. त्यांच्यावरील अन्याय

का थांबले नाही? या सर्वाला जबाबदार आपण का शासन? याचं उत्तर असं की, आपण म्हणतो ना की छत्रपती शिवाजी महाराज पुन्हा जन्मावेत पण ते शेजारच्या घरात. क्रांती करावी पण ती शेजारच्याने. जर आपल्या आजूबाजूला किंवा आपल्या डोळ्यासमोर जर एखाद्या स्त्रीवर अन्याय होत असेल तर लोक म्हणतात आपल्याला काय करायचंय त्यांचे ते बघून घेतील, आपण का मध्ये पडायचं याचं जिवंत उदाहरण म्हणजे काही महिन्यांपूर्वी घडलेली घटना आहे. ती म्हणजे एका

मुलीला भर रस्त्यात दगडीने ठेचून मारले गेले पण लोक फक्त बघत जातात. कोणी पुढे जाऊन ते थांबवत नाही.कारण हेच की ती मुलगी आपली तर नाही कोणी लागत ना? मग आपण का मध्ये पडायचं? तिची आई वडील बघून घेतील. पण कोणी असा विचार करत नाही की आज ह्या जागी आपली मुलगी,बहीण असू शकते कदाचित कोणी मध्ये जाऊन हा गुन्हा होण्यापासून थांबू शकले असते तर त्या मुलीचा जीव वाचू शकला असता. स्त्री सक्षमीकरणात जर मोठा अडथळा असेल तर तो म्हणजे असा विचार की 'त्यांचं ते बघून घेतील'.

हा विचार बदलणे गरजेचे आहे.

छत्रपती शिवाजी महाराजांनी सांगितलं होतं शत्रूच्या स्त्रियांनाही सन्मानाने वागवा, तिचा आदर करा, तिला रखुमाई म्हणा, पण आता आपल्याच राज्यात आपल्या आया बहिणी सुरक्षित नाहीत हे सर्व मोठे दुर्दैव आहे. आज स्त्री उंच भरारी घेत आहे. आपल्या देशाने नुकतंच लॉन्च केलेलं 'चांद्रयान तीन मिशन'. या मिशनची लीडर सुद्धा एक स्त्रीच आहे. त्याचबरोबर आपल्या देशाच्या राष्ट्रपती सुद्धा एक स्त्रीच आहे. ही देशातील अभिमानाची बाब आहे. पण त्याच देशात फक्त अशिक्षित नव्हे तर शहरातील सुशिक्षित कुटुंबांमध्ये सुद्धा स्त्रियांवर अन्याय अत्याचार केले जातात. ही याच देशातील दुर्दैवी घटना आपण सर्वच ठिकाणी असे नाही आहे. मी कोकणी मुलगा आहे. कोकणात असं नाही आहे. असं नाही

म्हणण्यापेक्षा याचं प्रमाण खूप कमी आहे. इथल्या मुली या खरंच खूप भाग्यवान आहेत कारण इथल्या महाविद्यालयांमध्ये गेल्यावर कायम वर्गातील एक रांग ही मुलांची असते. तर दोन रांगा मुलींच्या असतात. महाविद्यालयात होणाऱ्या कार्यक्रमांमध्ये अनेक वेळेला मुलांपेक्षा जास्त सहभाग हा मुलींचा जास्त असतो. ही कोकणासाठी खूप अभिमानाची गोष्ट आहे. पण अजूनही काही प्रदेशात याचं उलट परिस्थिती आहे. आजही काही ठिकाणी मुली जन्माला आल्यावरच तिला मारलं जातं. स्त्रियांना पुरुषां बरोबरीचा समान दर्जा दिला जात नाही. अजूनही स्त्रियांना शिक्षणापासून, नोकरी करण्यापासून अडवले जाते. आज शासन स्त्री सक्षमीकरण करण्यासाठी अनेक योजना राबवत आहे. पण नुसत्या योजना राबवून स्त्री सक्षमीकरण होणार नाही. तर ज्या लोकांना स्त्री दुय्यम वाटते त्यांचे विचार बदलणे गरजेचे आहे. स्त्रीवर अन्याय अत्याचार करणाऱ्या विरोधात कठोरपणे कठोर पुन्हा दाखल करणे व त्याला शिक्षा सुनावणी तितकंच गरजेचे आहे. स्त्रियांवर अत्याचार करणारा कित्येकदा पुराव्या अभावी निर्दोष सुटताना दिसतो. त्यामुळे अशा वृत्तीच्या माणसांची हिंमत वाढत जाते. त्यांना ताबडतोब शिक्षा होणे गरजेचे आहे. हे सर्व बदलण्यासाठी सरकार बरोबरच नागरिकांनी म्हणजेच आपण सुद्धा प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. प्रत्येकाने हे प्रयत्न केले पाहिजे. आपल्या देशाला एक तरुण देश म्हणून ओळखले जाते. आपल्या याच देशाला एक स्त्री सक्षम देश म्हणून सुद्धा ओळखलं गेले पाहिजे.

कोणी म्हणतं वेश्या

प्रिया स्नेहा शुक्रराज हळदणकर

तृतीय वर्ष कला शाखा

नाही मला हौस नाही त्यात मौज
ईच्छा असो वा नसो
वासनेची हौस भागवायची रोज
स्वतःसाठी नाही दुसऱ्यासाठी सजायचे
दोन वेळच्या अन्नासाठी
शरीराचा विक्रेता बनायचे
रात्र ना दिवस दुसऱ्याची मक्तेदारी
बंद दाराआड काळोख्या राती
स्वरायच्या अश्रूंच्या सरी
कोणी म्हणत वेश्या कोणी कॉलगर्ल
शब्द असले अनेक तरी एकच मी
रस्त्याच्या शेजारची अभागी बाहुली म
नाही मला मान नाही कुठले स्थान
समाजातील उपेक्षित माणूस मी
नको मजला पैसा अडका
हवी फक्त आपलेपणाची हमी

सिद्धी गिरीश सार्दळ,
कला

Siddhi
Siddhi Girish Sardal,
Faculty : Arts

‘पुस्तक’, हा मित्र गेला तरी कुठे?

सुहास आंबेकर

प्रथम वर्ष कला शाखा

‘पुस्तक’ हा आपल्या सर्वांचा मित्र आहे. माणूस जेव्हा माणसाशी मैत्री करतो तेव्हा ते आधी एकमेकांची ओळख करून घेतात. एकमेकांचे विचार जाणून घेतात, समजून घेतात, एकमेकांची मते पटली तर त्यांच्यात मैत्री होते. मात्र पुस्तकांच्या बाबतीत असे नसते. आपण आपल्या ठिकाणी योग्य असतो आणि पुस्तके त्यांच्या ठिकाणी योग्य असतात. आपण पुस्तकांशी बिनधास्त मैत्री करू शकतो. त्यात काहीच हरकत नाही. पुस्तके आपल्याला देतच असतात, आपल्याकडून काही घेत नाही. पुस्तके आपल्याला ज्ञान, कौशल्ये, इ. गोष्टी देतात. पुस्तके आपले चांगले मित्र असतात. त्यांच्याशी मैत्री करण्याची मज्जाच वेगळी आहे. गोष्टींची पुस्तके, कवितांची पुस्तके, कथा, कादंबऱ्या, वैज्ञानिक साहित्य, ऐतिहासिक साहित्य अशी कितीतरी प्रकारची पुस्तके पूर्वी मुले आवर्जून वाचत होती. जरी आवड नसली तरी इतरांचे पाहून मुलांना वाचनाची आवड निर्माण होत होती. जी मुले स्पर्धा परीक्षा देणार आहेत, तेवढेच फक्त आजकाल ग्रंथालयात पाहायला मिळतात. त्याचे ही कमी प्रमाण दिसते. आवडीने केलेले वाचन

आणि जबरदस्तीने केलेले वाचन यांत खूप फरक आहे. एकेकाळी मुले आवडीने ग्रंथालयात जाऊन पुस्तके वाचायचीत पण आता तीच पुस्तके धुळ खात बसली आहेत. पुस्तके जणू काही एकटीच पडली आहेत.

आजकालच्या मुलांना पुस्तकांचे कमी आणि

मोबाईलचे जास्त वेड लागले आहे. जवळपास सर्वच मुलांचे स्वतःचे मोबाईल आहेत. मोबाईल जेवढा चांगला आहे तेवढाच वाईटही आहे. एकदा आपण मोबाईलच्या जाळ्यात अडकलो की त्यातून बाहेर पडणे सहजासहजी शक्य होत नाही. जेवढी मोबाईलची गरज आहे तेवढाच वेळ मोबाईल वापरावा.

मोबाईलचा अतिवापर करू नये. हळूहळू सर्वांनी अधिक वाचनाची आवड निर्माण करावी. सर्वांनी अवांतर वाचन करावे. चांगले वाचन केल्याने आपल्यालाच फायदा होणार आहे. अनेक पुस्तकातून वेगवेगळे ज्ञान प्राप्त करून आपण एक चांगले नागरिक होऊ शकतो. आपल्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास होऊ शकतो. आजकाल माणूस भलत्याच दिशेने भरकटत चालला आहे. त्यामुळे माणसांनी त्यांच्या आयुष्याशी संबंधित

योग्य ती पुस्तके वाचून योग्य त्या वळणावर येणे गरजेचे आहे. 'पुस्तक' हा मित्र गेला तरी कुठे..? हा आपल्याला पडलेला प्रश्न आहे. पण मित्रानो, पुस्तकं आहे तिथेच आहेत ग्रंथालयात. आपल्यालाच पुस्तकांकडे जाण्याची आवश्यकता आहे. मग चला तर आपण सर्वांनीच वाचनाची आवड निर्माण करून खूप पुस्तके वाचूया. स्वतः समृद्ध होऊन देशाचा विकास करूया.

वुझ्याही होकार असेल का ?

तेजस मधुकर सावंत

प्रथम वर्ष, कला शाखा

पाहताच तुझ्या प्रेमात पडणारा मी
पण तुलाही माझ्यात रस असेल का
प्रेमाची वाट एकत्र चालायची म्हंटले
तर तुझा ही 'होकार' असेल का ?

असेन मी जर काळोखी आभाळ
तर तू चांदणं होवून 'सजशिल' का
अंधारात कधी भरकटलो मी तर
पणती होवून माझ्यासाठी 'जळशिल' का ?

असेन मी जर मोकटात पतंग
तर तू त्याला सांभाळणारा धागा होशील का
इच्छा असेल पतंगाची उडण्याची तर
बंधन त्या धाग्याचे सुटेल का ?

असेन मी जर सुगंधाला भुळणारा सारंग
तर तू त्याला भुळवणारी कस्तुरी होशील का
वारा होवून स्वार झालो फुलांवरती
मोगरा होवूनी दरवळ फक्त तुझाच असेल का ?

असेन मी प्रेमाचे अपूर्ण चित्र
तर तू रंगवून ते पूर्ण करशील का
शेवट होईल या प्रेमाचा जेव्हा आपल्या
त्या क्षणीही तू माझ्या सोबत असशील का ?

असेन मी जर तुला लिहिणारा कवी
तर तू लगेच मिळणारी कविता होशील का
जाहलो आपण एक निबंध प्रेमाचा
तर त्यातले अक्षर सुवाच्य असेल का ?

हंपी : शिल्पकलेचे माहेरघर!

जाह्नवी सचिन जोशी

प्रथम वर्ष कला शाखा

नूतन राजेंद्र सावरकर

तृतीय वर्ष कला शाखा

प्राचीन भारताबद्दल आज सान्यांच्याच मनात कुतूहल निर्माण झालंय. भारतातील ज्ञानपरंपरा, कला, साहित्य, वास्तुकला त्याचबरोबर आपल्या मंदिरांमधील सुंदर अशी शिल्पे जी आजही अक्षरशः एखाद्या जिवंत माणसांप्रमाणे भासतात. भारतातल्या कित्येक राज्यांमध्ये अशा अनोख्या शिल्पाकृती आपल्याला पाहायला मिळतात. कर्नाटकातली अनेक ठिकाण आपल्या इतिहासासाठी प्रसिद्ध आहेत त्यापैकीच एक हंपी! गेली कित्येक शतकं एक आश्चर्य असलेल्या अशा या हंपीच्या वारसाला आम्ही इतिहास विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी भेट दिली. याच वारसाची ओळख या लेखाच्या माध्यमातून केली आहे.

विजयनगर साम्राज्य दक्षिण भारतातील मध्ययुगीन काळातील एक प्रसिद्ध साम्राज्य होते. इसवी सन १३३६ मध्ये संगम बांधव पहिला हरिहर, पहिला बुक्क, मुद्दण, मारप्पा व कंपण या पाच बंधूंनी या राज्याची स्थापना केली आणि हंपी राजधानी असलेल्या विजयनगर या भव्य शहराची निर्मिती केली. विजयनगर साम्राज्यावर राज्य केलेला सर्वात

महत्त्वाचा राजा म्हणजे राजा कृष्णदेवराय. त्याच्या भरभराटीच्या काळात त्याच्या राजकीय सीमेचा, उत्तरेस कृष्णा नदी तसेच पूर्वेकडील आणि पश्चिमेकडील समुद्र किनाऱ्याशिवाय दक्षिणेत हिंदी महासागरापर्यंत विस्तार झाला होता. हंपी हे कर्नाटकातील बेल्लारी जिल्ह्यातील होसपेट तालुक्यात स्थित आहे. हे स्थान पारंपरिकपणे भगवान शिव आणि त्याची पत्नी पार्वती यांच्याशी संबंधित आहे आणि ते पंपा क्षेत्र म्हणजेच 'शिवाचे निवासस्थान' म्हणून प्रसिद्ध आहे. या पंपा नावाचा अपभ्रंश होऊन पुढे त्याचे 'हंपी' या नावात रूपांतर झाले.

विजयनगर साम्राज्य म्हटलं की डोब्यासमोर येतो तो राजा कृष्णदेवराय. त्याने अनेक मंदिरे बांधली आणि अनेक मंदिरांचा जिर्णोद्धार केला. याच अनेक मंदिरांमधलं एक मंदिर म्हणजे 'विजय विठ्ठल मंदिर'. पंधराव्या शतकाच्या आसपास देवराय दुसऱ्याच्या कालावधीत हे मंदिर बांधले गेले. या मंदिरातले तसेच हंपीतील मुख्य आकर्षण म्हणजे 'विजयरथ'. विजयरथ त्याच्याशी निगडित इतिहासामुळे प्रसिद्ध आहेच. हा दगडी

विजयरथ त्याकाळी उत्सवप्रसंगी ओढला जात असे. त्याच्यावरील कलाकुसर आणि कोरीवकाम इतके नाजूक आणि सुंदर आहे की बघणारा मोहीतच होतो. रथ पूर्णपणे वेलबुट्टी, फुलांचे नक्षीकाम, मोर, कीर्तिमुख, मानव, स्तंभ,

पक्षी यांनी सजवलेला आहे. आपण आज पाहतो की उत्सवप्रसंगी, देवांच्या रथयात्रेसाठी रथ पानं, फुलांच्या माळांनी सजवले जातात परंतु त्याकाळी उत्सवाच्या वेळी हा गरुड देवतेचा विजयरथ कायमस्वरूपी विविध कोरीवकामांनी सजवलेला होता.

दक्षिणेत स्थापत्यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर देव, पुराणकथांमधील पात्रे, त्याचबरोबर जैन तीर्थंकर, बुद्ध, विष्णूचा चौथा अवतार नरसिंह, कीर्तिमुख आणि काल्पनिक प्राणी व्याल यांच्या प्रतिमा कोरलेल्या दिसून येतात. विजय विठ्ठल मंदिर परिसरात अनेक सुंदर शिल्पाकृती कोरलेल्या आहेत. या मंदिराच्या प्रवेशद्वारांच्या कळसांवर वरुण, इंद्र, सूर्य या देवता आणि युद्ध, उत्सव अशा महत्त्वपूर्ण प्रसंगांची शिल्पे कोरलेली आहेत. आज जसे आपण आठवण म्हणून महत्त्वाच्या प्रसंगांचे फोटो काढतो. तसंच त्या काळात महत्त्वपूर्ण घटनांची आठवण म्हणून शिलालेख आणि शिल्पे कोरली जात असत. प्रवेशद्वारातून आत प्रवेश केल्यानंतर मुख्य मंदिर आणि मंदिर परिसरातील तीन मंडपांच्या स्तंभांवर व्यालारूढ सैनिकांची शिल्पे आपल्याला दिसतात. व्याल हे पुराणांमधील कल्पनाबंध आहे.

भारतीय शिल्पकलेत प्राचीन काळापासूनच विविध प्राणी आणि पक्ष्यांचे एकत्रीकरण म्हणजे एका प्राण्याचे तोंड आणि दुसऱ्या प्राण्याचे शरीर अशी त्याची एक काल्पनिक शिल्पाकृती उभारली जाई, व्याल, शरभ, गंडभेरुंड हे प्राणी त्यापैकीच. युद्धाशी निगडित या प्राण्यांना वीरतेचं प्रतीक

मानलं जातं. मंदिर किल्ले राजवाडे यांच्या भिंतींवर आणि प्रवेशद्वारांवर या शिल्पांना शुभचिन्ह म्हणून कोरलेली आहेत.

हंपीतील इतर मंदिरे वारसा स्थळ आहेत तिथे नैमित्तिक विधी, उत्सव होत नाहीत परंतु, विरुपाक्ष मंदिर मात्र मध्ययुगीन काळातील असून तिथे प्रथेप्रमाणे पूजा - अर्चा केली जाते. शिवाय त्या मंदिराला पौराणिक संदर्भ असल्याने मंदिराचे माहात्म्य आजही जपले गेले आहे. विरुपाक्ष मंदिरात प्रवेश करताच विजयनगर साम्राज्याची राजमुद्रा आपल्याला पाहावयास मिळते. यामध्ये वराह, तलवार, चंद्र आणि सूर्य कोरलेले असून हे राजचिन्ह शौर्याचे प्रतीक आणि यावत् चंद्रदिवाकरौ हे राज्य टिकून राहण्याची इच्छा दर्शविते. तसेच प्रवेशद्वारांवर द्वादशभुजादेवी, परकीय प्रवासी आणि हत्तीचे कोरीव काम केलेले आहे. आपण जेव्हा शंकराच्या देवळात जातो तेव्हा आपल्याला एकमुखी नंदी बघायला मिळतो मात्र या विरुपाक्ष मंदिरात त्रिमुखी नंदी आपले लक्ष वेधून घेतो. साधारणतः आपण पाहतो की

मंदिरांच्या गर्भगृहाच्या बाहेरच नंदी स्थापन केलेले असतात मात्र विरुपाक्ष मंदिराच्या शिवलिंगासमोरील नंदी मात्र एक किलोमीटर अंतरावर दूर आहे, आश्चर्य असे की लांबून पाहिल्यावर या नंदीचे मूख गर्भगृहासमोर येईल असे भासते. या नंदीचे नाव 'एदुरुबसवण्णा' म्हणजेच अखंड दगडात कोरलेला वळू याच मंदिरातील सर्वात उल्लेखनीय गोष्ट म्हणजे मंडपातील छतावर केलेली चित्रकला. या चित्रकलेमध्ये अष्टदिक्पाल, विष्णूचे दहा अवतार, महाभारतातील कथा तसेच विरुपाक्ष मंदिराचा जो पौराणिक

कथेचा संदर्भ दिला जातो त्या कामदेवाची कथासुद्धा चित्ररूपात सांगितली आहे.

विख्यात नरसिंहाच्या उग्र रूपातील शिल्पे आपल्याला हंपीत मोठ्या प्रमाणात दिसतात. तसेच अजून एक शिल्प ते म्हणजे लक्ष्मीनृसिंहाची मूर्ती. नरसिंह चतुर्भुज

असून लक्ष्मीची मूर्ती त्याच्या मांडीवर स्थित होती परंतु आता मात्र मूर्तीचे केवळ अवशेष आहेत. त्या मूर्तीच्या शेजारी पिंडीच्या स्वरूपातील बडवीलिंग एका अखंड दगडात कोरलेले आहे.

हंपीतील हेमकुटावर एका मंदिरात 'सासिवेकालू' गणेशाची मूर्ती अखंड दगडात कोरलेली आहे. सासिवेकालू या शब्दाचा स्थानिक भाषेनुसार अर्थ मोहरीच्या दाण्यासारखा असा आहे. यातील गमतीशीर बाब अशी की ही बाल गणेशाची मूर्ती पार्वतीच्या मांडीवर बसली आहे परंतु तिचा आकार इतका अवाढव्य आहे की पार्वतीच्या मूर्तीचे

कोरीव काम झाकले जाते ते केवळ मूर्तीच्या मागच्या बाजूनेच बघणे शक्य होते. ही मूर्ती चतुर्भुज असून अनुक्रमे त्याच्या पहिल्या हातात तुटलेला दंत, दुसऱ्या हातात मोदक, तिसऱ्या हातात पाश आणि चौथ्या हातात अंकुश आहेत.

या परिसरातील देवळांमध्ये रामायण आणि महाभारत या महाकाव्यातील प्रसंग, कथा भिंतींवर कोरल्या आहेत. असंच हंपीतील एक सुंदर मंदिर ज्यात रामायणातील प्रमुख कथा कोरल्या आहेत ते हजारराम मंदिर. ज्यात हजाराहून अधिक रामाच्या शिल्पाकृती आहेत. आपण कृष्णाची मूर्ती द्विभुज आणि बासरी वाजवताना पाहतो पण या मंदिरात कृष्णाची अष्टभुज मूर्ती कोरलेली आहे. त्याचप्रमाणे इतर मंदिरांप्रमाणेच प्रवेशद्वारांवर दोन्ही बाजूस द्वारपाल कोरलेले आहेत, गर्भगृहाबाहेरील द्वारावर गजलक्ष्मी कोरलेली आहे. स्तंभावरील नक्षीकामात वेलबुट्टी, पक्षी, व्याल, नरसिंह, आदिवासी आणि परकीय प्रवाशांच्या शिल्पाकृतींचा समावेश आहे. उत्सव आणि युद्ध प्रसंग कोरलेले आहेत. महिषासुरमर्दिनी, विडुल, कृष्ण - यशोदा यांच्या शिल्पाकृती सुद्धा आपल्याला पाहायला मिळतात.

वैभवसंपन्न नगरी हंपी ही खऱ्या अर्थाने आपला भारतीय सांस्कृतिक वारसा समृद्ध करते. भारताच्या सुवर्ण युगाची साक्ष हे सारे अवशेष देतात. हंपी अशा मूर्ती आणि कोरीव कामांचे माहेरघरच !

कौशल्याधिष्ठीत शिक्षण काळाची गरज

सेजल शाम तांबे
द्वितीय वर्ष कला शाखा

शिक्षण आणि रोजगार यांचा इतका थेट संबंध असूनही आपल्याकडील शिक्षणातून रोजगारासाठीची आवश्यक असलेली कौशल्ये दिली जात नाहीत, ही वस्तुस्थिती आहे. अभ्यासक्रमांतही कौशल्यांच्या प्रशिक्षणापेक्षा पुस्तकी ज्ञान देण्यावर भर आहे. त्यामुळे इंजिनियर झालेल्यांना व्यवहारातले इंजिनियरींग कळतेच असे नाही.

आजच्या स्पर्धेच्या युगात आपण शिकतोय खरे, पण नुसते शिकून उपयोग नाही, त्याला जर कौशल्याची जोड असेल तर ते आपल्याला कधीच उपाशी झोपू देत नाही. 'ज्ञान आणि कौशल्य' हे राष्ट्राच्या आर्थिक प्रगतीची व सामाजिक विकासाची प्रेरकशक्ती आहे.

कालाय तस्मै नमः त्यानुसार, काळ हा बलवान असतो. काळानुरूप जर बदललं नाही तर काळाच्या ओघात नष्ट व्हायला होते. म्हणूनच वर्तमानकाळानुसार बदलणे व भविष्यकाळास सामोरे जाणे महत्त्वाचे आहे. म्हणूनच कौशल्याधिष्ठित शिक्षण महत्त्वाचे आहे.

असं म्हणतात 'शिक्षण हा मानवाचा तिसरा डोळा आहे!' आणि 'कौशल्य ही या निरोगी डोळ्याची तीक्ष्ण नजर आहे.' कौशल्य म्हणजे काय? विविध कलागुणांमध्ये कुशल, तरबेज असणे म्हणजेच कौशल्ये होय. विद्यार्थ्यांमध्ये विविध कौशल्ये रुजवून, त्यांच्या ज्ञानाचा वापर करून स्पर्धात्मक युगात त्यांची गुणवत्ता वाढवणे हे कौशल्याधिष्ठित शिक्षणाचे वैशिष्ट्य आहे.

असं म्हणतात, पुस्तक हे मस्तक घडवत. पण कधी विचार केलाय का, की संत ज्ञानेश्वर कोणत्या शाखेचे विद्यार्थी होते? महात्मा फुले कोणत्या महाविद्यालयाचे

विद्यार्थी होते? नाही ना!

तरी ही संपूर्ण जगाला नतमस्तक करायला लावणारा ज्ञानेश्वरीसारखा महान ग्रंथ संत ज्ञानेश्वरांनी लिहिला तो कौशल्याच्या जोरावरच. समाजाचे अन्याय, अत्याचार सहन करून फुलेंनी मुर्लीची पहिली शाळा स्थापन केली ती कौशल्याचा जोरावरच. मासाहेब जिजाऊ, ज्यांनी स्वराज्याचे स्वप्न सत्यात उतरवले ते स्वाभिमानी कौशल्य शिक्षणाच्या जोरावरच.

आज बीए, एमबीए, एमबीबीएस अशा पदव्या घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना सरकारी नोकरी मिळेलच याची शाश्वती नाही.

नाइलाजास्तव हा तरुण घरीच बसून राहतो आणि बेरोजगारीला तोंड देतो. पण शेतीवर आधारित तंत्रज्ञानाचा वापर करून नवनवीन पिकांचे संशोधन करावे किंवा स्वतःचा उद्योग सुरू करावा असे या सुशिक्षित बेरोजगाराला अजिबात वाटत नाही. म्हणूनच त्यांच्या आवडीचे, अभिरुची असणारे क्षेत्र निवडण्याची संधी त्यांना दिली, तर कोणत्याच विद्यार्थ्याला कोणत्याच क्षेत्रात काम करण्याची लाज वाटणार नाही.

आज आपण इतिहास शिकतोय पण स्वाभिमान शिकत नाही, संस्कृत शिकतोय पण देशाची संस्कृतीच माहिती नाही, विज्ञान शिकतोय पण जिज्ञासू विद्यार्थी घडत नाही. म्हणूनच कौशल्याधिष्ठित शिक्षणाची आवश्यकता आहे. भारताला जर कौशल्याधिष्ठीत शिक्षण घेतलेले नागरिक लाभेल, तर भविष्यात भारतासारखा बलाढ्य व विकसित देश भारतच असेल यात शंका नाही.

बहिर्वर माणुसकीचा

जाव्हती जोशी

प्रथम वर्ष कला

चार पाच दिवसांपूर्वीची गोष्ट. माझ्या बहिणीला खाऊ हवा होता. त्यामुळे मी आणि माझी बहिण घराशेजारच्या दुकानात गेलो होतो. तिथे काम करणाऱ्या काकू माझ्या बहिणीशी चक्रे गप्पा मारत होत्या. अर्थात माझ्या बहिणीची अशी बऱ्याच ठिकाणी ओळख. लहानपणापासून गोबऱ्या गालांची माझी बहिण फेमस. शिवाय तिची ताई म्हणून मी म्हटलं, असेल अशीच ओळख. पण नंतर दोन तीनदा मी बघितलं त्या काकू कायम हसतमुख चेहऱ्याने सगळ्यांचे स्वागत करतात.

असंच एकदा काहीतरी आणायचं म्हणून गेले आणि नेमकी पिशवी न्यायला विसरले तर त्या म्हणाल्या, "ताई आता देतेय प्लास्टिक पिशवी पण काकांना(दुकान मालकांना) सांगू नकोस हा, त्यांना आवडत नाही आणि यापुढे पिशवी ठेव जवळ."

मला त्यांच्या सल्ल्याचं एवढं वाईट वाटलं नाही किंवा राग ही आला नाही. कारण त्या एवढ्या पोटतिडकीने सांगत होत्या. बहिणीला सुद्धा कधी एकटीला काही आणायला पाठवलं तरी एवढं टेन्शन नसतं. कारण त्या फार सांभाळून घेतात. शिवाय लहान आहे म्हणून हिशोबातसुद्धा मदत करतात. त्या काकूशी आमचं अगदी जवळच नातं निर्माण झालंय. त्यांच्याप्रती प्रेम वाटतच पण आदर्श घ्यावा असं वागणं. त्यांच्याप्रती आदर्श द्विगुणित झाला तो अजून एका घटनेमुळे. एक आजोबा टू व्हिलरवरून मोठी मोठी भांडी घेऊन जात होते. खरंतर ते नेताना त्यांची बरीच कसरत चालू होती. शिवाय रस्त्याच काम चालू होत त्यामुळे रस्त्यावर खडी पसरली होती. त्यावरून त्यांच्या गाडीचं चाक सटकल्यासारखे झालं, त्यांची गाडी तिरकी झाली आणि ते खाली पडता पडता वाचले पण त्यांची भांडी मात्र रस्त्यावर पडली. बरं मेन रोड. त्यामुळे वाहनांची गर्दी. शिवाय ते म्हातारे असल्याने त्यांना पटकन ते सगळ उचलता आलं नाही. मी त्याच रस्त्याने जात होते पण घाईत असल्याने इतर लोकांसारखी कोणतीही कृती न करता पुढे निघाले. त्या दुकानातल्या काकू पातून येत होत्या. त्या पटकन रस्त्याच्या मध्यभागी आल्या. त्या आजोबांचं नुकसान होऊ नये म्हणून त्यांनी बससुद्धा थांबवली. कोणताही मागचा पुढचा विचार

न करता त्यांनी आजोबांना मदत केली.

मी चालता चालता मध्येच मान बाजूला करून बघत होते. ते बघून मला आठवला तो सायकॉलॉजीचा आजच शिकलेला चॅप्टर. 'एम्पथी, असोशल बिहेवियर' आणि 'माणुसकी'. आठवलं खरं पण स्वतःचीच लाज वाटू लागली. आपण एवढे सायकॉलॉजीचे स्टुडंट. पण एवढं शिकूनही काही केलं नाही. काय झालं असत आपण मदत केली असती तर ? का लाज वाटली आपल्याला चांगल कृत्य करताना ? घरीच जात होतो, एवढाही उशीर झाला नसता. त्यांना दुकानात जायच होत तरीही त्यांनी मदत केली आणि आपण मात्र ? मदत केली असती तर काहीतरी चांगल केलं म्हणून रात्री सुखाची झोप लागली असती. एवढं सगळ शिकूनही स्वतःच्याच कोशात गुरफटून राहिलो. नंतर मनात विचार आला, आपण इझनभर पुस्तकं त्या विषयावर वाचूनही काहीच केलं नाही आणि त्यांनी मात्र नकळतपणे माणुसकीचा अतिशय अवघड पाठ अगदी सोप्या पद्धतीने शिकवला होता.

धारवाले चाचा

मेघा पेंडसे

प्रथम वर्ष कला शाखा

धारवाले! असा आवाज कानावर पडला की धारवाले चाचा आले म्हणून समजायचं. मूळ गाव ठाऊक नाही. पण रत्नागिरीत काही कारणास्तव वास्तव्याला आलेले हे चाचा गेली तब्बल ४२ वर्ष हत्यारांना धार लावायचं काम करत आहेत. आधी दर दोन - चार महिन्यांनी येणारे धारवाले आता वर्षाकाठी दोन वेळासुद्धा क्वचितच दिसतात. आमच्याकडे येणारे चाचा आम्ही अगदी पाच - सात वर्षांच्या असल्यापासून येत आहेत. अंगात सदरा-पायजमा, पायात साध्याच चप्पल, डोक्यावर टोपी आणि खांद्यावर टिपिकल चौकटीचा पंचा असा त्यांचा पेहराव. त्यांच्या वागण्या-बोलण्यातदेखील एक अदब होती. त्यांच्यासोबत असलेल्या

त्या हत्यारांना धार काढायच्या यंत्राचं आम्हाला भारी कुतूहल. खरं सांगू तर केवळ ते मशीन बघायला मिळेल म्हणून मी त्या चाचांची वाट बघत असे. ते घरी आले की आई, शेजारची आजी, काकू सगळ्याजणी हत्यारं घेऊन बाहेर यायच्या. विळी म्हणू नका, कोयता, सुरी, कात्री अगदी सगळ्याला धार लावायचं काम करायचे ते. त्यांच्या हाती वस्तू गेल्या की लखलखत्या होऊनच परत मिळणार ही खात्री! वस्तूंना धार लावेपर्यंत आम्ही मुलं पायरीवरच बसून राहायचो आणि एकीकडे ती गंमत बघत बसायचो.

गेल्या जवळपास १० वर्षांपासून ते आमच्याकडे

येत आहेत. त्यामुळे नाही म्हटलं तरी त्यांच्याशी आपुलकीचे बंध निर्माण झाले होते खरे. म्हणूनच घरी आल्यावर चहा - पाणी, गप्पा - गोष्टी या उरलेल्या. त्यांच्या बोलण्यातून अनेक गमतीजमती कळायच्या. आता काही दिवसांपूर्वी हेच चाचा चार वर्षांनी घरी आले होते. ते कळताक्षणी आई आणि आजीने सवयीप्रमाणे सगळ्या वस्तू त्यांना दिल्या. एकीकडे त्यांचा हात चालत होता आणि बरोबरीला गप्पाही. तेव्हा असं कळलं की ते गावीच असतात हल्ली. अर्थात वयानुसार काम कमी होणं साहजिकच आहे. नेहमीप्रमाणे आजीने त्यांना चहा दिला. विचारपूस केली. आम्हीही आधी इतक्याच उत्सुकतेने ते कसं, काय करतायत हे बघत होतो. त्यांचं काम झाल्यावर त्यांच्याशी थोड्या गप्पा झाल्या.

पण माझ्या मनात मात्र अनेक प्रश्न उपस्थित झाले होते. चाचा इतक्या वर्षांनी वय झालं असतानाही का आले असतील? त्यांच्या घरी काही अडचण असेल का? या प्रश्नांचं निरसन होईल या आशेने आई आणि आजी आत गेल्यावर मी त्यांना थांबवून त्यांच्याशी बोलायला गेले. म्हटलं, "का हो चाचा, एवढ्या वर्षांनी आलात! काय झालंय? घरी छान आराम करायचा सोडून एवढ्या उन्हातान्हाचं फिरत काम करताय? तेही आधी इतक्याच कुशलतेने. कसं काय जमतं तुम्हाला आणि यातून उत्पन्न ते कितीसं मिळायचं?" त्यावर हसून ते

म्हणाले, " मजबुरी बेटा! तू मला बेटीसारखीच म्हणून सांगतो , आता नाय होत काम पेहले जैसा! पर काय करनार... खायाला कायतरी हवं ना...पैसा बी लागतोच...पोराकडे तरी किती दिवस हात पसरायचे? दुसऱ्याच्या कमाईवर मजा करणं पटत नाय म्हणून आलो कामाला...जेवढे मिळतील तेवढे मिळतील पैसे." त्यांचं हे बोलणं ऐकून मनात विचार आला, खरंच,चाचा नकळत जगण्याचं तत्त्वज्ञानच सांगून गेले. कुठे ह्या वयात स्वकमाईचं मोल लक्षात घेऊन काम करणारे चाचा आणि कुठे आई - वडिलांच्या पैशावर जगणारी आजची पिढी! पालकांच्या पैशाने मजा करणारी अनेक मुलं आपण बघतो परंतु चैनीच्या आयुष्याची अपेक्षा करताना

बाबा

मालवी सुनिल होरंबे

प्रथम वर्ष कला

स्वतःच्या स्वप्नांना विसरून
आज त्याने मला घडविले
लाडक्या लेकीला अगदी
तळहाताच्या फोडाप्रमाणे जपले
खूप आली संकटे आयुष्यात
पण त्याने धीर दिला.
प्रयत्न करून होशील यशस्वी
असा आत्मविश्वास जागृत केला
माझा बाबा आहेच जगावेगळा
हट्ट ना पुरविले असा दिवसच न आला
मीही समजून न घेता हट्ट करतच राहिले
पण तू मला कधीच ना अडविले
खूप केलंस कुटुंबासाठी
आता जग ना तू स्वतःसाठी
दिवसरात्र मेहनत करून
किती करशील लाडक्या लेकीसाठी
तुझी लाडकी लेक होईल कुण्या परक्याची
सांग ना रे बाबा
कोणी काढली हि प्रथा,
लग्न करून सासरी जाण्याची
मी जाताना सासरी तु खुप रडशील ना रे
त्यापेक्षा तु मला तुझ्याजवळच ठेवशील का रे?
असं बोलणं सुद्धा गुन्हास्पद आहे

त्यासाठी तितकेच कष्टही घ्यायची तयारी हवी हे लक्षात असायला हवं नाही का? कारणस्वतः मेहनत करून हाती आलेली कमाई केव्हाही आनंद आणि समाधानच देते.

कारण हा समाज तर नावं ठेवायलाच आहे
आज तुझ्याबद्दल लिहिताना भरून आले डोळे
तुझं माझं जिव्हाळ्याचं नातं कोणालाच ना कळं
काही मुली तर तिरस्कार करतात बापाचा
पण तो आहे तोपर्यंत तरी त्याच्यासोबत बोलत जा
वयस्कर झाल्यावर आधार होऊन
सोबत चालत जा
जे त्याने तुला बालपणी दिले
माया, प्रेम अन् काळजी
ते त्याला आता देत जा
कारण एकदा वेळ गेली की
ती निघूनच जाते
तेव्हा कुठे आपल्याला बापाची किंमत कळते
ती माया अन् काळजी कायमचीच संपते
पण तुझ्या अश्रूंनी ती वेळ पुन्हा येत नसते
तेव्हा आपल्या आयुष्यातील बापाची जागा
कायमच अपूर्ण राहते....

सिद्धी गिरीश सार्दळ

Siddhi Girish Sardal
Faculty: Arts

कला

Siddhi
2023/2024

कोकणातील रोजगाराच्या संधी

मनस्वी नाटेकर
द्वितीय वर्ष कला शास्त्रा

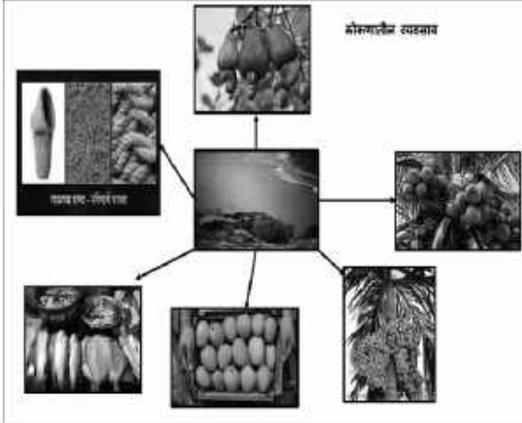
वन बांबूचे रान काजूचे अन आंब्याची राई
नारळ जांभूळ फणस गोड हा मेवा देऊनी जाई
झावळ्यातूनी माडांच्या रे चंद्र पसरतो बाहू
चला गड्यांनो आपण सारे कोकणात जाऊ

कोकणा कवीने कोकणच्या निसर्ग वैभवाचे किती सुंदर वर्णन केले आहे! मोठा समुद्रकिनारा, भरपूर पाऊस, चांगले हवामान असा निसर्गाचा वरदहस्त लाभलेल्या कोकणात साहजिकच बांबू, आंबा, काजू, नारळ यांचे मुबलक प्रमाण आहे. निसर्गाच्या या देणगीचा योग्य वापर हा कोकणच्या विकासाचा मार्ग आहे. कोकण म्हटलं की समोर येतात डौलात उभ्या असणाऱ्या नारळी-पोफळी! नारळाचा काथ्या, करवंट्या, झावळ्या यांचा वापर दैनंदिन उपयोगाच्या आणि शोभिवंत अशा पर्यावरण पूरक वस्तू तयार करण्यासाठी होतो. खोबरेल तेल केवळ खाद्य तेल नव्हे तर सौंदर्यप्रसाधनांसाठीही त्याचा वापर होतो. खोबऱ्याची पेंड जनावरांचे खाद्य म्हणून वापरतात. भाट्ये येथील नारळ संशोधन केंद्राकडून याबाबत मार्गदर्शन मिळवता येईल.

कोकणातील प्रत्येक घरामागे सहज पाहायला मिळतात ते मसाल्याचे पदार्थ. काळीमिरी, कढीपत्ता, तमालपत्र, दालचिनी यांची रोपे सहसा घरगुती वापरासाठी लावली जातात. मात्र यांचा व्यवसाय म्हणून विचार केला तर चांगले उत्पन्न मिळवता येईल.

रोजगाराच्या संधींसाठी ज्याचा आवर्जून विचार करायला हवा तो म्हणजे बांबू. बांबू भक्कम आणि टिकाऊ असल्याने बांधकामासाठी उपयोगी पडतात. बांबूची कोवळी पाने गाईगुरांना खाऊ घालतात, तर त्याचे कोवळे भाग

शिजवून खातात. यामुळे बांबूचे सगळे भाग वापरता येतात. बुरुड कामात बांबूचा मोठा वापर होत असून टोपल्या, करंड्या, हारे, सुपे, कणग्या पंखे, चटया इत्यादी वस्तू त्यापासून तयार करतात. कोकणातील गावात परंपरागत ही कला जोपासणारे अनेक लोक असतात, पण त्यांना याचा वापर उद्योगासाठी करता यायला हवा. तसे प्रशिक्षण त्यांना मिळायला हवे, त्यांची कला पुढील पिढ्यांपर्यंत पोहोचायला हवी.

काही दिवसांपूर्वी एका यूट्यूब चॅनल वर 'बांबू लागवड आणि त्यातून उत्पन्नाच्या संधी' अशी एक मुलाखत ऐकली. 'कॉन बॅक' या प्रकल्पाच्या कार्यकारी संचालकांनी ही माहिती दिली. साधारण २००० सालापासून त्यांचे काम चालू आहे. बांबूची लागवड कशी करावी वस्तू तयार कशा कराव्या, निर्यात कशी करावी या विषयावर ते शेतकऱ्यांसाठी कार्यशाळा घेतात. गेल्या वर्षी शार्क

टॅक इंडिया नावाच्या टीव्ही वरील कार्यक्रमात अश्विनी शिंदे व योगेश शिंदे यांनी आपल्या स्टार्टअप द्वारे बांबूचे टूथब्रश व अन्य वस्तू तयार केल्याचे कळले. सर्जनशीलता व उत्तम नियोजन यांच्या साहाय्याने असे उद्योग निश्चितच निर्माण होऊ शकतात.

कोकण म्हटलं की आंबा, फणस, काजू आणि कोकम यांचा उल्लेख केलाच पाहिजे. या फळांची निर्यात आणि पारंपरिक उपयोग आहेतच पण नाविन्यपूर्ण उत्पादनेही आहेत. अलीकडे फणसाच्या गऱ्यांचे पीठ, आठळीचे पीठ असे नवीन पदार्थही तयार केले जातात. कोकमही पाचक आहे. आंबा आणि काजू यांच्या लागवडीतून पूर्वीपासून उत्तम

उत्पन्न मिळत आले आहे. कोकमाचे तेल सौंदर्यप्रसाधनात वापरतात. एकूणच कोकणातील या प्रसिद्ध पिकांची लागवड निश्चितच कोकणवासीयांच्या विकासासाठी उपयुक्त आहे .सोबत पारंपारिक भात शेती आहेच!

कोकणातील पर्यटन ही रोजगारासाठी एक उत्तम संधी आहे. कारण एका पर्यटन व्यवसायामुळे अनेक स्थानिकांना रोजगार उपलब्ध होतो. कोकणाला लाभलेल्या ७२० किलोमीटर लांबीच्या किनाऱ्यावर आज सरकारला स्वच्छता मोहीम राबवावी लागते हे आपले दुर्दैव! खरंतर या किनाऱ्यांचे आपण जतन व संवर्धन करायला हवे. तिथे असणारे वृक्ष ,सागरी जीव यांची काळजी घ्यायला हवी.

कोकणातील सांस्कृतिक वारसा असणारी प्राचीन मंदिरे,घरे,वाडे, किल्ले यांचे रक्षण करायला हवे. नाही तर या वास्तूंची पडझड होणे थांबणार नाही.खोरनिनको सारखे धबधबे, मार्लेश्वर सारखी प्राचीन देवस्थाने हा कोकणाचा समृद्ध वारसा आहे. कृषी पर्यटनासारख्या पर्यायांचा विचार करायला हवा.कोकणातील प्रचलित लोककलांनाही अजून प्रसिद्धी मिळायला हवी.कलाकारांना त्यातून योग्य उत्पन्न मिळायला हवे.

यासारख्या अनेक संधींद्वारे कोकणात रोजगार निर्मिती होऊ शकते, ती सुद्धा आपल्या पर्यावरणाला हानी न पोहोचवता! यासाठी नाविन्यपूर्ण कल्पना आणि प्रशिक्षणाची गरज आहे. कोकणाला लाभलेला निसर्गाचा वारसा टिकवणे ही आपली जबाबदारी आहे त्यासाठी रोजगार निर्मिती करताना पर्यावरण पूरक व्यवसायांचा अधिकाधिक विचार करायला हवा.

Photography by Riddhi Tendulkar

भेट

पूर्वा खाडिलकर
प्रथम वर्ष कला शाखा

चुडा कधी किणकिणला नव्हता, तुझ्या रूपाने आज वाजला
तव स्पर्श चाहूल लागता, भावावेगहिंदोळा सजला
तव तेजाचा चंद्र स्पर्शीला, त्यातही मला माधव दिसला
म्हटले माधव अन् तू रुसला, मीही पुन्हा अनुराग जाणला

तुझ्या प्रीतीचा अंकुर होऊन, तुझा अंश बघ ओटी रुजला
पुनर्जन्म जणू तू रे दिधला, त्याच क्षणला स्वार्थच वधला
आता जीवन सार्थक झाले, उदरातून तवं रूप जन्मले
आता मी बघ त्याचीच झाले, पुन्हा त्यातूनी तूस पाहिले

निरागसतेत त्याच्या मी तुझेच लाघव शोधत बसले
उचलून त्या तू घेताना बघ उगाच लाडिकशी हिरमुसले
तव तेजाचा पाईक होऊन बाळकृष्ण मम कुशीत निजला
आज तुला मी त्यात पाहिले, तोही तुजसम उगाच हसला

एकच क्षण तो तयासारखा, उरात या पान्हा फुटला
तुझ्या रूपाने तव अंशातून, मला माझा कृष्ण भेटला

हिंदी विभाग

बगावत (कहानी)

शीदिप तुकाराम भायजे
द्वितीय वर्ष, स्नातक (कला)

कमला ने चिल्लाकर अपनी बेटी आर्या को डाँटते हुए कहा, 'अरे मेरी माँ उस फोन को बाजू में रख, जब देखो तब उसमें अपना सर डालकर रहती है, रुक अब तेरी बाबा से शिकायत करती हूँ। तेरा आखिरी पेपर है ना? रुक तेरी परीक्षा होने दे तेरे बाबा से कहकर तेरी शादी करवा देती हूँ।' ऐसा सुनते ही आर्या तिल-मिलाकर उठी और कहा माँ पहले मैं पुलिस ऑफिसर बनूंगी बाद में शादी। मैंने अभी-अभी पढ़ाई करके फोन को हाथ में लिया है। मैं फोन में ऐसा वैसा कुछ नहीं देखती, तुझे मालूम है पिछले महीने जो मुंबई में नाबालिक बच्ची के ऊपर अत्याचार हुआ और जो दो आदमी गिरफ्तार हुए और उन्हें सबूत न मिलने पर छोड़ दिया गया। पता है, दो दिन बाद उन दोनों के हाथ पैर काटकर नंगा करके उनका वीडियो बनाकर

सोशल मीडिया पर डाला था ना, उस आदमी यानी की गब्बर सिंह का वीडियो में देख रही हूँ और ऐसे लगभग २२ से ज्यादा वीडियो है। 'गब्बर सिंह के फैन' नाम से सोशल मीडिया पर एक अकाउंट भी है। सरकार पुलिस जो काम नहीं करती वह गब्बर सिंह करता है किसानों के लिए, महिलाओं के लिए, उनके हक के लिए लड़ता है जो अवैध काम करते हैं उसके खिलाफ गब्बर सिंह काम करता है और मजे की बात यह है कि आज तक किसी ने भी गब्बर सिंह को देखा भी नहीं है। माँ ने कहा धन्य है तुम्हारा गब्बर सिंह और तुम भी। अब जा पढ़ाई कर फिर आर्या पढ़ने लगी।

अगले दिन आर्या का पेपर होने की वजह से वह सुबह जल्दी तैयार हो गई बाबा तभी खेत से ट्रैक्टर लेकर आ

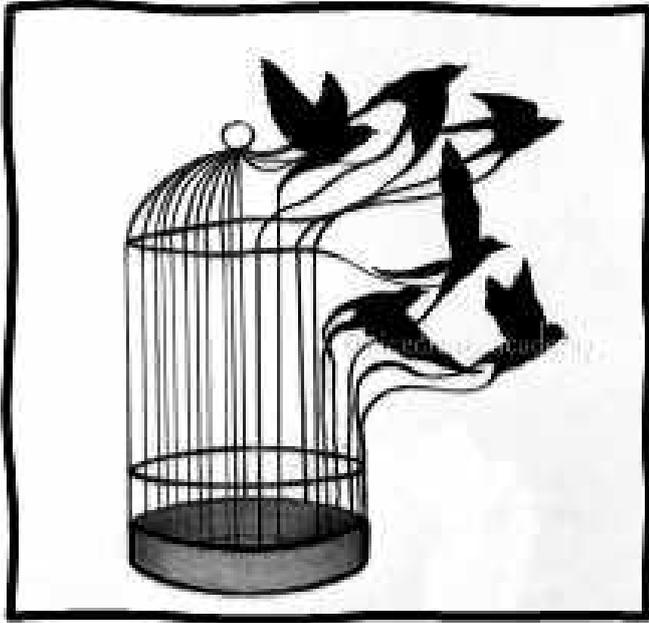
गए। आर्या ने उनको पानी दिया और वह जाने ही वाली थी तभी दो गाड़ियाँ उनके घर के आगे आकर खड़ी हो गई। अंदर से पाँच आदमी आए और कहा सदानंद भोसले का घर यही है क्या? तभी आर्या के बाबा ने आगे आकर कहा, हाँ साहब बोलिए। उसमें से एक आदमी ने चढ़े स्वर में कहा तुमने बैंक से ढाई लाख का कर्ज लिया है तो उसे भरेगा कौन तेरा बाप? तभी सदानंद हाथ जोड़कर बोला, 'ऐसा नहीं है साहब, इस साल बारिश ज्यादा हो गई तो सारी फसल बर्बाद हो गई' आदमी बोला तुम लोग का हर साल का यहीच लफड़ा है। तुम लोगों को ना पैसा देना ही नहीं चाहिए। ऐसा नहीं है साब, सदानंद हाथ जोड़कर आगे बढ़ा तो पैरों में पैर फँसकर सदानंद उस आदमी के ऊपर गिरा और वह आदमी जमीन पर गिर पड़ा। सारे कपड़ों पर मिट्टी लग गई। गुस्से में आकर उसने सदानंद को चांटा मारा। यह सब सदानंद की बेटी और पत्नी देख रही थी। उनकी आँखें भर आईं। सदानंद ने कहा, 'साहब मेरी बेटी है, उसके सामने तो मत मारो।' आदमी ने बेटी की तरफ देखा और घृणा की नजरों से सदानंद को देखते हुए उसकी धोती खींच ली। सदानंद लज्जित हो गया। कमला ने जो कपड़े धूप में रखे थे उसमें से एक उठाकर अपने पति के पास दौड़कर चली गई और उसको लपेट दिया। आदमी बोला पैसा दे और अपना ट्रैक्टर ले जा। इसका इशारा देखते ही दूसरा आदमी ट्रैक्टर की ऊपर चढ़ा और ले जाने लगा। यह देखते ही सदानंद ने उस आदमी के पैर पकड़ लिए। रोते हुए कहा, 'ऐसा मत करो साहब मैं आपके पैसे लौटा दूंगा पर मेरा ट्रैक्टर मत ले जाओ वरना हम भूखे मर जाएंगे।' उस आदमी ने सदानंद को लात मारते हुए कहा,

''तो मर साले नाले के कीड़े।'' और वह चले गए। आर्या का रो-रो कर बुरा हाल हो गया था। सदानंद ने उसे समझाया और कहा बेटी तुम चिंता मत करो तुम परीक्षा देकर आओ तब तक मैं सब ठीक कर दूँगा। सदानंद खुद उसे बस में पहुँचा कर आया।

शाम को आर्या परीक्षा देकर आई तो उसने देखा घर के बाहर बहुत भीड़ है। वह दौड़ती हुई आगे बढ़ी। उसने पास आकर देखा तो उसके पिता ने फाँसी लगाकर जान दे दी थी। चिट्ठी में लिखा था, ''किसान ने अगर जान दे दी तो सरकार उसे ४,००,००० देती है, इसलिए मैं अपनी जान दे रहा हूँ। यह सब देखकर आर्या जोर-जोर से रोने लगी। फिर से सुबह बैंक के आदमी गाड़ी लेकर वापस आ गए और वह कहने लगे, कहा है इसकी बीवी? तो बोलो कब तक पैसा दोगी? कमला आगे जाकर कहने लगी, ''इनकी अब तक शव यात्रा भी नहीं गई और आप ऐसी बात करने लगे।'' आदमी बोला ''तुझे क्या मालूम हमें कितना काम होता है। वैसे भी तेरा पति मर गया तो तेरा मंगलसूत्र किस काम का? ऐसा कहते उसने कमला का मंगलसूत्र गले से छीना और उसके कंधे पर हाथ रखते हुए कहा, अब तेरा पति तो मर गया तो तू कैसे जीएगी? उस आदमी संग आए हुए लोग हँसने लगे। तभी अचानक वह आदमी चिल्ला उठा। सभी ने देखा तो उसका दाहिना हाथ आर्या ने काट दिया था। और पल भर में ही आर्या ने उसका सर धड़ से अलग कर दिया। सब लोग हक्के-बक्के रह गए।

बाद में पुलिस आई और आर्या को गिरफ्तार करके अपने साथ ले गई। कोर्ट में सुनवाई हुई तो आर्या को आजीवन कारावास शिक्षा सुनाई दी। जब आर्या को वापस

जीप से पुलिस थाने ले आ रहे थे तब एक ट्रक ने जिप को टक्कर दे दी। सभी लोग बेहोश हो गए। जब आर्या की आँखें खुली तो कुछ लोग उसके आसपास खड़े थे। कुछ औरतें भी थीं। उसके सामने एक आदमी बैठा हुआ था। आर्या ने पूछा मैं कहाँ हूँ और आप लोग कौन हैं। तो आदमी ने अपना हाथ आगे बढ़ते हुए कहा मैं गब्बर सिंह।

आजादी

सिमीन समीर सोलकर
तृतीय वर्ष, स्नातक (कला)

पंछी है कैद अगर,
तो उड़ने में कर मदद तू।
रात है काली अगर,
दिया जला कर रौशन कर तू।
बीत गए कई साल रुढिवादी विचारों में उलझकर,
सुलझा मन के भाव तू।
औरत, आदमी या हो कोई बच्चा,
सबके जीवन का कर सम्मान तू।
तोड़ दे दीवारे सारी,
आगे बढ़ विजयी राह पर तू।
उन वीरो ने बहुत पाया,
और तू अब भी डर में खोया।
उठ जा तू, छू ले आसमान,
आजाद वे हैं, आजादी सबका हक।

pageborders.org

सूर के काव्य में भक्ति और दर्शन।

प्रियंका कुंभार

द्वितीय वर्ष, स्नातकोत्तर (कला)

सूरदास का व्यक्तित्व और कृतित्व

सूरदास के जन्म-स्थान एवं जन्म-तिथि के विषय में विद्वानों में बहुत मतभेद हैं। कुछ विद्वान् इनका जन्म वैशाख सुदी संवत् १५३५ (सन् १४७८ ई०) में स्वीकार करते हैं तथा कुछ विद्वान् इनका जन्म रुनकता नामक प्रांत में संवत् १५४० में मानते हैं कुछ विद्वान् सीही नामक स्थान को सूरदास का जन्म-स्थल मानते हैं। इनके पिता का नाम पं० रामदास सारस्वत था। सूरदासजी जन्मान्ध थे या नहीं, इस सम्बन्ध में भी अनेक मत हैं। कुछ लोगों का मत है कि प्रकृति तथा बाल-मनोवृत्तियों एवं मानव-स्वभाव का जैसा सूक्ष्म और सुन्दर वर्णन सूरदास ने किया है, वैसा कोई जन्मान्ध व्यक्ति कदापि नहीं कर सकता। सूरदासजी वल्लभाचार्य के शिष्य थे और उनके साथ ही मथुरा के गऊघाट पर श्रीनाथजी के मन्दिर में रहते थे। सूरदास का विवाह भी हुआ था तथा विरक्त होने से पहले ये अपने परिवार के साथ रहा करते थे। पहले वे विनय के पद

गाया करते थे,

किन्तु वल्लभाचार्य के सम्पर्क में आकर कृष्ण-लीला गान करने लगे। कहा जाता है कि सूरदासजी से एक बार मथुरा में तुलसीदास की भेंट हुई थी और दोनों में प्रेम-भाव भी बढ़ गया था। सूर से प्रभावित होकर ही तुलसीदास ने 'श्रीकृष्ण-गीतावली' की रचना की थी। सूरदासजी की मृत्यु संवत् १६४० (सन् १५८३ ई०) में गोवर्धन के पास पारसौली नामक ग्राम में हुई थी। सूरदास का नाम कृष्ण भक्ति की अजस्र धारा को प्रवाहित करने वाले भक्त कवियों में सर्वोपरि है। हिन्दी साहित्य में भगवान श्रीकृष्ण के अनन्य उपासक और ब्रजभाषा के श्रेष्ठ कवि महात्मा सूरदास हिन्दी साहित्य के सूर्य माने जाते हैं।

कृतियाँ

भक्त-शिरोमणि सूरदास ने लगभग सवा-लाख पदों की रचना की थी। 'नागरी प्रचारिणी सभा, काशी' की खोज तथा पुस्तकालय में सुरक्षित नामावली के आधार

पर सूरदास के ग्रन्थों की संख्या २५ मानी जाती है, किन्तु उनके तीन ग्रन्थ ही उपलब्ध हुए हैं-

(१) सूरसागर - 'सूरसागर' एकमात्र ऐसी कृति है, जिसे सभी विद्वानों ने प्रामाणिक माना है। इसके सवा लाख पदों में से केवल ८-१० हजार पद ही उपलब्ध हो पाए हैं। 'सूरसागर' पर 'श्रीमद् भागवत' का प्रभाव है। सम्पूर्ण 'सूरसागर' एक गीतिकाव्य है। इसके पद तन्मयता के साथ गाए जाते हैं।

(२) सूरसारावली - यह ग्रन्थ अभी तक विवादास्पद स्थिति में है, किन्तु कथावस्तु, भाव, भाषा, शैली और रचना की दृष्टि से निस्सन्देह यह सूरदास की प्रामाणिक रचना है। इसमें १,१०७ छन्द हैं।

(३) साहित्यलहरी - 'साहित्यलहरी' में सूरदास के ११८ दृष्टकूट-पदों का संग्रह है। 'साहित्यलहरी' में किसी एक विषय की विवेचना नहीं हुई है।

इसमें मुख्य रूप से नायिकाओं एवं अलंकारों की विवेचना की गई है। कहीं-कहीं पर श्रीकृष्ण की बाल-लीला का वर्णन हुआ है तथा एक-दो स्थलों पर 'महाभारत' की कथा के अंशों की झलक भी मिलती है।

सूरदास की भक्ति भावना

महात्मा सूरदास ने अपना सर्वस्व कृष्ण के चरणों में अर्पित

कर पुष्टि मार्ग को अपनाया था। भगवान श्रीकृष्ण परब्रह्म हैं और दिव्य गुण सम्पन्न पुरुषोत्तम हैं। वे कृष्ण स्वयं प्रेममय हैं। उन्होंने प्रेम के वशीभूत होकर ही ब्रह्म में अवतार लिया है। सूर ने प्रेम की महत्ता का प्रतिपादन करते हुए भक्त की विकलता, अभिलाषा एवं विवशता का सुन्दर चित्रण किया है।

सूरदास की भक्ति 'सख्य भाव' की है जिसमें भगवान

के साथ भक्त का 'सखा भाव' रहता है। सूरदास ने पुष्टिमार्गीय सेवा भाव को अपनाते हुए भक्ति के तीनों रूप गुरु सेवा, सन्त सेवा तथा प्रभु सेवा को अपनी भक्ति भावना में स्थान दिया है। पुष्टिमार्ग में नित्य सेवा विधि एवं वार्षिकोत्सव सेवा विधि का विशेष महत्त्व है। सूर ने प्रातःकाल से लेकर शयनपर्यन्त भगवान की सेवा विधि का वर्णन अपने काव्य

में किया तथा वार्षिकोत्सव सेवा विधि के अन्तर्गत उन्होंने विभिन्न अवतारों का पूरा-पूरा वर्णन किया है।

पुष्टिमार्ग में तीन आसक्तियां बताई गई हैं-

१. स्वरूपासक्ति।

२. लीलासक्ति।

३. भावासक्ति।

सूरदास ने लीलासक्ति को अपनाते हुए भगवान कृष्ण की विभिन्न लीलाओं का गान अपने पदों में किया है। सूरदास के गुरु वल्लभाचार्य जी ने उन्हें कृष्ण के लीला पदों का गान करने का ही निर्देश दिया था इसीलिए सूर ने भक्ति विभोर होकर गोकुल से लेकर मथुरा तक की समस्त कृष्णलीलाओं को अपने पदों का विषय बनाया है।

सूरदास की भक्ति का स्वरूप

१. सूर की भक्ति मुख्य: सख्य भक्ति है।
२. बाल लीला उनके वर्णन में वाक्य भाव के साथ-साथ सखा भाव की भक्ति है।
३. भक्त शब्द की उत्पत्ति भोज धातु से हुई है अर्थात् श्रद्धा और प्रेम पूर्वक ईष्ट देवता के प्रति आसक्ति।
४. सूरदास जी बड़े ही प्रेमी और त्यागी खड़ी पाई भक्त थे। उनकी मानस पूजा सिद्ध थी। श्रीकृष्ण लीलाओं का सुंदर और सरस वर्णन करने में यह अद्वितीय थे। गुरु की आज्ञा से इन्होंने श्रीमद् भागवत की कथा की पदों में रचना की। उनके द्वारा रचित सूरसागर में श्रीमद् भागवत के दर्शन स्कंद की कथा का अत्यंत सरस तथा मार्मिक चित्रण है।
५. सूरदास जी की भक्ति भावना में जी मधुर भाव को स्थान मिला है वह मुख्य रूप से दिलाओ पर आधारित है।

सूरदास की भक्ति विशेषताएँ।

ईश्वर की 'सगुण' और 'साकार' रूप में विश्वास करने वाले भक्त कवियों को 'सगुण' भक्ति का नाम दिया गया है।

वैष्णव भक्ति के उद्भव के साथ ही सगुण भक्तिधारा

विकसित हो गई थी। भक्ति प्राचीनकालीन भारतीय वैदिक भक्ति का हि विकसित रूप है। 'सगुण' का अर्थ होता है परमसत्ता के सभी गुणों से संपन्न। अवतार की महिमा भी सगुण के अंतर्गत आती है। काल के व्यतीत होने के साथ-साथ उपासना पद्धति के अनुकूल भगवान् के कई नाम बताये गए और प्रचलित होते गए।

आचार्य रामचंद्र शुक्ल ने हिंदी साहित्य के लगभग ९०० वर्षों के इतिहास को चार कालों में विभक्त किया गया है।

आदिकाल (वीरगाथा काल, संवत् १०५०-१३७५), पूर्व मध्यकाल (भक्तिकाल, संवत् १३७५-१७००), उत्तर मध्यकाल (रीतिकाल, संवत् १७००-१९००), आधुनिक काल (गद्यकाल, संवत् १९०० से.)

भक्तिकाल को दो भागों में विभक्त किया गया है-

१. निर्गुण भक्ति धारा
२. सगुण भक्ति धारा

निर्गुण भक्ति धारा दो भागों में विभक्त हुआ- ज्ञानाश्रयी शाखा (संत काव्य) और प्रेमाश्रयी शाखा (सूफी काव्य)

जिन भक्त कवियों ने ईश्वर को अवतार मानकर (सगुण) उसकी उपासना की उनकी भक्ति को सगुण भक्ति कहा गया। जिन कवियों ने ईश्वर को एक साकार रूप में स्वीकार किया और उसी साकार ईश्वर के रूप को आधार मानकर काव्य सृजन किया उस काव्य को सगुण भक्ति काव्य कहा गया।

सगुण भक्ति शाखा भी दो भागों में विभक्त है -

रामभक्ति धारा (राम भक्तिधारा के प्रतिनिधि

कवि- तुलसीदास जी है)

भक्तिकाल की सगुण काव्य के अंतर्गत श्रीकृष्ण का स्थान सर्वोपरि है। 'ऋग्वेद' में कृष्ण (आंगिरस) का उल्लेख मिलता है। पुराणों तक आते-आते 'राम' और 'कृष्ण' अवतार रूप में प्रतिष्ठित हो गए। श्रीमद्भागवतपुराण में उन्हें पूर्ण ब्रह्म के रूप में चित्रित किया गया है।

सूर को हिंदी साहित्य का सूर्य माना जाता है इनके भक्त दर्शन में हमें बाल लीलाओं के वर्णन में वात्सल्य भाव के साथ सखा भाव भी दिखाई देता है सूर की पुष्टिमार्ग के तीन आसक्तियां दिखाई पड़ती है। सूर ने अपना सर्वस्व कृष्ण के चरणों में अर्पित कर पुष्टिमार्ग को अपनाया था। अतः सूर कृष्णा धारा के प्रतिनिधि कवि है। भक्ति काल की सगुण काव्य के अंतर्गत श्री कृष्ण का स्थान सर्वोपरि है। सूर ने वात्सल्य भाव के साथ सखा भाव की भक्ति का वर्णन किया है। सूर ने पुष्टिमार्ग के तीन आसक्तियां बताई हैं। श्री कृष्ण परम ब्रह्म है और दिव्य गुण संपन्न पुरुषोत्तम हैं वे कृष्ण स्वयं प्रेममय है सूर ने प्रेम की महत्ता का प्रतिपादन करते हुए भक्त की विकलता अभिलाष एवं विवशता का सुंदर चित्रण किया है।

मेरी माटी मेरा देश

स्वराली राजेश पवार

द्वितीय वर्ष, स्नातक (कला)

जहाँ की कलम लिखती सुवर्ण-ए-दास्तान

आओ सुनाओ मेरे भारत की अजीम पहचान

लहरती हुई राहे , रंगीन चादर कुदरत है बिछाये
बलखाती वो हर्सी वादिया, नीला अंबर है शान सजाये

खिले जिस देश में कश्मीर की कली

ऋत की महफ़िल मे गले लगाती कन्याकुमारी मिली

जिस भूमि ने पहना हिरे-मोतीयों का ताज
इतिहास के फ़लसफ़ा छबि बन महानता के गीत गूँजते आज

चढा जो यहाँ पर इश्क रंग वो गहरा

पहना बागो ने भाषा-धर्म की एकता का सेहरा

मेरे मेहबूब मेरे वतन से इश्क कर देख लेना

माँ की कोख से ही शूरता को लिपट देना

मेरे दिल में धड़कती रहे तेरी गज़ल

तेरे माटी पे मर मिट जाऊ बनके तेरा ताजमहल

आई है चाँद -सितारों की नई बारात

आज़ादी का जश्न मनाने लौटी बरसात

मौसम के आजाद परिंदे हैं रोशन साया

सात समुंदर पार संदेश शांति का चली भारत की छाया

कामयाबी के धागे बूनती मेरे देश की तकदीर सारी

दुनिया देखे मेरे देश की सुहावनी तस्वीर

गजरे तू राष्ट्रभक्ति का समंदर बन हर पल महकना

दो लफ्जों से अनमोल माटी मेरे देश की तुम आँखों में चमकना

भाषिक कौशल और हिंदी अनुवाद

वैष्णवी महेश शिंदे

तृतीय वर्ष, स्नातक (कला)

भाषा अभिव्यक्ति का सशक्त माध्यम है। भाषा के माध्यम से ही मानव जाति सामाजिक समूह में संगठित हुई हैं, राष्ट्र के रूप में गुंथी है और अंतरराष्ट्रीय स्तर पर एक मंच पर आसीन हुई है। और इन्हीं भाषाओं पर अधिकार प्राप्त होना यह कौशल की बात है। अगर मातृभाषा के साथ-साथ देसी और विदेशी भाषाओं पर अधिकार प्राप्त हो तो अनेकता से कार्य किया जा सकते हैं।

आज पूरा विश्व हमारे निकट आ गया है। इसके अतिरिक्त अंतरराष्ट्रीय स्तर पर विभिन्न राष्ट्रों के बीच राजनीतिक, आर्थिक, वैज्ञानिक, और प्रौद्योगिकी तथा साहित्यिक और सांस्कृतिक स्तर बढ़ते हुए आदान-प्रदान के कारण अनुवाद कार्य की अनिवार्यता और महत्ता की नई चेतना प्रबल रूप से विकसित होती दिखाई देती है। अनुवाद को आधुनिक युग की एक आवश्यकता के रूप में देखा जाता है।

अनुवाद का संसार अत्यंत विशाल है। जिसमें एक साथ सैकड़ों भाषण और हजारों विषयों में ज्ञान का निरंतर आदान-प्रदान हो रहा है। अनुवाद का क्षेत्र अत्यंत विस्तृत है। दो या दो से अधिक भाषाओं का ज्ञान होने वाले लोग अनुवाद कर सकते हैं।

रोजगार के रूप में हिंदी अनुवाद :

हिंदी भाषा हमारी राष्ट्रभाषा है पर साथही वह अंतर्राष्ट्रीय भाषा के पद पर धीरे-धीरे स्थापित हो रही है। भारत बहु भाषा- भाषी राष्ट्र है, पर इन सब भाषाओं में हिंदी भाषा शीर्षस्थ है। वर्तमान दौर में हिंदी सृजनात्मकता से रोजगारोन्मुख हिंदी की ओर तीव्र गति से बढ़ रही है। उसमें अनुवाद का क्षेत्र रोजगार प्राप्ति का एक महत्वपूर्ण साधन है।

रोजगार की दृष्टि से पत्रकारिता, शिक्षा, आकाशवाणी, विज्ञापन, विधि साहित्य, वैज्ञानिक साहित्य, व्यवसायिक जगत, साहित्य का अनुवाद आदि क्षेत्र उपलब्ध है।

हिंदी अनुवाद अद्यतन आयाम

हिंदी अनुवादक अगर बहुभाषी हो तो उसे भाषाओं का अच्छा ज्ञान होना आवश्यक है। हिंदी के साथ-साथ दूसरी भाषाओं के छोटे वाक्य, मुहावरे, पारिभाषिक शब्दावली, सहित व्याकरण सम्मत बनाने का कौशल्य हो। भाषाओं के ज्ञान के साथ शब्दकोश का ज्ञान भी हो।

हिंदी अनुवादक में आधुनिक प्रौद्योगिकी भाषा और तकनीक का ज्ञान होना चाहिए। टेलीविजन, आकाशवाणी फिल्म की भाषा का ज्ञान होना चाहिए।

अनुवाद का कार्य क्षेत्र बढ़ रहा है और हिंदी तथा

विदेशी भाषाओं में अनुवाद हो रहा है। व्यापार और व्यवसाय करने हेतु भारत एक बड़ा बाजार है। बाजार की भाषा हिंदी है। इसलिए विदेशी कंपनियाँ अपने माल की बिक्री के लिए हिंदी को अपनाए हुए हैं। भारत के बाजार के संदर्भ में यह कह सकते हैं कि विज्ञापन और अनुवाद का अन्योन्याश्रित संबंध है।

आज अनुवाद कार्य और अनुवाद क्षेत्र का प्रचार-प्रसार अधिकाधिक हो रहा है। यही कारण है कि प्रत्येक देश की सरकार ने अनुवाद के एक स्वतंत्र विभाग की स्थापना की है। केंद्रीय अनुवाद ब्यूरो नई दिल्ली, भारतीय अनुवाद परिषद नई दिल्ली, ट्रांसलेटर सोसाइटी ऑफ इंडिया कोलकाता, विभिन्न विश्वविद्यालयों के अनुवाद विभाग आदि संस्थाएँ अनुवाद के क्षेत्र में महत्वपूर्ण कार्य कर रही हैं।

हिंदी को लेकर जो पुरानी मानसिकता है वह टूट जानी चाहिए। हिंदी में भरपूर शक्ति है जो लोगों को रोजगार तक ले जा सकती है। हिंदी की लोकप्रियता बढ़ती देख लोग हिंदी मीडिया की ओर आकर्षित हो रहे हैं। निश्चित तौर पर यह हिंदी के लिए किसी चुनौती से कम नहीं है। इस चुनौती से निपटने के लिए हिंदी वालों को भी द्विभाषिक बनना होगा। हिंदी में पकड़ बनाने के लिए भाषा दक्षता की जरूरत होती है। सरकारी एवं प्राइवेट सेक्टर के मीडिया हाउसों में फंक्शनल हिंदी के जरिए रोजगार की व्यापक संभावनाएं मौजूद हैं।

अतः हिंदी में अनुवाद के क्षेत्र में बड़ा उज्वल भविष्य दिखाई देता है।

वह

प्रो. चित्रा गोस्वामी
हिंदी विभाग

वह धरा है
वह मिट्टी है
वह बरसती जमीन पर
निरधारा है।

वह पनपती है
वह धधकती है
वह प्रेम बन सब के लिए
लूट जाती है।

वह रोती है
वह मुस्कुराती है
हर तरह से सिमटकर
संभल संवर लेती है।

वह माँ है
बहन, बेटी, सखी है
नए पड़ाव पर बंधती
वह रिश्तों की डोरी है।

वह प्यारी है
वह न्यारी है
जिसके बिना सुना आँगन
वह ताला चाबी है।

कवि भूषण और वीरकाव्य

सदफ असलम होडेकर

द्वितीय वर्ष, स्नातकोत्तर (कला)

महाकवि 'भूषण' रीतिकाल के एक प्रख्यात कवि हैं। इनकी विशेषता यह है कि इन्होंने रीतिकाल की श्रृंगारिक प्रवृत्ति का अतिक्रमण करके वीररस-प्रधान कविता लिखी। भूषण कवि चिंतामणी त्रिपाठी और कवि मतिराम के भाई थे। उनका जन्म टिकापुर नामक ग्राम में हुआ था। उनकी जन्म तिथि के बारे में निश्चित रूप से कुछ नहीं कहा जा सकता लेकिन यदि हम उसे १६१३ मानें तो अनुचित न होगा। दीर्घ और यशस्वी जीवन बिता चुकने के बाद उनकी मृत्यु सन् १७१५ के लगभग हुई थी। उनके कवि-जीवन का प्रारम्भ १६४८ ई० के आस-पास माना जाता है।

शिवाजी ने इनकी पालकी को कंधा देकर सम्मानित किया था। भूषण की ग्रंथ संपदा में शिवराज भूषण, शिवा बावनी, छत्रसाल दशक प्रमुख है। भूषण की समस्त रचनाएँ मुक्तक काव्य में लिखी हैं। इनमें मुख्यतः शिवाजी और छत्रसाल इन चरितनायकों के विशिष्ट चरित्र गुणों और क्रियाकलापों का चित्रण किया है। भूषण की सबसे बड़ी विशेषता रही कि उन्होंने श्रृंगार के स्थान पर वीर रस को प्रतिष्ठित किया।

भूषण की कविता का इसलिए सम्मान हुआ कि उसका आधार सत्य था। अन्याय और अत्याचार के विरुद्ध लड़ने वाले वीरों की

सच्ची यश-गाथा थी। हम इन वीरता-वर्णनों को झूठी खुशामद नहीं कह सकते, भले ही उस वर्णन में अतिरंजना हो। छत्रसाल औरंगजेब के अन्यायों के विरुद्ध लड़ने वाले वीर थे, उनकी यशगाथा गाने वाले भूषण हिन्दू समाज के कवि के रूप में सम्मानित हैं।

वीरकाव्य कथात्मक छंद का एक रूप है जो एक नायक की कहानी बताता है। ये कविताएँ अक्सर उच्च, काव्यात्मक-ध्वनि वाली भाषा का उपयोग करती हैं, जिसमें ऐतिहासिक घटनाओं, राजाओं और रानियों, प्राचीन लड़ाइयों और कभी-कभी काल्पनिक तत्वों का उल्लेख शामिल होता है।

संसार में दो प्रकार के काव्य विशेष रूप से स्थायी रह सकते हैं, भक्तिकाव्य दूसरे वीरकाव्य। भक्तिकाव्य का संबंध ईश्वर से है, इसलिए उसके पाठ अथवा अनुशीलन से मासिक विप्लव शांत होता है। वीरकाव्य का संबंध व्यावहारिक जगत् से है। उसमें पूर्वपुरुषों के पराक्रमपूर्ण कर्मों का वर्णन रहता है, इससे जनता इस प्रकार के काव्यों को भी सुरक्षित रखती है। इनके पारायण से आदर्श ऊँचा करने का अवसर मिलता है और वीरतापूर्ण वर्णनों से चित्त में उत्साह एवं उल्लास होता है। हिंदी साहित्य में वीररस की कविता का उत्थान तीन रूपों में मिलता है-

एक रूप या प्रथम उत्थान आदिकाल में वीरप्रशस्तियों का है जिनमें वीरगाथा, वीरगीत और वीर-कविता आती है। दूसरे या द्वितीय उत्थान के दर्शन छत्रपति शिवाजी और महाराज छत्रसाल के उदय पर होते हैं। इसमें शुद्ध वीरकाव्य मिलता है, प्रथम उत्थान की भाँति वीरता और प्रीति का मिश्रण नहीं। तीसरा रूप या तृतीय उत्थान स्वतंत्रता की लहर के साथ हुआ। इसमें कहीं-कहीं कुछ करुण रस का भी पुट है।

भूषण ने अपने वीर-काव्य का नायक महाराज शिवाजी को

बनाया जो तत्कालीन ऐतिहासिक परिस्थितियों में एक सच्चे लोक नायक की भूमिका अदा कर रहे थे। रीतिकाल में लक्षण-ग्रंथों लिखने की परम्परा रूढ़ हो गयी प्रत्येक कवि 'अलंकार', 'रस' या 'नायिका-भेद' के लक्षण और उदाहरण प्रस्तुत करते हुए लक्षण-ग्रंथों की रचना अवश्य करता था। 'भूषण' ने भी इस परिपाटी का अनुसरण किया। उनका प्रमुख ग्रंथ 'शिवराजभूषण' है। इसमें अलंकारी के लक्षण और उदाहरण दिये गए हैं। इस ग्रंथ की विशेषता यह है कि इसके सारे उदाहरण महाराज शिवाजी के जीवन की घटनाओं को आधार बनाकर ही प्रस्तुत किये गए हैं। 'भूषण' ने इस ग्रंथ की रचना की प्रेरणा की ओर संकेत करते हुए लिखा है- सिव चरित्र लखि यों भयो कवि भूषण के चित्त, भाँति-

भाँति भूषणनि से भूषित करौं कवित्त।

भूषण अपने अश्रयदाता महाराज शिवाजी एवं बुंदेला वीर छत्रसाल जी के प्रशंसक थे। भूषण इन दोनों महाराजाओं की प्रशंसा में वीर रस से पूर्ण काव्य की रचना की है उनकी वीरता का वर्णन करते हुए उन्होंने राष्ट्रीय भावना को पुष्ट करने का प्रयास किया है। देश प्रेम एवं आज की जो धारा उनकी कविताओं में उपलब्ध होती है, वह अन्य रीतिकालीन कवियों के यहाँ दुर्लभ है। देश प्रेम से ओत-प्रोत भूषण की कविता को काव्य रसिकों ने बहुत पसंद किया है। भूषण की कविता में जन सामान्य का स्वर विद्यमान है, उसमें पूरा भारत राष्ट्र गूँज रहा है उसकी भावना में संपूर्ण जनजीवन समाहित है और उसकी वीर भावना में भारत राष्ट्र की ओजमयी परंपरा की ध्वनि निकल रही है। इसलिए भूषण को एक राष्ट्रीय कवि कहा जा सकता है।

शास्त्रीय दृष्टि से वीररस के चार भेद माने जाते हैं- युद्धवीर, दानवीर, दयावीर और धर्मवीर। भूषण ने वीररस के इन सभी भेदों का बड़ा ही सजीव वर्णन किया है। इन्हें सबसे अधिक सफलता युद्ध वीररस के वर्णन में मिली है। इनका वीररस का वर्णन अतिशयोक्ति पूर्ण होते हुए भी विश्वसनीय है। यहाँ उनकी वीररस पूर्ण कविताओं का एक उदाहरण देना अनुचित न होगा-

छूटत कमान अरु गोली तीर ब्रानन के,
मुसकिल होति मुरचान हूँ की ओट मैं ।
ताही समय सिवराज हुकुम कै हल्ला कियो,
दावा बाँधि पर हल्ला बीर भट जोट मैं
भूषण भनत तेरी हिम्मत कहाँ लौ कहाँ,
किम्मति इहाँ लगी है जाकी भट झोट मैं ।
दै-दै मूछन कंगूरन पै पाँव दै-दै,
आरे मुख घाव दै-दै कूदे परै कोट मैं ।
चकित चकत्ता चौकि-चौंकि उठे बार-बार;
दिल्ली दहसति चितै चाह खरकति है ।
विलखि बदन विलखात बिजैपुर-पति,
फिरत फिरंगिन की नारी फरकति है ॥

उत्प्रेक्षा अलंकार के सहारे किया गया है इनके वस्तु वर्णन की भी प्रशंसा प्रायः सभी आलोचकों ने की है।

थर थर काँपत कुतुबसाही गोलकुंडा,
हहरि हबस भूप-भीर भरकति है।
राजा सिवराज के नगारन की धाक सुनि,
केते पातसाहन की छाती दरकति है ।
युद्धवीर के अतिरिक्त भूषण ने शिवाजी की दानवीरता का भी

अत्यन्त सजीव और सुन्दर चित्र खींचा है। भूषण की काव्य-भाषा मुख्यतः ब्रजभाषा है किन्तु उन्होंने अनेक फारसी शब्दों का प्रयोग भी स्वच्छन्दता पूर्वक किया है। इन शब्दों को उन्होंने हिन्दी की प्रकृति के अनुकूल बना लिया है। ब्रजभाषा के अतिरिक्त अवधी, बुंदेलखण्डी, बैसवाडी तथा कहीं-कहीं खड़ीबोली के प्रयोग भी उनकी भाषा में मिलते हैं। इससे सिद्ध होता है कि उनका भाषा-विषयक दृष्टिकोण पर्याप्त उदार था और वे अपनी, काव्य- भाषा को व्यापक आधार पर प्रतिष्ठित करना चाहते थे।

वीररस पूर्ण कविताओं के अतिरिक्त भूषण में वस्तुवर्णन की भी अपूर्ण क्षमता थी। इन्होंने शिवाजी के रायगढ़ का जो वर्णन किया है, वह काव्योत्कर्ष की दृष्टि से अत्यंत उत्कृष्ट है। यह सारा वर्णन

हंपी: मंदिरों की स्थापत्य कला

ओंकार मंदार आठवले

प्रथम वर्ष, स्नातक (कला)

'हंपी' भारत के दक्षिण में कर्नाटक राज्य में स्थित एक सुंदर शहर। प्राकृतिक खूबसूरती के साथ-साथ हंपी की सुंदरता इतिहास में दिखाई पड़ती है। तुंगभद्र नदी के किनारे बसा हुआ यह प्राचीन हिंदू विजयनगर साम्राज्य के राजधानी का शहर था। हमारे इतिहास विभाग की इस साल की शैक्षिक यात्रा इस शहर में गई थी। यूनेस्को ने हंपी को वैश्विक धरोहर घोषित किया है। सच में हंपी भारत की प्राचीन धरोहरों में एक सुंदर तथा ऐतिहासिक महत्व रखने वाली धरोहर है। हंपी का मुख्य आकर्षण हंपी के प्राचीन एवं सुंदर मंदिर है। और उससे भी अधिक आकर्षित करती है उन मंदिरों की बनावट तथा उनका स्थापत्य। ऐसे ही कुछ मंदिरों के बनावट एवं उनके अद्भुत स्थापत्य के बारे में हम जानकारी लेंगे।

सबसे पहले आता है हंपी का सबसे प्राचीन और वास्तुकला एवं स्थापत्य से सर्वश्रेष्ठ ऐसा विजय विडुल मंदिर। इस मंदिर की रचना द्रविड़ शैली में की गई है। साथही इसमें विजयनगर साम्राज्य की अपनी वास्तुशैली भी दिखाई पड़ती है। मंदिर की रचना गर्भ गृह, मुखमंडप, अर्ध मंडप, महामंडप इन विभागों में की गई है। यह मंदिर पूर्वाभिमुख मतलब इसका मुख्य प्रवेश द्वार पूर्व दिशा की ओर है। इसी कारण सूर्योदय के किरण सीधे मंदिर के

ऊपर पड़ते हैं। इस मंदिर के परिवेश में हमें और भी मंडप दिखाई देते हैं। उसमें कल्याणमंडप, रंग मंडप, उत्सव मंडप आते हैं। इन सभी की वास्तुकला भी द्रविड़ शैली में की गई है। इस मंदिर का मुख्य आकर्षण है, मंदिर में स्थित संगीत स्तंभ। यह संगीत स्तंभ वास्तु कला के सर्वश्रेष्ठ नमूनों में एक है। इन संगीत स्तंभों से भारतीय

संगीत में होने वाले सात स्वर सुनाई देते हैं।

हंपी का मुख्य आकर्षण होने वाला हंपी का विजय रथ। इसी विजय विडुल मंदिर में स्थित है। इस विजय रथ की वास्तुकला अपने आप में ही अनोखी है। यह पूरा रथ पत्थर से बना हुआ है। पहले इस रथ को इसी के पत्थर के पहियों से चलाया जाता था। इस रथ के ऊपर ईंटों का शिखर होता था मगर अब वह नहीं है। इस रथ पर भी उसके चारों दिशाओं में छोटे-छोटे स्तंभों की रचना की

गई है। रथ का ऊपरी हिस्सा किसी द्रविड़ शैली में होने वाले छोटे से मंदिर की तरह दिखाई देता है।

इसके बाद हमने देखा कृष्ण मंदिर। विजयनगर साम्राज्य के सबसे महान राजा यानी राजा कृष्णदेवरायने १५१५ में इस मंदिर का निर्माण किया था। इस मंदिर में जाने के लिए गोपुर से गुजरना पड़ता है इस गोपुर की वास्तुकला द्रविड़ और विजयनगर के वास्तु शैली से की गई है। इस गोपुर पर हमें भगवान कृष्ण के शिल्प दिखाई देते हैं। गर्भगृह, महामंडप, अर्थ मंडप, सभा मंडप इन भागों से इस मंदिर की रचना हुई है। गर्भगृह में रंगशिला का निर्माण किया है। इस रंगशिला और गर्भगृह के छत इन दोनों का सेतु इस रंगशिला के चारों दिशाओं में स्थित चार स्तंभ है।

विरूपाक्ष या पंपापती यह विजयनगर साम्राज्य के राजाओं का कुल दैवत है। इस मंदिर का निर्माण सातवीं शताब्दी में किया गया है। इस मंदिर की वास्तुकला हंपी के सबसे सुंदर वास्तुकलाओं में से सबसे ऊपर है। मंदिर में प्रवेश करते समय हमें मुख्य गोपुर से गुजरना पड़ता है। इस गोपुरम का निर्माण मुख्यतः आक्रमणों से बचने के लिए किया गया है। हंपी के अन्य मंदिरों की तरह ही इस विरूपाक्ष मंदिर में हमें गर्भगृह, सभा मंडप आदि मंदिर के मुख्य भाग दिखाई देते हैं। इस मंदिर का मुख्य गोपुर करीब १६० फीट उंचा है। इस गोपुर की नीव पत्थर से बनाई गई है और उसके ऊपर ईंटों की ९ मंजिलें हैं। इस विरूपाक्ष मंदिर के स्थापत्य का सबसे उत्तम नमूना है 'पिन होल कैमरा' । यह पत्थर में बनाया गया है। इसकी मदद से मंदिर की छवि एक मंडप के अंदर

उल्टी दिखाई देती है। उस समय बिना आधुनिक यंत्रों तथा सामग्री के इस तरह की वास्तुकला और स्थापत्य अपने आप में अद्भुत है।

अच्युतराय मंदिर का निर्माण १६ वीं सदी में राजा अच्युतराय के काल में हुआ। एक से ज्यादा आयताकृति तटबंदियाँ हमें इस मंदिर में दिखाई देती हैं। इसके बिलकुल बीच में मुख्य मंदिर का निर्माण किया हुआ है। इस मंदिर में ३० खंबों से बनाया हुआ एक महासभा मंडप है। साथ ही १०० खंबों पर खड़ा हुआ एक कल्याण मंडप भी दिखाई देता है। इन बातों से हमें उस समय का स्थापत्य शास्त्र कितना अधिक आधुनिक था इसका पता चलता है।

हंपी में हमने आखिरी मंदिर देखा वो 'हजार राम मंदिर'। इस मंदिर में इसके नाम की तरह प्रभु श्रीराम की

एक हजार से ज्यादा शिल्पाकृतियाँ हैं। यह मंदिर भी द्राविड़ शैली में निर्माण किया है। मगर इस मंदिर का निर्माण जिस बेसाल्ट पत्थर से किया गया है वह पत्थर उस इलाके में पाया नहीं जाता बल्कि उसको

कर्नाटक के पश्चिमी हिस्से से लाया गया था।

इन सब स्थापत्य कला से एक बात तो निश्चित है कि भारतीय संस्कृति हमेशा अपने काल से आगे रही है। आज के विज्ञान के सहारे जिस स्थापत्य का निर्माण किया जाता है उससे भी अधिक सुंदर तथा संपन्न स्थापत्य का निर्माण उस जमाने में किया जाता था। यही है हमारे भारत की प्राचीन संस्कृति और यही है हंपी के उत्तम स्थापत्य की संस्कृति।

सूचना प्रौद्योगिकी और हिंदी भाषा

निकिता निवृत्ती खवरे
तृतीय वर्ष, स्नातक (कला)

सम्प्रेषण मानव जीवन की अनिवार्य आवश्यकता है। सम्प्रेषण के लिए भाषा आवश्यक अंग है। इलेक्ट्रॉनिक मीडिया ने सम्प्रेषण के आधुनिक स्वरूप का विकास किया है। मीडिया के ग्लोबल प्रसार ने सूचना विस्फोट जैसी स्थिति उत्पन्न कर दी है। हिन्दी अपने विभिन्न वैविध्य विकसित कर रही है। भाषा सदा गतिशील होती है। मीडिया ने उसे और अधिक गति प्रदान की है। नई - नई जरूरतों के अनुरूप शब्द वाक्य और अभिव्यक्ति चुनने तथा वाक्य की विधियों को भी विकसित करते रहना होगा इस प्रकार हिन्दी व्यापक जनमत का निर्माण करने वाली भाषा बन सकती है, क्योंकि उसकी पैठ व्यापक जनसंख्या तक है और मीडिया की मजबूरी है कि वह इतनी व्यापक पैठ वाली भाषा की उपेक्षा नहीं कर सकता। इसलिए चाहे विकास के

कार्यक्रम हों अथवा जन शिक्षण के, चाहे समाचार पत्र - पत्रिकाएं विज्ञापन हों या समाचार, चाहे मनोरंजन हो या

इतिहास - मीडिया को सरल अर्थपूर्ण और विषयवस्तु की प्रवृत्ति के अनुकूल भाषा की तलाश रहती है। हिन्दी ने व्यवहार क्षेत्र की इस बहुविध व्यापकता के अनुरूप अपने को ढालकर अपनी भाषिक संचार क्षमता का विकास बहुत तेजी से कर दिया है। यही कारण है कि आज आंतरराष्ट्रीय चैनल में हिन्दी फैशन से लेकर विज्ञान और वाणिज्य तक सब प्रकार के आधुनिक संदर्भों को बखूबी व्यक्त कर रही है।

सूचना प्रौद्योगिकी :

पिछले कुछ वर्षों में विज्ञान के क्षेत्र में अनेक परिवर्तन आये हैं। विश्व में चारों ओर सूचना और प्रौद्योगिकी क्रान्ति

चल रही है, जिस कारण सूचना युग का प्रारम्भ हो चुका है। जापान और अमेरिका जैसे देश अपनी विकासशीलता के कारण पहले से ही औद्योगिक समाज से सूचना समाज में बदल चुके हैं। इस ज्ञान में सबसे ज्यादा हिस्सा सूचना प्रौद्योगिकी का है।

हिन्दी लेखन भी आधुनिक विज्ञान एवं प्रौद्योगिकी से प्रभावित हुआ है। हमारी भाषा हिन्दी अब देश की सीमाओं

को लाँघकर विदेशों में पहुँच रही है। मानसिक स्वतंत्रता के लिए हमें अंग्रेजी का सहारा छोड़कर अपनी भाषाओं को बढ़ाना होगा। सूचना प्रौद्योगिकी में प्रसारण संचार, रेडियो, टेलीविजन, दूरभाषवीडियो, माइक्रोफोन, रिसिविंग सेन्टर, विज्ञापन, कम्प्यूटर, इन्टरनेट आदि आते हैं।

हमारे दैनिक जीवन में पत्र – पत्रिकाओं का बड़ा महत्व है, क्योंकि इन्हीं के माध्यम से हमें अनेक सामाजिक, राजनीतिक, आर्थिक और सांस्कृतिक आदि सभी प्रकार की सूचनाओं को प्राप्त किया जा सकता है। यद्यपि भारत में पत्रकारिता का जन्म बहुत सामान्य स्तर पर हुआ लेकिन वर्तमान में यह विद्या सशक्त समृद्ध और प्रगतिशील हो चुकी है। पत्रकारिता को हम प्राचीन काल की खोज कह सकते हैं और उस समय यह सूचनाओं को प्रेषित करने का एक मात्र साधन था।

मनुष्य ने अपनी विकास यात्रा के महत्वपूर्ण पड़ावों को

पार करते हुए वर्तमान में इलैक्ट्रॉनिक युग में प्रवेश किया। इन पड़ावों में चाहे समाचार सम्प्रेषण के माध्यम से बदलते रहे हैं परन्तु मनुष्य के भीतर का संसार आज भी उसी प्रकार परस्पर समाचार आदान – प्रदान करने के लिए विकल रहता है। इलैक्ट्रॉनिक मीडिया मनुष्य की विकास यात्रा का एक गौरवशाली पड़ाव है।

रेडियो पत्रकारिता, इलेक्ट्रॉनिक पत्रकारिता का आदि स्वरूप है जिससे आधुनिक पत्रकारिता का विकास हुआ। रेडियो की सबसे बड़ी उपलब्धि यह है कि यह साक्षर और निरक्षर दोनों के लिए समान रूप से उपयोगी है। रेडियो वह माध्यम है जिसमें सूचनाओं को तुरन्त दूर – दराजों के क्षेत्रों तक पहुँचाने की विशिष्टता है। रेडियो के कार्यक्रम इसी कारण हिन्दी में प्रस्तुत कर सम्पूर्ण देश में सूचनाओं

को प्रसारित करने का माध्यम बना। टेलीविजन का विकास स्वतंत्र भारत में हुआ। प्रसारण माध्यमों में टेलीविजन ही ऐसा प्रसारण माध्यम है जिसका भारत में उद्भव एवं विकास स्वतंत्रता के बाद हुआ। भारत के मीडिया के प्रेरणास्रोत भारत की जनता है, उसका चिन्तन संसार के प्रति भारतीय संस्कृति की धारणा है।

आज सामाजिक पारिवारिक आर्थिक और परिस्थितिक जिन्दगी से जुड़े पहलू का व्यवसायीकरण हो रहा है। इसमें उसका साथ दे रही नवीनतम तकनीक व उसे अपनाने की होड़ की वजह से इस दौर में अनेक कार्य कम्प्यूटर द्वारा ही किये जा रहे हैं। आज हर आविष्कार कम्प्यूटर तकनीक पर आश्रित हैं। ऐसे में आम आदमी से संवाद करने की मजबूरी या यह कहिए कि अपनी मार्किट

जगत में आम आदमी को भी अपने लाभ का साधन बनाने की ललक ने व्यापार जगत में भारतीय भाषाओं के प्रयोग की आवश्यकता का आभास कराया है।

हिन्दी के सर्वांगीण विकास की उज्वल निर्मल धारा सूचना के माध्यम से प्रवाहित की जा सकती है। हिन्दी भाषा को समस्त क्षेत्रों अद्यतन ज्ञान के पठन पाठन सम्भाषण सम्प्रेषण का सशक्त माध्यम बनाना है। सूचना प्रौद्योगिकी में निर्मित तकनीकी शब्दावली का प्रचार होगा तथा तकनीक अनुदेशों की भाषा कलपुर्जों का उपयोग विधि की भाषा और अन्य कार्यों के रूप में हिन्दी का उपयोग कर यहाँ का वातावरण हिन्दीमय बनाया जा सकता है। रेडियो फिल्म पत्र – पत्रिका दूरदर्शन में भी अंग्रेजी – हिन्दी शब्दों का नए सिरे से पुर्ननिर्माण सार्थक होगा। मीडिया की शिक्षा भारत जैसे विकासशील देश में अत्यन्त उपयोगी है। सूचना प्रौद्योगिकी की भागीदारी तभी फलवती हो सकती है जब इसे स्वतंत्र होकर काम करने का अवसर मिलेगा।

रेल बैंक के परिचालन पुस्तकालय आदि में हिन्दी अनुवाद तेजी से शुरू किये जाये। कम्प्यूटर कई भाषाओं का एक स्थान पर संकुल समाधान है। कम्प्यूटर साफ्टवेयर की मदद से भारत की प्रमुख भाषाओं में प्रत्येक मात्र ३० घण्टे के साफ्टवेयर व्याख्यान में सीखी जा सकती है। हिन्दी में सूचनाओं को शत् - प्रतिशत लाने हेतु कम्प्यूटर का भाषिक प्रयोग जानना जरूरी है।

इंटरनेट और हिंदी भाषा :

इंटरनेट इस युग का अधुनातन जनसंचार अस्त्र बनकर उभर रहा है। एक रूप में इस माध्यम ने सभी जनसंचार माध्यमों को भारी चुनौती दे दी है। यह माध्यम

आकाशवाणी और दूरदर्शन का उन्नत संस्करण है। इसने सभी प्रकार के जनसंचार माध्यमों को अपने स्वरूप में समेटते हुए उपभोक्ता वर्ग के सामने एक ऐसा विकल्प प्रस्तुत किया है कि जो बहुत ही महत्वपूर्ण और अद्भुत

है। इस माध्यम पर सूचना को देख सकते हैं पढ़ सकते हैं और सुन सकते हैं वह भी अपनी सुविधा के अनुसार। इस माध्यम पर सूचना एवं जनसंचार प्रौद्योगिकी का एक ऐसा विशाल भंडार उपलब्ध है जिसका उपयोग कोई भी उपभोक्ता कहीं भी और किसी भी रूप में कर सकता है। पहले समस्त प्रकार के जनसंचार माध्यम केवल सूचना प्रदाता के रूप में सामने रहते थे लेकिन इस माध्यम ने सूचना संवाहक की सुविधा को भी संभव बना दिया है अर्थात् हम इस माध्यम से वैश्विक संदर्भ में सूचना लेने का कार्य तो कर सकते हैं साथ ही साथ सूचना प्रेषित करने का उपक्रम भी कर सकते हैं।

इंटरनेट वैश्विक पहुँच रखने वाला जनसंचार माध्यम है। इस पर प्रयुक्त होने वाली भाषा को विश्व के सभी लोगों द्वारा देखा और पढ़ा जाना संभव है। वर्तमान संदर्भ में हिन्दी इंटरनेट पर पहुँच चुकी है अर्थात् वैश्विक समुदाय तक पहुँच चुकी है। इस दृष्टि से वैश्विक समुदाय तक हिन्दी भाषा का प्रसार हो चुका है। हिन्दी प्रचार - प्रसार में इंटरनेट की भूमिका को लेकर बहुत सारे भ्रम और भ्राँतियाँ थी। हिन्दी को इस माध्यम की अनुपयोगी क्षमता के रूप में रेखांकित करने के प्रपंच भी किए जाते रहे। यह वास्तव में पूर्ण रूप से एक प्रकार का दुष्प्रचार रहा है जिसका वास्तविक स्थिति से कोई लेना - देना नहीं था। इंटरनेट पर हिन्दी की वर्तमान स्थिति इस बात की पुष्टि करती है। इंटरनेट अपने आप में सूचना एवं जनसंचार का एक प्रभावी संजाल है जो संपूर्ण वैश्विक व्यवस्था को एक साथ एक रूप में उपलब्ध रहने की स्थिति में रहता है। यह इसका सबसे महत्वपूर्ण

प्रभावी पक्ष है।

आज इंटरनेट माध्यम पर हिन्दी कार्यक्रमों की विशाल श्रृंखला उपलब्ध है। इस पर हिन्दी सूचनाएँ एवं मनोरंजन कार्यक्रम तो मुख्य हैं ही साथ ही साथ हिन्दी समाचार एवं हिन्दी पत्र - पत्रिकाओं को देखा और पढ़ा जा सकता है। इसके अतिरिक्त रेडियो और दूरदर्शन के हिन्दी कार्यक्रमों को भी इंटरनेट वेबसाइटों पर देखा और सुना जा सकता है। यदि किसी कारणवश आकाशवाणी और दूरदर्शन के सीधे प्रसारित हिन्दी कार्यक्रम हम नहीं सुन या देख पाते हैं तो अपनी अनुकूलता के अनुसार इन हिन्दी कार्यक्रमों को इंटरनेट माध्यम पर सुन या देख

सकते हैं। इसका मतलब यह हुआ कि इंटरनेट हमारे लिए अलादीन का चिराग है जो हमारी इच्छानुसार उचित समय पर किसी भी रूप में इच्छित जानकारी प्रदान कर सकता है। ज्ञान - विज्ञान से जुड़ी संस्थाओं के कार्यक्रम भी इस माध्यम पर उपलब्ध रहते हैं। जो लोग सीधे रूप में इन संस्थाओं से नहीं जुड़ पाते वे लोग इंटरनेट की सहायता से संबंधित संस्था की वेबसाइट या ब्लॉग आदि पर जाकर वांछित कार्यक्रमों का लाभ ले सकते हैं। अतः इंटरनेट माध्यम बहुउपयोगी संदर्भों वाला सिद्ध हो रहा है। इस पर

रखी गई हिन्दी वेबसाइटें हिन्दी भाषा को वैश्विक परिदृश्य में प्रचारित करने का महत्वपूर्ण कार्य कर रही हैं।

इंटरनेट पर आधुनिक संदर्भ में कई तकनीकों का विकास हुआ है। इन तकनीकों का सीधा लाभ वैश्विक प्रचार में हिन्दी को हो रहा है। ई - कॉमर्स

इसकी एक प्रमुख तकनीक है। ई - कॉमर्स भारत जैसे विशाल जनसंख्या वाले देश के लिए विशेष महत्वपूर्ण तकनीक है। आज संपूर्ण विश्व के औद्योगिक घरानों की दृष्टि से एशिया के बाजार पर है। एशिया में भी भारत विशेष रूप से उनका पसंदीदा खरीददार और लाभप्रद देश है। इस दृष्टि से उत्पादक वर्ग द्वारा एशियाई संदर्भ में अपनी व्यापारिक नीति का निर्माण करना उनकी मजबूरी बन गई है। एशिया के संदर्भ में यदि व्यापार करना है तो भाषा के रूप में उन्हें हिन्दी को ही प्राथमिकता देनी होगी तो ही उनका व्यापार वैश्विक पृष्ठभूमि वाला हो सकेगा। इसलिए ई - कॉमर्स के माध्यम से खरीददारी करने के लिए हिन्दी भाषा इंटरनेट पर विशेष महत्व रखती है। ई - कॉमर्स ने पूरे विश्व को एक विशाल बाजार में परिवर्तित कर दिया है।

इस बाजार में हम छोटी से छोटी और बड़ी से बड़ी वस्तु को खरीद और बेच सकते हैं। ई - कॉमर्स की किसी भी वेबसाइट को खोलकर और उसे ऑर्डर देकर घर बैठे अपनी मनचाही वस्तु प्राप्त कर सकते हैं। इंटरनेट पर खरीददारी करने का अत्यन्त सुलभ माध्यम है क्रेडिट कार्ड। इंटरनेट पर उपलब्ध इन सभी सुविधाओं में हिन्दी का प्रयोग संभव है और बहुत बड़े वर्ग द्वारा यह प्रयोग किया भी जा रहा है। भारतीय भाषाओं में कम्प्यूटर तकनीक के क्षेत्र में हो रहे तीव्रगामी विकास के कारण आज जटिल से

जटिल कम्प्यूटर संबंधी कार्यों में हिन्दी का व्यापक प्रयोग हो रहा है। इस प्रकार इंटरनेट की विविध तकनीकी सुविधाएँ हिन्दी भाषा को वैश्विक संदर्भ में प्रचारित कर रही हैं।

इंटरनेट सूचना प्राप्ति का प्रधान माध्यम है।

इस माध्यम पर हर पल कुछ न कुछ नया आता है और पुराना हटता चला जाता है। विश्व का वह हर नागरिक जो इसकी प्रविधि का जानकार है वह लगातार अपनी जानकारी को नवीनता प्रदान करने का प्रयत्न करता रहता है। यह जानकारी फिर किसी भी भाषा माध्यम द्वारा प्राप्त होती हो। प्रथम तो वह उपभोक्ता सूचना प्राप्ति के लिए अपनी मातृभाषा का सहारा लेता है पर यदि उसे वह सूचना अपनी मातृभाषा में प्राप्त नहीं होती तो वह अन्य भाषा का सहारा लेता है। अन्य भाषा के रूप में संपूर्ण विश्व समुदाय हिन्दी भाषा की ओर ताकता हुआ दिखाई देता है। इस प्रकार सूचना प्राप्ति के लिए मातृभाषा के अतिरिक्त हिन्दी भाषा इंटरनेट माध्यम पर लोकप्रिय होती जा रही है। इंटरनेट के महत्व के बारे में जितना लिखा जाए उतना

कम है। इस माध्यम ने सूचना प्रसार में जैसी क्रांति पैदा की है वैसा कोई दूसरा उदाहरण इतिहास में नहीं मिलता। लोगों के हिन्दी के प्रति लगाव और इंटरनेट पर इसके विकास के लिए कटिबद्ध होने को देखकर बहुत हर्ष होता है। यह विश्वास से कहा जा सकता है कि हिन्दी जल्दी ही इंटरनेट पर वो ऊँचा स्थान प्राप्त कर लेगी जिसकी यह भाषा अधिकारी है। निःसंदेह हिन्दी भाषा इंटरनेट माध्यम पर अपने लक्ष्य को प्राप्त करने में सफल होगी। इससे वैश्विक स्तर पर हिन्दी भाषा का प्रचार होगा।

निर्विवाद रूप से हम देख रहे हैं कि इंटरनेट माध्यम ने हिन्दी को वैश्विक आबादी के घरों तक कम्प्यूटर के स्क्रीन पर एक पहचान बनाने में उल्लेखनीय कार्य किया है। इससे हिन्दी प्रसार के नये मार्ग निर्मित हो रहे हैं। इंटरनेट आज कम्प्यूटर स्क्रीन से होते हुए लेपटॉप पामटोप और मोबाइल स्क्रीन पर सिमट कर रह गया है। आज इंटरनेट के हिन्दी कार्यक्रमों का लाभ वैश्विक समुदाय निरंतर अपनी उपयोगिता के संदर्भ में ले रहा है। हिन्दी के इंटरनेट कार्यक्रमों के द्वारा राष्ट्रीय और अंतर्राष्ट्रीय समुदाय एक - दूसरे के निकट आ गए हैं। इन सभी संदर्भों को देखते हुए निर्विवाद रूप से सिद्ध होता है कि इंटरनेट माध्यम ने हिन्दी को विश्वपटल पर भाषिक पहचान दिलाने में महत्वपूर्ण भूमिका का निर्वाह प्रभावी रूप से किया है।

ऐसी आज़ादी तुम पाओगे?

चैताली निलेश निमकर
प्रथम वर्ष, स्नातक (कला)

मैं उस भारत से आता हूँ
जिसके सिर पे गंगा
और हाथ में तिरंगा हैं।

जहाँ जो मन चाहे वो करते हो,
मन चाहे वो बोलते हो,
ऐसा सब कुछ तुम और कहा पाओगे?
भारत जैसी आज़ादी तुम और कहाँ पाओगे।

मैं उस भारत से आता हूँ
जिसने विश्व को हितोंपदेश
और कर्म योग सिखाया
लेकिन खुद कभी स्वार्थ ना रख पाया।

जाकर देखो नॉर्थ कोरिया
तुमको पता चल जाएगा
आज़ादी का मतलब तुम्हें
तब समझ आ जाएगा।

मैं उस भारत से हूँ
शांती का पहला शंखनाद
और मानवता का अन्तिम आसरा हूँ,
जहाँ पराया होकर भी अपना कहलाता हूँ।

जैसे बोलोगे वैसा पौधा तुम लगाओगे
हिंदुस्थान में रहकर हम
जय हिंद कहलायेंगे।

और उनके साथ संबंध विकसित करना भी शुरू कर सकते हैं। चाहे वे आस-पास रहते हों या दुनिया के दूसरी तरफ, आप आसानी से संवाद कर सकते हैं और सामग्री साझा कर सकते हैं। कनेक्टिविटी का यह स्तर डिजिटल मीडिया का एक अनोखा लाभ है।

२) अपनी आवाज ढूँढना :

सभी उम्र के लोग किसी भी अन्य सेटिंग की तुलना में बड़े दर्शकों के साथ एक मंच विकसित करने के लिए सोशल मीडिया का उपयोग कर सकते हैं। इससे व्यक्तियों को आत्मविश्वास बनाने, नए

संचार कौशल हासिल करने और सकारात्मक और महत्वपूर्ण संदेश तेजी से फैलाने में मदद मिल सकती है। उदाहरण के लिए टिकटॉक को ही लीजिए । किशोरों और युवा वयस्कों ने

सफलतापूर्वक विशाल मंच विकसित कर लिए हैं जहाँ उनके संदेश नियमित रूप से हजारों या लाखों लोगों तक पहुँचते हैं।

३) बेहतर संचार :

सोशल मीडिया नए विषयों को सामने लाने के लिए जाना जाता है। हालाँकि कई वार्तालाप (या तर्क) अत्यधिक विवादास्पद और विभाजनकारी लग सकते हैं, वे उन लोगों के साथ चर्चा करने के लिए महत्वपूर्ण विषय ला सकते हैं जिनकी आप परवाह करते हैं और जिन पर आप

भरोसा करते हैं। आप चर्चा में शामिल होने, सीखने और बढ़ने के लिए विशिष्ट शौक या उद्योगों के लिए समूहों में भी शामिल हो सकते हैं।

४) युवाओं को प्रेरित करना :

सोशल मीडिया नए विषयों को सामने लाने के लिए जाना जाता है। हालाँकि कई वार्तालाप (या तर्क) अत्यधिक विवादास्पद और विभाजनकारी लग सकते हैं, वे उन लोगों के साथ चर्चा करने के लिए महत्वपूर्ण विषय ला सकते हैं जिनकी आप परवाह करते हैं और जिन पर आप भरोसा करते हैं। आप चर्चा में शामिल होने, सीखने

और बढ़ने के लिए विशिष्ट शौक या उद्योगों के लिए समूहों में भी शामिल हो सकते हैं।

सोशल मीडिया का नकारात्मक प्रभाव :

१) सायबरबुलिंग: सोशल मीडिया ने

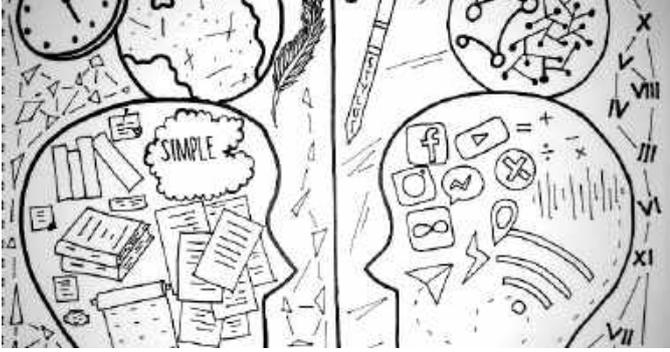
व्यक्तियों को ऑनलाइन दूसरों को परेशान करने और धमकाने में सक्षम बनाया है। सोशल मीडिया द्वारा प्रदान की गई गुमनामी के साथ, साइबर अपराधी बिना किसी परिणाम का सामना किए लोगों को परेशान कर सकते हैं। साइबरबुलिंग के शिकार लोग गंभीर भावनात्मक तनाव, कम आत्मसम्मान और कुछ मामलों में आत्महत्या तक का अनुभव करते हैं।

२) गलत सूचना का प्रसार:

सोशल मीडिया झूठी सूचना फैलाने का प्रजनन

स्थल बन गया है। विभिन्न सोशल मीडिया प्लेटफार्मों पर

आसानी से साझा की जाने वाली फर्जी खबरों और अफवाहों के कारण लोग अक्सर गुमराह हो जाते हैं, जिससे भ्रम, अविश्वास और अराजकता पैदा होती है। गलत सूचना का प्रसार लोकतांत्रिक प्रक्रियाओं और संस्थानों में जनता के विश्वास को भी नुकसान पहुंचा सकता है।

३) लत:

सोशल मीडिया की लत एक वास्तविक समस्या है जिसका कई लोग सामना कर रहे हैं। सोशल मीडिया ऐप्स और प्लेटफॉर्म तक आसान पहुंच के कारण, लोग अक्सर अपनी वास्तविक जीवन की जिम्मेदारियों को अनदेखा करते हुए, ऑनलाइन बहुत समय बिताते हैं। यह लत उत्पादकता में कमी, अवसाद और चिंता का कारण बन सकती है।

४) सामाजिक अलगाव:

सोशल मीडिया लोगों के लिए दूसरों से जुड़ना आसान बना सकता है, लेकिन इससे सामाजिक अलगाव भी हो सकता है। लोग व्यक्तिगत रूप से अधिक समय ऑनलाइन बिताते हैं, जिससे अकेलेपन और सामाजिक वियोग की

भावनाएँ पैदा होती हैं।

निःसंदेह सोशल मीडिया ने हमारे संवाद करने और एक दूसरे से बातचीत करने के तरीके को बदल दिया है जो पहले कभी भी संभव नहीं था। यह संचार का सबसे बड़ा माध्यम है और तेजी से लोकप्रियता हासिल कर रहा है इसके सकारात्मक और नकारात्मक प्रभाव है लेकिन यह उपयोगकर्ताओं पर निर्भर करता है।

यह मेरी जिंदगी...

मोहम्मद कैफ काड़ी

प्रथम वर्ष, स्नातक (कला)

जुझने का मेरा कोई इरादा न था
मोड़ पर मिलेंगे इसका वादा न था
रास्ता रोक कर वह खड़ी हो गई
यह लगा जिंदगी से बड़ी हो गई ॥

मौत की उम्र क्या है? दो पल भी नहीं
जिंदगी का सिलसिला, आज कल का नहीं
मैं जी भर जिया, मैं मन से मरूँ
लौटकर आऊँगा कुछ से क्यों डरूँ ॥

तू दबे पाव चोरी छिपे से न आ
सामने वार कर, फिर मुझे आजमा
मौत से बेखबर, जिंदगी का यह सफर
श्याम हर सुरमई, रात बंसी का वह स्वर ॥

बात ऐसी नहीं की कोई कर्मी ही नहीं
बात ऐसी नहीं की कोई गम ही नहीं
दर्द अपने पराए कुछ कम नहीं
यह मेरी जिंदगी किसी से कम नहीं ॥

सहकारिता क्षेत्र में महिलाओं की भूमिका

सानिका दिपक जोशी

तृतीय वर्ष, स्नातक (कला)

सहकारिता एक आंदोलन है। आंदोलन सहअस्तित्व का, आंदोलन सहकर्म का, आंदोलन सहयोग का, आंदोलन सहभाग का, आंदोलन सामूहिक जिम्मेदारी का, आंदोलन सामूहिक बहुमुखी विकास का एवं आंदोलन गरीबी तथा बेरोजगारी का उन्मूलन है।

इस प्रकार सहकारिता व्यक्ति के लिए जीने हेतु जीवन शैली है, जीने की रीति एवं नीति है, इसे जीवन प्रबंध भी कह सकते हैं। सब एक के लिए व एक सबके लिए अर्थात् समष्टि व्यष्टि के लिए एवं व्यष्टि समष्टि के लिए इसका मौलिक आधार है। इससे एक होकर साथ-साथ चलने एवं जीने की भावना का विकास होता है।

किसी भी समाज एवं देश यहां तक कि व्यक्ति विकास में भी महिलाओं की अहम भूमिका एवं सहयोग होता है। व्यक्ति की उत्पत्ति भी बिना महिला के असम्भव है। सहयोग, सहकर्म एवं सहअस्तित्व का प्रथम पाठशाला परिवार है। परिवार का मेरुदंड महिलाएँ हैं जो सहकारिता पर टिकी हुई हैं। अतः जब तक महिलाओं का सक्रिय सहयोग प्राप्त नहीं होगा, सहकारिता आंदोलन की सफलता दिवा-स्वप्न ही बना रहेगी। सहकारिता आन्दोलन में महिलाओं का सक्रिय सहयोग से न सिर्फ समाज एवं देश का ही विकास होगा बल्कि महिला समाज

का सर्वांगीण उत्थान के साथ-साथ सहकारिता आन्दोलन को भी शक्ति, गति एवं दिशा प्रदान की जा सकती है।

भारतीय समाज में महिलाओं की सूझबूझ, कर्तव्य परायणता, ईमानदारी, त्याग, बलिदान, बहादुरी, प्रशासनिक क्षमता, संगठनात्मक क्षमता, परिश्रम करने की क्षमता हर क्षेत्र में प्रमाणित हो चुकी है। किसी भी क्षेत्र में महिलाओं की अक्षमता को आंकना बेईमानी होती।

विश्लेषकों का कहना है कि, भारत में सहकारिता असफल हुआ है। इसका मुख्य कारण है भारतीय सहकारिता आन्दोलन में महिलाओं के सक्रिय सहयोग का अभाव। इस क्षेत्र में महिलाओं की भूमिका बिलकुल ही असंतोषप्रद है। भारत में जितने भी प्रकार की सहकारी समितियाँ बनी हैं उनमें महिलाओं की सहकारी समितियाँ लगभग २% ही हैं। जब कि महिलाओं की आबादी लगभग ५०% है। इससे सिद्ध होता है कि सहकारिता आन्दोलन में महिलाओं की भागीदारी लगभग नगण्य सा या बिलकुल ही कम है। यह एक प्रमुख कारण है कि महिलाओं की स्थिति आज दयनीय बनी हुई है। वे दूसरे दर्जे का नागरिक बनने के लिए मजबूर हैं। आज देश के कुल श्रमशक्ति का एक तिहाई श्रमशक्ति महिलाओं को माना जाता है। लेकिन

तब भी उसकी आर्थिक एवं सामाजिक हालात पुरुषों की तुलना में निम्न स्तर की है। यद्यपि ग्रामीण एवं शहरी क्षेत्रों में महिलाएँ कुटीर उद्योग, कृषि कार्य, डेयरी, पशुपालन, मत्स्य पालन, कुक्कुट पालन, मधुमक्खी, बागवानी, दैनिक श्रमिक, बनोत्पाद प्रोसेसिंग कार्य, सूअर पालन आदि अनेक प्रकार के कार्यों में लगी हैं, परन्तु उनकी संख्या एवं आर्थिक स्थिति अच्छी नहीं है। जिसका प्रमुख कारण निम्नलिखित हैं:-

१. महिलाओं में शिक्षा एवं साक्षरता का अभाव।
२. ग्रामीण महिलाओं में पर्दा प्रथा का होना।
३. सम्पत्ति के अधिग्रहण में महिलाओं के उत्तराधिकार पुरुषों की तुलना में कम।
४. महिलाओं से सम्बन्धित समाज में स्थित सामाजिक एवं सांस्कृतिक स्थिति।
५. महिलाओं की स्थिति को पुरुषों की तुलना में निम्न स्तर का समझा जाना एवं पुरुषों के ऊपर आश्रित बनकर रहने की मनोदशा।
६. समाज में महिलाओं की स्वतंत्रता का अभाव।
७. महिलाओं के पोषण एवं स्वास्थ्य सुधार के प्रति उदासीनता।
८. समाज में नीति-निर्धारण कार्यों में महिलाओं की भूमिका का अभाव।
९. जागरूकता की कमी।
१०. महिलाओं में सहकारिता आन्दोलन में भाग लेने से होने वाले लाभ की जानकारी या सहकारिता ज्ञान का अभाव।
११. अपने बारे में कम सोचने एवं बोलने की आदत।
१२. महिलाओं में सहकारी ज्ञान एवं लाभ के प्रचार तथा

उनको प्रोत्साहन का अभाव।

१३. नेतृत्व का अभाव।

विशेषज्ञों का कहना है, कि सहकारिता को निश्चित रूप से सफल बनाना है। बेरोजगारी एवं गरीबी दूर करने हेतु तथा समाज को आर्थिक रूप से आत्मनिर्भर बनाने हेतु सहकारिता के समान कोई दूसरा विकल्प नहीं हो सकता। देश एवं समाज तथा महिलाओं की आर्थिक सामाजिक स्थिति के उत्थान हेतु सहकारिता आन्दोलन में महिलाओं की सक्रिय भागीदारी सुनिश्चित करना आवश्यक है। पुरुषों के साथ महिलाओं को भी जीवन के हर क्षेत्र में समानता का अधिकार देना समय की पुकार है। किसी भी देश का विकास सिर्फ पुरुषों के सहयोग से ही होना सम्भव नहीं है। पुरुषों के साथ-साथ महिलाओं का सहयोग आवश्यक ही नहीं बल्कि अनिवार्य है, अन्यथा विकास अधूरा ही होगा।

आज दुनिया के जितने भी विकसित देश जैसे जापान, जर्मनी, अमेरिका, इंग्लैंड, डेनमार्क आदि हैं। वहाँ के सामाजिक एवं आर्थिक विकास में महिलाओं का महत्वपूर्ण योगदान रहा है। वहाँ के सहकारी आन्दोलन में महिलाओं की सक्रियता से सिर्फ देश एवं समाज का ही नहीं बल्कि वहाँ की महिलाएँ भी आत्मनिर्भर होती जा रही हैं।

महिला सहकारिता आन्दोलन:

हमारे देश कि महिलाओं में भी वे सभी क्षमता हैं जो विदेशों की महिलाओं में है। सहकारिता आन्दोलन में महिलाओं कि भागीदारी बढ़ाना अत्यावश्यक है। इसके लिए निम्नलिखित प्रयास किया जाना अपेक्षित है -

१. सभी शैक्षणिक संस्थाओं में सहकारी शिक्षा का

- प्रावधान किया जाए जिससे पुरुषों के साथ-साथ महिलाओं में भी सहकारिता ज्ञान एवं भावना का विकास होगा।
२. विभिन्न प्रकार कि सहकारी समितियों में महिलाओं को अधिक प्रतिनिधित्व दिया जाए।
 ३. बाजारों में प्राथमिकता के आधार पर सहकारी दूकानें आवंटित किया जाए।
 ४. महिला सहकारी बैंक तथा साख समितियाँ गठित किया जाए एवं ऋण प्रक्रिया सरल बनाया जाए।
 ५. महिला सहकारिता प्रशिक्षण केन्द्र खोला जाए जिसमें महिलाओं को अलग से सहकारी शिक्षा प्रदान करने की व्यवस्था हो। सहकारी शिक्षा से ही महिलाओं को सहकारी सुविधा एवं सरकार द्वारा की जा रही अन्य सुविधाओं का वास्तविक लाभ उन्हें प्राप्त हो सकेगा।
 ६. महिलाओं को सहकारी शिक्षा एवं सहकारी प्रबंध कि जानकारी देने हेतु सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रों को पर्याप्त वित्त प्रदान किया जाए ताकि महिलाओं को प्रशिक्षित करने हेतु गहन प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालित किया जा सकें।
 ७. सहकारिता में महिलाओं कि भागीदारी बढ़ाने हेतु तथा इसमें आनेवाली समस्याओं को निदान हेतु सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र, सहकारी समिति एवं अन्य केन्द्रीय तथा शीर्ष सहकारी संस्थान स्तर पर महिलाओं का सम्मेलन, सेमिनार एवं कार्यशाला आयोजित की जाएं।
 ८. सहकारी समितियों में महिलाओं को अधिक-से-अधिक रोजगार का प्रावधान उपलब्ध कराकर उनके

सामाजिक एवं आर्थिक स्तर को बढ़ाया जा सकता है।

९. महिला निरीक्षकों की नियुक्ति करके उन्हें महिला सहकारिता के विकास कार्य में लगाया जाए।
 १०. सम्पत्ति, जमीन, मकान आदि सभी चल एवं अचल सम्पत्ति में महिलाओं को पुरुषों की तरह समान अधिकार प्रदान किया जाए।
 ११. सहकारिता आन्दोलन में महिलाओं की भागीदारी अत्यन्त आवश्यक है परन्तु व्यावहारिक रूप से ऐसा करना, कहने की तुलना में थोड़ा कठिन है क्योंकि वर्तमान स्थिति में महिलाएँ राजनैतिक, आर्थिक एवं सामाजिक रूप से दबी हुई हैं, पिछड़ी हुई हैं। सामाजिक, आर्थिक एवं राजनैतिक रूप से महिलाओं के दबे होने एवं पिछड़ने के कारणों को निष्पक्ष रूप से ढूँढना होगा। सहकारिता क्षेत्र में महिलाओं की भागीदारी बढ़ाने में आने वाली बाधाओं तथा समस्याओं एवं जटिलताओं की खोज गहराई से करना होगी तथा उन बाधाओं एवं समस्याओं को दूर करने हेतु अगर आवश्यक हुआ तो सम्यक विधान बनाना चाहिए।
 १२. महिलाओं में जागरूकता लाना करना आवश्यक है। इसके लिए अपेक्षित प्रयास कि आवश्यकता है। आधारहीन पारम्परिक प्रथाओं, परम्पराओं आदि की खामियों से उन्हें अवगत एवं जागरूक बनाना आवश्यक है।
 १३. महिला समितियों को सरकार द्वारा वित्तीय सहायता प्रदान किया जाय।
- इस प्रकार सहकारी समितियों के माध्यम से महिलाओं

में निर्णय लेने की क्षमता का विकास सम्भव हो सकेगा। नेतृत्व की शक्ति, नियोजन तथा सहकारिता सेवाओं तक पहुंचाने का अवसर महिलाओं को प्राप्त हो सकेगा।

सहकारी समिति के माध्यम से उनकी श्रम शक्ति, उत्पादन क्षमता एवं योग्यता का बेहतर ढंग से उपयोग करके उनके जीवन स्तर को ऊपर उठाया जाना संभव हो सकेगा।

महिला सहकारी समितियों को राज्य सरकार द्वारा आयोजन मद में वित्तीय सहायता दिए जाने का प्रावधान है। स्वावलम्बी सहकारी समितियों को अनुदान एवं ऋण के रूप में वित्तीय सहायता देने का प्रावधान है। बिहार एवं ओडिसा सहकारिता समिति अधिनियम १९३५ के तहत निबंधित महिला सहकारी समितियों को सरकार द्वारा हिस्सा पूँजी, ऋण एवं अनुदान (तीनों रूप) के रूप में वित्तीय सहायता देने का प्रावधान है। किन्तु इसके लिए आवश्यक है कि समिति एक वर्ष से सफलता पूर्वक कार्यरत हो तथा समिति लाभ में हो।

सहकारी क्षेत्र में महिलाओं की भागीदारी अत्यन्त महत्वपूर्ण है। वर्तमान सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक एवं सांस्कृतिक परिवेश में विभिन्न परिस्थितियों को ध्यान में रखते हुए महिलाओं का सहयोग, सक्रीय भागीदारी आवश्यक तो है, परन्तु महिलाओं के समक्ष उक्त परिस्थितियों के कारण कुछ बाधाएं एवं लिमिटेशन भी हैं। इन्हें दूर करने के लिए महिलाओं को स्वयं भी आगे आना होगा। जागरूक एवं जुझारू बनना होगा। उन्हें अपने सामाजिक, आर्थिक विकास में आने वाली रूकावटों के कारणों को खुली नजर से पहचानना होगा तथा उसे दूर करने के लिए संघर्ष करना होगा। महिलाओं को अपनी

अन्दर छिपी शक्ति को पहचानना होगा तथा यह स्वयंबोध का विकास करना होगा कि वह किसी भी हालत में पुरुषों से कम नहीं हैं। उसे यह समझना होगा कि वे साहसी, समझदार एवं हर कार्य को करने के लिए सक्षम एवं स्वतंत्र हैं। वह अपने आप पर निर्भर है।

इस प्रकार जब तक महिलाएँ स्वयं आगे आकर सहकारी आन्दोलन में सक्रीय भाग नहीं लेंगी तब तक महिलाओं के सम्पूर्ण सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक एवं व्यक्तित्व का विकास कि कल्पना अधूरी ही रह जाएगी।

महिला के मन में क्या है, वो सामनेवालों को समझता नहीं। लेकिन महिला चूक गई तो समानेवालों को किया हुआ काम नहीं दिखता। सामनेवालों को उसके मन की भावना नहीं समझती, लेकिन वो महिलाओं को कमजोर जरूर समझते हैं।

पहले की नारी ही अच्छी थी

सायली बारगोडे,
प्रथम वर्ष, स्नातक (कला)

तुमने जो हाथ उठाया चुप चाप आँसू लेके सोती थी
तुम्हारी ऊँची आवाज को खुदकी गलती बताया करती थी
पहले की नारी ही अच्छी थी....!!

शादी के दिन बाप की सारी कमाई तुम्हारे हाथ में थमती थी
जन्मो जन्मो की कसम खाके अपने ख्वाब दबाया करती थी
हाँ... पहले की नारी ही अच्छी थी....!!

चूल्हे की इज्जत करना जानती थी
खुदके लिए खाने को कुछ भी ना हो तो भी पहला निवाला उसको खिलती थी
हाँ... पहले की नारी ही अच्छी थी... !!

मर्द ना होके भी मर्द बन जाती थी
सारा जीवन उसके जाने के बाद विधवा बन रहती थी
सारा घर अकेली संभालने का हुनर वो रखती थी
हाँ.... पहले की नारी ही अच्छी थी....!!

पर ऐसा क्यू सिर्फ पहले की नारी ही अच्छी थी
क्योंकि वो तुम्हारे आवाज में दबी रहती थी
अच्छा सुनो रात मे ५ बजने से पहले घर आना
सारा काम करके घर सवार लेना
और वही काम अच्छे से नहीं हुआ तो तुम्हारे माँ-पापा ने कुछ सिखाया नहीं
ये कहके उसकी अपने लिए इज्जत कम करवाते हो
हाथ उठाके उसपे, उसको प्यार का नाम देते हो
और छोड़ जाए वो तो, तो उसको आज के नारी का tag दे जाते हो
दारू सेहत के लिए सही नहीं पता होके भी तुम् पीते हो
और पीले कोई लड़की दारू तो उसको आज के नारी का tag देते हो
तुम् चार लड़की या घुमाओ सब चलता है

पर यही चीज कोई लड़की करे तो आज के नारी का tag देते हो
चलो मान लेते हैं हम आज की नारी हैं पर तुम् बदले क्या ?
तुम् तो वही रहे हमपे हाथ उठाने वाले
हमे खुद से कम समजने वाले
तुम तो नहीं बदले और हमसे उम्मीद की जा रही हैं...

अब तो लौट आओ माँ !

प्रियांका कुंभार

द्वितीय वर्ष, स्नातकोत्तर (कला)

जब किसी औरों के माँ को देखती हूँ,
तब माँ तेरी याद आती है।
कसम से माँ तेरी कमी सताती है।

इस दूनिया की भीड़ में अकेली मेहसूस करती हूँ,
पूरी रात तेरी यादों में बिताती हूँ।
बाहर से शाम को थककर घर लौट आती हूँ
तो पूरे घर में बस तेरी कमी पाती हूँ,
रोते-रोते बस खूद को समझाती हूँ।

सुनो ना SSS माँ,
अब पापा को ही माँ बुलाती हूँ।
तेरे जैसा सिर पर हाथ फेरनेवाला कोई नहीं है,
अब तो सुनो माँ,
कई सालों से तेरी बच्ची ठीक से सोई नहीं है।
दुनिया के सामने खूद अनाथ कहलाती हूँ।

क्या करूँ माँ,
अब खूद माँ बनकर छोटे भाई को संभालती हूँ।
तेरे वजह से ही मेरा जीवन खिले,
हर जन्म बस मुझे तू ही मिले,
अब तो लौट आओ,
अब तो लौट आओ ना माँ ।

आधा सा टूटा हूँ

तेजस मधुकर सावंत

प्रथम वर्ष, स्नातक (कला)

आधा सा टूटा हूँ
टुकड़ों में बिखरा हूँ
दो पल की जिंदगी में
आधा सा टूटा हूँ
मैफिलो में मशहूर था तब
में फिलहाल गुमनाम हूँ
आबाद था कुछ वक्त पहले
अब तो सिर्फ बरबाद हूँ
दो पल की जिंदगी में
आधा सा टूटा हूँ
जिंदगी तू भी कितनी उलझी है
किस्मत उसकी जिसे तू सुलझी है
शिकायत नहीं कोई तुझसे
शायद मैं ही कमजोर हूँ
दो पल की जिंदगी में
आधा सा टूटा हूँ
इस टूटे हाल का
कुछ करना होगा
जिंदगी है साहब
थक कर भी चलना होगा
जिंदगी में वापस लौटूँगा
क्या हुवा अगर आधा सा टूटा हूँ
ऐ जिंदगी पुछ मेरे बीते रास्तों को
एक बार क्या सौ बार गिरकर उठा हूँ...

नए साल में कुछ पुरानी मानसिकता से छुटकारा

वैष्णवी श्रीनाथ

द्वितीय वर्ष, स्नातक (कला)

काल तो नया है पर लोगों की मानसिकता जो वह मानते हैं वह सही नहीं है। इस देश में बाल विवाह एक ऐसी पुरानी अनुचित प्रथा है जो अब तक रुढ़ी-परंपरा के रूप में लोगों के मन मस्तिष्क में ऐसे घर कर बैठी है कि बाहर निकलने का नाम नहीं लेती है। और वह मानसिकता व्यक्ति तक सीमित न होकर यह एक आदमी से दूसरे आदमी में जाने में देर नहीं लगती। बालविवाह एक ऐसी प्रथा है, जो लड़कियों का भविष्य जन्मने से पहले ही सीमित करती है। यह तो आपने सुना होगा कि बालविवाह दंडनीय अपराध है। मगर क्या सच में ऐसा कानून होकर भी शादीयाँ रुकी है? उत्तर नहीं, ऐसाही कई साल होता रहा है। २०२३ और अब २०२४ आ गया लेकिन, फिर भी यह बालविवाह बहुत जगह पर चल रहा है। इस बालविवाह के बाद जो उस नाबालिक लड़की के बच्चे की प्रसुती के दौरान अस्पताल में से, फिर पुलिस में खबर कर कानुनी कारवाई करके घरवालों को जेल और लड़की की सुरक्षा का ध्यान रखते उसे आश्रम में दाखिल करवाते हैं। और यहाँ बालविवाह से १४-१५ साल की वह लड़की क्या

अपना जन्मा बच्चा देना चाहेगी? वह भी तो एक माँ ही होती है। लड़की को मना के उस बच्चे को अगर सरकार के हवाले किया भी, तो उस बच्चे को संस्था में भेजा तो जाता है, पर वहाँ सिर्फ जरूरत का सामान देकर शिक्षा, सुरक्षा देते हैं। प्यार वह जो एक माँ-बाप दे सकते हैं वह उस बच्चे को आश्रम नहीं दे पाता। वह तो जनमभर अनाथ इस नाम से जाना जाता है। सच में क्या वह बच्चा खुश हो पाता है?

उस बच्चे को सिर्फ १८ साल पूरे होने तक आश्रम में रखा जाता है। आश्रम का बच्चा दुनायादारी नहीं समज सकता। लोग 'बच्चा थोडा बडा हो गया की उसको कमाने भेजो' इस मानसिकता में होते हैं। यह मानसिकता बदलने की जरूरत है। लड़की थोडी बडी हुई शादी करवाके उसका घर संसार चलाओ ऐसी ही सोच समाज की रही तो वह तो एक पशू के जीवन के तरह हो जाएगा। उठो, कमाओं, खाओ, संसार बसाओ। ऐसा ही चलता रहा तो यह देश कभी विकसित राष्ट्र नहीं हो पाएगा। यह जो गलत मानसिकता समाज में है उसे दूर करने की जिम्मेदारी हमारी ही है। हमे लोगों के इस नजरिए को बदलना है। इस

लिए हमें बस उनको अपनी तरह उनका हक देना होगा, उनकी जिम्मेदारी उठानी होगी। इससे हम अपने राष्ट्र का ही विकास कर सकते हैं। इस लिए लोगों में जनजागृती करवाना हमारी जिम्मेदारी है, अगर इसे हम पुरा न करेंगे तो गुनहगारी, चोरी, अनैतिक मूल्य और बढ़ेंगे। अतः हमें नए साल में कुछ पुरानी मानसिकता से छुटकारा पाना होगा।

प्रिय सखा

सोहन राठौड़

तृतीय वर्ष, स्नातक (कला)

जिंदगी के राह पर कडी धूप हो,
तो तुम राहत देने वाले गहरी छाव हो।
धैर्य है... निष्ठा है... एहसास है ...
जैसे पृथ्वी की धरा पर कृष्ण का रूप है।

गमों की भीड़ ने जहां लड़ना सिखाया,
वहा जिसके साथ में आंधी ने सिर झुकाया।
अद्रुत तुम्हारा रूप मानो जन्नत जैसा,
विश्वसनीयता.. का सागर लहराता रूप वैसा।

ना कोई अंत है एक सखा का रिश्ता ऐसा,
दो जिस्म.. एक जान का रिश्ता वैसा।
तुम सदैव करते सकारात्मक का उर्ध्वगमन,
फिर होत रहे नकारात्मकता का दमन।

ना कोई उम्मीद, ना कोई चाह तुम्हें,
फिर भी अविराम पथ पर तुम बढ़ रहे।
तुम सदैव सोए पड़े रहते अंधकार में,
खोए पड़े रहते ज्ञान आर्यावर्त का लेने में।

खुली किताब की जैसी प्रकृति तुम्हारी,
पढ़ना आसान है, पर इम्तिहान नहीं।
जिंदगी में कितने किरदार मिले,
पर तलाश राम-लक्ष्मण जोड़ी की।

राष्ट्रीय शिक्षा नीति और भारतीय ज्ञान परंपरा

ओंकार मंदार आठवले
प्रथम वर्ष, स्नातक (कला)

राष्ट्रीय शिक्षा नीति २०२० के क्रियान्वयन के तहत महाविद्यालय के पाठ्यक्रम में 'भारतीय ज्ञान परंपरा' विषय को शामिल किया गया है। तीन अथवा ४ साल की डिग्री के लिए प्रथम वर्ष के पहले सेमेस्टर में 'भारतीय ज्ञान परंपरा' पर दो क्रेडिट यानी ३० घंटे का पाठ्यक्रम शामिल है। इस पाठ्यक्रम में विशेषकर भारत की प्राचीन ज्ञान का समावेश तथा उसकी जानकारी है।

भारतीय ज्ञान परंपरा दुनिया की सबसे प्राचीन एवं संपन्न परंपरा है। भारतीय ज्ञान पूरे विश्व में फैला हुआ है।

भारतीय ज्ञान ने दुनिया को कई ऐसी देन दी है जिसे दुनिया का विकास हुआ है। यह ज्ञान कोई कथित कथ्य या लोक कथा नहीं बल्कि शास्त्र के सभी

परिमाणों पर सही साबित हुआ है। भारतीय ज्ञान स्वयं में एक शास्त्र है। इसमें मुख्य रूप से चार वेद, अपौरुषेय, अठारह पुराण, उपनिषद, षड्दर्शन, रामायण - महाभारत जैसे महाकाव्य, चौदह विद्याएँ, चोसठ कलाएँ, योग, आयुर्वेद आदि का समावेश है।

साथ ही इसमें कला, संगीत, नाट्य के बारे में संपूर्ण ज्ञान मिलता है।

इस विषय को पाठ्यक्रम में शामिल करने के पीछे

का मुख्य कारण यह है कि आज हम पाश्चात्य ज्ञान को ही सबसे बेहतरीन और आधुनिक मानने लगे हैं मगर भारतीय ज्ञान इन सबसे पहले विकसित एवं संपन्न है। इसी ज्ञान को आज हमें समझने की जरूरत है। यह सिर्फ और सिर्फ शिक्षा के माध्यम से ही संभव है। इसी कारण भारतीय ज्ञान परंपरा विषय महाविद्यालय के पाठ्यक्रम में शामिल किया है।

अब विद्यार्थी के दृष्टिकोण से इस नई राष्ट्रीय शिक्षा नीति और भारतीय ज्ञान परंपरा को समझना तथा उसके लाभ को जानना जरूरी है। सबसे पहले इस नई राष्ट्रीय शिक्षा नीति का उद्देश्य सिर्फ जानकारी लेना नहीं बल्कि छात्रों में कौशलों को विकसित करना है। भारतीय ज्ञान परंपरा इस विषय के माध्यम से विद्यार्थियों को कम से कम भारतीय ज्ञान कितना आधुनिक तथा सर्वगुण संपन्न है इसका पता चलेगा। साथही यह भी पता चलेगा कि इन पाश्चात्य वैज्ञानिकों के पहले हजारों साल हमारे यहाँ के ऋषि-मुनियों ने आविष्कार कर कई चीजों का नवनिर्माण किया था। भारतीय ज्ञान में सिर्फ शरीर की ही नहीं बल्कि शरीर के साथ-साथ क्लिष्ट चीज के बारे में भी बहुत अक्ल दर्जे की जानकारी है। साथही उस जमाने में पाई

जानेवाली वास्तुकला आज से भी ज्यादा सुंदर तथा कई बारीकियों के साथ स्थापित है। इस सब का ज्ञान विद्यार्थियों को इस नए विषय से मिलेगा।

आशा है कि इस नए 'भारतीय ज्ञान परंपरा' विषय को समझकर फिर एक बार हम 'विश्वगुरु' बन सकेंगे।

इंग्रजी विभाग

Slam Poetry An Emerging Modern Poetry Form

Vijay Sutar, MA II

Every person is familiar with poetry. We come across this incredible literary form in one way or another. Be it a nursery rhyme or a song sung by Mr. Jagjit Singh, poetry whispers the beauty and wisdom of life in our ears when we are tired of monotonous routines. Like all literary genres, poetry also changed with time - both its content and form. The magnitude of poetry is so vast that it encompasses almost every walk of life. From shepherds singing pastoral songs to AI writing lyrics for a song producer, poetry has witnessed drastic change.

In this article which is based on our Mumbai

University Avishkar research project, I will introduce a modern form of poetry that originated in 1980 in America and its development in India. The form I am talking about is Slam poetry, also known as spoken word poetry. It is a dynamic form of expression that combines elements of poetry performance and storytelling. It was a response to traditional poetry readings. Slam poetry emphasizes rhythm and emotional delivery to engage and captivate an audience. We Indian people are familiar with Kavi Sammelanas and Mushayaras. But Slam poetry differs from them considering its setting, audience participation

and competitive nature. It is performed live in front of an audience, typically in a competitive setting called a 'Slam'. Unlike traditional poetry which is poet-centric, Slam poetry is audience-centric as it should appeal to them. Poets take turns to present their original poems. Along with the poetry writing skills, a poet should also possess performing art skills so that s/he can impress judges (who are often randomly chosen five people from an audience) and garner high scores on criteria like content,

Chicago. Slam poetry became popular in India in 2013. The Delhi Slam Poetry launched in 2013 was India's first Slam poetry club. "Poetry slams were prevalent in the West and we wanted to bring it to India as well," says Saumya Chaudhari. She further adds, 'It is an effective way to speak to people about seemingly indigestible ideas such as feminism.'" Along with Delhi Slam poetry, The Social House is another club that organizes poetry slams for young and adult poets in Delhi. Apart from

performance and audience reaction. Poetry presentation is assessed on a scale of 0-10. Slam poetry covers a wide range of topics from personal experiences and social issues to politics and identity. Poets use vivid imagery, metaphor and wordplay to convey their message often addressing themes of love, resilience and hope. It was Marc Kelly Smith, a construction worker who started Slam poetry in

Delhi, Slam poetry has also spread in different cities of India. Mumbai, the heart of India has 4 major Slam poetry clubs, namely Catcafe Studio, The Habitat, The Cuckoo Club and Qtube Cafe. Chennai, another metropolitan city in India has 2 major Slam poetry clubs namely The Poetry Couture and Mocking Bird. Hyderabad and Bangalore have Hyderabad poetry projects and Atta Galatta clubs

respectively.

Social media plays a crucial role in popularizing Slam poetry in India as the social media handles of these clubs are flooded with poems dealing with different subjects. Lord Ram in Court by Gaurav Tripathi, available on YouTube is one such example. Moreover, Slam poets themselves are active on social media platforms like Instagram, Facebook and YouTube. Nowadays, youngsters are more active on Instagram. Slam poets keep on sharing poetry reels. Some of these Slam poets are enjoying stardom like film stars. Belonging to the same age group, Slam poets know the feelings and opinions of today's youth and recognize the issues and challenges faced by them. They write poetry that youngsters can relate to. After surveying the popularity of these Slam poets on Instagram, we found out that Rupri Kaur, an Indian-born, Canada-based poet tops the list with 4.5M followers on Instagram. She performs in live events of poetry recitation and has published 3 poetry volumes namely Milk and Honey (2014), The Sun and Her Flowers (2017), and Homebody (2020). She is considered to be at the forefront of Instagram poetry that is short and written in simplistic language. She is followed by Ashish Bagrecha who has 2.6M followers on Instagram. His style of writing is similar to Ghazal's writing. His heartwarming lines recited in base voice with background music go viral on Instagram. He has published two poetry volumes namely Dear

Stranger and I Know How You Feel and Love, Hope and Magic. Apart from Rupri and Ashish, Nidhi Narwal, Nayab Midha and Priya Malik are making Insta users hit the follow button. Their words deal with the themes of love, relationships, identity and femininity. In one of her poems, Priya Malik says, "Some things become more beautiful when broken. Like hearts!" Swastika Rajput, Chetna Balhara, Yaya Bootwala, Sachi Pathak, and Helly Shah, are other successful slam poets popular among Indian audiences. Taking into account slam poets' popularity, poetry events, ads, and endorsements, it is a lucrative career opportunity for aspiring poets. Prominently it is being written in English and Hindi. It should also be written in Indian vernacular. It should spread in semi-urban and rural areas of India so that it won't be confined to metropolitan cities.

Cultural Diversity of the Ancient India

Pooja Gogate (SYBA),
Girija Chitale (SYBA)

The Chalukya dynasty, which ruled over parts of Southern and Central India from the 6th to the 12th century, left behind a rich legacy of religious diversity reflected in their architectural marvels. The Badami cave temples, Pattadakal temples, and Aihole temples stand as a testament to the cultural and religious pluralism of the Chalukya era.

Badami Cave Temples:

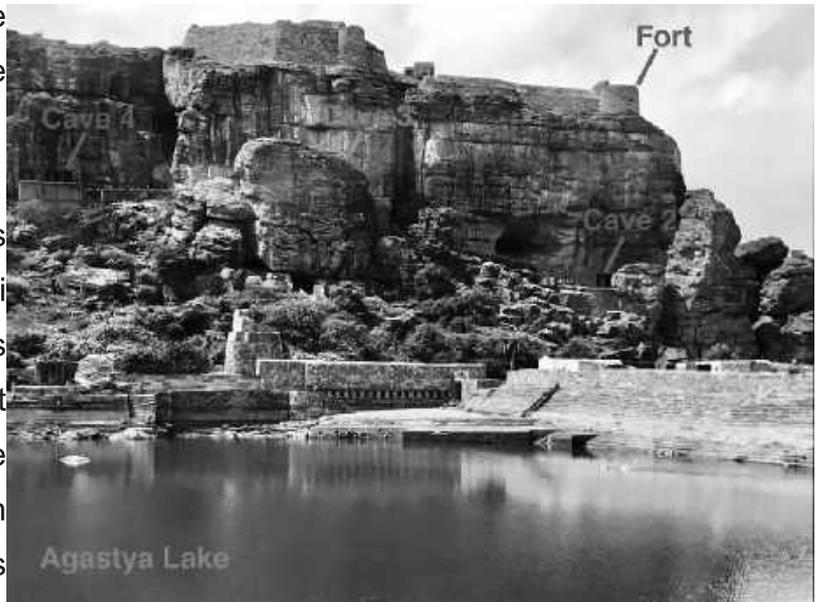
Carved into the red sandstone hills of Badami in Karnataka, the Badami cave temples showcase a harmonious blend of Hindu, Jain, and Buddhist influences. Constructed during the reign of Chalukya King Pulakeshin I in the 6th century, these rock-cut caves represent a unique synthesis of various religious traditions.

The first three caves are dedicated to Hindu deities – Cave 1 to Lord Shiva, Cave 2 to Lord Vishnu, and Cave 3 to Lord Vishnu.

The fourth cave, however, is distinctly Jain,

featuring a Tirthankara image. This inclusive approach to religious representation within a single complex reflects the Chalukyan commitment to religious diversity.

They did not only maintain religious harmony but also tried to keep peace in

different cults of Hinduism mainly, "Shaiva" and "Vaishnava". This can be seen through a sculpture of 'Harihara' in Cave 1 and Cave 3. It shows the sangama of Hari (Vishnu) and Hara (Shiva). Due to this dual representation, it

was worshipped by both cults.

Pattadakal Temples:

Pattadakal, a UNESCO World Heritage site, further showcases the Chalukyan liking for religious inclusivity. The temple complex at Pattadakal is a striking blend of Dravidian and Nagara architectural styles, showcasing both

significant example of Chalukyan Hindu architecture. On the other hand, the Meguti Jain Temple illustrates the dynasty's support for Jainism.

What sets the Chalukyan approach apart is not just the coexistence of various religious structures but the seamless integration of

diverse architectural styles within a single site. This reflects an ethos of religious tolerance and respect for pluralism that was characteristic of the Chalukyan dynasty.

In conclusion, the Chalukya dynasty's architectural marvels at Badami, Pattadakal, and Aihole exemplify a remarkable religious diversity that was prevalent during their rule. This

Hindu and Jain temples.

The Virupaksha Temple, dedicated to Lord Shiva, is the largest and most iconic at Pattadakal. Meanwhile, the Jain Narayana temple stands as a testament to the dynasty's respect for Jainism. The position of these structures nearby highlights the Chalukyan commitment to fostering a diverse religious atmosphere.

Aihole Temples:

Aihole, known as the "Cradle of Indian Architecture," boasts a multitude of temples that span different religions. The Lad Khan Temple, dedicated to Lord Shiva, is a

inclusive approach towards Hinduism, Jainism, and Buddhism stands as a testament to the dynasty's commitment to fostering a society where diverse religious beliefs could coexist harmoniously. The legacy of the Chalukyan temples serves as a beacon of religious pluralism, inviting us to appreciate and learn from the rich tapestry of India's cultural and religious history.

Embracing Kathak: A Journey of Passion, Discipline, and Self-Discovery

Janhavi Sachin Joshi (FYBA)

That was a memorable day when I tied the ghungroo for the first time. I was in love with the enchanting sound of ghungroo. I was not aware of 'what is classical dance' I was just excited to join dance class. I started my kathak journey when I was just 8 years old.

Kathak is a north Indian classical dance form with a history of almost 2000 years. Dance was the most important part of any festival. After that, the kathak dancers received royal patronage. During the reign of the Mughals in India kathak got a new dimension. Beauty in delicacy was revealed and Mughal emperors preferred beauty over traditional dance. There are three arenas namely Lucknow, Jaipur and Banaras. I am learning the style of Lucknow and Jaipur gharanas. I am learning the beauty of Lucknow Gharana and the Shastra of Jaipur

Gharana.

Some scholars have suggested that dance is a therapy to manage stress. I feel the same way. When I feel depressed I start dancing with ghungroos on my feet and then my anxiety, my anger go away in a flash. It is an exercise for the body as well as for the mind. Being a dancer, I have understood the importance of dance. Dance disciplines you in life and accompanies you for life. I think we should learn at least one art form in our life. Just like music dance is a universal language. Hence it bridges the world divided into different nations. The flowers swaying in the wind seem to dance with the leaves. Birds express their joy by dancing. In every season and mainly in spring, Mother Nature expresses her joy by dancing. Man learned the dance from nature itself and he

turned that basic instinct into a shastra. There are eight such classical dance styles in India. Kathak is one of them. The gentle hand movements and footwork creating rhythmic patterns by tapping, sliding, and stamping of the feet on the ground are skills that take years of practice and patience. This is like a penance. Just as we offer devotion to God, we should devote ourselves to dance. The beauty of Kathak unfolds with each hand gesture. Kathak is a journey and in fact, it is the same with every art form. We come to know the beauty and importance of art as we reach different stages. Art learning is not limited because any art form is a never-ending ocean. The deeper you go into it, the bigger it becomes. When I appeared for the Kathak exams as a child, initially I felt like I had a lot of knowledge. But as I appeared for higher level exams, I came to know that no matter how much knowledge I have, tomorrow it will be less! Right now I am at an important stage of my art learning which is the last phase of formal education. But as said earlier, I am a student who would like to explore Kathak till my last breath.

Learning and experiencing any art is a great thing. Learn any art but be loyal to it Love it with all your heart, once you love it, art will never leave you!

Stop The War

Swarali Rajesh Pawar (SYBA)

The battle scene was totally harsh
They destroyed everything as billions of trash.

Can't you see innocent people are dying ?
In this difficult time I can't stop praying.

Why have you used swords, atom bomb
& gun ?
It is just for your fun?

Rivers of blood flow & mix in the sand.
It was a futility seen by every
motherland.

Soldiers faced the fatal entry.
Only their family knew what they gave
to the country.

I can't hear the noise of the gunfire.
My heart sinks & filled with a
sorrowful pyre.

We want to live on a planet of peace
Where love & joy will never cease.

gajeebooks.org

Yes! Real Superheroes Exist!

Tejas Madhukar Sawant (FYBA)

I've been a fan of superheroes since I was a kid! It started with books, then cartoons, and later movies on TV. My connection with superheroes grew stronger over time as I lost myself in the world of imagination and its extraordinary characters. It felt like I was serving them by watching their movies like a loyal follower, and I found pure joy in doing so. I'm a 20-year-old boy who has watched all the Marvel and DC movies. Among them, my favorite superhero is Spiderman. Just like he got his powers from a spider bite, I've always wished to be as strong as him, deep down inside. Even now, that desire hasn't faded. He's been a constant companion in my journey of life! Once, I went to the weekly market with my mom. There, I saw my beloved Spiderman hanging in a small shop... Well, not the real Spiderman, but a toy keychain with his image on it. I instantly liked it. In the hustle-bustle of the market, I spotted my hero, standing out among the rest. It brought back the same joy I felt as a child. Asking my mom to buy it wasn't an easy decision. But finally, I gathered the courage and asked, 'Mom, can we get this?' My mom hesitated, first looking at the keychain, then at me! And once she said, 'Are you still a

kid, what's in this, just a meshed mouth.' The shopkeeper chuckled at my expression. My mom insulted my superhero. But in the end, the little kid inside me insisted, and what kind of mother would ignore that insistence! After some persuasion, I got that Spiderman keychain! And my happiness knew no bounds.

I came home with it, planning to hang the keychain on my bag. But my uncle's little son was there, and I didn't expect him to ask for it. I'm the one who got him hooked on these superheroes too. As soon as I got home, I hung the keychain on my bag, making it look like a bride at a wedding. The attention of that 5-year-old uncle's son went straight to the keychain. He insisted on having it. I didn't give it to him after hearing the elders' advice. For a few days, I flaunted it around college with my Spiderman bag. It was like showing off. Somehow, it made me proud, and others saw the childlike excitement in me.

This went on for many days. One day, I went to the railway station to see off my grandfather. Of course, my bag with Spiderman hanging from it was there too. After leaving Grandpa on the train and returning, In the hustle and bustle of a busy railway station, amidst the chaotic

rhythm of life, a beggar boy approached me, his eyes sparkling with innocence and longing. His small voice echoed through the crowd, pleading for money. His clothes were dirty, and he looked unsteady. He was about 5 years old, of the same age as that of my uncle's son. He asked for money as I opened my bag. His attention shifted to the Spiderman keychain. He recognized it, and a hopeful smile appeared on his face. "Spiderman," he said eagerly. At first, I found it strange that this kid knew about Spiderman. His monotonous life must have experienced curiosity after a long time. He begged me, "Give me that Spiderman," with hope but no confidence in his voice. For a moment, I didn't know what to do. People around me gave useless advice not to give in to his request. But my mind didn't listen. What I've learned from this superhero over the years is that if you have something extra, give it to those less fortunate than you and bring joy to their faces. So, I gave him the Spiderman without a second thought. The smile on his face is still unforgettable. Seeing his satisfaction, the idea that I'm a superhero dawned on me. The boy chose contentment over his empty stomach. This made me realize that the imaginary world is more enjoyable than the real one. Otherwise, he wouldn't have forgotten about money after seeing Spiderman. The lessons I learned from superheroes came in handy today. I used to see the imaginary world of the superheroes just as fun, but unknowingly, those superheroes were

teaching me about the real world.

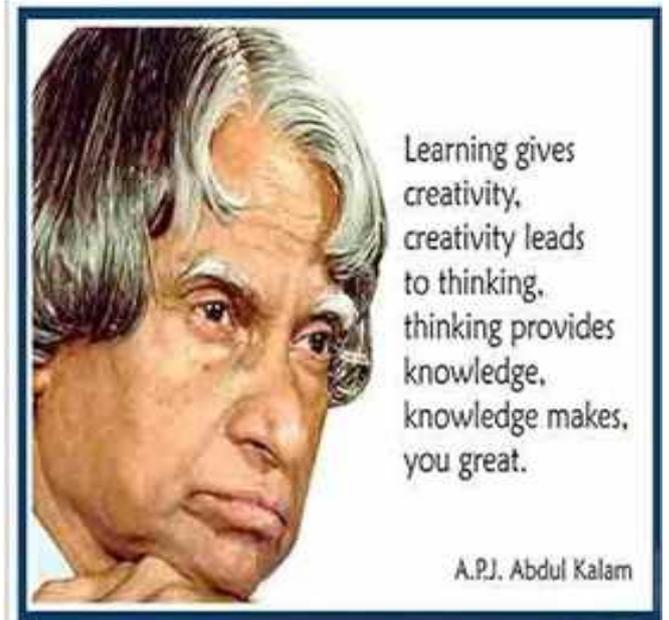
The decision to give the Spiderman keychain to the beggar boy rather than to my uncle's son was not just a matter of compassion and need; it was also a reflection of the lessons I've learned from superheroes.

Superheroes have always been more than just characters in stories to me; they've been mentors, teaching me valuable life lessons along the way. From Spiderman, I've learned the importance of using power responsibly and for the greater good. Just as Peter Parker (Spiderman character) famously said, "With great power comes great responsibility," I understood that the power to make a difference in someone's life carries with it the responsibility to do so wisely.

Spiderman also taught me the value of empathy and understanding. He showed me that behind the mask, every hero is human, with their own struggles and challenges. This empathy allowed me to see beyond the surface and recognize the genuine need in the beggar boy's eyes. Furthermore, superheroes like Spiderman exemplify courage and selflessness. They put themselves in harm's way to protect others, often sacrificing their own desires for the greater good. In giving the Spiderman keychain to the beggar boy, I followed in the footsteps of these heroes, putting the needs of others before my own.

Ultimately, the decision was not just an act of kindness; it was a testament to the values and

principles instilled in me by the superheroes I've admired for so long. By embracing these lessons and embodying the spirit of a superhero, I hope to make a positive impact in the world, one small act of kindness at a time. Spiderman taught me that being a hero isn't about having superpowers; it's about being kind and helping those in need. We all have the power to make a difference in someone's life, just like Spiderman does. And that's what makes real superheroes exist!

Journey Through Time: Exploring the Cultural Treasures of Hampi

Manasvi Dinesh Borikar (FYBA)

India has the most beautiful cultural and heritage sites and one of them is Hampi in Karnataka. Even in Karnataka, there are many different sites to visit but for now, we'll go through the journey of the Bazaar of different temples we perceive which are beautiful beyond our imagination. The bazaar of Vijaya Vitthal mandir was one of the most prominent markets, there we acquired the knowledge that in the 15th / 16th century was great scale of the market that once stood here, that's 150 feet wide and 1.1 km long is a magnificent one. As we move forward through the premises, we notice the long ruins of pavilions on both sides reflect the grandeur of it. As we moved forward, we spotted Vittala temple which was located on the west end of the bazaar along with the Gejjala Mandapa about the east

end, and other monuments we encountered on the path were Kudure Gombe Mandapa, Vittala Pushkarini, 3-step wells, and a few other Mandapas which are historical beauty. We also learned that the time when bazaar was active different things were sold like precious gems, metals, and artworks, Jewelry and dresses,

Joss sticks, dyes, bags, clothing, Pure leather purses, wallets, Banana fibre crafts and other

things. I truly recommend you all to walk through the road to enjoy the historical wonders.

As we moved forward we encountered the Virupaksha temple , a place which used to be a thriving market during the days of the Vijayanagara Empire.

we got to know about the value of the bazaar at the time of Krishnadev Rai, We were informed that it was a great marketplace that catered for the demands of rich people as well as the general masses, one can still see the old pavilions lining the street on both sides. We moved about 1.5 km from the temp

le and reached the largest statue of the Nandi bull, Yeduru Basavanna which can be seen standing at the east end of the street. We get to know that it was once a place where merchants from various foreign lands used to sell exotic stuff like precious stones, jewellery, silk clothes, and other stuff in ancient times and also a market where cows and horses were traded. walking via Hampi bazaar we started to climb wide open stairs leading towards the Achyutraya temple it was around 5:00 p.m. and the ambience was full of the joyful screams of tourists who trade up to Matanga hill, it's an easy and dusty walk of around 600 m with ups and downs boulders shrubs and bushes. it took us around 8-10 minutes to cover the path we reached Achyutraya temple where we can see

the Achyutraya bazaar one can get a closer look at the old pavilion line along both sides of the car street, Virupaksha temple is similarly wide along a stretch with small stone pavilions are present on a side of a wide area.

Thus, we made our way back, our hearts full of awe and wonder. As we bid farewell to the ancient streets and temples of Hampi, we carried with us cherished memories and a newfound appreciation for the beauty of India's cultural heritage.

"Expectations of Students from the New Education Policy"

Ruhina Rajwadkar (S.Y.B.A)

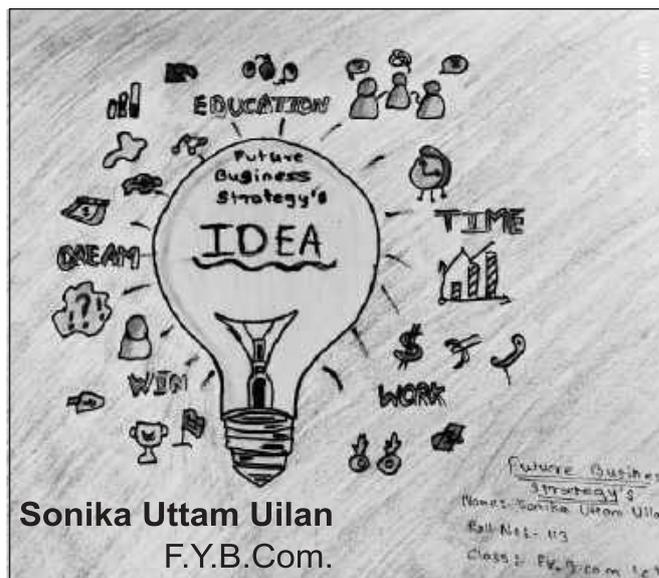
Education stands as a cornerstone for overall development and progress, paving the way for future employment and stability. However, in today's rapidly evolving world, can a mere degree suffice? The implementation of the New Education Policy (NEP) in 2020 was a long-awaited step towards addressing these questions and reshaping the educational landscape in India. As a student, I harbour both hopes and concerns regarding the implications of this policy on our educational journey and prospects.

The NEP aims to foster better-equipped students and a more skilled workforce, but its execution leaves many pondering its efficacy. One significant change proposed is the restructuring of the curriculum from the traditional 10+2 to a 5+3+3+4 format. While this overhaul may offer potential benefits, it also risks overwhelming or confusing

students transitioning to this new system.

Furthermore, despite the emphasis on basic literacy, numeracy, and curriculum reduction, the alignment of the curriculum with employment opportunities remains a pressing concern. The incorporation of multiple languages, including sign and foreign languages, is commendable for fostering inclusivity, but the challenge lies

in balancing these initiatives with practical employability skills in a globalized

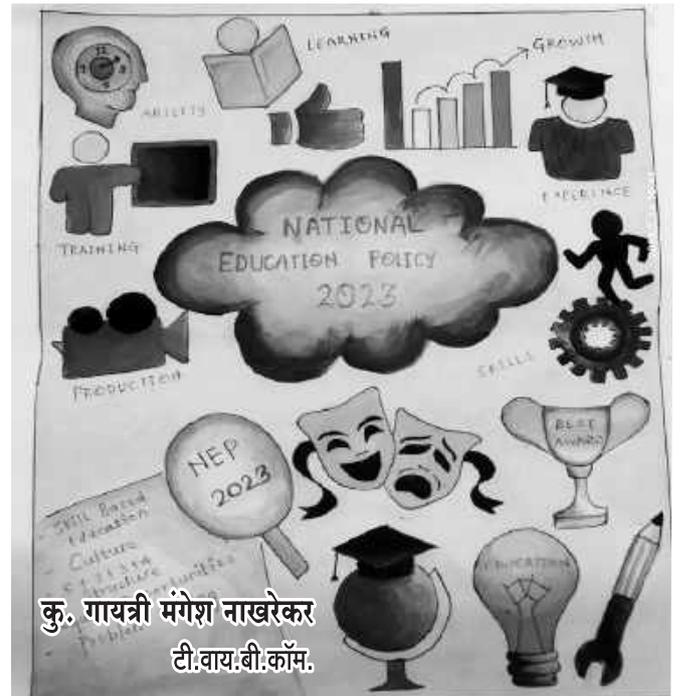
world. The shift from rote learning to competency-based assessment is a welcome change, yet its implementation faces hurdles such as time constraints within lectures. Similarly, while the NEP advocates for comprehensive and inclusive education, there's a looming risk of increased dropout rates, particularly among adolescent girls, due to societal barriers and delayed education ages. Additionally, the ambition to cultivate motivated and competent teachers is admirable, but challenges may arise if traditional teaching methods persist, or if the extended duration of B.Ed. programme poses financial burdens on aspiring educators from underprivileged backgrounds.

The NEP's objectives of expanding higher education accessibility, promoting vocational education, and enhancing mentorship programs hold promise for a more skilled workforce. However, their realization hinges on a paradigm shift in societal attitudes towards education and employment. The introduction of alternative education pathways like Open and Distance Learning and technological integration offers opportunities for wider access but also brings forth new challenges, as witnessed during the pandemic with issues such as eye strain and decreased productivity associated with

online learning.

While the provision of financial aid for economically disadvantaged students is a laudable aspect of the NEP, its reliance on state and central government funding raises concerns about resource limitations and disparities in educational infrastructure. Moreover, while accreditation mechanisms aim to uphold educational standards, the spectre of corruption threatens to undermine these efforts.

Ultimately, the success of the NEP lies in its ability to translate lofty aspirations into tangible outcomes. For this to happen, a concerted effort is needed to prioritize skill-

Teaching Makes You a Better Student!

Kalpaja Prabhakar Jogalekar (SYBA)

My journey with Sanskrit Bharati, an institution dedicated to preserving and promoting Sanskrit, has been transformative. Last year, I had the privilege of participating in the Prabodhan Varga held in Goa from December 25th to December 31st, 2022. This immersive experience focused on enhancing Sanskrit communication skills and refining Sanskrit grammar. In May 2023, I furthered my learning by attending the Shikshak Prashikshan Varg in Shirgav. This training camp equipped me with invaluable insights into teaching Sanskrit effectively, particularly in Sanskrit medium settings, emphasizing the use of simple language to facilitate understanding for learners without a prior Sanskrit background.

Following the training, my friend Meera and I embarked on the challenging task of conducting a Sanskrit Sambhashan Varg in October. This endeavour required us to teach for two hours daily, exclusively using Sanskrit without any other language. The preparation was meticulous, as conveying complex ideas in simple language demanded careful consideration.

Through this experience, I gained profound

insights into the intricacies of teaching. It dawned on me that being a teacher entails continuous refinement and improvisation to ensure clarity and comprehension among students.

Indeed, teaching is far from easy. It demands constant introspection, critical analysis, and relentless pursuit of improvement. While students face exams twice a year, teachers are tested daily in the classroom. Yet, it is through this ongoing examination that one truly delves deep into the subject matter, reevaluates teaching methodologies, and strives for excellence. Teaching, in essence, fosters a mindset of perpetual learning and growth.

In reflecting on my journey, I firmly believe that teaching makes one a better student. The challenges and responsibilities inherent in teaching compel educators to approach learning with renewed vigour and dedication. Each day presents an opportunity to delve deeper, refine understanding, and enhance pedagogical skills. Thus, I am convinced that the journey of teaching is a profound pathway to personal and intellectual growth, enriching both the teacher and the student within.

Reasons and Impacts of Currency Devaluation

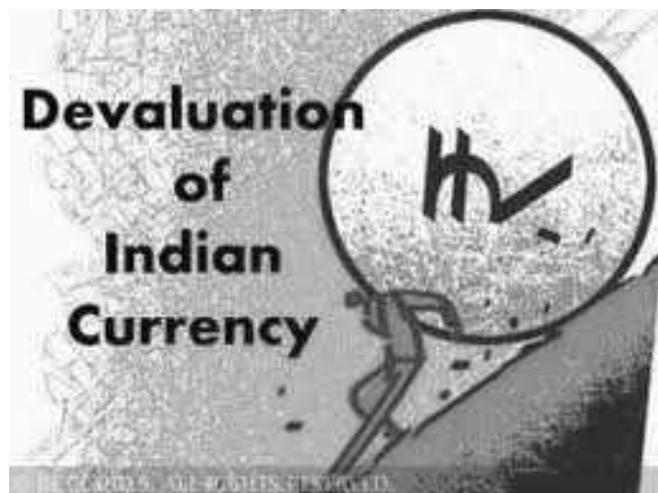
Nitisha Sivkumar Nikam, T.Y.BCom

Devaluation is the international Reduction of a currency's value about another currency. Group of currency standard. It is employed by nations with a fixed or semi-fixed exchange rate regime as a tool for monetary policy devaluation refers to the act of government consciously declaring its currency to be less valuable than other currencies. This is also known as the "Reduction value of the currency"

Currency devaluation occurs when a nation's central bank deliberately lowers the value of its currency. When a currency is devalued, buying a unit of foreign currency takes more. A devaluation boosts a country's struggling economy by increasing exports and reducing imports. China has faced criticism for devaluating to boost its GDP and establish a strong position in global trade. In 2016, there were reports of China devaluing its currency with plans to revalue its offer the US President Donald Trump- imposed tariffs on Chinese goods. The Brazilian real has

experienced significant devaluation since 2011, leading to various issues like declining oil and corruption.

A similar case occurred in March 2016 when Egypt's central bank deliberately reduced the value of the Egyptian pound by 14%

against the U.S. dollar to prevent black-market activities. However, the black market in Egypt responded by further devaluing the exchange rate between the U.S. dollar and the Egyptian pound.

Objectives of the devaluation of currency

1. To encourage the flow of capital into the

country from outside i.e., foreign countries.

2. To increase the competitiveness of the services and goods exported outside the country.
3. It is done to improve the balance of payment position due to the reduced imports and increased exports.

1. Reasons behind the devaluation of currency.

Reasons for currency Devaluation :

1. Trade advantage: A country may devalue its currency to make its exports more affordable and competitive in markets. Boosts export revenues.
2. Economic stimulus: Devaluation can be used as an economic policy to encourage domestic spending and investment by making imports more expensive and exports attractive.
3. Debt management: Devaluation of the currency can reduce the real value of a country's external debt. It makes it more manageable.
4. Correcting trade imbalances: Devaluation can help address trade deficits by making imports more expensive and reducing demand for foreign goods.
5. Market forces: Currency values can fluctuate based on supply and demand

dynamites in the foreign exchange market. It leads to natural devaluation.

Impacts of currency devaluation :

1. It reduces the value nation's indigenous currency to other currencies.
 2. Devaluation reduces imports, by making exports more affordable for home customers the imports reducing the current account deficit.
 - 3 Devaluation can raise inflation and sluggish a nation's economic growth because it raises the cost of imports and increases demand for indigenous goods.
 - 4 It is a warning notification of the country's economic fragility, which can sap its prestige and deter foreign investment.
- Devaluation of currency in India is the purposeful, modification of the official exchange rate downward, which lowers the value of the currency.

संस्कृत-विभागः।

संभाषणवर्ग पाठनस्य अनुभवः।

संस्कृतभारत्या आयोजितः शिक्षक प्रशिक्षण वर्गः १७ मे २०२३ तः २८ मे २०२३ पर्यंतं जातः। तस्मिन् वर्गे अहं छात्ररूपेण आसम् । वर्गे कथं उत्तमः शिक्षकः भवेत्, कथं पाठनीयम् इति वयं पठितवन्तः। वयं यत् पठितवन्तः तस्य प्रात्यक्षिकं भवेत् इति विचिन्त्य रत्नागिरीनगरे अक्टोबरमासे संभाषण वर्गस्य आयोजनं कृतम् । कालिदास विश्वविद्यालयस्य डॉक्टर पांडुरंग वामन-काणे, रत्नागिरी उपकेंद्रे एतस्य वर्गस्य आयोजनं २५ अक्टोबर तः ३ नोव्हेंबर पर्यंतं कृतम् । अहं तथा मम सखी मीरा-काळे वर्गे मुख्य शिक्षिकारूपेण कार्यं कृतवत्यौ ।

एतस्मिन् वर्गे पाठनस्य अनुभवः तु बहु सम्यक् आसीत् । उत्तमं अध्यापनकार्यं बहु कठीणम् अस्ति, तस्य कृते बहु ज्ञातवती । यदा वयं शिक्षकरूपेण कार्यं कुर्वन्तः स्मः तदा प्रतिदिनं छात्रान् किमपि नूतनं पाठनीयम् अस्ति । तस्य कृते यदि छात्राः अवगन्तुं न शक्नुवन्ति तर्ही वयं सरलतया संस्कृतस्य पाठनं कर्तुं शक्नुमः। एतस्य वर्गस्य कारणेन ममापि व्याकरणस्य तथा संभाषणस्य बहु अभ्यासः जातः। अध्यापनकार्यं बहु कौशल्यपूर्णं तथा कठीणम् अस्ति इति

कल्पजा प्रभाकर जोगळेकर
द्वितीय वर्ष कला शाखा

अहं ज्ञातवती । तथापि एषः संभाषणवर्गः मम कृते
एकः उत्साहवर्धकः प्रेरणादायी अनुभवः आसीत् ।

सुजलाम् भारतमातरं वन्दे ।

आर्या मुळ्ये
तृतीय वर्ष कला शाखा

पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि जलम् अन्नम् सुभाषितम् । तेषु जलस्य स्थानम् आद्यं वर्तते । बहवः जनाः अधुनापि स्वच्छं जलं प्राप्तुं सङ्घर्षं कुर्वन्ति ।

अधुना जीवनस्य स्तरवर्धनार्थं तथा च नागरिकेभ्यः मूलभूतसुविधा प्रदानार्थं सर्वकारः वेगेन तथा महती उपचये कार्यं कुर्वन् अस्ति । सर्वेषांकृते गृहाणि, प्रत्येकस्मिन् गृहे विद्युत्सुविधा, प्रत्येकस्य गृहस्यकृते स्वच्छतागृहं, स्वयंपाकारार्थम् अनिलचुल्लिः तथैव प्रवृद्धा आकांक्षा जनानां यत् गृहे तथा सार्वजनिक स्थानेषु पातुं योग्यं जलं तथा जलनलिकाः भवेयुः। तदर्थमेव जलजीवन अभियानस्य घोषणा १५ ऑगस्ट २०१९ तमे वर्षे लालकिला इत्यत्र कृता प्रधानमन्त्रीमहोदयेन यत् २०२४ वर्षपर्यन्तम् अधिकया सङ्ख्यया जनाः लाभान्विताः भविष्यन्ति इति ।

पूर्वमपि नैकवारं जलविषयक्यः योजनाः कृताः सर्वकारेण मात्र एषा योजना तु वैशिष्ट्यम् आवहति यत् प्रत्येकस्मिन् गृहे नलिकाप्रणाली प्रदियन्ते न तु ग्रामस्य वा किञ्चित् स्थानस्य कृते। एषः विशेषः।

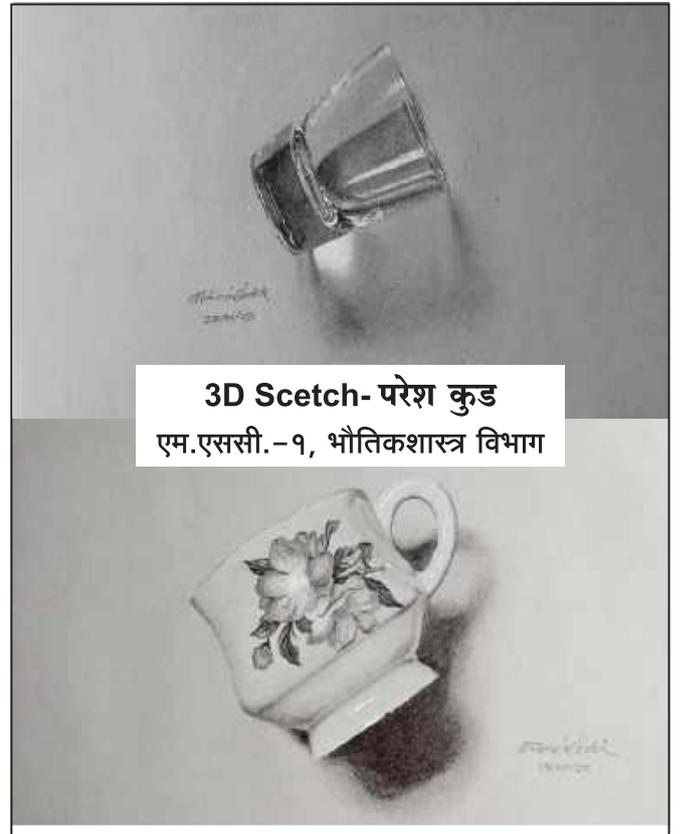
२०२४ पर्यन्तं सर्वेषु ग्रामेषु कुटुम्बेषु च नलिकाजालम् तथा सुरक्षितं स्वच्छं च जलं इत्याद्यस्य आपूर्तिः भविष्यति इति वचनं यथोक्तं तथा सत्यमपि कृतम्। १५ ऑगस्ट २०१९ तः अद्यपर्यन्तं ६ कोट्याधिकानि गृहाणि लाभान्वितानि । 'कोऽपि न अवशिष्येत्' इति ध्येयम् अस्ति।

'प्रत्येकस्मिन् गृहे स्वच्छं जलम्' इति ब्रीदम् अस्ति योजनायाः।

महिलानां तथा बालकानां कृते विशेषावधानं दत्तं शासनेन। शालासु बालानां कृते शुद्धं जलं प्राप्येत् तथा

महिलानां जलस्य कृते प्रचलन् श्रमम् अपगच्छेत् इति प्रयत्नः अस्ति। ग्राम्यजनानाम् आरोग्यविषयेपि महत्त्वपूर्णा एषा योजना तथा स्वच्छजलेन रोगादि विनश्यन्ति तेन आरोग्यवर्धनं समृद्धिवर्धनं च भवेत्।

२०१९ मध्ये घोषितायाः एतस्याः योजनायाः कार्यं महान् वेगेन प्रचलति २०२४ मध्ये। एषा योजना सम्प्राप्तिं गच्छति। नैकवर्षाणां कृते जलजीवन अभियानम् उपयुक्तं सम्भवति। एषा पुनः भारतमातरं सुजलाम् कारयति ।

3D Scetch- परेश कुड

एम.एससी.-१, भौतिकशास्त्र विभाग

युगपुरुषः छत्रपतिः शिवाजीमहाराजः ।

अमृता आपटे, एम. ए. भाग १

'महाराष्ट्रम्' नैकैः गुणैः कार्यैः कलाभिः च समृद्धाणां नररत्नानां महत् राष्ट्रम् खलु। एतेषु एकं देदीप्यमानं रत्नम् आसीत् लोकहितकारी स्वराज्यस्य दूरद्रष्टा संस्थापकः छत्रपतिः शिवाजीमहाराजः। तस्य बाल्यकालाविषयिणी कथा, अपूर्वा पराक्रमवर्णनानि च वयं जानीमः। परन्तु अद्य अस्य महतः पुरुषस्य जन्मदिनावसरे तस्य लोकविलक्षणान् गुणान् वयं स्मरामः। छत्रपतिः संभाजीमहाराजः स्वस्य पितुः विषये अलिखत् ।

कलिकालभुजंगमावलीढं निखिलं धर्मवेक्ष्य विकलवं यः।

जगतः पतिरंशतोवतापोः (तीर्णः) स

शिवछत्रपतीजयत्यजेयः ॥

तस्मिन् काले भारतदेशे म्लेंछसत्तायाः प्रभावः आसीत्। तान् अन्यायकारी सत्तापेक्षया 'स्वराज्यम्' आवश्यकम् । प्रजाजनाः अपि स्वराज्ये सुखम् अनुभविष्यन्ति । इति विचिन्त्य शिवाजीमहाराजः स्वस्य राज्याभिषेकम् अकरोत् । सः विधिमान्यः छत्रपतिः अभवत्। सः स्वस्य राज्याभिषेकशकः, 'शिवराई होन' नाम्नी नाणके च प्रारभत् । यवनसत्ताकारणात् तस्मिन् समये व्यवहारे फारसीभाषायाः प्रभावः आसीत्। सामान्यजनाः एतां भाषां न ज्ञातवन्तः। अतः महाराजः लोकाभिमुखराज्यस्यकृते राज्यव्यवहारेषु, राजपदेषु, पत्रेषु च मराठीभाषायाः उपयोगम् आरभत् । सः रघुनाथपण्डितस्य साहाय्येन राज्यव्यवहार कोशस्य निर्माणम् अकरोत् ।

स्वराज्यं सुराज्यम् अपि भवेत् इति शिवाजीमहाराजस्य ध्येयम्। अतः सः सक्षमप्रशासनस्य स्थापनाम् अकरोत्। कार्याणां विकेन्द्रीकरणार्थं

'अष्टप्रधानमण्डलं' तेन स्थापितम् सः मन्त्रिणाम् अधिकारिणां गुणान् प्राधान्यरूपेण ज्ञात्वा तेषां नियुक्तिम् अकरोत् । शिवाजीमहाराजः 'आधुनिकी लोकशाहीव्यवस्थायाः प्रणेता' खलु। पूर्वतनः अधिकारिणः (जहागिरदारः, देशमुखः, वतनदारः, पाटील, कुलकर्णी आदी) प्रजाजनान् अपीडयन् । 'अधिकारी राज्यस्य स्वामी नास्ति सेवकः अस्ति इति उक्त्वा महाराजेन अधिकारिणां स्वैरवर्तनं प्रतिबन्धितम् । करव्यवस्थायां सुधारणाः अकरोत्।

शिवाजी महाराजः उत्तमस्य सैन्यस्य निर्माणम् अकरोत् । अन्य राजसत्तायाः सैन्यापेक्षया महाराजस्य सैन्यं भिन्नम् आसीत् । योग्याः नियमाः, नियमभङ्गात् कठोराः दण्डाः, नियमितं वेतनम् एभ्यः कारणेभ्यः स्वराज्यस्य सैन्यं

जनान् न लुण्ठितम् । सैनिकाः जनानां रक्षकाः अभवन् । राज्यस्यकृते दुर्गाः उपयुक्ताः महत्वपूर्णाः च इति ज्ञात्वा महाराजः नूतनान् दृढाः मन्ध दुर्गान् अस्थापयत् । ये अद्यपर्यन्तं सुव्यवस्थिताः सन्ति । 'यस्य उत्तमं नौकानीकं (Navy) सः सागरस्य स्वामी' इति सूत्रं ज्ञात्वा शक्तिशाली नौकानीकं निर्मितवान्। उत्तमेन नौकानीकेन इंग्रज-फ्रेंच-सिद्दी आदी सागरी-शत्रूणाम् अवरोधम् अकरोत् । महाराजः सागरी-सीमासंरक्षणार्थं सिन्धुदुर्गः आदी जलदुर्गाणां

निर्माणम् अकरोत् । शत्रोः आक्रमणस्य शक्यतां ज्ञात्वा महाराजेन सागरसीमाविषयकाणां मार्गदर्शकानां नियमानां निर्माणं कृतम् अधुना अपि सर्वकारः तेषां नियमानां

पालनं करोति ।

महाराजस्य चारविभागः (Intelligence Bureau)

अत्युच्चः आसीत् । पराक्रमः, धैर्यं, चारद्वारा प्राप्तं शत्रूणां गुप्तज्ञानं एभ्यः समन्वयात् शिवाजीमहाराजः न्यूनेन सैन्येन सह अनेकानि युद्धानि जीतवान् । चारविभागे बहिर्जीनाईकः, सुन्दरजीवर्यः आदी अनेकाः चाराः आसन् । परन्तु अस्य विभागविषये अधिकं ज्ञानम् अनुपलब्धम् । प्रायः एतत् एव चारविभागस्य यशः। भौगोलिक स्थितेः यथार्थः उपयोगः, शीघ्रतया कृतयः, शत्रोः महत्त्वपूर्णेषु स्थानेषु आक्रमणम् एतां युद्धनीतिम् अनुसृत्य महाराजः युद्धशास्त्रीय-चमत्कारान् अकरोत् । अद्यापि एषा युद्धनीतिः संशोधकानाम् अभ्यासस्य विषयः।

राष्ट्रस्य व्यापारः -सम्पत्तिः संरक्षणम्-अर्थनियोजनः आदी विषयेषु शिवाजीमहाराजस्य विचाराः योजनाः कालातीताः । शिवकाले पञ्चविंशतिः देशैः सह स्वराज्यस्य व्यापारः प्राचलत् । महाराजः आयात-वस्तुषु करस्थापनम् अकरोत् । अतः स्वराज्ये व्यापारः वृद्धिगतः। महाराजेन दासानां (गुलाम) व्यापारः पूर्णतया प्रतिबन्धितः ।

शिवाजीमहाराजः उदारः, धैर्यवान्, प्रजाहितदक्षः, शूरः, गुणग्राहकः, रणनिपुणः । अस्य राज्ञः अनेके प्रशंसकाः

सन्ति । विदेशी पर्यटकाः, म्लेंछसत्तायाः इतिवृत्तकाराः महाराजस्य गुणवर्णनानि अकुर्वन् । कविः भूषणः महाराजस्य गुणवर्णनात्मकं दीर्घं काव्यम् अलिखत् । यस्य प्रेरणास्थाने शिवाजीमहाराजः आसीत् तेन सावरकरमहोदयेन बाल्यकाले एव महाराजस्य आर्तिक्यं लिखितम् महाराष्ट्रे कवयः आर्तिक्यानि, पोवाडा, लोकगीतानि, समरगीतानि आदी गीतप्रकारैः महाराजस्य महिमानं गायन्ति ५०० वर्षान्तरम् अपि शिवाजीमहाराजस्यविषये चलचित्रपटानां, नाटकानां निर्माणं भवति। महाराजस्य चरित्रं श्रुत्वा बाल्यकालात् प्रभृति बालकाः संस्कारिताः भवन्ति ।

शिवाजीमहाराजस्य स्वराज्य निर्माणस्य कार्यं सर्वेषां कार्यं इति मत्वा सामान्यजनाः एतस्मिन् कार्ये सहभागिनः अभवन् । स्वराज्यस्य महाराजस्य संरक्षणार्थं आत्माहुतिं दातुं प्रत्येकः सिद्धः । अतः 'स्वराज्यं' लोकराज्यम् अभवत् । स्त्रीविषये आदरभावः, परधर्मविषये सहिष्णुता, स्वधर्मविषये जाज्वल्याभिमानः प्रजाजनान् प्रति दयार्दभावः, न्यायीभावः आदी महाराजस्य गुणैः 'लोककल्याणकारी राजा' उपाधिः यथार्थः । तेन न केवलं स्वराज्यं निर्मितम् अपि तु जनानां मनसि स्वराज्यभावना प्रज्वालिता जागृता । परिणामतः महाराजस्य सैनिकाः महाराजस्य मृत्युपश्चात् अपि स्वराज्यरक्षणाय म्लेंछसत्ताभिः सह भीषणं युद्धम् अकुर्वन् । कालस्य विशालप्रस्तरे स्वकार्यस्य चिरंजिवशिल्पस्य निर्माता छत्रपतिः शिवाजीमहाराजः। तस्य पवित्रां स्मृतिं त्रिवारं वन्दनम् ।

आदित्य L1

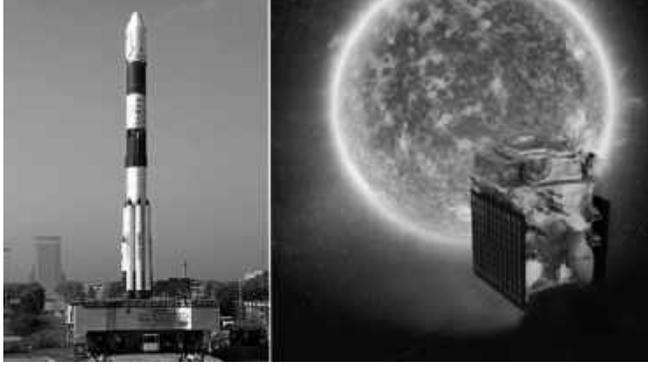
ओंकार खांडेकर
तृतीय वर्ष कला शाखा

चन्द्रयानानन्तरम् आदित्य L1 अन्तराळयानस्य प्रक्षेपणं महत्तम् ऐतिहासिकं क्षणम् अस्ति । २०२३ तमे वर्षे सप्टेंबरमासस्य २ दिनाङ्के PSLV C-57 अग्रिक्षेपकेन आदित्य L1 उपग्रहस्य क्षेपणम् अभवत्। एतम् भारतस्य प्रथमं सौरअभियानम् अस्ति। सूर्यस्य बाह्यतमस्तरस्य अध्ययनं अवलोकनं च इति उद्देशम् अस्ति । निगर शाजी अस्य अभियानस्य निर्देशकः अस्ति । तथा युरोपीय-अन्तरिक्ष-संस्थायाः संचलितं युरोपीय-अन्तरिक्ष-सञ्चालन-केन्द्रं अस्य अभियानस्य समर्थनं कुर्वन् अस्ति । २०२४ तमे वर्षे जानेवारीमासस्य ६ दिनाङ्के पृथ्वीतः १५ दशलक्ष किमी दूरे पृथिवीसूर्ययोः मध्ये L1 बिन्दोः उपरि यानं सम्प्राप्तम्। L1 बिन्दुतः सूर्यस्य अवलोकने बाधा न भविष्यति । ततः सूर्यस्य निरन्तरं अवलोकनं अध्ययनं च शक्यते ।

आदित्य L1 इत्यनेन सूर्यस्य कोरोनल-तापस्य कोरोनल-मास-इजेक्शन प्रिफ्लेयर तथा फ्लेयर-क्रियाकलापस्य समस्यां तथा च तेषां विशेषताः अन्तरिक्षस्य वातावरणस्य गतिशीलता कणानां क्षेत्राणां च प्रसारः इत्यादीनां समस्यां अवगन्तुं सर्वाधिकं महत्वपूर्णानि सूचनानि प्रदातुं शक्यते । एतेषां अवलोकनस्य कृते विद्युतचुंबकिय-कणचुंबकिय-क्षेत्रविज्ञापकानां उपयोगं

कृतम् आसीत् ।

उपग्रहे सूर्यस्य बाह्यतमस्तरस्य अवलोकनार्थं सप्त 'पेलोड्' सन्ति । L1 बिन्दोः उपयोगेन चत्वारः 'पेलोड्' सूर्य प्रत्यक्षतया पश्यन्ति तथा शेषः त्रयः 'पेलोड्' कणानां क्षेत्राणां च स्थाने एव अध्ययनं कुर्वन्ति अतः अन्तरग्रहमाध्यमे सौरगतिविज्ञानस्य प्रसारस्य प्रभावस्य च महत्वपूर्णं वैज्ञानिकं अध्ययनं प्राप्यते ।

अन्तरिक्षविज्ञान-सल्लागार-समित्या २००८ तमे वर्षस्य जानेवारीमासे अस्य अभियानस्य अवधारणा कृता । प्रारम्भे सूर्यस्य बाह्यतमस्तरस्य (कोरोना) अध्ययनस्य कृते कोरोनाग्राफसहितं कक्षायां ४०० किलोग्राम-भारस्य लघु उपग्रहरूपेण परिकल्पितम् । परन्तु २०१६-२०१७ वित्तवर्षस्य कृते ३ कोटि रूप्यकाणां प्रयोगात्मकं अर्थसंकल्पं विनियोजितम् । ततः परम् अस्य अभियानस्य व्याप्ति विस्तारिता अस्ति तथा च इदं व्यापकं सौर-अन्तरिक्ष-वातावरण-वेधशाला अभवत् । २०१९ तमे वर्षस्य जुलैमासपर्यन्तं प्रक्षेपणस्य विहाय ३७८ कोटि यावत् अस्य अभियानस्य व्ययम् अस्ति ।

चांद्रयान-३

मनस्वी नाटेकर
द्वितीय वर्ष कला शाखा

चन्द्रस्य विषये कस्य जिज्ञासा न भवति? चन्द्रः आबालवृद्धाणां प्रियः। भवन्तः अपि चन्द्रस्य विषये ज्ञातुम् इच्छन्ति एव! भवन्तः सर्वे प्रसारमाध्यमेन चन्द्रयान-३ एतस्य विषये अवश्यं श्रुतवन्तः।

२०२३ तमे वर्षे भारतीय-अन्तरिक्ष-अनुसन्धान-सङ्गठनेन भारतस्य चन्द्रयानं चन्द्रं प्रति सफलतया प्रेषयित्वा नूतनः विक्रमः स्थापितः। एषा सर्वेषां भारतीयाणां कृते अतीव गौरवपूर्णा घटना आसीत्। अस्य अभियानस्य सफलतायाः कारणं भारतीयवैज्ञानिकानां निरन्तरप्रयत्नाः। २००८ तमे वर्षे भारतस्य प्रथमं

विशेषतः दक्षिणध्रुवे चन्द्रयानं सफलतया अवतरित्वा तत्रैव संशोधनं करणीयं च आसीत् चन्द्रस्य पृष्ठभागस्य अन्वेषणं, चन्द्रपृष्ठस्य खनिजानाम् अवलोकनं, खनिजानाम् अन्वेषणं, चन्द्रस्य वायुमण्डलस्य अवलोकनं, जलस्य, हिमस्य च रूपेण

जलस्य उपलब्धतायाः अन्वेषणं, चन्द्रस्य पृष्ठस्य तस्य तत्त्वानां च रासायनिक विश्लेषणं च चन्द्रयान-३ अभियानस्य मुख्यं उद्देश्यानि।

वैज्ञानिकाः सतीश धवनः अंतराल केंद्रम्, श्रीहरीकोटातः चन्द्रयानस्य प्रक्षेपणं कृतवन्तः। पृथिव्याः गुरुत्वाकर्षणात् बहिः आगत्य चन्द्रयानः चन्द्रस्य कक्षायां प्रविष्टवान्, तदनन्तरं 'विक्रम लॅन्डर' नाम्नः अवरोहकः चन्द्रे अवतरत्। तत्र

'प्रज्ञान रोवर' नाम्ना गवेषकः चन्द्रस्य पृष्ठभागस्य गवेषणं कर्तुं स्थापितम्। विश्वस्य प्रथमः देशः भारतः अस्ति यः चन्द्रस्य दक्षिणध्रुवं प्रति अन्तरिक्षयानं प्रेषितवान्।

चन्द्रयान-३ इत्यस्य माध्यमेन भारतेन स्वस्य वैज्ञानिक - प्रौद्योगिकी- क्षमता दर्शिता। प्रत्येकः भारतीयः भारतीय-अन्तरिक्ष-अनुसन्धान-सङ्गठनस्य, तस्य वैज्ञानिकानां च विषये गर्वितः अस्ति। भविष्ये इसरो अवश्यमेव एतादृशान् विविधान् अभियानान् सफलान् कारयिष्यति।

चांद्रयानं अभियानं अभवत्। ततः २०१९ तमे वर्षे द्वितीयं चन्द्रयानम् प्रेषितं, परं केनचित् तकनीकीकारणात् चन्द्रयानः चन्द्रस्य पृष्ठभागे सम्यक्तया अवतरितुं न शक्तवान्; किन्तु अस्माकं वैज्ञानिकाः पुनः प्रयासं कृत्वा तृतीयं चन्द्रयानम् सफलतया प्रेषितवन्तः।

चांद्रयान ३ अभियानस्य उद्देश्यं चन्द्रस्य पृष्ठभागे

वैभवसम्पन्ना हम्पी नगरी ।

केतकी मुसळे

तृतीय वर्ष कला शाखा

हम्पी अस्ति भारतस्य वैभवसम्पन्ना नगरी । एतस्याः नगर्याः कलादृष्ट्या आर्थिक दृष्ट्या सामाजिकदृष्ट्या राजनैतिक दृष्ट्या वैभवसम्पन्नता समृद्धी च गगनइव विशालं भाति । १४ शतके विजयनगरसाम्राज्यस्य राजधानी रूपेण हम्पी विराजमाना आसीत् । तुङ्गभद्रा नद्याः तीरे हम्पी वर्तते । पम्पा अर्थात् पार्वती । एतद् स्थानं पम्पायाः तथा च पम्पापतेः अस्ति । पम्पा इत्यस्य शब्दस्य हम्पा इति कन्नड रूपान्तरणम् अभवत् । अनन्तरम् एतद् स्थानं हम्पी नाम्ना सुविख्यातः ।

हम्पीनगरस्य विशेषता नाम साँदर्यपूर्णानि अद्भुतमन्दिराणि । इमानि मन्दिराणि स्थापत्यदृष्ट्या शिल्पदृष्ट्या सुन्दरतायाः आविष्कारः एव । प्रत्येकस्मिन् मन्दिरे याः शिल्पाकृतयः सन्ति

तासां कथाः सन्ति । बहुषु मन्दिरेषु रामायणं महाभारतं पुराणान् च अनुसृत्य शिल्पाकृतयः सन्ति । हम्पी नगर्यां विजयविठ्ठलमन्दिरं, विरुपाक्ष मन्दिरं, हजारराममन्दिरम् कृष्णमन्दिरम्, अच्युतराय मन्दिरम् एतानि मन्दिराणि सन्ति ।

विजयविठ्ठलमन्दिरम् हम्पी नगरे स्थितं महत्त्वपूर्णं मन्दिरम् अस्ति । मन्दिरस्य गर्भगृहं राजा द्वितीयः देवरायस्य कालतः अस्ति । राजा कृष्णदेवरायेण अस्मिन् परिसरे नूतन वास्तूनां निर्मितिः कृता । इदं मन्दिरं भगवान् विष्णोः विठ्ठल रूपाय समर्पितम् अस्ति । अत्रापि रामायण महाभारतयोः

कथाः उत्कीर्णिताः सन्ति ।

‘हजार’ इत्यस्य शब्दस्य अर्थः अस्ति प्राङ्गणम् । इतोऽपि सङ्ख्या इत्यपि अर्थः अस्ति । राजप्रासादस्य परिसरे एतद् मन्दिरम् अस्ति । मन्दिरस्य बाह्यभागे रामायणस्य सहस्राधिक शिल्पाः चित्रिताः सन्ति । अतः अपि हजारराम मन्दिरम् इति मन्दिरस्य नाम संयुक्तिकम् । भगवान् श्रीरामस्य कृते एतद् मन्दिरं समर्पितम् अस्ति । मन्दिरस्य

उपरि यथा रामायणचित्राणि सन्ति तथैव कृष्णचित्राणि अपि सन्ति । अत्र एकं वैशिष्ट्यं नाम कृष्णस्य अष्टभुज चित्रं विद्यते । अन्यत्र कुत्रापि अष्टभुज कृष्णस्य चित्रं न दृश्यते ।

विरुपाक्षः नाम भगवान् शङ्करः । ९-१० शतके राजा

द्वितीयः देवरायः एतस्य मन्दिरस्य निर्माणं कृतवान् । अत्र एका कथा विद्यते । ब्रह्मदेवस्य कन्या पम्पा भगवान् शङ्करं प्राप्तुं कठोरं तपाचरणं कृतवती । भगवान् शङ्करः हेमकूटस्य उपरि ध्यानमग्नः आसीत् । पम्पायाः भक्तिं दृष्ट्वा भगवान् शङ्करः विवाहं कर्तुं सिद्धः अभवत् । तयोः विवाहः यत्र सम्पन्नः जातः तत्रैव विरुपाक्षमन्दिरम् अस्ति इति मान्यता ।

विरुपाक्षमन्दिरस्य परिसरे एव मन्मथ तीर्थं वर्तते । पार्वती यदा शङ्करं वररूपेण प्राप्तुं तपश्चर्यां कुर्वती आसीत् तदानीं शङ्करः अपि तपोमग्नः आसीत् । तदानीं कामदेवः तत्र

आगत्य शङ्करस्य तपश्चर्या भग्नां कर्तुं प्रयत्नम्
आरब्धवान् । तत्कारणेन शङ्करस्य तृतीयः नेत्रः उद्घाटितः ।
तृतीयनेत्रात् विनिः सृता अग्निना कामदेवः भस्मः जातः । एषः

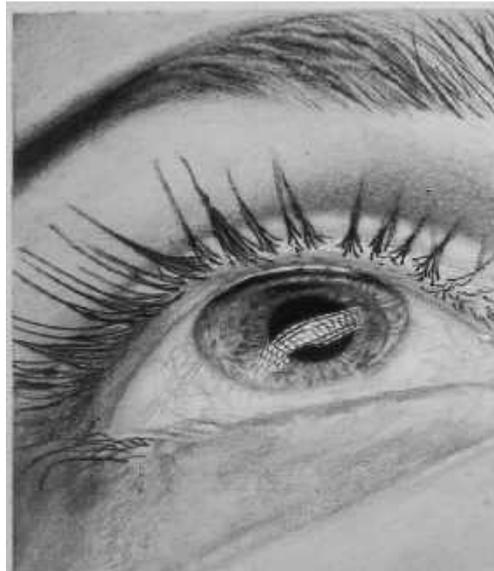
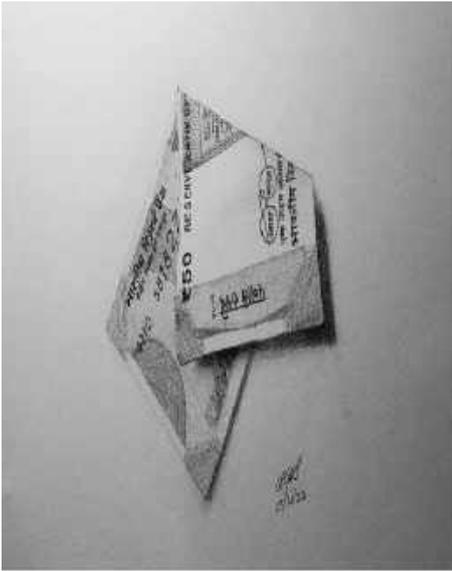
प्रसङ्गः यत्र अभूत् तत्रैव मन्मथतीर्थस्य निर्माणम् अभवत् ।
अस्य तीर्थस्य निर्माण विषये नैकाः कथाः सन्ति । तासु एषा
प्रसिद्धा कथा । विरुपाक्षमन्दिरस्य प्रवेशद्वारे त्रिमुखी

नन्दीशिल्पम् अस्ति । मुखत्रयं ब्रह्मा-विष्णु-महेशानाम्

एकत्वं सूचयति । अस्मिन् मन्दिरे त्रिपुरान्तकः, शिव-
पार्वती-विवाहः एतादृशाः प्रसङ्गाः चित्रिताः सन्ति।

इमानि मन्दिराणि प्राचीनभारतस्य वैभवम् एव । अत्र
शिल्पानां भाषा अधिका प्रगल्भा वर्तते इत्येव ज्ञायते।
अत्रोत्कीर्णाः शिल्पाकृतयः रामायणमहाभारतयोः कथां
कथयन्ति । अद्य एतेषां मन्दिराणां भग्नावशेषाः एव सन्ति ।
सुन्दरतायाः प्रत्यक्ष प्रमाणं इव भाति एते भग्नावशेषाः । तर्हि
पूर्णवैभवे स्थितानां मन्दिराणां कल्पना वयं कर्तुं शक्नुमः ।
अतः वदामि-हम्पी-भारतस्य न केवलं वैभवपूर्णा अपि तु
कथासम्पन्ना नगरी ।

3D Scetch- परेश कुड, एम.एससी.-१, भौतिकशास्त्र विभाग

महाराष्ट्र भूषणः- अशोक सराफ महोदयः ।

सिद्धी ओगले

तृतीय वर्ष कला शाखा

अशोक सराफ महोदयः मराठी चलच्चित्रे प्रतिभाशाली, शक्तिशालिनः च अभिनेता इति संपूर्णे भारते प्रसिद्धः अस्ति । सः मूलतः बेलगाव-नगरस्य निवासी अस्ति, किन्तु तस्य जन्मः मुम्बई-नगरस्य खिखलवाडी नगरे अभवत् । बाल्यकालम् अपि तत्रैव व्यतीतवान् । तस्मै अभिनयस्य रुचिः आसन् अतः अष्टादशवर्षे एव तेन अभिनयः आरब्धवान् । प्रसिद्धः साहित्यकारः वि.वा. शिरवाडकर महोदयस्य ययाति - देवयानी नाट्यैः सः नाट्यक्षेत्रे प्रवेशं कृतवान् । एतस्मिन् नाटके सः विदूषकरूपेण भूमिका कृतवान् । हास्यभूमिकासु यः ध्रुवस्थानं प्राप्तवान् सः 'विदूषकः' इति पात्रनाम्ना एव तस्य कार्यारम्भं कृतवान् इति अपि दुर्लभः संयोगः। कदाचित् दैवस्य सङ्केतः आसीत् यत् यः पुरुषः पश्चात् जनान् हसयिष्यति सः विदूषकस्य भूमिकां कुर्वन् स्वयात्राम् आरभेत ।

तदनन्तरं दादा कोण्डके महोदयस्य 'पाण्डु हवालदारः' तथा 'राम-राम-गङ्गारामः' इत्यादीनि चित्रपटानाम् मध्ये सः बहुरङ्गिणी भूमिकानि कृतवान् । 'अशी ही बनवाबनवी', 'धुमधडाका', 'दे दणादण' इत्यादीभिः चलच्चित्रैः मराठीप्रेक्षकान् मनसा

हासितवान् । तथा च तस्य 'नवरी-मिळे-नव्याला', 'चौकट-राजा', 'गंमत-जंमत', 'नवरा-माझा-नवसाचा', 'एक-उनाड-दिवस', 'शुभमंगल-सावधान' इत्यादीनि चलच्चित्राः अपि जनानां मनसि एव सन्ति ।

अशोकमहोदयः सम्पूर्णे मराठी चलच्चित्रक्षेत्रे 'मामा' इति नाम्नः लोकप्रियः अस्ति । तस्य पृष्ठतः एका विनोदपूर्णा कथा अस्ति । १९७० तमे दशके कोल्हापूरनगरे एकस्य चलच्चित्रस्य चित्रीकरणम् चलन् आसीत्। तत्र चित्रणकारः प्रकाश-शिन्दे स्वस्य लघुपुत्रीसह उपस्थितः आसीत् । सः तस्यै अशोकमहोदयस्य परिचयः 'अशोक मामा' इति दत्तवान्। तदनन्तरं शनैः शनैः सर्वे तं 'मामा' इति वक्तुं

आरब्धवन्तः । अतः सः सम्पूर्ण मराठी चलच्चित्रक्षेत्रस्य तथा प्रेक्षकाणां अपि 'मामा' अभवत् ।

सफलः अभवत्। तस्य तथा तस्य कार्यस्य अपि गौरवार्थं तस्मै २०२३ वर्षस्य 'महाराष्ट्र भूषण पुरस्कारः' महाराष्ट्र शासनेन दत्तम् । एषः पुरस्कारः सर्वकारणेन न्याय्यः एव।

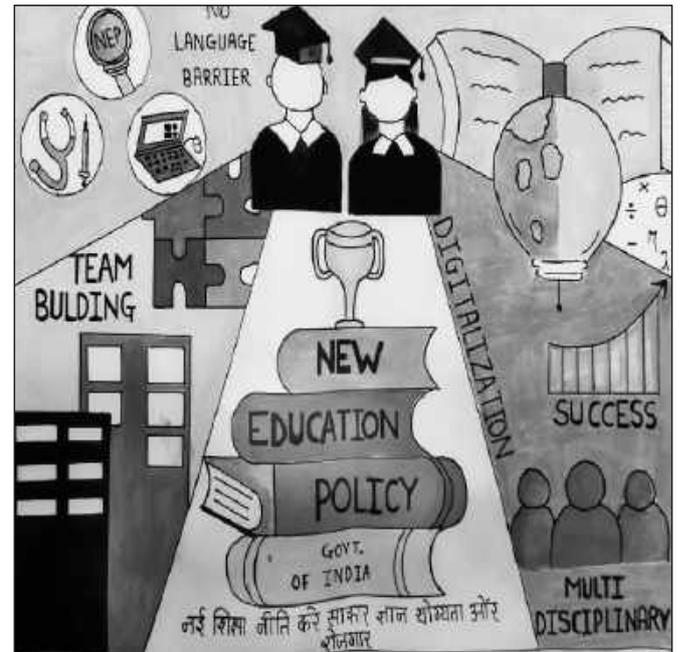
तेन हास्यपात्ररूपेण, खलपात्ररूपेण तथा गम्भीरपात्ररूपेण अपि कार्यं कृतम् । एतस्मिन् प्रत्येके प्रकारे सः स्वस्य अभिनयस्य अद्वितीयशैलीं निर्मितवान् । १९८० तमे दशके अशोक - लक्ष्यायोः युगुलेन चित्रपटसृष्ट्यां हास्यस्य शिखरं निर्मितम्।

दिग्दर्शकः राजदत्ताः अशोकमहोदयस्य सफलतायाः कारणं कथितवान् अशोकः हास्यभूमिकां निर्वहन् अपि पात्रस्य वेदनां रेखाङ्कयति । सः स्वस्य भूमिकायाः स्तराः प्रकाशयति, उज्वलः अनुभवः ददाति च।

अतः अशोकमहोदयः एकः अभिनेता अस्ति यः मराठी नाट्य - चलच्चित्र - दूरदर्शन एतेषु त्रिषु माध्यमेषु चतुर अभिनयरूपेण स्वस्य पृथक् परिचयं स्थापयितुं

अशोक सराफमहोदयः महाराष्ट्रस्य भूषणम् एव ।

Snehal Gopal Verulkar
T.Y.B.Com.

شعبہ اردو

○ عبدالرحیم نشتر

نعت النبی ﷺ

جسم سراپا نور ہے ان کا کسی غضب کی کیا
کالی کملی والے کا دیکھا نہ کسی نے سایا
مکہ بھر میں ایک ہی بچہ ہے سب سے مشہور
جس کا پاکیزہ بچپن ہے کھیل کود سے دور
نیک نگاہی، نیک کلامی، نیک طبیعت اس کی
اسی لئے تو سب کے دلوں پر رہی حکومت اس کی
چم چم چاند سا چہرہ اس پر پھولوں سی مسکان
ان کو دیکھ کے کھٹک جائے پتھر دل انسان
بات کا سچا، قول کا پکا، کھرا امانت دار
اپنے ہو یا غیر سبھی کو لگتا ہے اوتار

اللہ کے کارنامے

یہ دھرتی، یہ آکاش، یہ چاند تارے
یہ چاروں طرف جھلملاتے نظارے
یہ صحرا، یہ پرہت، یہ میداں، یہ وادی
ہر اک شے قرینے سے کس نے سجا دی
یہ دریا یہ سرسبز و شاداب ڈیرے
یہ خوش رنگ منظر، یہ جنگل گھنیرے
یہ بانوں میں بہتے ہوئے پھول پنجھی
یہ کھیٹوں میں اگتی ہوئی زندگی سی
وجود حقیقی کے اظہار نامے
فقط ایک اللہ کے کارنامے

(Hamd is a word that exclusively praises God - whether written or spoken. The word "Hamd" is always followed by the name of God (Allah). Thus, Naat is poetry in praise of the Islamic prophet, Muhammad. Dr. Abdul Rahim Nashtar is the poet of these two Poems.)

○○○○

سنہری باتیں

انتخاب: عمیمہ اکبرملا (S.Y.B.A.)

- خدا پر ایمان لانے کی علامت یہ ہے کہ بندہ دل سے اس کی توحید کا اعتقاد رکھے۔ (حضرت سید)
- ایک دوسرے پر اعتبار کرنا ہی ایک دوسرے سے تعاون کی راہیں کھولتا ہے۔ (حضرت نظام الدین اولیاء)
- جب تک انسان بات نہ کرے اس کا عیب اور ہنردونوں دبے رہتے ہیں۔ (خواجہ عثمان)
- ایک دوسرے پر اعتبار کرنا ہی ایک دوسرے سے تعاون کی راہیں کھولتا ہے۔ (حضرت نظام الدین اولیاء)
- انسان کے افعال ایک ایسی مالا ہے جس کی ایک گرہ کھل جائے تو تمام موتی نکھر جائیں۔ (ہارون رشید)
- عمل پیہم لگن اور اعتبار انسان کی کامیابی کی دلیل ہے۔ (سیف الدین)
- انسان سنگ دلی سے جتنا ڈرتا ہے اگر اتنا ہی جہنم سے ڈرتا تو نجات پالیتا۔ (فردوس)
- وہ انسان نامکمل ہے جس نے پوری زندگی طلب دنیا میں بسر کی۔ (خواجہ بصری)
- جہاں محبت ہوتی ہے وہاں شک نہیں ہوتا اور جہاں شک ہوتا ہے وہاں محبت نہیں ہوتی۔ (خلیل الرحمن قمر)

(The above sentences are the saying which have been described by thinkers and commentators.)

○○○○

کوکن میں ادبِ اطفال کی صورتِ حال

ڈاکٹر محمد دانش غنی، شعبہ اردو، گوگٹے جوگٹے کرکالج، رتناگری

کوکن کے اہلیانِ اردو نے کبھی اس بات کی پروا ہی نہیں کی کہ اردو زبان سے ہم روشنی ان کے معاشی مسائل کو حل بھی کر سکے گی یا نہیں؟ وہ تو محض اپنی محبت اور ارتباطِ دلی کا مظاہرہ کرتے رہے لیکن اردو سے لگاؤ نے انہیں محروم اور مایوس بھی نہیں ہونے دیا چنانچہ آج بھی ہزاروں خاندان صرف اردو زبان کی بدولت روزگار سے جڑے ہوئے ہیں۔ خطہ کوکن سے علم و ادب میں ممتاز ہستیاں انہیں جنہوں نے اپنے نام اور کام سے پورے کوکن کو مقام امتیاز عطا کیا۔ شعر و افسانہ، تحقیق و تنقید، تعلیم و تہذیب، معاشرت اور سیاست و صحافت میں کتنے ہی نام روشن ہیں جن پر نہ صرف خطہ کوکن کو ناز ہے بلکہ جو تاریخِ اردو زبان و ادب کا بھی ایک حصہ بنے ہوئے ہیں۔ یوں بھی خطہ کوکن کو قدرت نے صورت و سیرت اور ذہانت و دولت کی بیش بہا نعمتوں سے سرفراز کیا ہے۔ ساتھ ہی یہاں کے پہاڑ، جنگل، ندی نالے، کھاڑیاں اور دریا۔۔۔۔۔ آم، ناریل، سپاری، چیکو، کاجو، ساگون، بانس، بیلگری، مرغ و ماہی اور چاول وغیرہ کی پیداوار بھی عطیہ پروردگار اور انعام الہی کی مظہر ہے۔ یہاں حسنِ فطرت انگزائیاں لیتا ہوا نظر آتا ہے۔ اس لیے خطہ کوکن کے شعرا و ادبا نے اپنی طرزِ معاشرت، عادات و اطوار، تاریخ و واقعات اور حسنِ فطرت جیسے موضوعات کے ساتھ ساتھ بچوں کی جسمانی اور ذہنی عمر، شخصی انفرادیت، دلچسپی، خواہشات، تخیل خانہ ادراک، اکتسابی صلاحیت اور شخصیت کے مکمل فروغ کو دھیان میں رکھتے ہوئے بچوں کا ادب تخلیق کیا ہے۔

آزادی سے پہلے بچوں کے ادب پر کوئی قابل ذکر کام اگرچہ دکھائی نہیں دیتا لیکن آزادی کے بعد کی ساتویں دہائی میں اس سمت توجہ ہوتی ہوئی نظر آتی ہے اور ادبِ اطفال کا کارخانہ بڑھتا ہوا دکھائی دیتا ہے۔ متعدد شاعروں اور ادیبوں نے بچوں کے لیے تھوڑا بہت لکھنا شروع کیا لیکن بچوں کے ادب سے باقاعدہ وابستگی رکھنے والا ایک نام بدیع الزماں خاورد کا ہے۔ شری پاد جوشی نے انہیں ”کوکن کا مثنوی“ کہا ہے۔ خاورد صاحب ایک مدرس تھے۔ عمر عزیز کا بڑا حصہ ننھے ننھی منوں کی محبت میں گزارا چنانچہ ان کی نفسیات، ان کی زبان اور ان کے پسندیدہ موضوعات سے انہیں بڑی واقفیت تھی اور پھر وہ خود بھی ایک قادر الکلام شاعر تھے اس لیے انہوں نے اسمعیل میرٹھی، افسر میرٹھی، شفیع الدین نیر اور راجہ مہدی علی خاں کے زیر اثر اپنے طرز پر بچوں کے لیے بہت سی نظمیں لکھیں جن میں بطور خاص حب الوطنی، اخلاق و شرافت، کردار و سیرت، تعلیمی رجحانات اور تقاضوں کو مد نظر رکھا۔ ان کی نظموں میں زور بیان، تسلسل، بچوں کی سوجھ بوجھ اور زبان کا سادہ پن بدرجہ اتم موجود ہے۔ چنانچہ یہ نظمیں نہ صرف خطہ کوکن بلکہ پورے بھارت میں ذوق و شوق سے پڑھی گئیں۔ خاورد صاحب نے بچوں کے لیے ”میرا وطن ہندوستان (۱۹۷۳ء)“، ”امراکی (۱۹۷۶ء)“، ”ذہنی کتاب (۱۹۸۳ء)“ اور ”موتی پھول ستارے (۱۹۸۳ء)“ کے نام سے خوبصورت نظموں کے چار مجموعے دیے۔ اس طرح خطہ کوکن سے بچوں کے ادب میں اٹھنے والا پہلا معتبر نام بدیع الزماں خاورد کا ٹھہرتا ہے۔

خطہ کوکن سے دوسرا اہم نام عبدالرحیم نقشر کا ہے۔ عبدالرحیم نقشر ہندوستان کی جدید اردو شاعری کا ایک نمایاں نام ہے۔ ان کے چار شعری مجموعے، بچوں کی نظموں کے پانچ مجموعے، ایک رپورٹاژ، اردو افسانے پر ایک تحقیقی، تنقیدی اور تجرباتی مطالعے کے علاوہ جدید اردو غزل کے دو انتخاب، دور بھ کی ادبی و شعری روایت سے متعلق نصف درجن کتابچے، کوکن اور پونے کی اردو تعلیم پر تین تحقیقی تصانیف اور برصغیر کے موقر رسائل و جرائد میں انگنت تخلیقات نظم و نثر شائع ہو چکی ہیں۔ ۱۹۶۰ء کے بعد سے تاحال اردو کے اہم ترین رسالوں اور اخباروں میں ان کا نام کہیں نہ کہیں ضرور دکھائی دیتا ہے۔ ساتویں اور آٹھویں دہائی کے نئے ادب میں وہ ایک امتیازی مقام رکھتے ہیں۔ دراصل ان کا تعلق علاقہ ددر بھ سے ہے۔ ۱۹۸۶ء میں تلاش روزگار کے سلسلے میں کوکن آئے اور یہیں کے ہو کر رہ گئے۔ چونکہ وہ پیشہ تدریس سے وابستہ تھے اس لیے ان کا ادب اطفال کی طرف توجہ دینا بھی فطری تھا۔ یوں تو وہ بچوں کے شعری ادب کی طرف ۱۹۹۰ء میں متوجہ ہوئے مگر حقیقت یہ ہے کہ ان کی شاعری کا آغاز ہی بچوں کے لیے نظمیں لکھنے سے ہوا۔ اس وقت جب کہ دہلی سے کھلونا اور پھلواری شائع ہوتے تھے۔ ناگیور سے فیض انصاری کی ادارت میں ”چاند“ اور شفیقہ فرحت کی ادارت میں ”کریم“ شائع ہوا کرتا تھا۔ غالباً یہ ۱۹۵۳ء تا ۱۹۵۵ء کی بات ہے۔ یہی وقت تھا جب عبدالرحیم نقشر نے بچوں کے لیے نظمیں لکھنے کی ابتداء کی۔ شروع میں عبدالرحیم نقشر کی نظمیں ”انقلاب“، ممبئی کے بچوں کے صفحے پر جگہ پاتی رہیں۔ انقلاب میں بچوں کے صفحے کے ایڈیٹر چاچا ناصر نے اس وقت عبدالرحیم نقشر کو آل مہاراشٹر بچوں کی انجمن کا سرکریٹری مقرر کیا اور کئی دفعہ انہوں نے انقلاب کے بچوں کے صفحے کی ترتیب کی ذمہ داری انہیں سونپی۔ چنانچہ اس زمانے کے ”انقلاب“ ممبئی کے بہت سے صفحات عبدالرحیم نقشر کے ترتیب دئے ہوئے تھے۔ انہوں نے بڑوں کے ساتھ ساتھ بچوں کے لیے بھی خوب لکھا۔ ان کی نظمیں بچوں کے معروف رسائل میں مسلسل شائع ہوتی رہتی ہیں۔ اسی لیے بعض اہل قلم اور اہل نظر نے انہیں بنیادی طور پر بچوں کا شاعر کہا ہے۔

عبدالرحیم نقشر کی نظموں کے پانچ مجموعے ”بچارے فرشتے (۱۹۹۳ء)“، ”کوکن رانی (۱۹۹۷ء)“، ”موتی چور کے لڈو (۲۰۰۵ء)“، ”گل چہرے

(۲۰۰۷ء) اور ”بچوں کا سنسار (۲۰۲۱ء)“ کے نام سے شائع ہو کر مقبول ہو چکے ہیں۔ تمام مجموعوں کی شاعری ”گنگناؤمرے اشعار چمکتے جاؤ“ کے مصداق ہے۔ ان نظموں میں شاعر کا بچوں کے بارے میں جو مشاہدہ ہے اور بچوں کی نفسیات کو جو عرفان سے حاصل ہے، وہ اتنا اچھوتا، اتنا پیارا اور اتنا دل آویز ہے کہ طبیعت خود بہ خود کسی نظم کو منتخب کر کے گنگنانے پر مائل ہوتی ہے۔ ایک اور بڑی خوبی نظموں کی یہ ہے کہ یہ سبق آموز ہیں۔ خدا کی یاد تازہ کر دیتی ہیں۔ اس کی صنائی کی طرف توجہ کو مرکوز کرتی ہیں۔ بچوں کو انسان بن کر جینے کی راہ دکھلاتی ہیں۔ ان میں خود شناسی، خود اعتمادی اور شعور کی بالیدگی پیدا کرنے میں معاون نظر آتی ہیں۔ حوصلوں کا درس دیتی ہیں۔ مستقل مزاجی کی تعلیم دیتی ہیں۔ کامیابیوں کے گر سکھاتی ہیں۔ قدرت، دنیا اور انسان کی پہچان کراتی ہیں۔

اقبال سالک نوجوان شاعر ہیں لیکن انھوں نے خود کو بچوں کے لیے وقف کر رکھا ہے۔ لہذا ان کی بیاری بیاری اور خوبصورت نظمیں رسائل و جرائد میں نظر آ جاتی ہیں۔ ”پہلا قدم“ ان کی بچوں کے لیے لکھی ہوئی نظموں کا مجموعہ ہے جو ۲۰۱۳ء میں رحمانی جوبلی کیشنز مالیر گاؤں کے زیر اہتمام شائع ہوا تھا۔ اس مجموعے میں انھوں نے زیادہ تر ایسے موضوع کا انتخاب کیا ہے جن سے قاری اکثر و بیشتر گذرتا ہے لیکن یہ نظمیں ان میں نئی کیفیات و سرشاری پیدا کرتی ہیں۔ آسان اور سلیس زبان، چھوٹی جھریں اور مترنم الفاظ کے ساتھ ان نظموں کی بنیادی خوبی یہ ہے کہ ان میں بچپن صاف طور سے دکھائی دیتا ہے۔

ساغر ملک کا تعلق بیھونڈی سے ہے اور وہ بھی اسکول میں ٹیچر رہے چکے ہیں۔ بچوں کے درمیان رہتے سہتے اور انھیں سمجھتے سمجھاتے آئے ہیں۔ وہ جانتے ہیں کہ کہانی کے میڈیم سے بچوں کی شخصیت اور کردار سازی میں ایک موثر کردار ادا کیا جاسکتا ہے۔ چنانچہ انھوں نے کہانی کو اپنی پسندیدہ صنف قرار دیا اور بہت سی دلچسپ کہانیاں لکھیں۔ ساغر ملک کی شہرت ان کی کہانیوں کی پہلی کتاب ”سفید کوا (۱۹۸۳ء)“ سے ہوئی اور اب تک وہ بچوں کے لیے پانچ بہت اچھی کتابیں دے چکے ہیں جن میں ”قاتل سائنسدان (۱۹۸۸ء)“، ”کہانیاں (۱۹۹۰ء)“ اور ”کچھ گھر کی دھوپ (۱۹۹۳ء)“ شامل ہیں۔ ان کتابوں میں ساغر ملک نے بچہ بن کر بچوں کی عمر اور مزاج کے مطابق بیاری بیاری، نصیحت آموز اور کردار ساز کہانیاں انھیں کی زبان اور پیرائے میں بیان کرنے کی بڑی کامیاب کوشش کی ہے۔ ان کہانیوں میں بچوں کی افتاد طبع، پسند ناپسند اور ان کی نفسیات کا لحاظ رکھا گیا ہے۔ ان کہانیوں کے کردار بچوں کے جانے پہچانے جانور اور پرندے یا پھر سادہ لوح اور بھولے بھالے انسان ہیں جن کی بدحواسیاں اور کارگردیاں پر لطف مناظر سجاتی اور خوشگوار مزاج پیدا کرتی ہیں۔ ساتھ ہی ہر کہانی بچوں کو ایک سبق دیتی ہے، ایک پیغام پہنچاتی ہے اور ان پر اپنا اثر ڈالتی ہے۔ کہانیوں کی کتابوں کے علاوہ ان کے یہاں بچوں کے لیے لکھی گئیں نظموں کا ایک مجموعہ بھی ملتا ہے جو ”کرنیں“ کے نام سے ۱۹۸۳ء میں شائع ہوا تھا جس میں بچوں کے لیے اخلاقی اور سبق آموز نظمیں شامل ہیں۔

ایم مبین اپنی کہانیاں اور ڈراما نگاری کی وجہ سے ایک ممتاز حیثیت رکھتے ہیں۔ ادبی دنیا میں ان کی اپنی ایک شناخت بھی ہے۔ انھوں نے بچوں کے لیے بڑی خوبصورت کہانیاں لکھی ہیں۔ ان کی نگارشات کو ہندی حلقوں میں بڑی مقبولیت حاصل ہے۔ بچوں کے تمام رسائل میں ان کی تخلیقات پابندی سے شائع ہوتی ہیں۔ انھیں کہانی لکھنے کا اچھا سلیقہ ہے۔ دل پذیر انداز بیان، موثر زبان اور کسا ہوا بیانیہ ان کی کہانیوں کی خصوصیت ہے۔ انھوں نے کامیاب ڈرامے بھی لکھے ہیں۔ یہ ڈرامے بھی کہانیوں کی طرح سبق آموز اور دل پر اثر کرنے والے ہیں۔ ”مال مفت (۱۹۹۸ء)“، ”گدھے کی چوری (۲۰۰۵ء)“، ”پوپا پاس ہو گیا (۲۰۰۶ء)“، ”ہزار روپے کا نوٹ (۲۰۰۸ء)“، ”میرا نام کرے گا روشن (۲۰۱۱ء)“، ”راگ نبر (۲۰۱۲ء)“، ”گبر سنگھ نے ای میل کیا (۲۰۱۳ء)“، ”دان دھرم (۲۰۱۸ء)“، ”گوگنچ (۲۰۱۹ء)“، ”ابراہیم گارودی (۲۰۱۹ء)“ اور ”کھول دو (۲۰۲۰ء)“ وغیرہ ان کے ڈراموں کے مجموعے بچوں کی نفسیات اور سوجھ بوجھ کو چھوتے ہوئے نظر آتے ہیں۔ ”جنگ پبلوان نے کرکٹ کھیلا (۲۰۰۶ء)“، ”انمول ہیرا (۲۰۰۷ء)“، ”جادوئی چراغ (۲۰۰۷ء)“، ”ڈیجیٹل جنگل (۲۰۲۲ء)“ اور ”مشن اوزون (۲۰۲۳ء)“ ایم مبین کی کہانیوں کے مجموعے ہیں۔ ”سرکئی لاشیں (۲۰۰۳ء)“، ”زلزلے کے قیدی (۲۰۰۴ء)“، ”انگوٹھا (۲۰۱۳ء)“، ”اے وطن تیرے لیے (۲۰۱۳ء)“ اور ”خلائی سفر (۲۰۲۱ء)“ جیسے ناول انھوں نے بچوں کے لیے لکھے ہیں۔ ان کا تسلسل ان کی تازہ فکری اور غضب کی تخلیقی صلاحیت کا غماز ہے۔ انھیں بیانیہ پر قدرت حاصل ہے۔ وہ اپنے گرد و پیش کھری ہوئی اور پھیلی ہوئی کہانیوں میں سے بچوں کے لائق کسی ایک موضوع کو منتخب کر لیتے ہیں اور پھر نہایت سادہ انداز میں شروع کر کے تخیل خیز واقعات کی کسی ہوئی ترتیب کے ساتھ بڑی دلچسپ انداز میں بیان کر دیتے ہیں۔ ان کہانیوں اور ڈراموں کے مجموعے ادب اطفال کے لیے بیش قیمت تھے ہیں۔

صادقہ نواب سحر ایک مدت سے لکھ رہی ہیں۔ وہ ایک مقبول و معروف فکشن نگار ہیں، ان کے کئی ناول اور افسانوی مجموعے شائع ہو چکے ہیں۔ ہندی جگت والوں میں بھی ان کا نام بڑی اہمیت اور عزت و احترام سے لیا جاتا ہے۔ وہ بھی بچوں کی کامیاب اور پسندیدہ ادیب ہیں۔ تعلیم و تدریس میں عمر گزاری۔ مہاراشٹر کی اردو ابتدائی جماعتوں کی نصابی کتابیں تیار کرنے کا انھیں طویل تجربہ حاصل ہے۔ نصابی ضرورتوں کے تحت لکھتی رہی ہیں اس لیے نہایت غور و فکر، ہوش و حواس اور آہستہ روی کے ساتھ لکھتی ہیں۔ وہ اچھی طرح جانتی ہیں کہ بچوں کے لیے کیا اور کیسے لکھا جائے۔ حالیہ برسوں میں صادقہ نواب سحر نے بچوں کے ادب میں دو نیاں اضافے کیے

ہیں۔ ”مکھوٹوں کے درمیاں“ صادقہ نواب سحر کا بچوں کے لیے ایک بانی ڈراموں کا مجموعہ ہے جسے تخلیق کار پبلشرنی دہلی نے ۲۰۱۲ء میں شائع کیا۔ یہ مجموعہ اسٹیج ڈراموں کی خصوصیات سے معمور ہے۔ ہر ڈرامہ بہ آسانی اسٹیج کیا جاسکتا ہے۔ بچوں سے متعلق دل چھو لینے والے موضوعات کو چوکس تقسیم اور جاندار اور اثر آفرین مکالموں کے ساتھ بڑی کامیابی کے ساتھ پیش کیا گیا ہے۔ ڈراموں کے سارے کردار جاننے پہچانے اور ارد گرد کے ہی کردار ہیں۔ اسی وجہ سے ننھا قاری ان میں دلچسپی لیتا ہے۔ ڈراموں کے مناظر کی فضا بندی میں ہنرمندی نظر آتی ہے۔ مکالمے کردار کی عمر، پیشہ اور اس کی نفسیات اور عادات و اطوار کے لحاظ سے لکھے گئے ہیں۔ ڈراموں کے علاوہ صادقہ نواب سحر نے اچھی اچھی کہانیاں بھی لکھی ہیں۔ یوں بھی کہانی لکھنے میں وہ خاصی مشاق ہیں۔ بچے، عورتیں اور بڑے بوڑھے سبھی ان کی کہانیوں سے متاثر ہوتے ہیں۔ اس لیے بچوں کے نثری ادب میں وہ ایک ممتاز و معتبر مقام رکھتی ہیں۔ نو عمر طالب علموں کو ننھی مٹی کہانیوں اور نظموں کے سہارے پڑھایا جاتا ہے۔ نرسری میں نظموں کی اہمیت اسی لیے ہے۔ صادقہ نواب سحر اس نکتہ سے بخوبی واقف ہیں اسی لیے انھوں نے بچوں کی بڑی خوب صورت نظمیں لکھیں۔ ”پھول سے پیارے جگنو“ ان کی نظموں کا مجموعہ ہے جو ۲۰۰۳ء میں شائع ہوا تھا۔ مجموعہ میں شامل ساری نظمیں نہایت کامیاب اور مفید موثر ہیں۔ بچوں کے سبھی رسالوں میں ان کی تخلیقات شائع ہوتی رہتی ہیں۔

غنی غازی بچوں کے مقبول اور پسندیدہ ادیب ہیں۔ وہ جب تک ممبئی میں رہے ماہنامہ ”نقش کوکن“ سے جڑے رہے اور دلچسپ، مزے دار، سبق آموز کہانیاں تخلیق کرتے رہے۔ ان کی کہانیوں کے مجموعے ”ریت کے گھر وندے (۱۹۸۳ء)“، ”مٹی کے گھر وندے (۱۹۸۶ء)“، ”شبنم کے موتی (۱۹۸۷ء) کے عنوان سے کتابی صورت میں شائع ہو چکے ہیں جو نایاب تو نہیں کیاب ضرور ہیں۔ غنی غازی نے ”مردہ گھر“ کے نام سے بچوں کے لیے ایک ناول بھی تحریر کیا تھا جو ۲۰۱۶ء میں نقش کوکن پبلی کیشنز ٹرسٹ، ممبئی کے زیر اہتمام شائع ہوا تھا۔ ”مردہ گھر“ کی کہانی شروع ہوتے ہی قاری کو اپنی گرفت میں لے لیتی ہے۔ کہانی کی دلچسپی اور قاری کا تجسس آخر تک برقرار رہتا ہے۔ غنی غازی کی کہانیاں من گھڑت نہیں ہوتیں، وہ بچوں میں سائنسی شعور جگاتی ہیں۔ بچوں کے مزاج، رجحان اور زبان کی انھیں اچھی آگہی ہے۔ خیالات کو صفائی اور چابکدستی کے ساتھ پیش کرتے ہیں۔ ان کے یہاں زبان ایک موثر وسیلہ ہے اور وہ کہانی پن کو محروح نہیں ہونے دیتے۔

مسرت بانو شیخ بھی ادب اطفال کا ایک معروف نام ہے۔ وہ بھی پیشہ تدریس سے وابستہ رہی ہیں اسی لیے ان کی نگارشات ادب اطفال کے تقاضے پوری کرتی ہیں۔ ایک زمانے میں وہ نہایت تیزی سے اٹھی تھیں۔ ان کے ڈرامے ماہنامہ نرالی دنیا گل بوٹے انقلاب اور دوسرے رسائل و جرائد میں پابندی سے شائع ہو رہی تھیں لیکن اب وہ ایک عرصے سے خاموش ہیں۔ مسرت صاحبہ نے بچوں کے لیے ڈرامے بھی لکھے ہیں اور ان ڈراموں نے اسکول اسٹیج پر بڑی شہرت اور مقبولیت بھی حاصل کی۔ ان کے ڈراموں کے پلاٹ عمدہ اور مکالمے برجستہ ہیں۔ انھوں نے بچوں کے مزاج اور ذہنی استعداد کا بھی خیال رکھا ہے۔ ڈراموں کے دو مجموعے ”ہم ایک رہیں گے (۱۹۹۷ء)“ اور ”آدھا ادھورا (۲۰۰۱ء)“ بھی شائع ہو چکے ہیں۔

شکیل شاہ جہاں ہسلہ (رائے گڑھ) کے ایک کالج میں درس و تدریس کے فرائض انجام دیتے ہوئے بچوں کے لیے کچھ ڈرامے تحریر کیے تھے۔ بعد میں ان ڈراموں کا مجموعہ ”قطار میں آئیے (۱۹۹۳ء)“ کے نام سے شائع ہوا۔ یہ تمام ڈرامے بچوں کے ذہن اور مزاج کو مد نظر رکھ کر لکھے گئے تھے۔

نور جہاں نور بچوں کی نفسیات، ان کی ترجیحات، ذہنی سطح اور زبان دانی کی بہترین پارک تھیں۔ ان کی نظمیں، کہانیاں، مضامین اور ڈرامے ماہنامہ نرالی دنیا، گل بوٹے، انقلاب اور دوسرے رسائل و جرائد میں شائع ہوئے ہیں جن میں لفظوں کا برہنہ استعمال، چچا تلامذہ اور متاثر کن پیرایہ اظہار پایا جاتا ہے۔ مدیر گل بوٹے محترم فاروق سید کے حوالے سے یہ بھی معلوم ہوا کہ محترمہ دو کتابوں کی مصنفہ بھی تھیں اور یہ دونوں کتابیں گل بوٹے پبلی کیشنز، ممبئی کے زیر اہتمام شائع ہوئی تھیں لیکن ان کتابوں کے نام اب مدیر گل بوٹے کے حافظے میں محفوظ نہیں ہیں۔ بس انھوں نے اتنا ہی بتایا کہ ان کتابوں میں سے ایک بچوں کی نظموں کا مجموعہ تھا اور دوسری کتاب بچوں کی کہانیوں پر مشتمل تھی لیکن تلاش و جستجو مجھے محترم یعقوب راہی کی کتاب ”کوکن کا ادبی منظر نامہ اور دوسری تحریریں“ تک لے گئی جس سے معلوم ہوا کہ بچوں کی نظموں کا مجموعہ ”نئی روشنی“، مختلف موضوعات پر تحریر کردہ موثر تقاریر کا مجموعہ ”ستاروں سے آگے“، کہانیوں کے دو مجموعے ”نقش اول“ اور ”صبر کا پھل“ وغیرہ نور جہاں نور کی تصنیفات ہیں جو بچوں کے لیے شائع ہوئی تھیں جو آج کیاب ہیں۔

نوگل بھارتی بھی بچوں کے لیے لکھتے رہتے تھے۔ ان کی دلچسپ اور سلیس نظمیں اور کہانیاں اکثر اخباروں کی زینت بنتی رہتی تھی جنھیں ہم اپنے بچپن میں لہک لہک کر پڑھا کرتے تھے۔

انجم عباسی ایک طویل عرصے تدریس سے جڑے رہیں اس لیے انہیں بچوں کے ادب میں بھی خاص دلچسپی ہے۔ انہوں نے نہ صرف بچوں کے لیے نظمیں اور کہانیاں لکھیں بلکہ بچوں کے لیے مرٹھی زبان کی کئی اچھی تحریروں کا ترجمہ بھی کیا۔

محمد حسین پرکار بھی اردو کے ساتھ مرٹھی ادب سے گہری دلچسپی رکھتے ہیں۔ وہ ترجمے کی لسانی اور تہذیبی اہمیت سے واقفیت رکھتے ہیں۔ انھوں نے مرٹھی اور

اردو کی لسانی اور تہذیبی روایت کو قائم رکھنے میں اپنا کردار بخوبی نبھایا ہے۔ محمد حسین پرکار نے مراٹھی شاعری اور ڈراموں کے اردو میں کامیاب تجربے کیے ہیں۔ جھانسی کی رانی لکشمی پائی کی حیات پر مبنی وی واشر واڈ کرکالکھا گیا ڈرامہ ”ویز مھنائی دھرتی لا“ کو اردو روپ دے کر مراٹھی اردو کے لسانی رشتے کو برقرار رکھنے کی کوشش کی ہے۔ شیریں دلوی اردو صحافت کا ایک معروف نام ہے لیکن بچوں کے ادب سے بھی ان کی دلچسپی کچھ کم نہیں ہے۔ انھوں نے بچوں کے لیے کئی کالم لکھے جو روزنامہ ہندوستان میں ”ان دنوں“ کے نام سے شائع ہوئے ہیں۔ نسوانی جذبات، خیالات و تاثرات اور صفات سے رچی ہوئی اس ادیبہ نے چھوٹے بچوں اور نونیز لڑکیوں کے لیے بڑی خوبصورت کہانیاں لکھی ہیں۔ بچوں کے لیے ان کے کالم پابندی سے شائع ہوتے ہیں۔

عالم کھٹیلوی (محمد اقبال خان دیکھو) کا تعلق بھی صحافت کے پیشے سے رہا ہے۔ وہ ایک زمانے میں ہفت روزہ ”کون کی آواز“ کے نائب مدیر تھے۔ بچوں کے لیے انھوں نے ”چاند تارے“ (۲۰۰۵ء) پیش کیا تھا۔ کہانیوں کے اس مجموعے میں بچوں کے لیے دلچسپ کہانیاں شامل ہیں۔ عالم کھٹیلوی کے پاس کہانی نویسی کا نہایت پر اثر فن موجود ہے۔ وہ اپنے فن کو ادب اطفال کی طرف مرکوز کر دین تو بچوں کے ادب کو ایک اچھا کہانی کار مل سکتا ہے۔

نظام فیضی، آدم نصرت، ملک تاسے، قاضی فراز احمد، مغل اقبال اختر، تنیم انصاری، صابر جگا نوی، تاج الدین شاہد، بکر سیمانی اور جویریہ قاضی خطہ کونکن کے ایسے قلم کار ہیں جن کے یہاں بچوں کے معیار اور ان کے فطری ذوق کو مد نظر رکھتے ہوئے کچھ اخلاقی نظم و نثر پائی جاتی ہیں جو بچوں کے رسائل میں شائع بھی ہوتی ہیں۔ یہ نظم و نثر بچوں کو خیر کی جانب مائل کرتی ہیں۔ ان کے خوابیدہ جذبات کو مثبت انداز سے بیدار کرتی ہیں۔ غور فکر کی دعوت اور صالح اقدار کو فروغ دیتی ہیں۔ شاہد مہسلائی، سعید کنول، مبشر کنول، تبسم منظور ناڈکر، فیروزہ تسبیح، گمبیزہ ناز اور دوسرے چند قلم کاروں نے بھی ادب اطفال میں حصہ لیا ہے لیکن بیشتر شعرا و ادبا نے نظمیں، ڈرامے، کہانیاں، تعلیمی مضامین، تاریخی کارنامے پہلیاں، لطیفے غرض جو کچھ بھی لکھا یا ترجمہ کیا ان کے مطالعے سے امید تو بندھتی ہے کہ خطہ کونکن میں بچوں کا ادب اس معیار کا ہے کہ بزرگ بچوں کے مستقبل سے بات کر سکتے ہیں مگر حقیقت یہ ہے کہ فن کے معیار پر وہ تمام تحریریں پوری نہیں اترتیں جو بچوں کے ادب کی حیثیت سے تخلیق کی گئی ہیں۔

خطہ کونکن میں بچوں کے ادب کی روایت کو جاندار بنانے میں ماہنامہ ”نقش کونکن“ ممبئی کی خدمات کو نظر انداز نہیں کیا جاسکتا۔ یہ رسالہ ادب اطفال کو بچانے اور سنبھالنے میں تاریخی کردار کا حامل ہے۔ اس ضمن میں محترم محمد شفیع پورکر کے ہفت روزہ اخبار ”کونکن کی آواز“ نے بھی لائق تحسین کردار ادا کیا ہے۔ نئے قلم کاروں اور قارئین کی ایک کھپ تیار کی۔ مرحوم محمد شفیع پورکر کا کارنامہ یہ ہے کہ وہ بچوں سے قریب ہوئے اور بچوں کو اپنے قریب کیا۔ انھوں نے ہمیشہ بچوں کا ادب لکھنے والوں کی ہمت افزائی کی۔ انھوں نے ”کونکن کی آواز“ کے آدھے صفحے کو بچوں کے لیے مختص کر کے ”نئی پھلواڑی“ کے نام سے پیش کیا اور یہ سلسلہ آج بھی جاری و ساری ہے۔ اس صفحے سے ادب کے ساتھ ساتھ بچوں کی دیگر ضرورتیں بھی پوری کی جا رہی ہے۔ اس طرح ”کونکن کی آواز“ ادب اطفال کے فروغ میں برابر کا حصہ دار ہے۔ ”بزم فروغ ادب کونکن، مہاڈ“، ”آواز گروپ مہاڈ“، ”نقش کونکن ٹیلنٹ فورم ممبئی“، ”کونکن ٹیلنٹ فورم ممبئی“ اور ”کونکن ادبی فارم رتناگری“ کی مختلف النوع تقریبات اور کاوشوں کی بدولت کونکن کی درس گاہوں میں بہت سی ادبی اور سچل سرگرمیوں کا آغاز ہوا جن سے ادب اطفال کو تقویت پہنچی۔

اب وقفے وقفے سے بچوں کے ادب پر اجلاس بھی منعقد ہونے لگے ہیں۔ کانفرنس اور سیمینار کا اہتمام بھی کیا جانے لگا ہے۔ ۲۰۱۹ء میں شعبہ اردو، گولڈے جوگळे کرکالج، رتناگری نے بچوں کے ادب پر ایک قومی سیمینار کا انعقاد کیا تھا جس میں ملک کے اہم ترین اہل قلم نے شرکت فرمائی اور اپنے فکر و فن اور پر مغز تحریروں سے ادب اطفال کے مختلف گوشوں اور پہلوؤں کو روشن کیا۔ ان مقالات کا مجموعہ ”عصر حاضر میں بچوں کا ادب“ کے نام سے شعبہ اردو، گولڈے جوگळे کرکالج، رتناگری نے ۲۰۱۹ء میں شائع بھی کیا ہے۔ پورے کونکن میں بچوں کے ادب پر ایسا منضبط اور موثر سیمینار پچھلے پچاس سالوں میں کہیں اور دکھائی نہیں دیتا۔ دراصل یہ ایک سیمینار نہیں بلکہ ادب اطفال اور بچوں کے قلم کاروں اور خود ادب اطفال کے قارئین کا جشن تھا جس کے چرچے ملک ہی میں نہیں بلکہ بیرون ملک میں بھی کیے گئے۔ گولڈے جوگळे کرکالج کا شعبہ اردو زبان و ادب کی ترقی اور نئے لکھنے والے اور نئے قارئین کی تعداد میں اضافے کے لیے مسلسل عمل و حرکت میں لگا ہوا ہے۔ کونکن کی بیشتر اردو ہائی اسکولوں میں ”نقش دیوار“ کا اہتمام کیا جاتا ہے جس میں طلبا و طالبات اپنے اساتذہ کی مدد سے بچوں کا صفحہ ترتیب دیتے ہیں اور یہ سلسلہ نہایت مقبول ہو چلا ہے۔ اب بچوں اور اسکولوں کے مابین صحت مند مقابلہ آرائی اور مسابقت کے جذبے بھی چھپنے لگے ہیں۔ کمال مانڈلیکر نے مضمون نویسی، ذہنی لیاقت، الفاظ سازی، مباحثہ، تقریری مقابلہ اور جنرل ناٹج کی روایت کو پھر سے زندہ کر دیا ہے۔ مبارک کا پڑی کی رہنمائی نہ تحریریں بچوں میں اعلیٰ تعلیم اور اچھے نتائج کی تحصیل کا شعور بھی جگا رہی ہیں اور ان میں نیا جوش و جذبہ بھی رچا رہی ہیں۔

یہ عجیب بات ہے کہ اردو تنقید نے ابھی تک بچوں کے ادب پر ویسی توجہ نہیں کی جیسا کہ اس کا حق ہے۔ بدیع الزماں خاور، عبدالرحیم نشتر، ایم مبین، صادقہ نواب سحر، ساغر ملک، مسرت بانو شیخ اور اقبال سالک نے بچوں کے ادب کا جو ذخیرہ فراہم کیا ہے اسے پوری طرح تسلیم کیا گیا نہ ان کا قرض ادا کیا گیا۔ بچوں کا ادب

بھی تنقید و تحقیق کے لائق ہے۔ اس دشا میں میں سب سے پہلا قدم ڈاکٹر عبدالرحیم نقشر نے اٹھایا ہے۔ انھوں نے ادب اطفال کے مسائل اور ان کی ضروریات کے پیش نظر کئی مضامین لکھے۔ ”ہندوستان میں ادب اطفال کی موجودہ صورت حال“، ”دور بھ میں بچوں کا ادب“، ”کیا بچوں کا ادب، ادب نہیں ہے؟“، ”کوکن کے بچوں میں مطالعہ کا فقدان“ کے علاوہ بچوں کے شعرا و ادباء کی کتابوں پر لکھے گئے پیش لفظ اور مضامین سے ان کی سوچ کا دائرہ، احساس کی شدت اور جذبے کی سچائی کا پتہ چلتا ہے۔ ان کے مضامین کا مجموعہ ”اردو زبان کا سوتیلا بچہ“ کے نام سے ۲۰۰۵ء میں شائع ہو چکا ہے۔

یہ ایک حقیقت ہے کہ علم و ادب سے عدم دلچسپی کا ایک بڑا سبب سوشل میڈیا ہے جس کی وجہ سے عصری ادب کی افہام و تفہیم میں مثبت کردار ادا کرنے والے قارئین کی کمی ایک مسئلہ بنتی جا رہی ہے، بستیوں سے لائبریریاں غائب ہو گئی ہیں اور ہاتھوں میں موبائیل فون آگئے ہیں۔ چاروں طرف ذوق مطالعہ ٹوٹا ہوا ہے۔ ہماری نئی نسل جو ابھی ثانوی مدارس میں زیر تعلیم ہے کتابوں سے زیادہ موبائیل فون میں دل لگا رہی ہے۔ اس صورت حال کو دور کرنے کے لیے بھی بچوں کے بہترین ادب کی تخلیق بے حد ضروری ہے۔ نخلہ کوکن اس لحاظ سے خوش قسمت رہا ہے کہ اس کو ہر زمانے میں اچھے لکھنے والے میسر آئے ہیں۔ مجھے خوشی ہے کہ دیار کوکن کے قلم کاروں سے ادب اطفال روشن ہے اور نئے لکھنے والوں نے اس باب میں پیش رفت کر رکھی ہے۔ (شکریہ ماہنامہ اردو دنیا نئی دہلی، فروری ۲۰۲۳ء)

(Title of the above paper is "Kokan Mein Adabe-e-Atfal Ki Surat-e-Haal [The Situation of Children's Literature in Kokan] written by Dr. Mohd. Danish Gani. In this paper, it has been told that how is the situation of Children's Literature in Kokan? How many poets and writers are there who are experimenting in children's literature and what have they written so far? Apart from this, past, present and future of Children's Literature have also been reviewed in this paper. This paper has been published in the February 2024 issue of UGC's care listed journal "Urdu Duniya New Delhi.")

جی 20 زراعت کے وزیروں کی میٹنگ میں وزیر اعظم مودی کا ویڈیو پیغام

انتخاب: طوبہ شمس الدین ٹیل (S.Y.B.A.)

معزز خواتین و حضرات، نمسکار!

میں آپ سبھی کا بھارت میں خیر مقدم کرتا ہوں۔ زراعت انسانی تہذیب کا مرکز ہے۔ اس طرح، زراعت کے وزیروں کے طور پر، آپ کا کام صرف معیشت کے ایک شعبے کو سنبھالنا نہیں ہے، بلکہ آپ پر انسانیت کے مستقبل کی ایک بڑی ذمہ داری بھی ہے۔ عالمی سطح پر، زراعت دو اعشاریہ پانچ بلین سے زیادہ لوگوں کی روزی روٹی فراہم کرتی ہے۔ خطہ جنوب میں، زراعت کی مجموعی گھریلو پیداوار (جی ڈی پی) میں تقریباً 30 فیصد اور 60 فیصد سے زیادہ کا تعاون ہے۔ آج اس شعبے کو کئی چیلنجز کا سامنا ہے۔ وبائی مرض کی وجہ سے سپلائی کے سلسلے میں رکاوٹیں جغرافیائی اور سیاسی تناؤ کے اثرات کی وجہ سے بدتر ہو گئی ہیں۔ آب و ہوا کی تبدیلی کی وجہ سے موسم کے شدید حالات زیادہ سے زیادہ کثرت سے رونما ہو رہے ہیں۔ ان چیلنجوں کو سب سے زیادہ خطہ جنوب کے ملکوں نے محسوس کیا ہے۔

دوستو! میں آپ کو بتانا چاہتا ہوں کہ بھارت اس اہم ترین شعبے میں کیا کر رہا ہے۔ ہماری پالیسی بنیادی باتوں کی جانب واپسی اور مستقبل کی طرف مارچ کا احتیاج ہے۔ ہم قدرتی کاشتکاری کے ساتھ ساتھ ٹیکنالوجی سے چلنے والی کاشتکاری کو بھی فروغ دے رہے ہیں۔ پورے بھارت میں کسان اب قدرتی کاشتکاری کر رہے ہیں۔ وہ مصنوعی کھاد یا کیڑے مار ادویات استعمال نہیں کر رہے ہیں۔ ان کی توجہ دھرتی ماں کو زندہ کرنے، مٹی کی صحت کی حفاظت، فنی قطرہ، زیادہ فصل پیدا کرنا اور نامیاتی کھادوں اور کیڑوں کے انتظام کے حل کو فروغ دینے پر مرکوز ہے۔ اس کے ساتھ ساتھ، ہمارے کسان پیداواری صلاحیت کو بڑھانے کے لیے ٹیکنالوجی کا استعمال کر رہے ہیں۔ وہ اپنے کھیتوں پر شمسی توانائی پیدا کر رہے ہیں اور استعمال کر رہے ہیں۔ وہ فصلوں کے انتخاب کو بہتر بنانے کے لیے مٹی کی صحت کے کارڈز کا استعمال کر رہے ہیں اور وہ فصلوں پر پانی کو چھڑکنے اور اپنی فصلوں کی نگرانی کے لیے ڈرون کا استعمال کر رہے ہیں۔ مجھے یقین ہے کہ یہ امتزاجی نقطہ نظر زراعت کے کئی مسائل کو حل کرنے کا بہترین طریقہ ہے۔

دوستو! جیسا کہ آپ جانتے ہیں، سال 2023 موٹے اناج کے بین الاقوامی سال کے طور پر منایا جا رہا ہے۔ آپ کو اس کا سیکس حیدرآباد میں اپنی پلیٹوں پر نظر آئے گا، جس میں آپ موٹے اناج یا شری ان، جیسا کہ ہم اس بھارت میں کہتے ہیں، سے تیار کردہ بہت سے پکوان کا مشاہدہ کریں گے۔ یہ سرفوڈز صرف کھانے کے لیے صحت بخش ہیں، بلکہ یہ کم پانی استعمال کرنے، کم کھاد کی ضرورت اور زیادہ کیڑوں سے مزاحم ہو کر ہمارے کسانوں کی آمدنی بڑھانے میں بھی مدد کرتے ہیں۔ بلاشبہ، موٹے اناج نئے نہیں ہیں۔ کسان ہزاروں سالوں سے اس کی کاشت کر رہے ہیں۔ لیکن منڈیوں اور مارکیٹنگ نے ہمارے انتخاب کو اتنا

متاثر کیا کہ ہم روایتی طور پر اگائی جانے والی خوراک کی فصلوں کی قدر کو بھول گئے۔ آئیے شری ان یعنی موٹے اناج کو اپنی پسند کے کھانے کے طور پر قبول کریں۔ ہماری اپنی عہد بستگی کے ایک حصے کے طور پر بھارت موٹے اناج سے متعلق بہترین طور طریقوں، تحقیق اور ٹیکنالوجیز کو مشترک کرنے کے لئے مہارت کے ایک مرکز کے طور پر انسٹی ٹیوٹ آف ملٹس ریسرچ قائم کر رہا ہے۔

دوستو! میں آپ سے گزارش کرتا ہوں کہ اس سلسلے میں غور و خوض کریں کہ عالمی سطح پر خوراک کی یقینی فراہمی کو حاصل کرنے کے لیے اجتماعی کارروائی کیسے کی جائے۔ ہمیں غریب کسانوں پر توجہ مرکوز کرتے ہوئے پائیدار اور جامع خوراک کے نظام کی تعمیر کے طور طریقے تلاش کرنے چاہئیں۔ ہمیں عالمی سطح پر کھاد کی سپلائی کے سلسلے کو مضبوط کرنے کے طریقے تلاش کرنے چاہئیں۔ اس کے ساتھ ساتھ مٹی کی زرخیزی اور بہتر صحت، فصل کی صحت اور پیداوار کے لیے زرعی طریقوں کو اپنانے چاہئیں۔ دنیا کے مختلف حصوں کے روایتی طریقے ہمیں دوبارہ پیداوار کرنے والی زراعت کے متبادل تیار کرنے کی ترغیب دے سکتے ہیں۔ ہمیں اپنے کسانوں کو اختراعات اور ڈیجیٹل ٹیکنالوجی سے آراستہ کر کے انہیں بااختیار بنانے کی ضرورت ہے۔ ہمیں خطہ جنوب کے ملکوں میں چھوٹے اور غریب کسانوں کے لیے سستے حل بھی تلاش کرنے چاہئیں۔ زرعی اور خوراک کے نقصان کو کم کرنے کی ضرورت ہے اور اس کے بجائے فصلوں کی باقیات سے دولت پیدا کرنے میں سرمایہ کاری کرنے کی شدید ضرورت ہے۔

دوستو! زراعت میں بھارت کی جی 20 ترجیحات، ایک کرہ ارض، کوٹھیک کرنے اور ایک خاندان کے اندر ہم آہنگی پیدا کرنے نیز ایک روشن مستقبل کی امید دلانے پر مرکوز ہیں۔ مجھے یہ جان کر خوشی ہوئی کہ آپ دو ٹوک نتائج ”خوراک کی یقینی فراہمی اور تغذیہ پر دوکن کے اعلیٰ سطحی اصول“ اور موٹے اناج اور دیگر اناج کے لیے ”مہارشی“ پہل پر کام کر رہے ہیں۔ ان دو اقدامات کی حمایت، جامع، پائیدار اور لچکدار زراعت کی حمایت میں ایک بین ثبوت ہے۔ میری خواہش ہے کہ آپ سب کو اپنے خیالات میں کامیابی حاصل ہو۔ شکریہ! (۱۶ جون ۲۰۲۳ء)

(Title of the above speech is " G20 Ziraat Ke Wazeeron Ki Meating Mein Wazir-e-Azam Modi Ka Video Paigham [Prime Minister Modi's Video Message at the G20 Agriculture Minister's Meeting] chosen by Tuba Shamsuddin Patel, S.Y.B.A. student. In this speech which was given on 16th June 2023. The Prime Minister of India has said many important things regarding agriculture. The Group of Twenty (G20) was held in India from 1st December 2022 to 30th November 2023.)

چندریان-3: ہندوستان کی خلائی قوت کا مظہر

چندریان 3 کی کامیابی ہمیں دوسرے سیارے تک رسائی فراہم کرتی ہے۔ اب ہم نہ صرف اس صلاحیت کے حامل مٹھی بھر ممالک میں شامل ہیں بلکہ چاند کے قطب جنوبی پر ترنگا نصب کرنے کے بعد اس ٹیکنالوجی میں سب سے آگے ہیں

انتخاب: افر اکبر شاکور (S.Y.B.A.)

چندریان-3 مشن کی کامیابی بلاشبہ عالمی جشن اور خوشی کی ایک وجہ ہے۔ چندریان 3 نے خلا میں ایک ماہ طویل سفر کے بعد چاند کے قطب جنوبی پر لینڈنگ کی ہے۔ 23 اگست کو شام 04:06 بجپانڈ کی سطح پر چندریان 3 کی کامیاب لینڈنگ ہندوستان کے خلائی تحقیق کے سفر میں ایک تاریخی لمحہ ہے۔ بلاشبہ انڈین اسپیس ریسرچ آرگنائزیشن (اسرو) کے کامیاب مشن نے ہندوستان اور بیرون ملک مقیم ہم وطنوں کو بے پناہ جوش و خروش اور فخر سے ہمکنار کرایا۔ یہ کامیابی قوم کی سائنسی صلاحیت، عزم اور انسانی علم کی حدود کو آگے بڑھانے کے لیے غیر متزلزل عزم کو ظاہر کرتی ہے۔ چندریان 3 کو 14 جولائی 2023 کو آندھرا پردیش کے سری ہری کوتا میں ستیش دھون خلائی مرکز سے لانچ کیا گیا تھا۔

اسرو ٹیلی میٹری، ٹریکنگ، اور کمانڈ اینڈ کنٹرول (ISTRAC)، بنگلور میں مشن آپریشن کمپلیکس (MOX) میں خوشیاں منائی گئیں جب بدھ 23 اگست کو شام 6:04 بجے لینڈروکرم نے چاند کی سطح کو چھوا اور ہندوستان امریکہ، روس اور چین جیسے ممالک کی فہرست میں شامل ہو گیا جنہوں نے یہ کارنامہ انجام دیا ہے۔ یوں ہندوستان چاند پر سافٹ لینڈنگ حاصل کرنے والا چوتھا ملک بن گیا، لیکن ہندوستان پہلا ملک ہے جس نے چاند کے قطب جنوبی کے قریب خلائی جہاز اتارا جبکہ چند روز قبل اسی علاقے میں روس کی کوشش ناکام ہو گئی تھی۔ تجزیہ کاروں کے مطابق چندریان-3 کی کامیاب لینڈنگ نہ صرف ہندوستان کے وقار کو بڑھاوا دے گی بلکہ ملک کی بڑھتی ہوئی خلائی صنعت کو نئی بلندیوں تک پہنچائے گی۔

اسرو کے مطابق قطب جنوبی کا اسٹریٹجک انتخاب، تقریباً 70 ڈگری عرض بلد پر، سورج سے کم روشن ہونے کی وجہ سے مختلف فوٹو انڈیکس کرتا ہے۔ یہ انوکھی

خصوصیت مشن کی سائنسی صلاحیت کو بڑھاتی ہے جو گہری کھوج اور تجربہ کو ممکن بناتی ہے۔

اسرو کے سربراہ ایس سوماناتھ نے اس عزم کا اظہار کیا کہ سافٹ لینڈنگ کے بعد چندریان-3 زیادہ تر سائنسی مشن کے مقاصد پورے کر لے گا۔ لینڈر وکرم میں موجود رور پریگیاں (دانائی) باہر نکلنے کے بعد 14 دنوں کے لیے (چاند کی ایک دن کے برابر) چاند کی سطح پر تجربات انجام دے گا۔ اس کے بعد اگلے 14 دنوں تک، جب چاند پر رات ہوگی، وکرم اور پریگیاں غیر فعال ہو جائیں گے کیونکہ وہ شمسی توانائی پر انحصار کرتے ہیں اور صرف سورج کی روشنی میں کام کر سکتے ہیں۔ تاہم، اسرو کے سائنسدانوں نے سورج کے دوبارہ طلوع ہونے پر ان دونوں کے دوبارہ زندہ ہونے کے امکان کو مسترد نہیں کیا ہے۔ ویسے چندریان-3 قمری مشن زمین پر واپسی کے سفر کے لیے ڈیزائن نہیں کیا گیا ہے۔ ایک بار جب ریسرچ مکمل ہو جائے گی، سامان چاند پر چھوڑ دیا جائے گا۔ قبل ازیں خلائی جہاز کا لینڈر وکرم ماڈیول 17 اگست کو پروپلشن ماڈیول سے کامیابی کے ساتھ الگ ہو گیا تھا۔ وکرم لینڈر تقریباً 2 میٹر لمبا ہے اور اس کا وزن 1,700 کلوگرام سے زیادہ ہے۔ اس کا نام ہندوستانی خلائی پروگرام کے بانی وکرم سارا بھائی کے نام پر رکھا گیا ہے۔

چندریان-3 میں لینڈر وکرم، رور پریگیاں اور ایک پروپلشن ماڈیول شامل ہے۔ مشن کا بنیادی مقصد چاند کے قطب جنوبی کے قریب لینڈر اور رور کو اتارنا اور آخر تک لینڈنگ اور گھومنے کی صلاحیتوں کا مظاہرہ کرنا ہے۔ یہ سطح اور مدار سے متعدد سائنسی پیمائشیں بھی کرے گا۔ لینڈر وکرم سطح کی حرارتی خصوصیات کی پیمائش کرنے کے لیے، چندر کا سرفیس تھر مو فزیکل ایکسپریمنٹ (ChaSTE) نامی ایک آلہ لے گیا ہے۔ یہ لینڈنگ سائٹ کے ارد گرد زلزلے کی پیمائش کے لیے انسٹرومنٹ فار ایوز سسٹم ایکٹیوٹی (ILSA)، اور دیگر کئی آلات سے لیس ہے۔ چاند کی سطح پر پانی کی تلاش چندریان-3 مشن کے اہم مقاصد میں شامل ہیں۔ چاند کے بارے میں خیال کیا جاتا ہے کہ وہاں اہم معدنیات ہیں۔ قطب جنوبی کے علاقے کے بڑے گڑھے مستقل طور پر سائے میں ہیں، سائنس دانوں کا کہنا ہے کہ ان پر برف موجود ہے جو مستقبل میں چاند پر انسانی رہائش کو سہارا دے سکتی ہے۔ وکرم لینڈر ایک مقررہ پوزیشن۔ شوکتی پوائنٹ، جہاں وہ اترا تھا، پر رہ کر تجربات کرے گا جبکہ رور پریگیاں سائنسی سرگرمیاں انجام دیتے ہوئے چاند کی سطح کا جائزہ لے گا۔

لینڈر وکرم باکس کی شکل کا ہے۔ اس کا سائز (x 116.6 x 200200) سینٹی میٹر ہے جس میں چار لینڈنگ ٹانگیں اور چار لینڈنگ تھر سٹر ہیں۔ اس کا وزن 1749 کلوگرام ہے، جس میں رور کے 26 کلوگرام بھی شامل ہے۔ یہ سائیز ماؤنڈ سولر پینلز کا استعمال کرتے ہوئے W-738 توانائی پیدا کر سکتا ہے۔ لینڈر کے محفوظ ٹیچ ڈاؤن کو یقینی بنانے کے لیے متعدد بینر لگائے گئے ہیں۔ دوسری جانب رور پریگیاں (دانائی یا حکمت کے لیے سنسکرت لفظ) کا سائز (xx 75.091.7) سینٹی میٹر ہے، جو چھ پہیوں والی راکر بوگی ونیل ڈرائیو اسمبلی پر نصب ہے۔ اس میں نیویگیشن کیمرے اور ایک سولر پینل ہے جو W-50 توانائی پیدا کر سکتا ہے۔ یہ ایٹینا کے ذریعے لینڈر کے ساتھ براہ راست بات چیت کرتا ہے۔ چندریان-3 کو لے جانے والے راکٹ میں ٹھوس اور مائع دونوں ایندھن کا استعمال کیا گیا۔ پہلا مرحلہ میں ٹھوس ایندھن کا استعمال ہوا، جبکہ دوسرے مرحلے میں مائع ایندھن کا استعمال کیا گیا ہے۔ آخری مرحلے کے لیے، ایک کرائیوجینک انجن استعمال کیا گیا، جو مائع ہائیڈروجن اور آکسیجن پر چلتا ہے۔ راکٹ کی ایندھن کی گنجائش 27000 کلوگرام سے زیادہ ہے۔

چندریان-3 کی کامیابی ہمیں دوسرے سیارے تک رسائی فراہم کرتی ہے۔ حقیقت یہ ہے کہ اب ہم نہ صرف اس صلاحیت کے حامل مٹھی بھر ممالک میں شامل ہیں بلکہ چاند کے قطب جنوبی پر ترنگا نصب کرنے کے بعد اس ٹیکنالوجی میں سب سے آگے ہیں۔ اور اس وجہ سے، ہم مستقبل میں سیاروں کی تلاش، وہاں معدنیات کی تحقیق اور خلا سے وسائل کے اخراج سے متعلق تمام فیصلہ سازی کا حصہ ہوں گے۔

(Title of the above artical is " Chandrayaan-3: Hindustan Ki Khalai Quwat Ka Mazhar [Chandrayaan-3: Manifestation of India's Space Power] written by Afra Akbar Thajur, SYBA Student. In this artical, it has been told that, the success of Chandrayaan-3 gives us access to another planet. Now we are not only among the handful of counteries with this capability but also at the forefront of this technology after installing the Tringa on the South Pole of the Moon.)

کہانی ہی کے پردے میں

انتخاب: بتول صدیق باگیر (T.Y.B.A.)

انسان نے جب اپنے ارتقائی دور میں غاروں اور درختوں کے نیچے اپنے بنے ہوئے گھروں سے نکل کر غذا کی فراہمی کے لیے جنگل میں گھومنا شروع کیا تو اس وقت انسان بہت سے ناہموار راستوں پر سے گزرا۔ تناور درخت، بہتے ہوئے دریا، دیوکی مانند پہاڑ اور خطرناک جانور، ہر روز اس کے راستے میں حائل ہوتے

لیکن اس نے ان پر قابو پالیا اور شکار کر کے اپنے کھانے پینے کا انتظام کرنے لگا جس میں وہ کامیاب بھی ہوا۔

غذا اور پانی کی فراہمی کے بعد شام کو جب وہ اپنے دیگر ساتھوں کے ساتھ بیٹھ کر جو کچھ دن میں اس پر گزرتی وہ ان واقعات کو بیان کرتا تھا۔ اس طرح انسان کی زندگی کے اجتماعی دور کے ساتھ کہانی کی ابتدا بھی ہوتی ہے۔ معلوم ہوا کہ انسان نے جو کچھ دیکھا یعنی ”حقیقت“ اور جو کچھ اس پر گزری یعنی ”واقعیت“ جسے ہم آج کی اصطلاح میں تجربہ و مشاہدہ کہتے ہیں اس نے اس کو بیان کر دیا۔ انسان کو ابتدا میں سائنس یا جغرافیہ جیسے علوم سے واقفیت نہیں تھی اس لیے مناظر فطرت میں جو چیزیں اس کی سمجھ میں نہیں آئیں ان کے لیے اس نے قیاسات اور مفروضات کی بنیادوں پر اپنے تخیل کی آمیزش سے ان کی قوتوں اور معیار و میزان کا تعین کیا۔ چنانچہ بھوت، پریت، دیو، پری یا پہاڑوں کا بولنا، ندیوں کا گنگنا، پیڑوں کا گفتگو کرنا، سونے کا ہرن بھاگتے بھاگتے نظروں سے اوجھل ہو جانا یا کسی خور و نو جوان اور کو بصورت پری زاد کی شکل اختیار کر لینا انہیں مفروضات اور کم علمی کی دین ہے۔

گویا ”واقعیت“ یا ”حقیقت“ میں مفروضات کی شمولیت کے بعد داستان نے جنم لیا ہے یا اسے ہم اس طرح بھی کہہ سکتے ہیں کہ ذاتی تجربہ و واقعیت یا حقیقت نے تخیل کی آمیزش سے جس کی بنیاد سائنس اور جغرافیہ جیسے جدید علوم کی ناواقفیت پر تھی داستانوں میں مافوق الفطرت باتیں غیر منطقی اعتبار سے داخل ہوئیں۔ دنیا کے ہر ادب کی طرح اردو میں بھی نظم کی ابتدا پہلے ہوئی۔ چنانچہ ابتدا میں منظوم کہانیاں اور داستانیں ملتی ہیں۔ اردو میں کہانی کے لیے ”کہانی“ اور ”افسانہ“ دونوں الفاظ رائج ہیں اس سلسلے میں ڈاکٹر جعفر رضا کا کہنا ہے کہ ہمارے خیال میں بحیثیت صنف ادب ’کہانی‘ کا استعمال کرنا زیادہ مناسب معلوم ہوتا ہے کیونکہ اول تو لفظ کہانی کا مفہوم افسانہ سے زیادہ عام فہم ہے اور پھر یہ کہ انہیں معنوں میں کہانی کا استعمال دوسری زبانوں میں ہونے کی بنا پر اسے ملک میں وسیع مقبولیت حاصل ہو چکی ہے۔ اردو میں افسانہ کا لفظ مروج ہے جو اصطلاحی طور پر استعمال ہوتا ہے۔

یہ بات بالکل درست ہے کہ ”کہانی“ کی جگہ ”افسانہ“ کا لفظ اردو میں استعمال کرنا زیادہ مناسب ہے۔ اس لیے کہ افسانہ ایک اصطلاح کی حیثیت رکھتا ہے۔ دوسرے یہ فارسی لفظ ہے جو اردو سے قریب ترین زبان ہے اور اس لفظ کے استعمال سے سجاد حیدر یلدرم، پریم چند اور ان کے معاصرین کے زمانہ کی طرف ذہن جاتا ہے۔ علاوہ ازیں ”کہانی“ کی نسبت ”افسانہ“ زیادہ بلیغ بھی ہے جس سے اردو کے شاعری ادب کی ایک مخصوص صنف کی نشاندہی ہوتی ہے۔

اردو افسانہ کی ابتدا پریم چند سے تسلیم کی گئی ہے۔ ان کی کہانیوں کا پہلا مجموعہ ”سوز و وطن“ نواب رائے کے نام سے شائع ہوا۔ چونکہ یہ ضبط ہو چکا تھا اس لیے ۱۹۲۹ء میں یہ دوبارہ ”سوز و وطن و سیر درویش“ کے نام سے شائع ہوا اور مصنف کی حیثیت سے اس پر نواب رائے کا نام تھا۔ ”سوز و وطن و سیر درویش“ میں دنیا کا سب سے امول رتن، شیخ مخمور، بی بی میراوطن ہے، صلہ ماتم، عشق دنیا اور حب وطن اور سیر درویش کے عنوان سے کہانیاں شامل ہیں۔ پریم چند کے ابتدائی دور میں ”قصہ گوئی“ کا فن حاوی نظر آتا ہے لیکن حب وطن کا جذبہ انہیں قصہ گوئی کے اثر کے باوجود ان کی انفرادیت کو قائم کرتا ہے۔ ”دنیا کا سب سے امول رتن“ ایک ایسے شخص کی کہانی ہے جس کی محبوبہ ”دنیا کا سب سے امول رتن“ لانے کی فرمائش کرتی ہے۔ اس کہانی میں ہیرو کا نام دلنگار اور ہیروئن کا نام دلفریب ہے۔ انگریز کے جبر و استبداد کی وجہ سے براہ راست پریم چند نے ہندوستانیوں کو حب وطن کی ترغیب نہیں دی لیکن انھوں نے لکھا ہے کہ وہ آخری قطرہ خون جو وطن کی حفاظت میں گرے، دنیا کی سب سے بیش قیمت شے ہے۔ افسانے پریم چند سے قبل بھی لکھے گئے ہیں۔ سجاد حیدر یلدرم کو کسی بھی طرح سے نظر انداز نہیں کیا جاسکتا۔ یلدرم کے افسانوں کا پہلا مجموعہ ”خیالستان“ ۱۹۲۸ء میں مسلم یونیورسٹی پریس، علی گڑھ سے شائع ہوا تھا جس میں خاراستان و گلستان، ازدواج محبت، مرزا پھویا علی گڑھ کالج میں، مجھے میرے دوستوں سے بچاؤ، غریب وطن، صحبت ناخس، حضرت دل کی سوانح عمری، چڑیا چڑے کی کہانی، نکاح ثانی، حکایت لیلیٰ مجنوں، دوست کا خط، اگر میں صحرائیں ہوتا، سیل زمانہ اور سودائے سنگین کے عنوان سے چودہ افسانے شامل تھے۔

اردو میں شارٹ اسٹوری کے لیے مختصر افسانہ اور کہانی کے لیے افسانہ کا لفظ رائج ہے۔ مختلف ناقدین نے افسانہ کے مختصر ہونے کی یہ تعریف بیان کی ہے جو ایک ”بیٹھک میں ختم ہو جائے“ یا ”زندگی کے کسی لحاقی کیفیت کی ترجمانی مختصر الفاظ میں کر دے لیکن راقم الحروف کی نظر میں افسانہ کا اختصار وقت کی کمی یا زیادتی کی وجہ سے نہیں ہے بلکہ جامعیت کے اعتبار سے مختصر ہو۔ میری نظر میں افسانہ کسی واقعہ، حادثہ، جذبہ، احساس یا تاثر کی صداقت کا وہ بیان ہے جسے افسانہ نگار راجحاً و اختصاراً اور ڈرامائی فن کو ملحوظ خاطر رکھتے ہوئے تخیل کے سہارے کچھ اس طرح بیان کر دے کہ افسانوی حقیقت اصل زندگی کی صداقت کے بموجب معلوم ہو اور افسانہ کے اختتام پر قاری کا ذہن بھر پور تاثر قبول کرے۔ افسانہ کی اس مختصر تعریف کے ساتھ جو بات ذہن میں آتی ہے وہ یہ کہ افسانہ محض کوئی خیالی قصہ نہیں ہوتا یا انسانی ذہن کی کوئی خالص اختراع نہیں بلکہ تحریر کی گئی حقیقت کہیں نہ کہیں ضرور سامنے آئی ہوتی ہے اور سماج اور معاشرے سے اس کا تعلق ضرور ہوتا ہے۔ افسانہ نگار فنی کمال یہ ہوتا ہے کہ وہ رونما ہونے والی حقیقت کو افسانوی رنگ دے کر قاری کے سامنے پیش کر دیتا ہے۔ یہی وجہ ہے کہ ابتداء سے عصمت چغتائی کے عہد تک افسانہ کی حقیقت کو تسلیم کیا جاتا رہا اور بعد کے دور میں بھی اس کی حقیقت سے انکار نہیں کیا گیا۔

افسانہ کے تشکیلی عناصر میں پلاٹ، کردار، ماحول اور فضا کو خاص اہمیت حاصل ہے۔ اس صنف ادب میں واقعات، مشاہدات اور حادثات کی فنی تعمیر دراصل پلاٹ کی تشکیل ہوتی ہے جو افسانہ کے دیگر اجزاء کو آپس میں مربوط رکھ کر آغاز سے انجام تک تجسس اور تسلسل کو برقرار رکھتا ہے۔ پلاٹ میں کرداروں کی شمولیت سے زندگی کی اہر دوڑ جاتی ہے اور ڈرامائی جاذبیت بھی پیدا ہوتی ہے۔ افسانہ نگار زندگی کے جس رخ کی نقاب کشائی کرنا چاہتا ہے وہ ان کرداروں کے وسیلے سے کرتا ہے۔

ماحول اور فضا بھی افسانے کے ضروری عناصر قرار دیئے جاتے ہیں۔ یہ پلاٹ اور کردار کی ایسی درمیانی کڑیاں ہیں جو تمام واقعات کے تانوں بانوں کو یکجا کرتی ہیں۔ ماحول کے تحت کہانی کے گرد و پیش کے مناظر، مقام کی جغرافیائی خصوصیات اور مکان کے ساز و سامان آتے ہیں۔ کہانی کا ماحول وقت کی گردش کے ساتھ بدلتا رہتا ہے۔ یہ ماضی حال اور مستقبل کسی سے بھی متعلق ہو سکتا ہے۔ ان کے علاوہ مکالمہ نگاری اور حسن بیان کو بھی افسانہ کے عناصر میں شمار کیا جاتا ہے۔ مکالموں کا تعلق کرداروں سے ہے۔ کردار کی نسبت سے ہی ان کے مکالموں کا ہونا بھی افسانہ میں ضروری ہے۔ سچی کرداروں کا حقیقی رنگ و روپ کھلتا ہے اور مختلف کرداروں میں امتیاز نمایاں ہونے لگتا ہے۔ وقت اور مقام کے بارے میں بھی آگہی ہوتی ہے۔ پلاٹ کی فنی اور موثر ترتیب، جیتے جاگتے کردار، مناظر کی مصوری اور فضا کی تاثیر کے لئے حسن بیان پر خاصہ زور دیا جاتا ہے۔ تمہید سے خاتمہ تک افسانہ نگار کی یہ کوشش کہ قاری افسانہ کی طرف پوری طرح متوجہ رہے، اسی صورت میں ممکن ہو سکتی ہے جب کہ اس کو زبان پر عبور حاصل ہو اور تحریر میں موہ لینے والی کیفیت ہو۔ حسن بیان کے سہارے جذباتی تاثر افسانہ کے رگ و پے میں اس طرح سمویا جاسکتا ہے کہ قاری کے دل کی دھڑکنیں تیز ہو جائیں اور وہ افسانہ ختم کرے تو دلی جذبات اس کے ذہن میں چنگاریاں ہی پیدا کر دیں۔

(Title of the above artical is "Kahani Hi Ke Parde Mein [In The Story Itself] written by Batool Bargeer, TYBA Student. In this artical, it has been told that where did the story begin, what is the story and which is it called? Where did the story in Urdu come from and who were the first wrtiers of the Story in Urdu? In Urdu, the story is called Afsana and i am happy to say that there is a lively tradition of afsana in Urdu literature. We get information about all these points from this artical.)

ابن انشا کی سفر نامہ نگاری

ماریہ ایوب ہوڈے کر (S.Y.B.A.)

سفر نامہ نگاری کے باب میں ابن انشا منفرد شناخت کے حامل ہیں۔ ان کا منفرد اور جدید اسلوب و آہنگ اور دلچسپ و شگفتہ انداز بیان سفر نامہ نگاری کو نئی جہت سے آشنا کرتا ہے۔ سفر نامے میں طنز و مزاح کا عکس تو ابن انشا سے پہلے مختلف سفر ناموں میں بھی نظر آتا ہے اور اس سلسلے میں شفیق الرحمن کا سفر نامہ "برساتی بیگم" اختر ریاض الدین کا سفر نامہ "سات سمندر پار" اور اعلیٰ قد کے مزاح نگار ابراہیم جلیس کا سفر نامہ "نئی دیوار چین" وغیرہ قابل ذکر ہیں جہاں طنز و مزاح کے نمونے موجود ہیں۔ لیکن ابن انشا کے سفر ناموں میں طنز و مزاح کا جو ذائقہ اور انداز نگارش موجود ہے اس کی وجہ سے ابن انشا بطور مزاحیہ سفر نامہ نگار سر فہرست ہیں۔ انہوں نے اس صنف کو مزاح سے جوڑ کر سفر نامے کو نئی روش سے آشنا کیا، جس پر چلنا ان کے ہم عصروں اور بعد کے ادیبوں نے بھی قابل فخر سمجھا۔ یہیں سے مزاحیہ سفر ناموں کا ایک کامیاب سلسلہ شروع ہوتا ہے اور دیکھتے دیکھتے "ہنگ آمد" کرنل محمد خان "امریکہ میری عینک سے" یوسف ناظم "جاپان چلو جاپان" اور "سفر لخت لخت" مجتبیٰ حسین جیسے خوبصورت اور باوقار مزاحیہ سفر نامے بھی وجود میں آئے۔ اس طرح ابن انشا نے سفر نامہ نگاری میں مزاحیہ اسلوب کا جو بیج بویا تھا اسے آج بھی ہمارے ادیب سنوارنے سجانے اور پرواق بنا نے میں حتی الامکان کوشاں ہیں۔

ابن انشا کے سفر ناموں کی کل تعداد پانچ ہے ان کے تمام سفر نامے دراصل ان کے سفری کالموں کے مجموعے ہیں ابن انشا روزانہ پورے دن کا روداد سفر اور اپنے تمام تاثرات کو اسی وقت من و عن رقم کر دیتے اور پھر وہ سفری روداد کالم کی شکل میں مختلف اخبار کا حصہ بھی بنتے تھے۔ اس سے فائدہ یہ ہوتا تھا کہ ان کے تمام مشاہدات و تاثرات بغیر حذف و اضافہ قاری تک پہنچ جاتے۔ لیکن اس کمی سے بھی انکار نہیں کہ ان کے سفر نامے بے ترتیبی کے شکار ہو گئے مگر ابن انشا کا وہی منفرد اسلوب اس کمی پر بھی حاوی ہو جاتا ہے جس کی وجہ سے قاری کو بے ترتیبی کا احساس تک نہیں ہوتا۔ ابن انشا کا پہلا سفر نامہ چلتے ہو تو چین کو چلیے ہے۔ یہ اردو سفر ناموں کا ایک گراں قدر سرمایہ ہے۔ یہ ابن انشاء کی سیاحت چین کا ایسا مجدد معروف و مقبول سفر نامہ ہے جو جہاں اردو ادب میں منفرد شناخت کا حامل ہے۔ یہ وہ مایا نامہ سفر نامہ ہے جہاں سے مزاحیہ سفر نامے کا ایک نیا باب کھلتا ہے۔ یہ ایسا منفرد سفر نامہ ہے جو اپنے تمام تر موضوعات میں مزاح کی چاشنی لیے ہوئے ہے اور وہیں لطیف طنز کی ہلکی لہر بھی موجود ہے جو قلب قاری کو متحرک بھی کرتی ہے۔ دراصل ابن انشا کو ثقافتی تبادلے خیال کی غرض سے اپریل 1966 میں پاکستانی ادیبوں کے ایک وفد کے ساتھ چین کی سیاحت کا موقع ملا۔ وہاں ان کا قیام 25 دن کا تھا ان کے انہی ایام کے مشاہدات و تاثرات پہلے بطور کالم روزنامہ جنگ کا حصہ بنتے رہے، بعد میں ان سفری

کالموں کا مجموعہ 1967 میں چلتے ہوئے چین کو چلیے کے نام سے منظر عام پر آیا۔

سفر چین سے پہلے ہی ابن انشا کو چین سے خاص لگاؤ تھا چین سے متعلق ان کا مطالعہ بھی وسیع تھا۔ انہوں نے چینی نظموں کا اردو ترجمہ بھی کیا۔ یہی نہیں بلکہ انہوں نے 1949 میں چین کی معاشی بد حالی پر اپنی نظم "شنگھائی" بھی لکھی۔ یہ نظم آزادی چین سے پہلے کی حالت بیان کرتی ہے جس وقت شنگھائی کی سڑکوں پر لاکھوں انسان بھوک مری اور سردی کی وجہ سے تڑپ تڑپ کر جان دے رہے تھے۔ اس نظم کی تخلیق کے تقریباً سولہ سال بعد جب ابن انشا نے چین میں قدم رکھا تو وہاں کی ترقی کی تیز رفتاری نے ان کو عالم حیرت میں ڈال دیا۔ چین بھی ایک ایسا ملک ہے جسے ہندوستان کی طرح سامراجی طاقتوں نے کھوکھلا کرنے میں کوئی کسر باقی نہیں رکھا تھا۔ لیکن آزادی کے بعد چین نے جس تیز رفتاری سے شعبوں میں ترقی کی اسے دیکھ کر ابن انشا ہی نہیں بلکہ پوری دنیا حیران رہ گئی اور یہ سلسلہ اب کئی گنا زیادہ ہے۔ بہر حال ابن انشا چین پہنچے تو ان کے تصور کے برعکس چین ہزار گنا مختلف نظر آیا۔ ابن انشا نے اس سفر نامے میں انہی مشاہدات و تاثرات کو کامیابی کے ساتھ پیش کیا ہے۔ وہاں کی تہذیب و ثقافت، رہن سہن، معمولات زندگی، فکر و شعور، نظام معاشرت، اصول و ضوابط، حیات، قوانین، تعلیمی ماحول و نظام اور صنعت گاہیں وغیرہ جیسے تمام پہلوؤں کو انہوں نے اپنے مشاہدات کے آئینے میں موثر انداز سے پیش کیا ہے۔ محض یہی نہیں بلکہ اپنے کاموں سے اہل چین کی محنت و لگن، جوش و جذبہ اور بلند ہمتی نے بھی ابن انشا کو بے حد متاثر کیا۔ عورت، مرد، بچے، بوڑھے اور امیر و غریب سب کے بے پناہ جذبے چاہے وہ ذاتی کام سے متعلق ہوں یا اپنے ملک کی خدمت کے لیے ہوں، ہر معاملے میں ان کا جوش انہیں یکساں نظر آیا۔ خصوصاً انہوں نے نو نہال اسکوٹی طلبہ کا ذکر کیا ہے جنہیں ابن انشا نے محنت و لگن کے ساتھ شجر کاری میں مصروف دیکھا چینی افراد کے جذبوں سے ہی متعلق انہوں نے چین کے ان دس عظیم عمارتوں کا بھی ذکر کیا ہے جن عمارتوں کو چینی آزادی کی دسویں سالگرہ منانے کے لئے 10 مہینے میں تیار کیا گیا۔ یہاں ابن انشا کے لیے حیرانی کی بات یہ تھی کہ چین کے عام افراد بھی اپنے کام سے فارغ ہو کر بہت ہی جوش و جذبے سے ان عمارتوں کے تعمیری کام میں حصہ لیتے تھے۔ اس طرح مختلف شعبوں میں کام کرنے والوں کا پناہ جذبہ بھی ان کے لیے حیران کن تھا۔ شاید چینوں کا یہی جذبہ چین کی ترقی کی تیز رفتاری میں معاون ثابت ہوا۔

ابن انشا کا دوسرا سفر نامہ آوارہ گرد کی ڈائری ہے۔ یہ سفر نامہ 37 کالموں کا مجموعہ ہے جو کہ ابن انشا کے تین مہینوں کی سیاحت پر مشتمل ہے۔ اس میں 12 ممالک اور 27 شہروں کی روداد سفر اور تاثرات کو پیش کیا گیا ہے۔ ان میں بیس، لندن، جرمنی، ہالینڈ، سویزر لینڈ، قاہرہ، لبنان اور شام وغیرہ شامل ہیں۔ ابن انشا کا یہ سفر یونیسکو کی جانب سے تھا۔ انہیں ستمبر 1967 میں یورپ اور مشرق وسطیٰ میں کتابوں کی اشاعت و اشاعتی نظام کے مطالعے کے لیے فیلوشپ کے تحت بھیجا گیا۔ انہی تین مہینوں کی سیاحت پر مشتمل یہ سفر نامہ جولائی 1971 میں منظر عام پر آیا۔ اس سفر نامے میں مذکورہ ممالک کے مختلف گوشوں پر ابن انشا کے تاثرات موجود ہیں خصوصاً بیس کی روداد سفر میں وہاں کے تعلیمی نظام اور طلباء کی قدر و منزلت کا تذکرہ کیا گیا ہے۔ سفر جرمنی کے تاثرات میں وہاں کی تعلیم اور تعلیمی نصاب کی مدح سرائی کی گئی ہے اور ساتھ ہی اس سلسلے میں ابن انشا نے اپنے ملک کے نصاب پر طنز بھی کیا ہے۔ لندن کے سفری حالات لکھتے وقت وہاں کی معاشرتی برائی فحاشی عریانیت ابتذال اور جسم فروشی کا ذکر کیا گیا ہے۔ ہالینڈ کے سفر کے وقت ان کو وہاں کا رہن سہن گندگی اور دیگر گرد و پیش کے مختلف منفی پہلو اپنے ملک سے مماثل نظر آئے۔ سویزر لینڈ کے باب میں وہاں کے پینک اور بیس جمع کرنے والوں کو طنز کا نشانہ بنایا گیا ہے۔ ویانا کے روداد سفر میں وہاں کے تاریخی آثار کا ٹکس پیش کیا گیا ہے۔ قاہرہ کے تذکرے میں دریائے نیل، اہرام مصر اور اس کے متعلقات مختلف تاریخی آثار اور چند تاریخی واقعات شامل ہیں لبنان و مصر کے باب میں قدیم مساجد، مدرسے اور محرابوں کا بیان ہے۔ اس کے علاوہ بھی ابن انشا کے روداد سفر میں مختلف تاثرات کو پیش کیا گیا ہے۔ لیکن یہاں تفصیل کی گنجائش نہیں مگر بغیر اس بات کا ذکر کئے آگے نہیں بڑھا جا سکتا کہ ان کے تمام تر مشاہدات و تاثرات کے بیان میں ان کا بے ساختہ اسلوب شوخی و ظرافت اور طنز و مزاح اہم رول ادا کرتا ہے جس سے قاری ایک خاص مسمواریت بھی محسوس کرتا ہے۔

تیسرا سفر نامہ دنیا گول ہے کے نام سے ہے جو 1972 میں شائع ہوا۔ یہ سفر نامہ ضخامت کا حامل ہے۔ اس میں فلپائن، ملائیشیا، سنگاپور، امریکہ، بنگال، ہانگ کانگ، افغانستان، ایران، ترکی، جاپان، کوریا، ہوائی سان فرانسسکو اور بیس کی روداد رقم ہے۔ ابن انشا نے اپنے مشاہدات کے پیش نظر اس سفر نامے میں بھی ان ممالک اور شہروں کی مختلف مثبت اور منفی پہلوؤں کو تحریری شکل دی ہے۔ مثلاً فلپائن کے ذکر میں وہاں کے جرائم کا ذکر ہے، انڈونیشیا کے باب میں وہاں کی مہنگائی اور سیاسی حالات ہندو روایات و تہذیب اور مسلم تہذیب و معاشرت کا ذکر ہے، سنگاپور کے بارے میں ابن انشا نے وہاں کی آبادی کے حوالے سے گفتگو کی ہے، ان کے لکھنے کے مطابق وہاں اس وقت چینی 50 فیصد موجود تھے اور ساتھ ہی ہندوستانی، پاکستانی اور خصوصاً سکھوں کی کثرت تھی۔ بنگال کے تعلق سے انہوں نے وہاں کے بار، نائٹ کلب اور وہاں کی عریانیت پر طنز کیا ہے۔ افغانستان کی تعلیم اور تعلیمی معیار پر انہوں نے مایوسی کا اظہار کیا ہے۔ اس وقت ایران کا ترقیاتی معاملے میں کافی پیچھے رہنا بھی ان کے لیے مایوس کن تھا۔ جاپان کی عمارتوں اور سڑکوں کا بیان، امریکہ کی عریانیت اور لندن کی مہنگائی وغیرہ کا بھی تذکرہ کیا گیا ہے۔ اس طرح مجموعی طور

پراس سفر نامے کو دیکھا جائے تو اکثر ممالک کی سیاسی، سماجی، معاشرتی، تہذیبی اور صنعتی پہلو نظر آتے ہیں۔ چوتھا سفر نامہ "ابن بطوطہ کے تعاقب میں" ہے۔ یہ جرمنی، لندن، جاپان، فلپائن، انکا اور ایران کی روداد سفر پر محیط ہے۔ اس میں بھی ان ممالک کے چند معاشرتی، تہذیبی، تاریخی اور سیاسی نکس موجود ہیں۔

پانچواں سفر نامہ "نگری نگری پھر مسافر" ہے۔ یہ سفر نامہ ابن انشاء کی وفات کے بعد ان کے بھائی محمود ریاض کی کوششوں سے منظر عام پر آیا۔ اس میں جاپان، روس اور لندن کی روداد سفر شامل ہے۔ انہوں نے جاپان کی ترقی اس کے پیچھے ان کی محنت و لگن اور ساتھ ہی وہاں کی معاشرت کا ذکر کیا ہے، تہذیب و تمدن کا نقشہ بھی کھینچا گیا ہے اور ساتھ ہی تاریخی پہلوؤں کو بھی اجاگر کیا گیا ہے۔ لندن کے ذکر میں انہوں نے وہاں کی سماجی، خرابیوں اور اقتصادی و معاشی بد حالی پر طنز کیا ہے۔ بہر حال ابن انشاء کے سفر ناموں کے اس مختصر سے جائزے کے بعد اب مجموعی طور پر ان نکات کو پیش کرنا بھی مناسب ہوگا جس سے یہ سفر نامے بے حد مقبول ہوئے اور جس سے ابن انشاء کی انفرادیت بھی قائم ہوتی ہے۔

ابن انشاء کے یہ تمام سفر نامے علمی و معلوماتی صحیفے کا درجہ بھی رکھتے ہیں۔ لیکن ان کے سفر ناموں میں ہوٹل اور غسل خانوں کا ذکر بکثرت ہونے کی وجہ سے ان کے سفر ناموں سے متعلق منفی نظریات بھی پیش کئے گئے کہ ان کے سفر نامے صرف ہوٹلوں اور غسل خانوں پر محیط ہیں لیکن ایسا نہیں ہے کہ ابن انشاء بس ہوٹلوں اور اہل خانوں کا ہی تذکرہ کرتے ہیں۔ چونکہ ابن انشاء کو متعدد ہوٹلوں میں قیام کا موقع ملا اس لئے اس جگہ کی روداد لکھتے وقت انہوں نے سب سے پہلے تہذیبی گفتگو میں ان کا تذکرہ کرنا مناسب سمجھا۔ یہی وجہ ہے کہ ان کے سفر ناموں کا مطالعہ شروع کرتے ہی قاری کے سامنے ہوٹل اور غسل خانے گردش کرنے لگتے ہیں۔ لیکن جلد ہی ابن انشاء کا علمی و معلوماتی حصہ بھی شروع ہوتا ہے۔ ساتھ ہی ان کے ذاتی تاثرات و احساسات کے باب کا بھی آغاز ہوتا ہے۔ یہی کامیاب سفر نامہ کی پہچان بھی ہے کہ معلومات کی فراہمی میں ذاتی تاثرات بھی موجود ہوں۔ کیونکہ اصل مقصد تاثرات کو پیش کرنا ہے اگر تاثرات موجود نہیں ہیں، سفر نامے محض معلومات سے پر ہوں تو وہ تاریخ و جغرافیہ وغیرہ کے قریب پہنچ جائیں گے۔ ابن انشاء کے سفر نامے اس کمی سے محفوظ ہیں۔ انہوں نے تقریباً اپنے تمام سیاحتی خطوں کے بارے میں معلومات کی فراہمی کے لیے اپنے تاثرات و احساسات کو مقدم رکھا ہے۔ دوسری سب سے بڑی خوبی ان کا مزاحیہ و طنزیہ اسلوب ہیں۔ غور کیا جائے تو آج ایسے ہی سفر نامے مقبولیت سے ہمکنار ہوتے ہیں جو اپنے اندر لطافت بھی رکھتے ہوں۔

ابن انشاء کے سفر ناموں کی کامیابی کا راز دراصل طنزیہ و مزاحیہ اسلوب ہی ہے۔ ان کا یہ اسلوب اس قدر مقبول ہوا کہ کی مزاحیہ سفر نامہ نگاری کی فہرست میں وہ سب سے نمایاں نظر آنے لگے۔ انہوں نے اپنے تاثرات کو پیش کرنے میں اس اسلوب کا بہترین استعمال کیا ہے۔ ان کے تمام سفر ناموں کی یہ خوبی ہے کہ ہر ایک فقرہ میں بے ساختہ اور ولہدیر مزاح اور لطیف طنز کے نمونے موجود ہیں۔ ابن انشاء کی ایک بڑی خوبی یہ بھی ہے کہ انہوں نے ہر طرح کے موضوعات کو پر لطف بنا کر پیش کیا ہے۔ خشک سے خشک موضوعات کے ایک ایک سطر میں طنز و مزاح کے پھول بکھیرنا اور فرحت و انبساط کو جنم دینا ابن انشاء کی بڑی کامیابی ہے۔

(Ibne Insha is an important name of Urdu literature who embellished or popularized the Urdu Travel Book with unique features and harmony and interesting and surprising style of narration. Infact he wrote thtses travelogues for newspaper columns which were later turned into book forms. In this article, it has been told that the features of his travelogue writing are explained in the light of his travelogue collection. Title of the above artical is " Ibne Insha Ki Safar Nama Nigari [Ibne Insha's Travelogue] written by Marya Ayyub Hodekar, S.Y.B.A. Student.)

سانے گرو جی: ایک ہمہ جہت شخصیت

ثانیہ اجیر مقادم (S.Y.B.A.)

مراٹھی کے مشہور ادیب سانے گرو جی ایک ہمہ جہت شخصیت کے مالک تھے۔ وہ ایک مجاہد آزادی، سوشل ریفارمر، شفیق استاد اور ایک بہترین انسان تھے۔ ان کے حالات زندگی پر نظر ڈالنے سے اس بات کی صداقت کا یقین ہو جاتا ہے کہ ایک بہترین ادیب بہترین انسان بھی ہوتا ہے۔ انسانی ہمدردی اور انسانی زندگی کو سنوارنے کا جذبہ ان کی تحریروں کی امتیازی خصوصیت ہے جو بحیثیت ادیب مقبولیت کا سبب بھی ہے۔ آج بھی ان کی کہانیاں، مضامین اور ناول درسی کتابوں میں شامل ہیں اور طلباء کی ذہنی و اخلاقی تربیت کا فریضہ انجام دے رہے ہیں۔ اسلام اور اسلامی تعلیمات کے لیے ان کے دل میں بے پایاں محبت کا جذبہ تھا جس کا ثبوت ان کی مراٹھی کتاب "اسلامی سنسکرتی" ہے۔

سانے گرو جی کا پورا نام پانڈورنگ سداسیو سانے تھا۔ وہ پالگھر ضلع رتناگیری (مہاراشٹر) میں ۲۲ دسمبر ۱۸۹۹ء کو ایک غریب، مہذب برہمن گھرانے میں

پیدا ہوئے۔ غربت کے باوجود انہوں نے مشکلات کا سامنا کرتے ہوئے بی اے کی ڈگری حاصل کی اور بعد میں فلسفے میں ایم اے کیا۔ ایک دیہات کے اسکول میں بحیثیت مدرس خدمات انجام دینے کے علاوہ وہ طلباء کے ایک ہوسٹل کے وارڈن بھی رہے۔ ان کی بنیادی دلچسپی طلباء کی کردار سازی میں تھی اسی لیے انہوں نے بچوں کے لیے اخلاقی قدروں پر مبنی کہانیاں لکھیں اور تدریس کے علاوہ اپنی تحریروں کے ذریعے طلباء میں تعمیری ذہنیت پیدا کرنے کی کوشش کی۔ انہوں نے ودیا رتھی نامی ایک رسالہ بھی شائع کیا تھا۔ بچوں کے لیے لکھی گئی ان کی کتاب شیا م جی آئی (شیام کی ماں) اور دھڑ پڑناری مولے (جدوجہد کرنے والے بچے) کو مراٹھی کے ادب اطفال میں ایک اہم مقام حاصل ہے۔ انہوں نے اپنا قلمی سفر شاعری سے شروع کیا تھا۔ جب وہ اسکول میں تھے ان کی نظموں کا اہم موضوع ان کی والدہ تھیں جن سے وہ الہانہ محبت کیا کرتے تھے۔ اس کا ثبوت ان کی مشہور تصنیف شیا م جی آئی (شیام کی ماں) ہے۔ سائے گرو جی کی والدہ نہایت شفیق اور مہربان خاتون تھیں انہوں نے جو اخلاقی قدریں سائے گرو جی کو دیں اس کے اثرات ان کی شخصیت پر تا حیات قائم رہے۔ وہ اپنی والدہ سے بہت متاثر تھے۔ شیا م جی آئی کو سائے گرو جی کا شاہکار تسلیم کیا جاتا ہے جس میں انہوں نے ایک مثالی ماں کا کردار پیش کیا ہے جو بہترین انداز میں اپنے بچے کی تربیت کرتی ہے اور ہر قدم پر اس کی رہنمائی کرتی ہے۔ اس ناول میں کوکن کے ایک غریب خاندان کی کہانی بیان کی گئی ہے جو قرض کے بوجھ تلے دبا ہوا ہے۔ اس گھر میں شیا م کی ماں اپنے بچوں کو ایمانداری اور نیکی کی تعلیمات سے آراستہ کرتی ہے اور انہیں زندگی کی مشکلات کا سامنا کرنا سکھاتی ہے۔ اس کتاب پر مراٹھی میں فلم بنائی جا چکی ہے اور اس کا اردو میں بھی ترجمہ ہو چکا ہے۔

سائے گرو جی نے شیا م کی ماں کا کردار نہایت خوبصورتی سے پیش کیا ہے۔ شیا م کی ماں میں جو خوبیاں اس ناول میں نظر آتی ہیں وہ ہماری وہی زندگی اور اس سے جڑے لوگوں کی جیتی جاگتی تصویر ہے۔ دیہات میں پائی جانے والی سادگی، ہمدردی، ایثار اور لوگوں کے دکھوں میں شریک ہونے کا جذبہ شیا م کی ماں کے کردار کی امتیازی خوبی ہیں جنہیں سائے گرو جی نے پراثر انداز میں بیان کیا ہے۔ سائے گرو جی نہ صرف زبردست تخلیقی صلاحیتوں کے مالک تھے بلکہ سماج کے سچے ہمدرد بھی تھے۔ انسانیت کی خدمت کا جذبہ ان میں کوٹ کوٹ کر بھرا تھا۔ اس زمانے میں پنڈھ پور کے مندر میں ہر بچوں کا داخلہ ممنوع تھا۔ سائے گرو جی نے اس سماجی نا انصافی کے خلاف احتجاج کیا اور مرن برت رکھا۔ ان کی یہ کوشش کامیاب ہوئی۔ اس وقت مہاتما گاندھی نے اپنی ایک تقریر کے دوران اس کا اعتراف کیا تھا کہ اس مندر میں ہر بچوں کا داخلہ ممنوع تھا، سائے گرو جی کی کوشش سے یہ پابندی ہٹائی گئی۔ سائے گرو جی کے والد، بھادر اور آزادی کی لڑائی میں شریک تھے۔ سائے گرو جی نے بھی اپنی ملازمت چھوڑ کر تحریک آزادی میں حصہ لیا تھا۔ وہ مہاتما گاندھی اور ودیا دھر گوگلے کی شخصیت سے حد درجہ متاثر تھے۔ ودیا دھر گوگلے کی سوانح عمری بھی سائے گرو جی نے لکھی تھی۔ گاندھی جی کی تعلیمات کو سائے گرو جی نے اپنی تحریروں کے ذریعے عوام تک پہنچانے کی کوشش کی۔

سائے گرو جی کو ڈانڈی مارچ کے دوران گرفتار کر کے دھولیہ جیل میں قید کر دیا گیا تھا جہاں انہوں نے پندرہ مہینوں سے زیادہ وقت قید و بند میں گزارا۔ دھولیہ، ناسک اور تروچی کی جیلوں میں قید و بند کے دوران انہوں نے تامل اور بنگالی زبانیں سیکھیں، ٹیگور اور نالٹائی کی تحریروں کو مراٹھی میں ترجمہ کیا۔ وہ ایک بہترین مقرر بھی تھے۔ جیل میں وہ ہر صبح جگنو گیتا پر پوچھ بھی دیا کرتے تھے، بعد میں اسی کو انہوں نے کتابی شکل دے کر گیتا پوچھنے کے نام سے شائع کیا۔ سائے گرو جی بنیادی طور پر صلح کل نظریہ کے حامی تھے اور تمام مذاہب کا احترام کیا کرتے تھے۔ انہوں نے مذہب اسلام اور حضرت محمد ﷺ کی حیات طیبہ کو مراٹھی میں داں طبقہ سے روشناس کروانے کی غرض سے اسلامی سنسکرتی نامی کتاب لکھی جس میں نبی کریم ﷺ کی بعثت سے قبل کے حالات بیان کرتے ہوئے اسلامی تعلیمات کو بیان کیا گیا۔ یہ کتاب جسے مراٹھی زبان میں سیرت کی کتابوں میں خصوصی اہمیت حاصل ہے دو جلدوں میں شائع ہوئی تھی۔

سائے گرو جی نے کتابیں مراٹھی ادب کو دیں جن میں شاعری، کہانیاں، نظمیں، سوانح اور مضامین جیسی متنوع اصناف شامل ہیں۔ اس سے ان کی تخلیقی صلاحیت کا اندازہ لگایا جاسکتا ہے۔ ان کی نگارشات میں اس دور کی وہی زندگی اور علاقہ کوکن کے قدرتی مناظر کا دلکش بیان اور جزئیات نگاری ان کی تحریروں کا ایک امتیازی وصف ہے۔ اخلاقی قدروں اور مذہبی تعلیمات کو متوازن اور تعمیری پیرائے میں انہوں نے عوام تک موثر انداز میں پہنچانے کی کامیاب کوشش کی۔ ان کی کہانیاں دلچسپ اور بچوں کی نفسیاتی ضرورتوں کو پورا کرتی ہیں۔ ان کا انداز بیان سادہ اور دلکش ہے ان کے اسلوب کی اسی خوبی نے انھیں بچوں کا مقبول ادیب بنا دیا۔ سائے گرو جی ایک حساس طبیعت کے مالک تھے۔ گاندھی جی کی موت نے انہیں زبردست صدمہ پہنچایا۔ اس کے بعد وہ ٹوٹ سے گئے۔ ۱۱ جون ۱۹۵۰ء کو مراٹھی کے اس مایہ ناز ادیب کا انتقال ہو گیا۔

(Pandurang Sadashiv Sane, also known as Sane Guruji was a Marathi author, teacher, social activist and freedom fighter from Maharashtra, India. His literature, aimed at educating children, continues to inspire the young and old. Title of the above artical is " Sane Gruji: Aik Hama Jahet Sakhsiyat [Sane Gruji: An All Rounder Personality] written by Saniya Ajmer Mukadam, S.Y.B.A. Student. In this article examines his personality and literary services .

صحت ہر عورت کا بنیادی حق ہے

صوبہ شوکت مقدم (S.Y.B.A.)

سب عورتیں صحت کا حق رکھتی ہیں، اس کا مطلب یہ ہے کہ صحت کی اچھی دیکھ بھال سب کا حق ہے۔ عورتوں کی صحت کی اچھی دیکھ بھال نوعمری سے بڑھاپے تک، زندگی کے مختلف ادوار میں، اس دور کی ضرورتوں کے مطابق ہونی چاہیے۔ اس کا مطلب یہ ہے کہ خواہ وہ جنسی طور پر فعال ہو یا نہ ہو یا یہ منصوبہ بندی کر رہی ہو کہ اس کے کتنے بچے ہونے چاہئیں، ہر صورت میں اس کی صحت کی ضرورتوں کو پورا کیا جائے۔ صدیوں تک ”عورتوں کی صحت کی دیکھ بھال“ کا مطلب حمل اور زچگی کی خدمات سے زیادہ نہیں لیا گیا، یعنی حمل کے عرصے میں اور بچے کی پیدائش کے وقت دیکھ بھال۔ یہ سہولتیں بھی ضروری ہیں، لیکن یہ صرف بطور ماں، عورتوں کی ضرورتیں پوری کرتی ہیں جو عورتوں کی صحت کی ضروریات کا صرف ایک حصہ ہے۔

صحت کے حق کا مطلب صحت کی اچھی دیکھ بھال سے کہیں بڑھ کر ہے۔ اس کا مطلب وہ حالات بھی ہیں جن میں عورت رہتی اور کام کرتی ہے یا خواہ وہ گھر ہو یا کوئی اور جگہ۔ کیا ان جگہوں پر اس کی صحت کی حفاظت کا بندوبست ہے یا اس کی صحت کو کمزوری اور خطرات لاحق ہیں۔ اگر کوئی عورت ایسے شخص کے ساتھ رہتی ہے جو اسے اکثر مارتا ہے تو اس کے لیے ایسا کلینک کسی کام کا نہیں جہاں ٹوٹی ہڈیاں جوڑی جاتی ہیں۔ جنسی طور پر لگنے والی بیماریوں کی تعلیم، عورت کی صحت کا اہم جزو ہے لیکن اگر عورت کو اپنی جنسی زندگی کے بارے میں بات کرنے کا حق نہیں ہے تو یہ تعلیم اس کی زیادہ مدد نہیں کرے گی۔ دسے کے مرض کے علاج سے زندگی بچائی جاسکتی ہے لیکن اگر فیکٹریوں کو ہوا اور پانی میں زہریلے مادے خارج کرنے کی اجازت نہ دی جائے تو زیادہ لوگ زیادہ بہتر فضا میں آسانی سے سانس لے سکیں گے اور صحت مند رہیں گے۔ سائنسی تحقیق کی وجہ سے علاج معالجے کے نئے طریقے دریافت ہوئے ہیں اور عورتوں کی صحت کے موجودہ مسائل کو حل کرنے میں خاص بہتری آئی ہے؛ اس کے باوجود لاکھوں لوگ اب بھی ایسی بیماریاں جھیل رہے ہیں جن سے بچا جاسکتا ہے اور جن کا علاج ہو سکتا ہے۔ اس کی کچھ وجہ یہ ہے کہ معاشی اور سیاسی طاقت رکھنے والوں نے دولت اور اقتدار رکھنے والوں کی ضرورتوں کو اولیت دی ہے۔ کمزور اور غریب لوگوں کو اکثر اپنی صحت کے عوض اس کی قیمت دینی پڑی ہے۔ بڑی بین الاقوامی تجارتی کمپنیوں کی عالمگیریت نے دنیا میں شدید عدم مساوات یا نا برابری پیدا کی ہے جس کی وجہ سے کروڑوں افراد ان وسائل سے محروم ہو گئے جو ان کی اچھی صحت کے لیے ضروری تھے۔ دولت مندوں اور طاقتوروں نے اپنی معاشی پالیسیوں کے ذریعے دنیا کی حکومتوں کو مجبور کیا کہ صحت، تعلیم اور سماجی خدمات کے اخراجات کم کیے جائیں۔ جبکہ غربت، صحت و صفائی، غذائیت اور طبی سہولتوں سے محروم دنیا کے عوام کی بڑی اکثریت کو ان وسائل کی پہلے سے زیادہ ضرورت ہے۔ عورتوں کو ان کے بنیادی حقوق دینے سے اس لیے انکار کر دیا جاتا ہے کہ وہ عورت ہیں۔ اکثر عورتیں مفلس اور کمزور ہوتی ہیں اور عالمی پالیسیوں کی وجہ سے ان کی صحت کو پہلے سے زیادہ خطرات لاحق ہیں۔

بہترین صحت اور آسودگی ہر انسان کا بنیادی حق ہے خواہ وہ کسی بھی رنگ، نسل، جنس، عمر، اہلیت، جنسی رجحان، مذہب، طبقے یا ذات سے تعلق رکھتا ہو۔ زیر نظر مضمون میں دی گئی معلومات اور سرگرمیاں آپ کو، آپ کے گھرانوں کو اور آپ کے گاؤں اور بستوں کو مقامی طور پر صحت بہتر بنانے میں مدد دیں گی اور ان بڑی سماجی قوتوں کا مقابلہ کریں گی جو مکاری اور عیاری سے عورتوں کے صحت کے حق کو نقصان پہنچانا چاہتے ہیں۔ اس کتاب کی مدد سے آپ ایسی تحریکیں اور حکمت عملیاں تیار کر سکتی ہیں جو علاقے کے حالات کو چیلنج کرنے اور انہیں تبدیل کرنے کے لیے ضروری ہوں۔ آپ کو پتا چلے گا کہ آپ اکیلی نہیں ہیں، بلکہ اس عالمی مہم کا حصہ ہیں جو عورتوں کی صحت کی فکر کرتی ہے اور ”سب کے لیے اچھی صحت کا حق“ کے لیے جدوجہد میں مصروف ہے۔ اچھی صحت کا مطلب ہے عورت کے جسم، ذہن اور روح کا آسودہ ہونا۔ عورت کی صحت صرف اس کے جسم کی بناوٹ سے ہی متاثر نہیں ہوتی بلکہ ان سماجی، ثقافتی اور معاشی حالات سے بھی متاثر ہوتی ہے جس میں وہ رہتی ہے۔ عورتوں کی صحت بہتر بنانے کا مطلب ہے صحت کی خرابی کے ”بنیادی اسباب“ کو دور کرنا۔ جن میں غربت، صنفی اور نسلی بنیاد پر غیر برابری کا سلوک اور استحصال کی دیگر شکلیں شامل ہیں۔ ان اسباب سے مردوں کی صحت بھی متاثر ہوتی ہے لیکن مردوں کے مقابلے میں عورتوں کے ساتھ مختلف طرح کا سلوک کیا جاتا ہے۔ خاندان اور سماج میں عام طور پر عورتوں کے پاس اختیار بہت کم ہوتا ہے اور ان کی حیثیت کمزور ہوتی ہے۔ عدم مساوات یا غیر برابری کا مطلب ہے:

- مردوں کے مقابلے میں زیادہ عورتوں کو رقم، خوراک، زمین اور آنے جانے کے وسائل تک کم رسائی ملتی ہے۔
- مردوں کے مقابلے میں زیادہ عورتوں کو تعلیم اور ہنر سیکھنے اور خود اپنی کفالت اور حفاظت کے قابل ہونے سے روکا جاتا ہے۔
- مردوں کے مقابلے میں زیادہ عورتوں کو صحت سے متعلق اہم معلومات اور خدمات تک رسائی سے محروم رکھا جاتا ہے۔
- مردوں کے مقابلے میں عورتیں اپنی زندگی اور صحت کی بنیادی دیکھ بھال کے بارے میں فیصلے نہیں کر سکتیں۔

○ دوسری عام عورتوں کے مقابلے میں گہری رنگت والی، پناہ گزین اور اقلیتی گروہ کی عورتوں کو زیادہ مشکلات کا سامنا کرنا پڑتا ہے۔

عورتوں کے مسائل اور مشکلات کے بارے میں یہ وسیع منظر نامہ آپ کو عورتوں کی خراب صحت کے ”بنیادی اسباب“ سمجھنے اور انھیں دور کرنے میں مدد دے گا۔ ”بنیادی اسباب“ کے بہت سے عناصر ہیں جو عورتوں کی صحت پر اثر ڈالتے ہیں۔ ہو سکتا ہے کہ یہ نظر نہ آئیں، لیکن کسی درخت کی جڑوں کی طرح یہ زندگی اور خوش حالی کے فروغ کے لیے بہت اہم ہیں۔ جس طرح پانی اور اچھی کھانا نہ ملنے سے درخت سوکھ جاتا ہے اسی طرح عورتوں اور لڑکیوں کو خاندان اور سماج میں اختیار نہ ملنے اور ان کی حیثیت کمتر ہوتی ہے۔

جب آپ عورتوں کی صحت کے بنیادی اسباب کو حل کریں گے تو اس سے سب کو، عورت کو، اس کے خاندان کو اور پوری آبادی کو فائدہ پہنچے گا۔ صحت مند عورت ہی اس قابل ہوتی ہے کہ اپنی صلاحیتوں اور توانائیوں کو بھرپور انداز میں کام میں لائے۔ وہ فیصلہ کر سکتی ہے کہ اپنی زندگی اپنی شرائط اور طریقوں کے مطابق کیسے جیے اور اپنے مقاصد حاصل کرنے کے لیے کیا کام کرے۔ وہ اپنی پسند کے مطابق سماجی ذمے داریوں میں حصہ لے سکتی ہے اور اگر چاہے تو صحت مند خاندان بنانے کے لیے ان وسائل تک پہنچ سکتی ہے جن کی ضرورت ہو۔ ہر عورت کے لیے یہ حقوق حاصل کرنا اپنی جگہ اہم ہے لیکن جو عورت کے ارد گرد ہیں ان کے لیے اس کے فائدے کہیں بڑھ کر ہیں۔ عورتوں کے ساتھ جب دوسرے درجے کے شہری کا سلوک کیا جاتا ہے تو پورا سماج ان چیزوں سے محروم رہ جاتا ہے جو عورتیں اسے دے سکتی ہیں، یعنی ان کی ذہانت، تخلیقی صلاحیت اور معاشرے کی ترقی میں مدد دینے کے لیے ان کی شراکت۔

یہ مضمون عورتوں کی صحت بہتر بنانے اور پورے سماج کی صحت بہتر بنانے کے لیے زیادہ وسیع انداز میں، زیادہ شاملاقی طور پر اور زیادہ حقیقت پسندانہ طریقوں سے آپ کی مدد کرے گا۔ جب آپ ان اسباب کو دور کر لیں گے جو عورتوں کی بہتر صحت کی راہ میں رکاوٹ ہیں تو آپ کی کوششیں مسائل کی جڑ بننے والی چیزوں کی جگہ سب عورتوں کی صحت بہتر بنانے میں مدد کرنے والی جڑوں سے بدل جائے گی۔

(Title of the above artical is "Sehat Har Aurat Ka Bunyadi Haq Hai [Health is the basic right of every woman] written by Sobiya Mukadan, SYBA Student. In this artical, woman's health has been discussed. Woman's health, good care, in different periods of life from adolescence to old age should ve according to the needs of this era. All these points have been discussed in this article.)

میرا پسندیدہ شاعر: ندا فاضلی

صنیہ میر میاں مقام (S.Y.B.A.)

ندا فاضلی اردو اور ہندی کے اک ایسے ادیب، شاعر، نغمہ نگار، مکالمہ نویس اور صحافی تھے جنہوں نے اردو شاعری کو اک ایسا لب و لہجہ اور اسلوب دیا جس کو اردو ادب کی اشرافیہ نے ان سے پہلے قابل اعتناء نہیں سمجھا تھا۔ ان کی شاعری میں اردو کا اک نیا شعری محاورہ وجود میں آیا جس نے نئی نسل کو متوجہ اور متاثر کیا۔ ان کے اظہار میں سنتوں کی پانی جیسی سادگی، اک قلندرانہ شان اور لوک گیتوں جیسی مٹھاس ہے۔ ان کے مخاطب عام لوگ تھے لہذا انہوں نے ان کی ہی زبان میں گفتگو کرتے ہوئے لطیف اور غیر جارحانہ طنز کے ذریعہ دل میں اتر جانے والی باتیں کہیں۔ انہوں نے امیر خسرو، میر، رحیم اور نظیر اکبر آبادی کی بھولی بسری شعری روایت سے دوبارہ رشتہ جوڑنے کی کوشش کرتے ہوئے نہ صرف اس روایت کی بازیافت کی بلکہ اس میں عصر حاضر کی لسانی ذہانت جوڑ کر اردو کے نثری ادب میں بھی نئے امکانات کی نشاندہی کی۔ وہ بنیادی طور پر شاعر ہیں لیکن ان کے نثری اسلوب نے بھی اپنی الگ راہ بنالی۔ ندا کی شاعری ہمیشہ نظریاتی ہٹ دھرمی اور ادعائیت سے پاک رہی۔ انہوں نے علامتوں کے ذریعہ ایسی پیکر تراشی کی کہ سامع یا قاری کو اسے سمجھنے کے لئے کوئی ذہنی ورزش نہیں کرنی پڑتی۔ ان کے شعری کردار اودھم مچاتے ہوئے شریںچے، اپنے راستہ پر گزرتی ہوئی کوئی سانولی سی لڑکی، روتنا ہو کوئی بچہ، گھر میں کام کرنے والی بانی جیسے لوگ ہیں۔

سفر میں دھوپ تو ہوگی جو چل سکو تو چلو	سبھی ہیں بھیڑ میں تم بھی نکل سکو تو چلو
کسی کے واسطے راہیں کہاں بدلتی ہیں	تم اپنے آپ کو خود ہی بدل سکو تو چلو
یہاں کسی کو کوئی راستہ نہیں دیتا	مجھے گرا کے اگر تم سنبھل سکو تو چلو
کہیں نہیں کوئی سورج دھواں دھواں ہے فضا	خود اپنے آپ سے باہر نکل سکو تو چلو
یہی ہے زندگی کچھ خواب چند امیدیں	انہیں کھلونوں سے تم بھی بہل سکو تو چلو

میری پسندیدہ غزلیں

ادیبہ اشرف ناکڑے (T.Y.B.A.)

ابھریں گے عشق دل سے ترے راز میرے بعد
کھینچے گا کون پھر یہ ترے ناز میرے بعد
منہ دیکھو پھر کریں گے ہم آواز میرے بعد
پیدا نہ ہوں گے مجھ سے بھی جانناز میرے بعد
(میر تقی میر)

اگر اور چیتے رہتے یہی انتظار ہوتا
کہ خوشی سے مر نہ جاتے اگر اعتبار ہوتا
کبھی تو نہ توڑ سکتا اگر استوار ہوتا
یہ خلش کہاں سے ہوتی جو جگر کے پار ہوتا
کوئی چارہ ساز ہوتا کوئی غم گسار ہوتا
مجھے کیا برا تھا مرنا اگر ایک بار ہوتا
نہ کبھی جنازہ اٹھتا نہ کہیں مزار ہوتا
تجھے ہم ولی سمجھتے جو نہ بادہ خوار ہوتا
(مرزا اسد اللہ خاں غالب)

وہی یعنی وعدہ نباہ کا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
مجھے سب ہے یاد ذرا ذرا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
وہ ہر ایک بات پہ روٹھنا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
وہ بیان شوق کا برملا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
گلہ ملامت اقربا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
تو بیاں سے پہلے ہی بھولنا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
کبھی ہم بھی تم بھی تھے آشنا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
سو نباہنے کا تو ذکر کیا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
میں وہی ہوں مومن بتلا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
(مومن خاں مومن)

تو ہی آیا نظر جدھر دیکھا
جس طرف تو نے آنکھ بھر دیکھا
آپ سے ہو سکا سو کر دیکھا
ہم نے سو سو طرح سے مر دیکھا
درد کو قصہ مختصر دیکھا

آوے گی میری قبر سے آواز میرے بعد
جینا مرا تو تجھ کو غنیمت ہے نا سمجھ
کرتا ہوں میں جو نالے سرانجام باغ میں
بیٹھا ہوں میر مرنے کو اپنے میں مستعد

یہ نہ تھی ہماری قسمت کہ وصال یار ہوتا
ترے وعدے پر بیے ہم تو یہ جان جھوٹ جانا
تری نازکی سے جانا کہ بندھا تھا عہد بودا
کوئی میرے دل سے پوچھے ترے تیر نیم کش کو
یہ کہاں کی دوستی ہے کہ بنے ہیں دوست ناصح
کہوں کس سے میں کہ کیا ہے شب غم بری بلا ہے
ہوئے مر کے ہم جو رسوا ہوئے کیوں نہ غرق دریا
یہ مسائل تصوف یہ ترا بیان غالب

وہ جو ہم میں تم میں قرار تھا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
وہ جو لطف مجھ پہ تھے بیشتر وہ کرم کہ تھا مرے حال پر
وہ نئے گلے وہ شکایتیں وہ مزے مزے کی حکایتیں
کبھی بیٹھے سب میں جو رو برو تو اشارتوں ہی سے گفتگو
ہوئے اتفاق سے گر بہم تو وفا جتانے کو دم بہ دم
کوئی بات ایسی اگر ہوئی کہ تمہارے جی کو بری لگی
کبھی ہم میں تم میں بھی چاہتی کبھی ہم سے تم سے بھی راہ تھی
سنو ذکر ہے کئی سال کا کہ کیا اک آپ نے وعدہ تھا
جسے آپ گنتے تھے آشنا جسے آپ کہتے تھے با وفا

جگ میں آ کر ادھر ادھر دیکھا
جان سے ہو گئے بدن خالی
نالہ فریاد آہ اور زاری
ان لبوں نے نہ کی مسیانی
زور عاشق مزاج ہے کوئی

(Ghazals by Meer Taqi Meer , Mirza Ghalib , Momin and Dard are added here under "Meri Pasandeeda GHazlein" [My Favorite Ghazals] chosen by Adeeba Ashraf Nakade , student of TYBA)

Special Achievements of Teachers

Dr. Nidhee Patwardhan
BOS Member university of
Mumbai, Mumbai

Dr. Seema Veer
Awarded with the Degree of Doctor of
Philosophy (Ph.D.) in Marathi
by Mumbai University, Mumbai

Dr. Shivraj Gopale
Awarded with the Degree of Doctor of
Philosophy (Ph.D.) in Marathi
by Dr. Babasaheb Ambedkar
Marathwada University, Aurangabad

Dr. Shivaji Ukarande
Awarded with the Degree of
Doctor of Philosophy (Ph.D.) in
Sociology by Dr. Babasaheb
Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad

Dr. Diwakar Karwanje
Awarded with the Degree of
Doctor of Philosophy (Ph.D.) in
Mathematics by Kalinga
University, Raipur.

Sneha Shivalkar
Completed Faculty
development programme

Mrs. Beena Kalambate
Invited as a resource person from
Multinational companies in
Pune and Bengaluru

Mr. Suryakant Mane
Worked as a resource person at
arts, science, commerce College
Aousa, Latur, The booked named
"Principles of Economics and
Management" Published

Dr. CA. Ajinkya Pilankar
Worked as a resource person
for workshop on Research
Methodologies in
Social science

Special Achievements of Students

CDT Ravindra Dattaram Machivale
Camp Name - Army Attachment, Ahmednagar.

CDT Akash Subhash Ravanang
Camp Name- Shivaji Trail Trek, Kolhapur

CPL Anish Bhagwan Natekar
Camp Name- Special National Integration, Nizamabad [Telangana]

CPL Surabhi Prakash Oak
Camp Name- EBSB II, Jalgaon

LCPL Shraavan Prasad Patil
Camp Name- All India Treakking Expedition Kerala Trek 1,Kerala

LCPL Sahil Sandip Kamble
Camp Name-Army Attachment, Ahmednagar

SUO Dishant Achyut Kamble
Camp Name - Army Attachment, Pune

Parth Gandhi
Bronze Medal ,Selected in Konkan Zone Cricket Men Team- 2023-24 , Selected Mumbai University Cricket MenTeam at National Cricket.

Atharva Chavande
Bronze Medal & Selected in Konkan Zone Men Cricket Team.

Savrabha Zagade
Bronze Medal.& Selected in Mumbai University Handball Men Team.

Parth Patil
Bronze Medal & Selected in Mumbai University Handball Men Team

Nupur Khedekar
Selected in Mumbai University Hockey Women Team.

Avanti Kale
Silver Medal & Selected in Mumbai University Yogasana Women Team & National Tournament.

Ayush Surve
Mumbai University Best Physique Men Competition - Bronze Medal

Prasanna Gavade
Konkan Zone -Taekwondo Women Competition - Bronze Medal.

Sai Sawant
Mumbai University Taekwondo Women Competition - Bronze Medal

Shruti Chavan
Mumbai University Taekwondo Women Competition - Silver Medal.

Vedant Chavan
Mumbai University Taekwondo Men Competition - Silver Medal

Sujal Solanke
Konkan Zone Taekwondo Men Competition - Gold Medal.

Parth Govade
Konkan Zone Taekwondo Men Competition - Bronze Medal

Special Achievements of Students

Raj Sawandesai
Konkan Zone Taekwondo
Men Competition -
Silver Medal.

Mustafa Jambharkar
Selected in Konkan Zone
Table Tennis Men Team at
Mumbai University
Tournament

Sujal Kadam
Selected for Konkan Zone
Table Tennis Men Team at
Mumbai University
Tournament

Jay Rathod
Selected in Konkan Zone
Table Tennis Men Team at
Mumbai University
Tournament.

Dipesh Jadhav
20 k.m. Walking - Gold
Medal & Selected in Konkan
Zone Athletics Team at
Mumbai University Competition.

Shruti Durgavali
Cross Country (Women) -
Silver Medal & Selected in
Mumbai University Cross
Country Women Team &
National Tournament

Ravindra Machivale
Mumbai University Men 4
x400 Relay Competition -
Bronze Medal.

Tushar Londhe
Mumbai University Men 4
x400 Relay Competition -
Bronze Medal.

Sairaj Chalke
Long jump - silver Medal &
Selected in Konkan Zone
Athletics Team at Mumbai
University Competition.

Manasi Kolge
First Place & Selected in
Konkan Zone Women
Chess Team at Mumbai
University Tournament

Jidnyasa Sawant
First Place & Selected in
the Konkan Zone Women
Chess Team at Mumbai
University Tournament

Siddhesh Phansekar
Badminton - 1st Place & selected
in Konkan zone badminton Team
konkan Captain at Mumbai
University competition

Aryan Ghadshi
Mumbai University Men
Swimming Competition
200m Breastroke
Silver medal

Karan Milke
Mumbai University Men
Swimming Competition 50m
freestyle Bronze medal.

Disha Gurav
Mumbai University Power
Lifting Women Competition
- Bronze Medal

Gauri Jadhav
Silver Medal & Selected
Konkan Zone Power Lifting
Women Team Mumbai
University Competition.

Rutuja Gurav
Mumbai University Power
Lifting Women Competition -
Bronze Medal.

Siddhesh Sukam
Mumbai University Power
Lifting men Competition -
Silver Medal

पिओ कॅडेट व्यास गावंड
स्पेशल याचिंग कॅम्पमध्ये
सहभाग.

ए. बी. कॅडेट वरद अभ्यंकर-
ऑल इंडिया मेन्
कॅम्पमध्ये सुवर्ण पदक.

Memorable Moments

अभिरूप युवा विधानसभा- विद्यार्थी गुणगौरव

Meri Mati Mera Desh Inauguration

संशोधन कार्यशाळा सहभाग

Meri Mati Mera Desh Activity

आपले विज्ञान आपले प्रश्न उपक्रमात विद्यार्थांचा सहभाग

Memorable Moments

उन्नत महाराष्ट्र अभियान, आय आय टी मुंबई, घरडा शिक्षण संस्था, लवेल, ग्रामीण जल पुरवठा स्थिती अभ्यास कार्यशाळेत सहभागी झालेले विद्यार्थी

Seminar on Algorithms by Dr. Rajiv Sapre

In-house PowerPoint Presentation Competition 2023

Two-day workshop on "Network Management" by Dr. Akshay Phatak

A study visit of the History Department to the Vijay Vittala Temple at Hampi

Memorable Moments

Awareness and Training Program by Quick Heal Foundation and Cyber Security Cell, Ratnagiri

Selection of Cyber Warriors through Mock Session

आजीवन अध्ययन विस्तार विभाग द्वितीय सत्र प्रशिक्षण कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्र. प्राचार्य डॉ. पी.पी. कुलकर्णी, सोबत डॉ. कुणाल जाधव, डॉ. विश्वंबर जाधव आणि समन्वयक डॉ. शिवराज गोपाळे

In-house Software Competition "PHOENIX 2023-24"

चांद्रयान मोहिमेबद्दल माहिती घेण्याकरिता आलेले GGPS प्रशालेमधील विद्यार्थी

Memorable Moments

Lecture on stress management conducted by Dr. Akshata Shembekar

FYBSc Parents' meeting

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त पुस्तक प्रदर्शन

वाचक गट उद्घाटन

दिवाळी अंक २०२३ प्रदर्शन

Memorable Moments

भारतरत्न डॉ. अब्दुल कलाम यांच्या जयंतीनिमित्त
ग्रंथालयात वाचन प्रेरणा दिवस साजरा करताना

MERI MATI MERA DESH POSTER
MAKING EXHIBITION

Collection of Garbage and Beach Cleaning Campaign
at Bhatye Beach on the Occasion of
Ocean Day- 09/07/2023

Cadets participating in Poster Competition
under Puneet Sagar Abhiyan

निसर्ग मंडळाद्वारे आयोजित भाट्ये समुद्रकिनारीची स्वच्छता
मोहीम - सहभागी शिक्षक व विद्यार्थी

Memorable Moments

Mathematics workshop at Radhabai Gopal Jagushtye High School, Ratnagiri

Trek Organized at Lingacha Dongar, Marleshwar

◀ Participants preparing 'Concept Map' during 'MS-DEED Level 1 Regional Workshop- An Up-skilling and Capacity Building Programme for UG-PG Teachers' conducted in April 2023

Memorable Moments

भारतीय तटरक्षक दल रत्नागिरी तर्फे मेरी मिट्टी मेरा देश कार्यक्रमात सहभागी झालेले नौदल एन. सी. सी. छात्र.

आंतरराष्ट्रीय योगा दिवस निमित्त भगवती किल्लार येथे आयोजित कार्यक्रमात सहभागी झालेले नौदल एन.सी.सी.छात्र.

जागतिक सागरी दिन निमित्त ओशन सोसायटी ऑफ इंडिया, नॅशनल सेंटर फॉर कोस्टल रिसर्च तर्फे आयोजित भाटचे समुद्र किनारा स्वच्छता मोहिमेत सहभागी झालेले नौदल एन.सी.सी.छात्र.

Memorable Moments

चित्रपट रसास्वाद कार्यशाळा

चित्रनगरी सहल

Maharaja Karandak
Winner Group

Desai Karandak
Sponsored by Desai
Mangoes Pawas for the
young entrepreneurs

बॅक पेज इनर साईड- पेज ३

‘सामर्थ्य मताचे : युवा मतदारांशी एक विधायक सुसंवाद....’ या विशेष मतदार जनजागृती अभियानपर परिसंवाद कार्यक्रमात विद्यार्थी मतदारांशी संवाद साधताना मा. श्री. श्रीकांत देशपांडे, मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.

अभिरूप युवा विधानसभा र.ए. सोसायटीच्या कार्यध्यक्षा श्रीमती शिल्पाताई पटवर्धन, कार्यवाह श्री. सतीश शेवडे, प्राचार्य डॉ. मकरंद साखळकर.

मा. श्री. श्रीकांत देशपांडे, मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांची मतदार जनजागृती कार्यक्रमप्रसंगी महाविद्यालयाला भेट. सोबत प्रशिक्षणार्थी आय. ए. एस. डॉ. जस्मिन, पोलीस अधीक्षक श्री. धनंजय कुलकर्णी, जिल्हाधिकारी श्री. एम. देवेंदर सिंह, प्रभारी प्राचार्य डॉ. प्रफुल्लदत्त कुलकर्णी, जि. प. मुख्य कार्यकारी अधिकारी श्री. कीर्तीकिरण पुजार, प्रांत श्री. जीवन देसाई.

Guidance for students about shodhvedh Research festival

नागरी संरक्षण दल, रत्नागिरी तर्फे आयोजित केलेल्या ०५ दिवसाच्या प्रशिक्षण शिबिरार्थींना अग्निशमन प्रशिक्षण व प्रात्येकक्षिक देताना अधिकारी, श्री मालगावे.

Celibration of 75th Republic day at Javahar Kridangan

RES Karandak winning team

१९७४ साली बी.ए. ची पदवी घेऊन बाहेर पडलेल्या बॅचचे कॉलेजमधील विद्यार्थी आवर्जून भेट देऊन गेले.

एप्रिल २०२३ मध्ये घेण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय खगोल संमेलनातील सहभागी खगोलप्रेमी.

बैंक पेज- पेज नं. ४

सहकार २०२४

